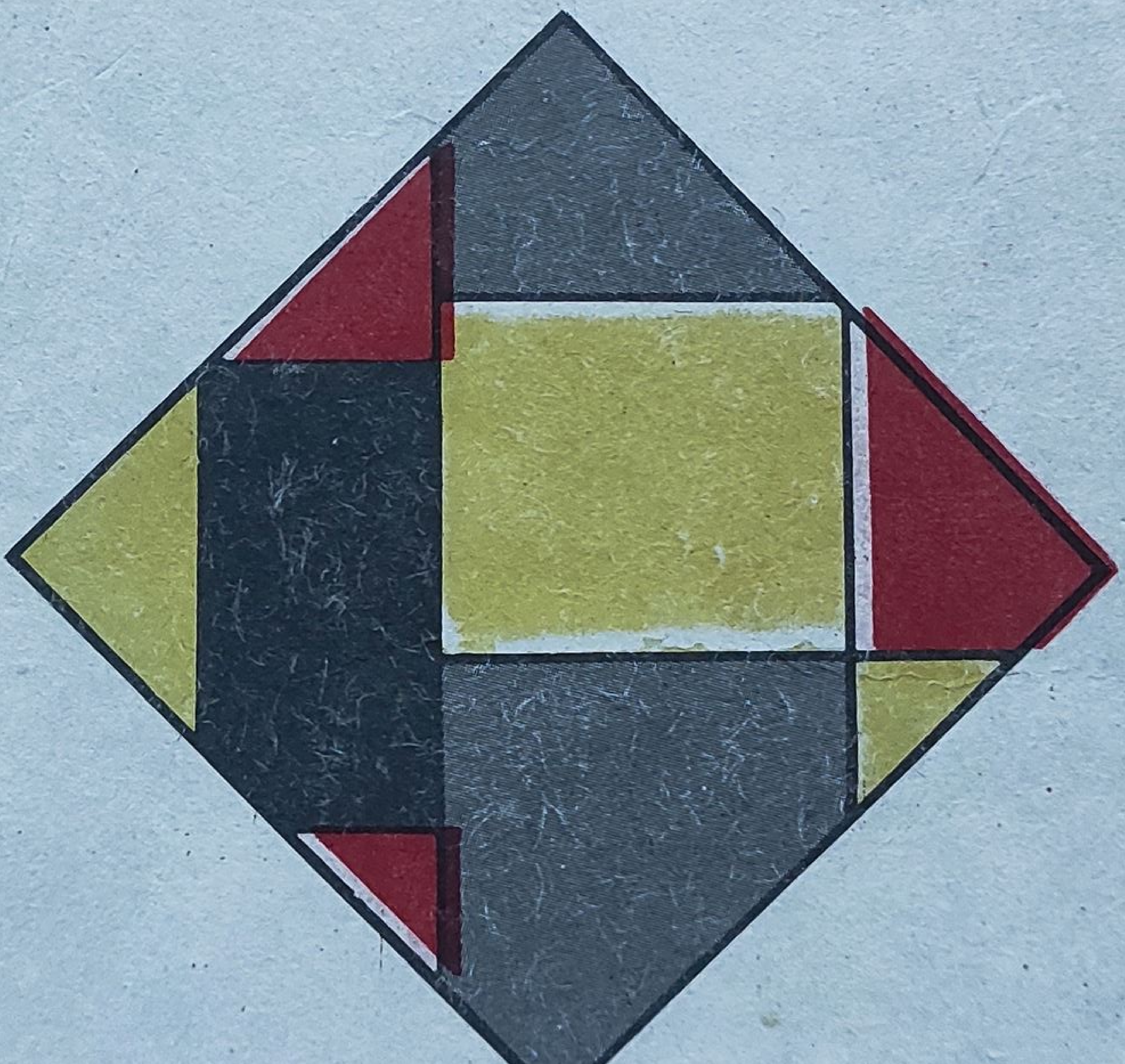
DUMITRU IVĂNUŞ

VERONICA MATEI DOINA ŞTIRBU

LIMBA ROMÂNĂ

SINTAXA ŞI MORFOLOGIE

REZOLVĂRI, SOLUŢII ŞI ÎNDRUMĂRI

»CARTEA NOUĂ«

DUMITRU IVĂNUŞ
(Coordonator)

VERONICĂ MATEI DOINA ŞTIRBU

LIMBA ROMÂNĂ

– SINTAXĂ ŞI MORFOLOGIE –

REZOLVĂRI, SOLUŢII ŞI ÎNDRUMĂRI

pentru analiza exerciţiilor din manualul clasei a VIII-a, ed. 1991

„CARTEA NOUĂ"

CRAIOVA — 1991

CUVÎNT ÎNAINTE

În toate școlile, există multiple preocupări pentru a spori eficiența formativă a lecției prin deplasarea accentului de pe memorarea unei cantități mari de cunoștințe, pe dobîndirea deprinderilor practice, pe dezvoltarea curiozității, a interesului pentru cunoaștere. În sistemul metodelor de învățămînt, *lucrul cu cartea* ocupă un loc de seamă în pregătirea elevilor. Conținutul și structura unui manual fiind determinate de programa școlară, este de remarcat legătura de scop dintre acestea două. Manualul și explicațiile profesorului constituie sursa principală a cunoștințelor pe care și le însușesc elevii din ciclurile primar și gimnazial, le aprofundează și le consolidează prin muncă independentă. Manualul este prima carte științifică primită de elev, pe care acesta o transformă în principalul său instrument de lucru, făcînd-o astfel utilă. Elevul folosește manualul nu numai în clasă, ci și acasă, deoarece îl ajută să se informeze, să observe, să descopere, să generalizeze și să creeze.

Pornind de la ideea că, în alcătuirea cărților școlare, trebuie evitate problemele care dau naștere la prea multe confuzii, care creează controverse între elevi și chiar între profesori, am hotărît să supunem dezbaterii exercițiile de sintaxă a propoziției și a frazei din manualul pentru clasa a VIII-a. Multe dintre exercițiile propuse în manual sînt prea simple, cu sarcini ușor rezolvabile de către elevi, altele însă pun una sau mai multe probleme de analiză gramaticală elevilor și profesorilor. De aceea, am propus soluții, am dat indicații și am rezolvat sintactic și, parțial, morfologic toate exercițiile care cuprind fraze cu dificultăți, precum și foarte multe dintre cele care, la prima vedere, par ușoare.

Analiza gramaticală — în ciuda numeroaselor contribuții teoretice ale lingviștilor români, apărute în volume, în revistele de specialitate, precum și în introducerile unor culegeri de analize gramaticale cu caracter practic, în care se aplică normele *Gramaticii Academiei* la texte excerptate din diferitele stiluri funcționale ale limbii — rămîne, în practica școlară, o metodă complexă, care poate răspunde noilor cerințe ale învățămîntului modern, numai în condițiile în care este utilizată cu rigurozitate științifică.

Această metodă fundamentală, aplicată în culegerile apărute, valorifică rezultatele teoretice și introduce chiar unele concepte gramaticale, care, nefiind prevăzute, încă, de programa școlară, nu au putut deveni un instrument practic de lucru pentru elevi. Autorii au considerat că analiza morfosintactică tradițională trebuie să fie în concordanță cu evoluția limbii, cu rezultatele cercetărilor științifice ale lingviștilor, motiv pentru care au inclus în teoria și practica analizei grama-

ticale, pe care au efectuat-o, concepte și o terminologie gramaticală, parțial prevăzute în programa și vechile manuale școlare, dar prezente în *Gramatica Academiei* și în alte studii lingvistice.

Din propria noastră experiență didactică, rezultă că rezistența profesorilor de limba română față de îmbogățirea programelor cu fenomene lingvistice noi este nejustificată. Evitarea unor dificultăți de analiză pentru elevul de clasa a VIII-a nu face decît să stîrnească nedumeriri în mintea elevului și să creeze, uneori, grave confuzii. Abordarea practică, în lumina prevederilor noilor programe, a problemelor de limbă, s-a făcut plecînd de la ideea că orice fenomen gramatical trebuie interpretat la nivelul de înțelegere a elevului, iar această parțială interpretare să permită o elucidare totală a lui în alte etape ale instruirii școlare. De aceea, pentru a răspunde cerințelor concrete formulate în procesul de instruire ca și ale celor privind proba de verificare a elevilor clasei a VIII-a, am oferit soluții și am dat indicații în conformitate cu normele gramaticale ale *Gramaticii Academiei* și prevăzute de programa școlară. Culegerea a devenit, astfel, un manual practic de analiză, care, prin varietatea soluțiilor, este un model eficace din punct de vedere formativ, la care elevul poate apela ori de cîte ori cunoștințele asimilate nu îl conduc spre o certă interpretare.

Pentru a cuprinde toate exercițiile din manualul școlar, atît cele de la părțile de propoziție, cît și cele de la propozițiile subordonate, am reunit cerințele formulate de fiecare exercițiu într-o cerință unică de analiză morfosintactică pentru fiecare parte de propoziție, în ordinea în care sînt studiate în manual și, apoi, am analizat și alte cuvinte, de regulă pe cele mai dificile. Atunci cînd la părțile de propoziție textele conțineau fraze cu un sporit grad de dificultate, am oferit soluții de analiză și acestora. Textele de la sintaxa frazei au avut ca cerință și analiza morfosintactică a unor cuvinte mai dificile. Prin analiza morfosintactică completă, realizată chiar de la primele exerciții, le-am oferit elevilor posibilitatea de a-și fixa temeinic, prin repetare, părțile de vorbire studiate în clasa a VII-a, cu precădere pronumele și adjectivele pronominale relative, nehotărîte, negative, adverbele și locuțiunile adverbiale etc., precum și funcțiile lor sintactice, printre care complementul de agent, prevăzut de actuala programă școlară și de manualele pentru clasa a VII-a, atributul pronominal în dativ etc. Analiza gramaticală a nuanțat diferitele valori ale părților de vorbire și, totodată, a făcut o distincție între formele omonime ale unor părți de vorbire care își schimbă funcția sintactică în raport cu determinatul.

Autorii au fost preocupați de a elucida, în lumina cercetărilor actuale, dar în conformitate cu programa școlară, problemele de bază ale structurilor sintactice specifice limbii române cerute de noile obiective

ale predării limbii române în ciclul gimnazial. Am extins orientarea practică a studiului limbii române în școală prin generalizarea laturii aplicative. Analiza morfosintactică este precedată de o sumară și elementară prezentare teoretică, deoarece latura abstractă, teoretică a apărut inevitabil în cursul rezolvărilor practice. De aici, necesitatea ca uneori să explicăm prin note presărate de-a lungul textului unele construcții specifice ale limbii române. Au fost date, în expunerea teoretică, explicații clare privind interpretarea de către elevi a elementului predicativ suplimentar ca o altă parte de propoziție cu o dublă determinare și s-a subliniat cu consecvență această analiză, au fost delimitate adverbele, care intră în structura gradelor de comparație sau care sînt simple instrumente gramaticale fără funcție sintactică, de adverbele care prin determinarea unui adjectiv sau unui alt adverb, de care se leagă prin prepoziția *de*, îndeplinesc funcția sintactică de complement circumstanțial de mod. Plecînd de la apoziția dezvoltată, concept gramatical recunoscut de toți lingviștii, am extins această noțiune de parte de propoziție dezvoltată la majoritatea părților de propoziție, ca o unitate sintactică superioară părții simple de propoziție, dar sudată prin sens și determinare. Tendința de a analiza aceste structuri sintactice în școală nu a avut o justificare teoretică în manuale, ceea ce a împiedicat aplicarea ei cu consecvență. Deși caracterul unitar al grupului sintactic impune considerarea acestuia ca o parte de propoziție unică analizabilă morfologic și sintactic în unități mai mici, părerea autorilor este că analiza primară în unități simple nu trebuie amendată de către profesori. De asemenea, în conformitate cu programa școlară în vigoare, am extins și noțiunea de parte de propoziție multiplă de la subiect și nume predicativ la toate părțile de propoziție.

Astfel, am încercat să anticipăm continua îmbunătățire a programei de limba română și să fim în concordanță cu noile manuale unice de limba română pentru clasele a V-a și a VI-a, care prin conținutul lor deosebit, privind toate compartimentele limbii, sînt cele mai valoroase manuale de limba română pentru gimnaziu apărute pînă în prezent.

Volumul cuprinde mai multe părți:

— *Lista de sigle, abrevieri și simboluri.*

Am utilizat, uneori în mod excesiv, variate abrevieri, care pot îngreuna lectura, dar care ne restrînge foarte mult spațiul tipografic și așa prea întins. Sperăm ca acestea să nu creeze confuzii.

— *Tehnica analizei gramaticale în școală* — în care elevii și profesorii sînt introduși în teoria gramaticală despre natura morfosintactică a cuvintelor regente, a elementelor de legătură din frază, a relațiilor dintre propoziții, sînt prezentate, uneori pe larg, toate capcanele care îl

așteaptă pe elev în parcurgerea etapelor de analiză a unei fraze și, bineînțeles, sînt date soluțiile corecte.

— *Exerciții* din manualul de limba română pentru clasa a VIII-a cu rezolvări, soluții, indicații precise. Sînt rezolvate exercițiile privind cele 10 unități sintactice de propoziție, precum și cele 13 specii de subordonate (cinci necircumstanțiale și opt circumstanțiale) prevăzute de programa și manualele școlare pentru clasele a VII-a și a VIII-a. La fiecare parte de propoziție și la propoziția subordonată corespunzătoare există două capitole distincte:

A. *Recapitulare* (definiție, element determinat-regent, exprimare, topică, punctuație, alte aspecte dificile legate de confuzii, conective, reluări și anticipări).

B. *Texte analizate* (marcarea predicatelor cu litere aldine, a subiectelor cu litere cursive; încercuirea tuturor elementelor de legătură interpropoziționale — coordonatoare și subordonatoare —, delimitarea și numerotarea propozițiilor după un criteriu unic; stabilirea felului propozițiilor după înțeles și a relațiilor dintre acestea; alcătuirea schemei topice a frazei; analize sintactice și morfologice asupra unui număr foarte mare de cuvinte sau grupuri de cuvinte).

Cele două capitole *(Recapitulare* și *Texte analizate)* au fost introduse și la *Sintaxa propoziției și a frazei*, iar *Exercițiile recapitulative* de sintaxă a propoziției, de sintaxă a frazei și de analize morfologice au doar texte analizate integral.

Din *bibliografia generală* care a stat la baza redactării lucrării noastre menționăm doar cîteva titluri: *Gramatica limbii române*, vol. I–II, EA, Buc., 1963 *(Gramatica Academiei)*; *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, EA, Buc., 1972 (DOOM); Fl. Dimitrescu, *Locuțiunile verbale în limba română*, EA, Buc., 1958; Ion Coteanu, *Gramatica de bază a limbii române*, Ed. Albatros, Buc., 1982; Șt. Popescu, *Gramatică practică a limbii române cu o culegere de exerciții*, EDP, Ed. a III-a, Buc., 1983; Mioara Avram, *Gramatica pentru toți*, EA, Buc., 1986; Luiza și Mircea Seche, *Dicționarul de sinonime al limbii române*, EA, Buc., 1982.

Sîntem conștienți de îndrăzneala acțiunii noastre, cu atît mai mult cu cît asupra unuia și aceluiași text, în funcție de cum se interpretează forma și logica textului, pot exista tot atîtea puncte de vedere cîți participanți sînt la discuție. Autorii doresc și speră ca volumul să constituie, pentru elevi, un ultim mijloc de verificare a cunoștințelor lor, iar, pentru profesori, un util instrument de lucru și își exprimă convingerea că toate sugestiile și aprecierile critice vor fi trimise sau vor fi publicate și vor constitui noi pretexte pentru clarificarea unor probleme teoretice și practice de analiză gramaticală.

Autorii

LISTA DE SIGLE, ABREVIERI ȘI SIMBOLURI

abs. — absolut, -ă
Ac. — acuzativ
acc. — accentuat, -ă
act. — activă
adj. — adjectiv, adjectival
adv. — adverb, adverbial
advers. — adversativă
af. — afirmativ, -ă
ag. — de agent
AG — completivă de agent
ap. — apoziție, apozițional
aprop. — de apropiere
art. — articol, articulat
at. — atribut
AT — subordonată atributivă
aux — auxiliar
c — complement
c. — comun
C. — subordonată completivă sau circumstanțială
cag. — complement de agent
CAG — subordonată completivă de agent
card. — cardinal
cd — complement direct
CD — subordonată completivă directă
ci — complement indirect
CI — subordonată completivă indirectă
circ. — circumstanțial, -ă
cl. — complement de loc
CL — subordonată circumstanțială de loc
cm — complement de mod
CM — subordonată circumstanțială de mod
CNS — subordonată circumstanțială consecutivă
col. — colectiv
com. — compus
comp. — comparativ
concl. — conclusiv, -ă
conj. — modul conjunctiv
conjcț. — conjuncție, conjuncțional
conjug. — conjugare
constr. — construcție
coord. — coordonat, -ă, coordonatoare
cop. — copulativ, -ă
cs — complement de scop
CS — subordonată circumstanțială de scop
ct — complement de timp
CT — subordonată circumstanțială de timp
cț — complement condițional
CȚ — subordonată circumstanțială condițională
cț-opt. — modul condițional optativ
cv — complement concesiv
CV — subordonată circumstanțială concesivă
cz — complement de cauză
CZ — subordonată circumstanțială cauzală
D. — dativ
def. — defectiv
dem. — demonstrativ
dep. — de depărtare
des. — desinență
dezv. — dezvoltat
disj. — disjunctivă
distr. — distributiv
d.p.d.v. — din punct(ul) de vedere
eg. — de egalitate
en. — enunțiativă
encl. — enclitic
e.p.s. — element predicativ suplimentar
ex. — exemplu
exc. — de excepție
excl. — exclamativă
expr. — exprimat, expresie
f. — feminin
G. — genitiv
GA — *Gramatica limbii române* Editura Academiei
gen. — genitival
ger. — gerunziu
gr. — gramatical
hot. — hotărît
i., incl. — inclus
id. — de identitate, identificare
imper. — imperativ, -ă

LISTA DE SIGLE, ABREVIERI ȘI SIMBOLURI

abs. — absolut, -ă
Ac. — acuzativ
acc. — accentuat, -ă
act. — activă
adj. — adjectiv, adjectival
adv. — adverb, adverbial
advers. — adversativă
af. — afirmativ, -ă
ag. — de agent
AG — completivă de agent
ap. — apoziție, apozițional
aprop. — de apropiere
art. — articol, articulat
at. — atribut
AT — subordonată atributivă
aux — auxiliar
c — complement
c. — comun
C. — subordonată completivă sau circumstanțială
cag. — complement de agent
CAG — subordonată completivă de agent
card. — cardinal
cd — complement direct
CD — subordonată completivă directă
ci — complement indirect
CI — subordonată completivă indirectă
circ. — circumstanțial, -ă
cl. — complement de loc
CL — subordonată circumstanțială de loc
cm — complement de mod
CM — subordonată circumstanțială de mod
CNS — subordonată circumstanțială consecutivă
col. — colectiv
com. — compus
comp. — comparativ
concl. — conclusiv, -ă
conj. — modul conjunctiv
conjcț. — conjuncție, conjuncțional
conjug. — conjugare
constr. — construcție
coord. — coordonat, -ă, coordonatoare
cop. — copulativ, -ă
cs — complement de scop
CS — subordonată circumstanțială de scop
ct — complement de timp
CT — subordonată circumstanțială de timp
cț — complement condițional
CȚ — subordonată circumstanțială condițională
cț-opt. — modul condițional optativ
cv — complement concesiv
CV — subordonată circumstanțială concesivă
cz — complement de cauză
CZ — subordonată circumstanțială cauzală
D. — dativ
def. — defectiv
dem. — demonstrativ
dep. — de depărtare
des. — desinență
dezv. — dezvoltat
disj. — disjunctivă
distr. — distributiv
d.p.d.v. — din punct(ul) de vedere
eg. — de egalitate
en. — enunțiativă
encl. — enclitic
e.p.s. — element predicativ suplimentar
ex. — exemplu
exc. — de excepție
excl. — exclamativă
expr. — exprimat, expresie
f. — feminin
G. — genitiv
GA — *Gramatica limbii române* Editura Academiei
gen. — genitival
ger. — gerunziu
gr. — gramatical
hot. — hotărît
i., incl. — inclus
id. — de identitate, identificare
imper. — imperativ, -ă

imperf. — imperfect
impers. — impersonal
incid. — incident, -ă
ind. — indicativ
indep. — independentă
ineg. — de inegalitate
infer. — de inferioritate
inf. — infinitiv, infinitivală
int. — interogativ, -ă
interj. — interjecţie, interjecţional
intr. — intranzitiv
invar. — invariabil
izol. — izolat
întăr. — de întărire
juxt. — juxtapusă
l. — de loc
loc. — locuţiune
log. — logic
m. — masculin
m.m.c.p. — mai mult ca perf.
m.m.ob. — mai multe obiecte
m. m. pos. — mai mulţi posesori
mult. — multiplu
multipl. — multiplicativ
n. — neutru
N. — nominativ
neacc. — neaccentuat
neart. — nearticulat
necirc. — necircumstanţial
neg. — negativ, -ă
nehot. — nehotărît
nepers. — nepersonal
nepr. — nepredicativ
nom. — nominal
nr. — număr
nume pr. — nume predicativ
nţ. — nuanţă
num. — numeral
opt. — optativ
ord. — ordinal
p. — propriu
P — propoziţie principală
pag. — pagina
part. — participiu
partic. — particulă

pas. — pasivă
pers. — persoană, personal
perf. c. — perfect compus
perf. s. — perfect simplu
pl. — plural
pol. — politeţe
pos. — posesiv ; posesor, -i
poz. — pozitiv
pr. — predicat, predicativ
PR — subordonată predicativă
prep. — prepoziţie, prepoziţional
prez. — prezent
procl. — proclitic
pron. — pronume, pronominal
prop. — propoziţie
prov. — provenit
p-z. — propriu-zis, -ă
r. — cuvînt regent
R — propoziţie regentă
refl. — reflexiv, -ă
rel. — relativ, -ă
restr. — restrictiv
s. — simplu
sb. — subiect
SB — propoziţie subiectivă
sg. — singular
subînţ. — subînţeles
subord. — subordonatoare, subordonată
subst. — substantiv, substantival
sup. — superlativ
super. — de superioritate
t. — de timp
term. — terminaţie
tr. — tranzitiv
unipers. — unipersonal
v. — vezi
V. — vocativ
val. — valoare
var. — variabil
vb. — verb, verbal, -ă
viit. — viitor
\+ — urmat de ; precedat de
√— — cuvînt subînţeles

imperf. — imperfect
impers. — impersonal
incid. — incident, -ă
ind. — indicativ
indep. — independentă
ineg. — de inegalitate
infer. — de inferioritate
inf. — infinitiv, infinitivală
int. — interogativ, -ă
interj. — interjecţie, interjecţional
intr. — intranzitiv
invar. — invariabil
izol. — izolat
întăr. — de întărire
juxt. — juxtapusă
l. — de loc
loc. — locuţiune
log. — logic
m. — masculin
m.m.c.p. — mai mult ca perf.
m.m.ob. — mai multe obiecte
m. m. pos. — mai mulţi posesori
mult. — multiplu
multipl. — multiplicativ
n. — neutru
N. — nominativ
neacc. — neaccentuat
neart. — nearticulat
necirc. — necircumstanţial
neg. — negativ, -ă
nehot. — nehotărît
nepers. — nepersonal
nepr. — nepredicativ
nom. — nominal
nr. — număr
nume pr. — nume predicativ
nţ. — nuanţă
num. — numeral
opt. — optativ
ord. — ordinal
p. — propriu
P — propoziţie principală
pag. — pagina
part. — participiu
partic. — particulă
pas. — pasivă
pers. — persoană, personal
perf. c. — perfect compus
perf. s. — perfect simplu
pl. — plural
pol. — politeţe
pos. — posesiv ; posesor, -i
poz. — pozitiv
pr. — predicat, predicativ
PR — subordonată predicativă
prep. — prepoziţie, prepoziţional
prez. — prezent
procl. — proclitic
pron. — pronume, pronominal
prop. — propoziţie
prov. — provenit
p-z. — propriu-zis, -ă
r. — cuvînt regent
R — propoziţie regentă
refl. — reflexiv, -ă
rel. — relativ, -ă
restr. — restrictiv
s. — simplu
sb. — subiect
SB — propoziţie subiectivă
sg. — singular
subînţ. — subînţeles
subord. — subordonatoare, subordonată
subst. — substantiv, substantival
sup. — superlativ
super. — de superioritate
t. — de timp
term. — terminaţie
tr. — tranzitiv
unipers. — unipersonal
v. — vezi
V. — vocativ
val. — valoare
var. — variabil
vb. — verb, verbal, -ă
viit. — viitor
+ — urmat de ; precedat de
V— — cuvînt subînţeles

TEHNICA ANALIZEI GRAMATICALE ÎN ŞCOALĂ

Pentru ca eforturile depuse de noi să aibă rezultatul aşteptat privind aplicarea cunoştinţelor şi deprinderilor de analiză gramaticală, rezolvările să nu fie un simplu joc de copiere, de uniformizare a analizei unui exerciţiu oarecare, ne-am propus să insistăm asupra metodologiei analizei unei fraze.

Nu ne îndoim că cine încearcă să analizeze sintactic o frază are cunoştinţe despre propoziţie şi clasificarea acesteia, despre părţile de vorbire prin care sînt exprimate părţile de propoziţie etc. Pentru o foarte bună analiză, vom respecta următoarele etape:

I. *Lectura textului:* orice text are o „muzică" specifică pe care nu oricine i-o poate descifra la prima vedere. Aşa cum un text muzical nu este cîntat perfect la prima vedere, decît de specialişti cel mult, tot aşa nici în descifrarea textului literar nu ne putem avînta fără să facem o lectură atentă, uneori chiar de mai multe ori.

II. *Identificarea* (şi sublinierea sau notarea unor simboluri ale) *predicatelor* (cu ajutorul întrebării generale *Ce se spune despre...?*) *şi a subiectelor* (cu ajutorul întrebării *Cine...?*, eventual, *Ce...?*); cei mai mulţi dintre profesori recomandă elevilor numai parţial această cerinţă, adică *Recunoaşterea predicatelor.*

Operaţia aceasta este adesea de un formalism desăvîrşit, pentru că nu are rost să subliniezi predicatul, dacă nu îl subliniezi corect, dacă nu-ţi pui problema valorii morfologice a cuvîntului sau a grupului de cuvinte (verb, locuţiune, expresie, interjecţie, adverb predicativ). Astfel, în stabilirea predicatelor, este necesar să se precizeze imediat caracteristicile morfosintactice ale cuvintelor care îndeplinesc această funcţie:

a. verbe predicative personale sau locuţiuni verbale personale ale căror subiecte sînt incluse *(citeşti, vorbim)* sau subînţelese *(merge, o ia la sănătoasa).* Pentru autorii acestui volum, cea mai spinoasă problemă a constituit-o recunoaşterea unor grupuri de cuvinte ca locuţiuni verbale. Unele dintre aceste grupuri sînt poate expresii sau îmbinări libere de cuvinte; optînd pentru locuţiuni verbale, există implicaţii de natură sintactică: 1. sînt predicate verbale (dacă au verbul la mod personal); 2. sînt regente pentru o specie de subordonată sau pentru alta etc.

b. verbe predicative sau locuţiuni verbale impersonale cu subiect nedeterminat *(ninge, plouă, s-a spus* la radio) sau cu subiect ori subiectivă, putînd fi grupate astfel:

— reflexive impersonale: *a se cuveni, a se întîmpla, a se zice, a se crede, a se părea* etc. (Se întîmplă / *(să)*...; Părîndu-i-se / *(că)*...: Propozițiile *să..., că...* sînt SB);

— reflexive pasive cu regim de subiectivă: *a se construi, a se descoperi* etc. (S-a descoperit / *(că)*...);

— active impersonale cu formă afirmativă sau negativă, multe dintre acestea provenite din active personale:

1 — însoțite de un pronume personal în dativ (pronumele are funcție de complement indirect): *a(nu)-i plăcea, a(nu)-i conveni, a(nu)-i ajunge, a(nu)-i veni* etc. (Îmi **place** / *(să)*..., = SB);

2 — însoțite de pronume personal în Ac (pronumele are funcție de complement direct): *a(nu)-l interesa, durea, pasiona, bucura* etc. (Mă interesează[1] / (cît) știi[2]. /; propoziția 2 = SB);

3 — neînsoțite de pronume personale: *a trebui, a rezulta, a reieși, a urma* (De aici rezultă[1] / (că) vom rezolva toate frazele din manualul clasei a VIII-a[2] /; propoziția 2 este SB);

c. Verbe copulative la un mod personal: *a fi, a deveni, a ieși, a se face, a ajunge, a rămîne, a se preface, a părea, a însemna* etc. Teoria morfosintactică a acestor cuvinte este prezentată în lucrare la predicat și la subordonata PR, așa că nu mai insistăm aici;

d. expresii verbale impersonale, ale căror subiecte sînt fie verbe la infinitiv ori supin, fie o propoziție SB. Expresiile sînt alcătuite dintr-un verb copulativ *a fi* cu valoare impersonală și un nume predicativ exprimat prin adverb ori locuțiune adverbială: *este (ar fi, va fi, să fie, să fi fost) bine, rău, posibil, imposibil, greu, ușor, de neînțeles, de mirare, fără importanță* etc.:

Este ușor *a greși.*
P SB

Este mai greu[1] / **(să) recunoști**[2]. /

Atragem aici atenția asupra faptului că nu trebuie confundate expresiile verbale impersonale, care au funcție de predicat nominal format dintr-un verb copulativ *a fi* la mod personal și dintr-un nume predicativ exprimat prin adverb sau locuțiune adverbială, cu un predicat tot nominal, dar alcătuit dintr-un verb copulativ *a fi* personal și un nume predicativ exprimat prin adjectiv; greșeala ar fi dublă: 1. de natură morfologică și 2. de grup regent al unor părți de propoziție sau subordonate diferite:

P CI
El **este sigur**[1] / (că) **pleacă**[2]. / (CI este cerută de adjectivul *sigur* cu funcție de nume predicativ);

P SB
Este sigur[2] / (că) **pleacă**[2]. /

Expresiile verbale impersonale nu trebuie confundate, de asemenea, cu grupurile de cuvinte alcătuite din verbul *a fi* predicativ și substan-

tive cu funcție de subiecte ale acestui verb: **este** *liniște*, **este** *ger*, **este** *cazul*, **este** *voie*, **este** *nevoie*; altele sînt însoțite și de un pronume personal în cazul dativ, care este, din punct de vedere gramatical, complement indirect, iar, din punct de vedere logic, subiect: îmi **este** *dor*, îți **este** *foame*, îi **este** *frig*, vă **este** *lene* etc. Aceste grupuri sînt urmate de alte subordonate decît cele subiective: de CI, de AT etc.:

P CI
Lui îi este *teamă*[1] / **(să) plece** pe întuneric[2]. /

P AT
Ar fi *cazul*[1] / **(să) fim mai atenți** la substantivul „cazul"[2] /.

e. adverbe predicative sau locuțiuni adverbiale predicative: *firește*, *desigur*, *poate*, *fără îndoială*, *cu siguranță* etc. Pentru ca acestea să fie predicate verbale, prima condiție este să fie urmate de una dintre conjuncțiile *că*, *să*. Sînt, de asemenea, predicative în propoziții incidente (vezi textul 1 b, p. 80 din manual). Dacă nu este îndeplinită această condiție, aceste adverbe sau locuțiuni adverbiale sînt, în propoziția regentă, complemente de mod ale unor verbe:

P SB
Poate[1] / (că) **va veni.**[2] /

Poate **va veni**[1] / (*poate* este complement circumstanțial de mod în propoziția principală independentă).

Se poate observa că aceste adverbe sau locuțiuni adverbiale predicative nu admit ocurența verbului copulativ impersonal **a fi** cu care să formeze o eventuală expresie verbală impersonală, în care adverbul să fie nume predicativ. Situația aceasta se întîmplă însă în cazul altor adverbe: *sigur*, *posibil*, *firesc* (nu *firește*!), *extraordinar* etc. care, dacă sînt urmate de conjuncțiile *că*, *să* (elemente de relație pentru subiectivele care urmează), capătă valoare predicativă, avînd funcția de nume predicativ al cărui verb copulativ **este**, **ar fi** etc. este subînțeles:

P SB
(√‾ **Este**) **Posibil**[1] / (să) **aibă** dreptate[2]. /

f. interjecții cu valoare predicativă, care exprimă: un îndemn (*hai*, *haide*, *haideți*, *hăis*, *nani* etc.), o adresare (*iată*, *uite*, *iacă*, *iacătă*, **nu și** *ia*) sau care imită (onomatopee: *poc*, *bîldîbîc*, *zbrr* etc.). Atenție mai mare va trebui să avem la aceste ultime cuvinte, adică la onomatopee, care nu sînt cu valoare predicativă dacă în propoziție există un predicat, ele avînd rolul de a exprima o caracteristică a acțiunii, ci au funcție de complement de mod:

„El **poc!** una în spinare." (**poc** este predicat verbal);

„El **poc!** îmi **dădu** una." (**poc** „cu zgomot" este complement de mod al verbului **dădu**).

În concluzie, elevii trebuie să știe că orice propoziție are un predicat ori un indice de predicativitate (intonație, pauză — care subînțeleg un predicat: „La tunuri!" este propoziție care subînțelege predicatul *Tre-*

ceți ! prin intonația exclamativă ; „El — poet." este o propoziție al cărei verb copulativ *a fi, a părea* etc. este subînțeles prin pauză, care aici este indice de predicativitate). Unele predicate sînt subînțelese, altele însă par subînțelese: este cazul în care sînt negate, într-o propoziție, alte părți decît predicatele sau verbele copulative personale:

„*El* **era un om** înalt, nu frumos". (adverbul *nu* pune în opoziție cuvintele *înalt* și *frumos*, care sînt atribute adjectivale, în *singura* propoziție, ale substantivului *om*). „*El* **nu era gras, ci slab.**" — adverbul *nu* pune în opoziție două nume predicative ale unui singur verb copulativ cu care formează un singur predicat nominal.

Unele verbe copulative au deci mai multe nume predicative; ele alcătuiesc un singur predicat nominal cu nume predicativ multiplu și ar fi o greșeală să apară atîtea predicate nominale cîte nume predicative ar avea același verb copulativ, subînțelegîndu-se acolo unde lipsește: „*Ea* **este frumoasă, cochetă, elegantă și... veselă,**" /

Alteori, se confundă participiile verbelor de conjugat ale diatezei pasive cu numele predicative și este considerat un singur predicat nominal (cu nume predicativ multiplu exprimat prin participii), cînd, de fapt, sînt două sau mai multe predicate verbale în care *verbul auxiliar* (nu *copulativ*) *a fi* este subînțeles:

„*Elevii* **au fost întîmpinați**[1], / **transportați**[2], / **cazați**"[3] /

Referitor la analiza predicatelor, menționăm că în manualul clasei a VIII-a apar și alte dificultăți:

— Verbul *a putea* este predicativ personal și formează singur predicatul verbal al unei propoziții, fiind urmat de un complement direct (exprimat mai ales prin verb sau locuțiune verbală la infinitiv) sau de o completivă directă. Dificultatea constă în aceea că verbul sau locuțiunea verbală la infinitiv este format uneori cu pronumele reflexiv neaccentuat în dativ sau acuzativ care este așezat înaintea verbului *a putea* și, de aceea, predicatul este luat împreună cu pronumele reflexiv (verbul *a putea* fiind considerat reflexiv personal, nu activ personal), ba chiar cu verbul sau locuțiunea verbală următoare:

„... mă puteam repezi" (vezi ex. 3 b. p. 67), în care predicatul este **puteam** (nu **mă puteam** sau chiar **mă puteam** *repezi*) urmat de *(a)mă repezi*, verb la infinitiv reflexiv cu funcție de complement direct al verbului *puteam*;

„Mi-am putut da seama" este o sintagmă în care predicatul verbal este **am putut** (diateza activă), iar *(a)-mi da seama* este locuțiune verbală cu funcție de complement direct.

— Verbul *a putea* cu forma *poate* (persoana a III-a, singular indicativ prezent) are și formă reflexivă cu pronumele *se* în acuzativ, fiind reflexiv impersonal: „**Se poate** *discuta*." în care *(a se) discuta* este subiect

exprimat prin infinitiv. Bineînțeles, nu trebuie confundat verbul *poate* cu adverbul de mod (uneori, predicativ) *poate.*

— Verbul *a avea* este predicativ și are uneori sensul „a putea" (este socotit un auxiliar de modalitate, predicativ însă); cînd este urmat de un conjunctiv, acesta introduce o CD, dar, dacă nu este un conjunctiv, grupul de cuvinte următor este alcătuit dintr-un conectiv gramatical (pronume. adjectiv, adverb relativ) și un verb la infinitiv care formează o expresie sau o construcție cu funcție de complement direct al verbului *a avea* (construcția infinitivală relativă respectivă poate fi dezvoltată și cu alte cuvinte cu funcție de părți de propoziție ale verbului la infinitiv):

„... **nu ai** ce lua..." (ex. 3, p. 66 din manual), în care *ce lua* este complement direct dezvoltat, alcătuit din *lua*, complement direct al verbului *ai* („poți" lua), iar *ce* este complement direct al verbului la infinitiv *lua*.

— Verbul *nu știu* nu este predicat în construcția *nu știu cum* (vezi ex. 3 b, p. 104—105 din manual), ci este element component al locuțiunii adverbiale care, în întregime, este o parte de propoziție (în manual, în textul indicat, este nume predicativ).

III. *Identificarea conectivelor gramaticale ale frazei* (sau identificarea elementelor de relație):

— *care leagă*: conjuncții și locuțiuni conjuncționale coordonatoare: — *copulative*: *și, nici, precum și, nu numai..., ci și; nu numai..., dar și; și..., și; nici..., nici*

— *adversative*: *dar, iar, însă, ci, și*;

— *disjunctive*: *ori, sau, fie; ori..., ori; sau..., sau; fie..., fie; ba..., ba*;

— *conclusive*: *deci, așadar, prin urmare, în concluzie*;

— sau *care introduc* propoziții subordonate:

a. conjuncții și locuțiuni conjuncționale subordonatoare: *că, să, dacă, de, ca să, ca... să, fiindcă, întrucît, deoarece, căci, încît, deși, pînă, cum că, precum că, în timp ce, în vreme ce, o dată ce, pînă să, pînă ce, după ce, fără să, fără ca să, fără ca... să, cu cît, după cît, pe cît, după cum, ca și cum, ca și cînd, pentru că, așa că, astfel că, astfel încît, așa încît, din cauză că, de vreme ce, din moment ce, pentru ca să, pentru ca... să, în caz că, cu toate că, măcar că, măcar să, măcar de, măcar dacă, chiar dacă, chiar de, chiar să* etc. *Atenție*: grupurile *așa cum, acolo unde, atunci cînd, atît cît* trebuie separate în *adverbe corelative* (*așa, acolo, atunci, atît*) care aparțin regentei și în *adverbe relative* (*cum, unde, cînd, cît*) care introduc subordonatele circumstanțiale imediat următoare;

b. pronume sau adjective relative:

— simple: *care, cine, ce, cît, cîtă, cîți, cîte, al cîtelea, a cîta*;

— compuse: *cel ce, ceea ce, cei ce, cele ce; Atenție:* grupurile *cel care, cea care, cei care, cele care* sau *tot ce, toți care* etc., în care relativ este numai pronumele *care* sau *ce*, iar celelalte pronume *cel, cea, cei, cele* (demonstrative), *tot, toți* (nehotărîte) aparțin propoziției precedente, fiind chiar elementele regente pentru propozițiile subordonate atributive care urmează imediat:

P AT

„**A spus** adevărul doar *cel*[1] / *(care)* **a fost** acolo".[2] /

P AT P

„Celui[1] / *(care)* **știe**[2] / i se **dă** *notă* foarte mare".[1] /

— există și o formă populară *de* cu sensul „care":

P AT

„**Am citit** cartea[1] / (de) (= pe care) **mi-ai recomandat-o**".[2] /

c. pronume sau adjective nehotărîte compuse cu *ori-*: *oricare, orișicare, oricine, orișicine, orice, orișice, oricît, orișicît, oricîtă, orișicîtă, oricîți, orișicîți, oricîte, orișicîte;*

d. adverbe relative: *unde, cînd, cum, cît, încotro, precum;*

e. adverbe nehotărîte compuse cu *ori-*: *oriunde, orișiunde, oricînd, orișicînd, oricum, orișicum, oricît, orișicît, oriîncotro;*

f. alte adverbe: *parcă, decît* (devenite conjuncții).

Conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale pun doar probleme de recunoaștere în text ca elemente de relație; toate celelalte conective gramaticale subordonatoare prezintă dificultăți nu numai în ceea ce privește statutul morfologic al cuvîntului sau al grupului de cuvinte (este pronume relativ sau este adjectiv relativ, sau este adverb relativ ori nehotărît), ci și în ceea ce privește funcția sintactică în subordonata pe care o introduce (mai rar, în altă subordonată decît în cea pe care o introduce). Astfel, pronumele relative simple (excepție *cine)* sînt fie pronume, fie adjective, iar *ce* este alteori adverb relativ:

P CD

„**Nu știu**[1] / *(ce)* **s-a întîmplat**."[2] / *(ce* este pronume relativ în N, cu funcție de subiect în subordonată);

P CD

„**Nu știu**[1] / de (ce) om *să mă feresc*."[2] / *(ce* este adjectiv relativ în Ac, cu funcție de atribut adjectival în subordonată);

P CD

„*Tu* **știi**[1] / (ce) **frumoasă s-a făcut** *Maria* ?"[2] / *(ce* este adverb de mod relativ cu funcție de complement de mod în subordonată).

Elevii trebuie să fie atenți pentru a observa că nu orice pronume care stă lîngă un substantiv este adjectiv relativ: substantivul și pronumele fac parte din propoziții diferite, nu din aceeași propoziție, astfel încît relativul să se acorde în gen, număr și caz și să devină adjectiv:

P AT P

„*Omul*[1] / *(care)* **vine**[2] / **te cunoaște**."[1] / *(care* este pronume relativ — substituie substantivul *omul* — și este subiect al subordonatei pe care o introduce);

P CD

„**Am văzut**[1] / pe (care) stradă **stai.**“[2] / *(care* este adjectiv relativ în Ac și este atribut adjectival care determină substantivul *stradă* din aceeași subordonată);

P CD

„**Nu știu**[1] / (a cui) **fată ești** *tu.*“[2] / *(a cui* este pronume relativ — nu se acordă cu substantivul *fată* care este în N, de fapt pronumele *cine*, indiferent de caz, nu devine niciodată adjectiv — și este atribut pronominal genitival în propoziția pe care o introduce).

Rareori, pronumele relativ are rolul de a introduce o subordonată, iar funcția lui sintactică aparține unei subordonate următoare:

AT SB

„.... gospodine[1], / *(care)* **trebuie**[2] / (să) **fi fugit**... prin pădure“[3] / (ex. 1 b, p. 53 din manual) — *care* introduce propoziția nr. 2 AT, dar este subiect al predicatului regent din propoziția nr. 3 (care este SB a verbului *trebuie* din propoziția nr. 2).

Și adverbele relative pun probleme uneori. De cele mai multe ori au funcție sintactică în propoziția pe care o introduc:

P CD

„**Nu știam**[1] / (cum) **să procedez.**“[2] / *(cum* este compl. de mod);

P CD

„**Știam**[1] / **(cum) ești**“[2] / *(cum* este nume predicativ).

Alteori însă, fiind echivalente cu conjuncții sau locuțiuni conjuncționale subordonatoare, nu au funcție sintactică în propoziția subordonată și nici în altă propoziție, ci au rolul de a introduce, ca orice conjuncție: este vorba despre *cum* (cauzal „pentru că“ sau temporal „îndată ce, imediat ce“), despre *unde* (cauzal „pentru că“), *cînd* (condițional „dacă“):

CT P

„(Cum) **veniră**,[1] / **se făcură** *toți* **o apă și-un pămînt.**“[2] /

P CZ CD

„**Nu a învățat** la fizică,[1] / (unde) **știa**[2] / (că) **are** notă.“[3] /

Într-o frază, pot sta unul lîngă altul chiar și trei elemente de relație: unul coordonator și două subordonatoare: ele aparțin la două subordonate sau la trei propoziții (una principală și două subordonate):

P CZ CZ CT

„**Citesc**[1] / (deoarece) îmi **place**[2] / (și) (deoarece)[4] /. (cînd) **sînt**

CZ

liber,[3] / **am** mai mult timp.“[4] /

CT CZ

„(Și),[3] / (deoarece),[2] / (cînd) **am** timp liber,[1] / **citesc** mai **mult**,[2] /

P

mă simt minunat.“[3] /

Locul conectivelor gramaticale este aproape numai la începutul subordonatelor sau al propozițiilor principale. Excepțiile se referă la conjuncțiile *însă*, *dar*, care pot apărea și în interiorul sau la sfîrșitul propoziției, ba chiar în interiorul altei propoziții subordonate:

CZ P

„(Cum)[1] / (însă)[2] / **nu am** timp,[1] / **nu mai plec.**“[2] /

Alte excepții privesc pronumele relativ *care* în genitiv, cînd este atribut pronominal genitival care determină un substantiv, de obicei prepozițional, din aceeași propoziție subordonată:

P AT
„*Casa*,[1] / de pe acoperișul (căreia) **te-am privit** cîndva,[2] / a **dispărut**."[1] /

În sfîrșit, atragem atenția asupra faptului că nu sînt relative, deci nu trebuie încercuite, anumite pronume și adjective, adverbe interogative sau conjuncția *să*, în propoziții principale interogative sau exclamative, imperative (sau, așa cum am discutat, formează o construcție infinitivală relativă cu funcție de complement direct sau de subiect dezvoltat).

IV. *Delimitarea și numerotarea propozițiilor*:

Propozițiile sînt principale și secundare, sînt *regente* pentru una sau mai multe subordonate sau *subordonate* față de o anumită regentă (ori chiar față de două regente), sînt suficiente sau insuficiente ca înțeles. Unele propoziții sînt dislocate (avînd intercalate diferite propoziții), așa că atenție la „muzicalitatea" textului, adică la legătura sintactică dintre cuvinte, care uneori pot fi așezate înaintea altor cuvinte (adică sînt anticipate):

„**Unde**[3] / ziceai[1] / (că) trebuie[2] / (să) pleci?"[3] /

„**Elevii clasei a VIII-a**[3] / trebuie[1] / (să) se maturizeze."[2] /

Propozițiile subordonate trebuie să aibă un conectiv gramatical subordonator. Acesta poate fi subînțeles: 1. dacă propoziția este coordonată cu altă subordonată precedentă, sau 2. dacă subordonata este în raport de juxtapunere (sau parataxă) cu regenta: vezi condiționale juxtapuse, cauzale juxtapuse, concesive juxtapuse:

CT P CV P
„**Ai** carte,[1] / **ai** parte."[2] /; „**Mănînci**,[1] / tot **nu te saturi**."[2] /

În numerotarea propozițiilor, este bine să ținem seama, în primul rînd, de locul predicatelor (exprimate sau subînțelese, acestea din urmă marcate în text prin $\sqrt{\;}$). Cînd însă o propoziție subordonată determină un regent care nu este predicat în propoziția regentă, ci subiect, atribut, complement etc., numerotarea începe tot de la cuvîntul regent și continuă cu subordonata:

P CT
„Aș mai **citi**,[1] / (dacă) **aș avea** cărți."[2] / (numerotarea este făcută în ordinea apariției predicatelor);

CT P
„(Dar),[2] / (dacă) **aș veni**,[1] / **aș pleca** imediat."[2] / (numerotarea este făcută tot în funcție de locul predicatelor, conjuncția *dar* nu este element regent al vreunei subordonate);

CD P
„Văzînd[1] / (că) **e greu**,[2] / **a plecat**."[1] /;

AT P
„*Cîinele*[1] / *(care)* **latră**[2] / **nu mușcă.**[1] / (numerotarea, în ultimele două fraze, s-a făcut în ordinea element regent — subordonată).

V. *Stabilirea felului propozițiilor* (principale sau diferite specii de subordonate) : Sub textul în care s-au efectuat toate cele patru operații menționate pînă acum, vom scrie unul sub altul toate numerele propozițiilor, iar în dreptul fiecărui număr vom menționa felul propoziției după înțeles și, în paranteză, numărul regentei, dacă propoziția respectivă este subordonată ; de asemenea, la propozițiile coordonate, vom preciza și relația de juxtapunere sau joncțională.

În stabilirea felului unei propoziții subordonate, pot apărea dificultăți mai mari sau mai mici. Pentru a nu greși, este bine ca elevii să aibă cunoștințe sigure despre corespondența dintre o propoziție subordonată și partea de propoziție corespunzătoare.

Propozițiile subordonate dintr-o frază îndeplinesc funcția unor părți de propoziție ale regentei, fiind identificate și denumite după această funcție. Denumirile propozițiilor secundare subordonate corespund denumirilor părților de propoziție corespunzătoare, cu excepția predicativei care corespunde numai numelui predicativ, nu întregului predicat nominal sau unui predicat verbal.

Corespondența dintre propozițiile subordonate și părțile de propoziție corespunzătoare privește definițiile, termenul determinat, modul de identificare, clasificările interne, subspeciile, uneori chiar și felul sau forma construirii celor două categorii sintactice. Astfel, în propoziția : „A plecat pînă la magazin.", complementul circumstanțial de loc determină verbul *a plecat*, răspunde la întrebarea *(pînă) unde* a plecat ?, este exprimat prin substantivul *magazin* precedat de prepoziția compusă *pînă la ;* în fraza : „A plecat pînă unde l-am trimis", propoziția circumstanțială de loc *pînă unde l-am trimis* determină același verb *(a plecat)*, răspunde la aceeași întrebare *(pînă unde* a plecat ?), este introdusă prin adverbul relativ *unde* precedat de prepoziția *pînă*.

De asemenea, în propoziția : „De asta a venit la noi, pentru a mă invita la teatru". și în fraza corespunzătoare : „De asta a venit la noi, pentru ca să mă invite la teatru", complementul circumstanțial de scop *(pentru a invita)* și propoziția circumstanțială de scop *(pentru ca să mă invite la teatru)* răspund la aceeași întrebare *(Cu ce scop...* ?) adresată aceluiași cuvînt determinat (verbul *a venit)*, au cuvinte comune în elementele de legătură *(pentru* + infinitivul — la complementul circumstanțial de scop — și *pentru ca să*, locuțiune conjuncțională formată din prepoziția *pentru* și conjuncția *ca să* — la propoziția subordonată circumstanțială de scop). Corespondența dintre subordonată și partea de propoziție corespunzătoare se referă și asupra unor elemente corelative

identice: locuţiunea adverbială *de asta* cu aceeaşi funcţie sintactică (complement circumstanţial de scop) pe lîngă verbul din propoziţie sau, respectiv, pe lîngă verbul din regentă. Se observă că verbul *a venit* are, în propoziţie, două complemente de scop *(de asta..., pentru a invita)*, iar, în frază, are o subordonată circumstanţială de scop şi un complement de scop, care, acesta din urmă, anunţă (sau este în corelaţie cu) subordonata circumstanţială de scop. Corelativul *de asta* impune obligatoriu şi o punctuaţie pentru celălalt complement de scop din propoziţie sau pentru propoziţia de scop din frază, adică prezenţa virgulei în faţa lor. Dacă nu ar fi corelativul exprimat, aici, printr-o locuţiune adverbială de scop, atît la partea de propoziţie cît şi la propoziţia corespunzătoare, virgula nu ar trebui pusă.

Corespondenţa dintre o propoziţie subordonată şi partea de propoziţie corespunzătoare permite transformări reciproce prin contragerea propoziţiilor subordonate în părţi de propoziţie corespunzătoare şi prin dezvoltarea sau expansiunea părţilor de propoziţie în propoziţii subordonate corespunzătoare (prin introducerea unui predicat şi a unui element de relaţie). Pentru ca fenomenele contragerii şi ale dezvoltării să fie echivalente, e necesar ca unităţile sintactice în discuţie să aibă aceeaşi funcţie şi aproximativ aceeaşi formă. Altfel, există contrageri greoaie, nespecifice, neechivalente. În fraza: „Nu se ştie *cine vine*", propoziţia subiectivă subliniată este contrasă printr-un subiect exprimat prin verb la infinitiv *a veni*, încît propoziţia rezultată: „Nu se ştie *a veni*" nu mai este echivalentă ca înţeles cu fraza. Este corect: „Nu se ştie *nimic*" sau „Nu se ştie acest *lucru*". În fraza: „*După ce a plecat la ţară*, ea nu s-a mai interesat de noi", temporala subliniată poate fi corect contrasă într-un complement de timp exprimat prin verb la gerunziu („*Plecînd* la ţară, ea...) sau printr-un substantiv precedat de prepoziţia *după* („*După plecarea* la ţară, ea...), deşi, la ultima contragere, se observă că substantivul *ţară* precedat de prepoziţia *la* este atribut substantival prepoziţional. Altă contragere ne-ar conduce la un atribut adjectival (care determină pronumele *ea*) cu nuanţă circumstanţială de timp (care determină verbul *nu s-a interesat*): „*Plecată* la ţară, ea..."

Şi transformările sau expansiunile unor părţi de propoziţie în propoziţiile subordonate corespunzătoare pot fi greoaie, echivalente cel mult pe plan formal. Astfel, subiectul *Maria* din propoziţia: „Maria citeşte mult" este transformat în subiective ca:

„*Cine este Maria* / citeşte mult."

„*Pe cine o cheamă Maria* / citeşte mult", în loc de:

„*Cine vrea* / citeşte mult."

În manualul clasei a VIII-a, în cadrul fiecărei specii de subordonate, există foarte multe exerciţii de contragere şi de dezvoltare, pe care

elevii trebuie să le rezolve, întrucît observăm că acest fenomen bipolar nu este o simplă formalitate.

Alături de cele două fenomene discutate, contragerea și expansiunea, de un real folos în analiza propozițiilor subordonate circumstanțiale este recunoașterea elementelor corelative. Unele elemente de relație subordonatoare (conjuncții, locuțiuni conjuncționale, adverbe relative) se folosesc cu un corelativ adverbial în propoziția regentă. Acest corelativ apare într-o regentă „anunțînd“ o propoziție subordonată circumstanțială și avînd, de obicei, aceeași funcție sintactică, întrucît determină același cuvînt din propoziția regentă ca și subordonata la care se referă.

Corelativele adverbiale (adverbe sau locuțiuni adverbiale) pot fi antepuse sau postpuse față de elementul relativ introductiv. Menționăm mai multe corelative în cadrul tuturor speciilor de subordonate circumstanțiale, întrucît, din observațiile noastre, am constatat că acestea nu se cunosc sau se confundă cu elementele de relație, astfel încît unii elevi încercuiesc elementele corelative în locul celor de relație. Pentru a evita confuzia, vom pune în paranteze elementele de relație, lăsînd în afară corelativele :

— *circumstanțiale de loc :*

(unde)..., acolo	acolo..., (unde)
(de unde)..., de acolo	acolo / (unde)

— *circumstanțiala de timp :*

(cînd)..., atunci	atunci..., (cînd)
(cum)..., cum	atunci / (cînd)
(după ce)..., și (adverbial) „imediat“	

— *circumstanțiala de mod :*

(cît)..., atît	(cu cît)..., cu atît (mai)
(pe cît)..., pe atît	așa..., (cum)
la fel / (cum)	așa / (cum)
(de ce)..., de ce	(de ce)..., de aceea ; de aia

— *circumstanțiala de cauză :*

(de vreme ce) (o dată ce) (din moment ce) ..., apoi; atunci (dacă)	(pentru că)..., de aceea ; de aia

— *circumstanțiala de scop :*

înadins dinadins..., (ca să) într-adins	(pentru ca să)..., de aceea ; de aia

— *circumstanțiala condițională :*

(dacă)..., apoi ; atunci

— *circumstanțiala concesivă :*

(deși)
(cu toate că)..., tot, totuși, cu toate acestea
(chiar dacă)
..., (că)..., și tot, și totuși, și încă

— *circumstanțiala consecutivă :*

astfel, așa, atît, în așa fel, pînă într-atît..., (încît)
destul, prea..., (pentru ca să, ca să, să)
..., (astfel încît), (așa încît), (astfel că).

La aproape toate frazele analizate de noi, am recomandat o singură soluție, chiar dacă ne-a tentat și altă interpretare. La altele am recomandat, totuși, două sau chiar trei soluții. Astfel, în manual apar și texte (4 d III, p. 73 și 4 d, p. 74 din manual) care cuprind propoziții subordonate predicative suplimentare, pe care elevii nu le-au studiat, conform programei. Ce soluții vom aplica pentru a-i face pe elevi să înțeleagă dubla referire a acestei subordonate (la predicat și subiect, la predicat și complement) ? Părerea noastră este că trebuie, în această situație, să acceptăm trei răspunsuri ca valabile :

a. PRS (predicativă suplimentară), conform *GA* ;

b. CM, care răspunde la întrebarea *cum* ? adresată verbului (predicat sau nu) care are lîngă el un complement direct, iar propoziția următoare nu mai poate fi luată CD ;

c. CD. Pentru această interpretare, menționăm că unii specialiști consideră pronumele personale în acuzativ neaccentuate drept anticipări ale subiectelor din propoziția subordonată în propoziția regentă sub formă de complement direct :

„(Cum) *o* văzu[1] / (că) l-a cunoscut[2] / (și)-i zîmbește[3] /..." este interpretată ca avînd forma următoare :

„(Cum) văzu[1] / (că) *ea* l-a cunoscut[2] / (și)-i zîmbește[3] / ...", deci propozițiile 2 și 3 pot fi considerate de elevi CD.

VI. *Alcătuirea schemei topice a frazei :* în care numerele propozițiilor principale pot fi încadrate în pătrate, iar cele ale subordonatelor — în cerculețe, sau numerele propozițiilor, principale ori subordonate, pot apărea neîncadrate. Trebuie menționate relațiile de coordonare pe schemă și pot fi notate simbolurile P pentru principală, iar SB, PR, CD, CT etc. pentru subordonate în dreptul fiecărui număr. În orice caz, este bine ca propozițiile subordonate de același rang sau ordin să apară pe același plan.

SINTAXA PROPOZIŢIEI ŞI A FRAZEI

A. RECAPITULARE

Elevii şi-au însuşit, pînă în clasa a VIII-a, noţiunile de propoziţie şi de frază. Este cunoscută clasificarea propoziţiilor după cele patru criterii: scopul comunicării, forma predicatului, structura şi înţelesul propoziţiei. Este necesar să insistăm asupra unor aspecte mai dificile în ceea ce priveşte această clasificare, datorită faptului că există totuşi unele interpretări eronate.

După scopul comunicării, propoziţiile sînt *enunţiative* (propriu-zise, optative, imperative) şi *interogative* (propriu-zise, optative, imperative). În scopul comunicării, fiind implicată şi o atitudine a vorbitorului, propoziţiile, atît enunţiative, cît şi interogative, pot fi *exclamative* sau *neexclamative* (afective sau neafective). Astfel, propoziţia: „Ce frumoasă va fi vacanţa după absolvirea clasei a VIII-a!" este enunţiativă propriu-zisă exclamativă, iar propoziţia: „Cît o să-ţi mai suportăm noi ironia?!" este interogativă propriu-zisă exclamativă.

După forma predicatului, propoziţiile sînt *afirmative* şi *negative*. Este necesar să arătăm că propoziţiile sînt negative numai atunci cînd este negat predicatul verbal sau copula din alcătuirea predicatului nominal. Atunci cînd sînt negate alte părţi de propoziţie, propoziţia este afirmativă. Următoarele propoziţii sînt afirmative, pentru că este negat:

— *subiectul*: „*Nu eu*, ci noi am plecat".;
— *numele predicativ*: „*Nu al meu*, ci al nostru este acest caiet".;
— *atributul*: „Vreau un prosop curat, *nu murdar*".;
— *complementul direct*: „Mănînc mere, *nu pere*".;
— *complementul indirect*: „Scriu părinţilor, *nu colegilor*".;
— *complementul de loc*: „*Nu în clasă*, ci acasă ne facem lecţiile".;
— *complementul de timp*: „*Nu ieri*, ci azi ai greşit".;
— *complementul de mod*: „*Nu aşa*, ci altfel trebuie procedat".;
— *complementul de cauză*: „*Nu pentru absenţe*, ci pentru indisciplină ai fost pedepsit".;
— *complementul de scop*: „*Nu pentru serbare* se pregăteşte, ci pentru nuntă".

În fraza de la ex. 1 b, pag. 28: „... (căci) *smîrţoagele* lui de cai erau vlăguiţi din cale afară, şi slabi, şi ogîrjiţi, ca nişte mîţi de cei leşinaţi, nu zmei...", propoziţia citată este o cauzală cu un predicat nominal, al cărui nume predicativ multiplu este format din patru nume predi-

cative, dintre care ultimul este negat. Elevii introduc, în mod greșit, după adverbul de negație *nu*, verbul copulativ, subînțeles de *ei*, *erau*, astfel că apar două propoziții cauzale.

În unele fraze, în care două propoziții subordonate sînt coordonate (una avînd formă pozitivă, iar alta formă negativă), eronat este introdus încă un predicat lîngă adverbul de negație *nu*, mărindu-se astfel, nejustificat, numărul propozițiilor : „**Are să urmeze**[1] / (cum) **știm** *noi*,[2] / **nu** (cum) **vrea** *el*,[3] / ..." este o parte din fraza de la ex. 1 b, pag. 27, în care propozițiile 2 și 3 sînt modale coordonate prin juxtapunere, care determină — fiecare — același verb regent *(are să urmeze)*. Propoziția 3 este o modală negativă ; dacă s-ar introduce predicatul *are să urmeze* după adverbul *nu*, ar apărea o coordonare la nivelul propozițiilor principale, iar modala *cum vrea el* ar depinde, în acest caz, de verbul regent introdus din eroare. Aspectul pozitiv sau negativ al propozițiilor este realizat prin adverbe sau locuțiuni adverbiale de mod de negație : *nu*, *ba*, *deloc*, *de fel*, prin alte adverbe de loc sau de timp : *nicăieri*, *niciunde*, *niciodată* etc., prin pronume negative : *nimeni*, *nimic*, *nici unul*. În cazul unor propoziții interogative, acestea pot fi, după formă, pozitive, iar, după înțeles, negative : „Mai rămîne vorbă despre asta ?" (1 b, pag. 27).

După *structură* (sau *alcătuire*), propozițiile sînt *simple* și *dezvoltate*. Această clasificare ține seama de structura propoziției *analizabile* sintactic, nu de propoziția *neanalizabilă*, în care nu putem recunoaște funcția sintactică a cuvintelor din alcătuirea ei (este vorba de unele interjecții : *aș*, *ei* etc., de adverbe : *da*, *nu*, *ba* etc.). Dificultăți de analiză apar și în situațiile cînd propozițiile, în realitate simple, sînt alcătuite din mai multe cuvinte ca în următoarele două cazuri :

a. cuvintele au funcție sintactică, dar toate acestea formează un singur subiect multiplu sau un singur nume predicativ multiplu, ca în propozițiile :

— Se vedeau *ochii*, *nasul și gura* (sb. mult.)

— Al doilea era *tăcut și întunecat* (nume pr. mult., ex. 1 c, pagina 29).

b. cuvintele nu au funcție sintactică, fiind :

— substantive în V : „Scoală, *duglișule*..." Cuvintele care determină substantivele în V au însă funcție sintactică :„Turcii, *dragii mamei*..." (*mamei*, care însoțește substantivul *dragii* în V, este at. subst. gen.) ; „Tu, *mioara mea*, ..." *(mea*, care însoțește substantivul *mioara* în V, este adj. pos. în V, cu funcție de at. adj.) ;

— interjecții care exprimă o stare sufletească sau o adresare : „*Ah* !... spuneți...", „... *măi* femeie..." (ultimul exemplu fiind un grup de cuvinte fără funcție sintactică, alcătuit din interj. + subst. în cazul V). Sînt unele fraze în care interjecțiile alcătuiesc propoziții independente neanalizabile, îndeosebi în texte de vorbire directă : „— *A* ! își aminti el..." ; „— *Vai* ! scriam..." (ex. 1 b, pag. 70) ;

— adverbe și locuțiuni adverbiale de mod care intră în alcătuirea gradelor de comparație ale adjectivelor sau ale adverbelor ori care întăresc diferitele părți de propoziție: comparative, de întărire, de restricție, de exclusivitate, de proximitate, explicative, conclusive etc.: „... vlăguiți *din cale-afară*...", „... să-și ia *și* atestatul", „... nu-i lipsește *decît* atestatul, ...", „Mai mult *chiar*...", „... *numai* gaia...", „*Numai* în fața cerului...", „... *chiar* atunci...", „... eram *foarte* vesel...", „*mai* întîi", „*ca*-ntr-un întins...". Adverbele de mod propriu-zise sau cantitative: *așa, atît, cît, destul, oricît*, care determină adjective sau adverbe — de care sînt legate prin prepoziția *de* —, îndeplinesc funcția sintactică de complement de mod. Ele nu sînt, în limba actuală, adverbe de mod comparative (precum: *grozav de, extraordinar de, nemaipomenit de* etc.) fără funcție sintactică din structura unor adjective sau adverbe la gradul superlativ absolut;

— conjuncții și locuțiuni conjuncționale coordonatoare și subordonatoare: *în timp ce, ca și cînd, cu toate că, chiar dacă* etc.

— unele pronume personale neutre: *o, i, le*; am zbughit-*o* etc.

După înțeles, propozițiile sînt *principale* și *secundare* (subordonate). Propozițiile principale pot fi: *independente* („Aicea zac mulți de-ai mei.") ; *regente* pentru una sau mai multe subordonate („*Îi părea* / că toată lumea îl știe, / îl cunoaște / și se întreabă..."), *coordonate* („Al doilea era tăcut și întunecat, dar nu vroia..."), *incidente* („... zise tata posomorît", „Pentru că *să vezi d-ta*: copiii..."). Propozițiile *secundare* sînt subordonate ale unor cuvinte din propozițiile regente. Ele pot fi: *regente* pentru alte subordonate („Văzînd *că voiesc* să merg..."), *coordonate* cu alte subordonate de același fel sau diferite („... pe care și noi l-am ajutat / și l-am apărat"), *izolate* prin punct („Căci așa ne amăgea mama..."), *incidente* („... cum spuneau ceilalți ofițeri").

Analiza propozițiilor după cele patru criterii este făcută în textele imediat următoare. Elevii pot găsi exemple variate și în celelalte texte, la care s-a menționat felul propozițiilor numai după înțeles.

B. TEXTE ANALIZATE

Ex. 1, pag. 27. Analizați textele următoare, precizînd felul propozițiilor după cele patru criterii și stabilind valoarea morfosintactică a tuturor cuvintelor:

a. În ziua aceea **nu era** nici un *nor* deasupra[1] / (și) uriașii *munți* [...] **erau** acum **blajini, tihniți și prididiți** de soare.

(Gala Galaction, *La Vulturi!*)

1\. P ⟩ și 1 —și/cop.— 2
2\. P

1. *În ziua aceea nu era nici un nor deasupra* = prop. en. p—z, neg, dezv., P

în ziua = ct., expr. subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. s. „în“, art. hot. encl. „—a“

aceea = at. adj., expr. adj. dem. dep., f., sg., Ac.

nu era = pr. vb. ,expr. vb. pr., act., intr., conjug. a IV-a, ind. imperf., 3 sg. + adv. de mod neg. „nu“

nici un = at. adj., expr. adj. pron. neg., compus, m., sg., N

nor = sb. gr. s., expr. subst. c.s., m., sg., N, neart.

deasupra = cl., expr. adv. loc

2. *și uriașii munți... erau acum blajini, tihniți și prididiți de soare* = = prop. en. p—z, af., dezv., P. coord. cop. cu prop. 1

și = conj. coord. cop., s., leagă două P

uriașii = at. adj., expr. adj. var. două term., m., pl., N, poz. fără comparație, + art. hot. encl. „-i“

munți = sb. gr. s., expr. subst. c., s., m., pl., N, art. (art. preluat de adj. antepus)

erau blajini, tihniți și prididiți = pr. nom., format din:

erau = vb. cop., act., intr., conjug. IV, ind. imperf., 3 pl.

blajini, tihniți și prididiți = nume pred. mult., format din 3 nume pred. s. în raport de coord. prin juxt. și prin conj. cop. „și“, expr. prin:

blajini, tihniți = adj. var. două term., m., pl., N, poz.

prididiti = vb. part. cu formă adj., m., pl., N

acum = ct., expr. adv., t., s.

de soare = c. ag. și, din punct de vedere logic, sb. expr. prin subst., c., s., m., sg., Ac. + prep. s. „de“, neart.

b. **I. Mai rămîne** *vorbă* **despre asta ?**[1] / **zise** *tata* **posomorît.**[2] /

II. Are să urmeze[1] / (cum) **știm** *noi*,[2] / **nu** (cum) **vrea** *el*,[3] / (că) **doar nu-i de capul săn**[4]. /

III. (Cînd) **m-ar bate numai atîta** *grijă*,[1] / **măi femeie,** *ce* **mi-ar fi ?**[2]/

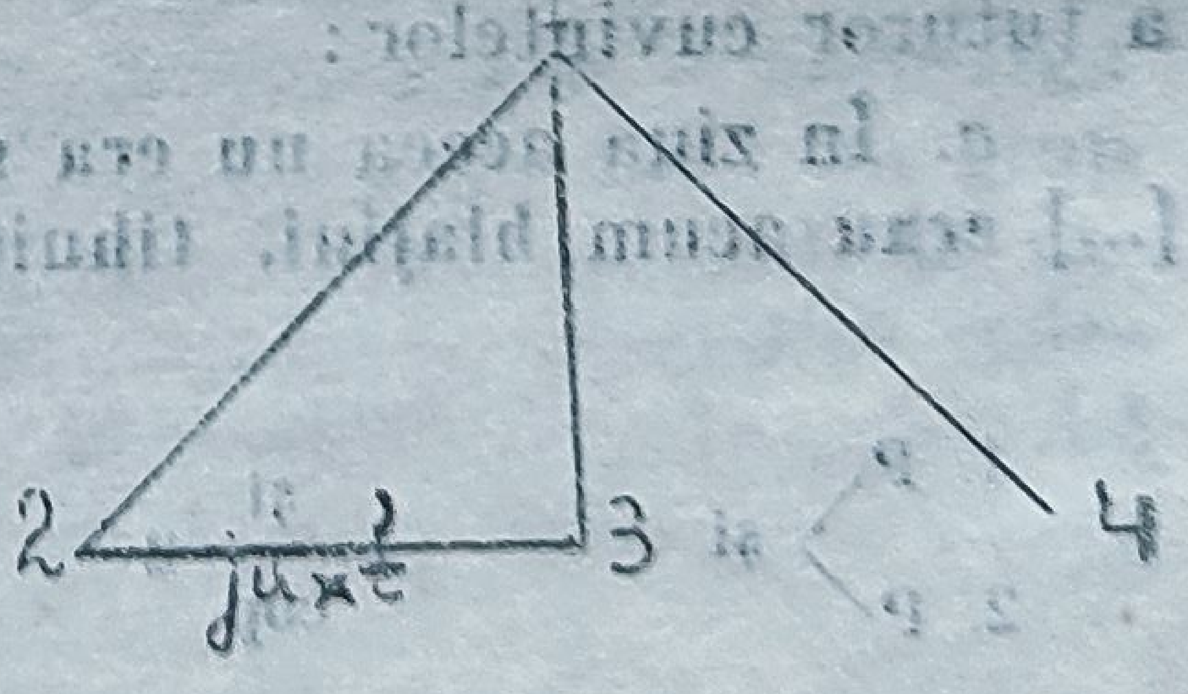
(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

I. 1. P
   2. P incid.
II. 1. P
   2. CM (1) \ juxt
   3. CM (1) /
   4. CZ (1)
III. 1. CŢ (2)
   2. P

1. Prop. 2 = P. incid.

2

1

I. 1. *Mai rămîne vorbă despre asta* = prop. int. p—z, af. cu sens neg., dezv., P indep.
mai = cm, expr. adv. mod cu val. durativă
rămîne = pr. vb., expr. vb. pr., act., intr., conjug. III, ind. prez., 3 sg.
vorbă = sb. gr., expr. subst. c., s., f., sg., N., neart.
Notă: rămîne vorbă are și valoarea unei loc. vb. „a discuta", care cere un complement indirect ori o subordonată CI.
despre asta = ci, expr. pron. dem. aprop., formă populară cu val. neutră, sg., Ac. + prep. comp. „despre"

2. *zise tata posomorît* = prop. en. p—z., af., dezv., P. incid.
zise = pr. vb., expr. vb. pr., act., tr., conjug. III, ind. perf. s, 3 sg.
tata = sb. gr., expr. subst. c.s., m., sg., N., art. hot. encl. „-a"
posomorît = cm (după GA este e.p.s.), expr. adj. var. două term., prov. din part., m., sg., N., poz.

II. 1. *Are să urmeze* = prop. en. p—z., af., s., P (cu sb. subînț.) regentă pentru 2, 3, 4
are să urmeze = pr. vb., expr. vb. pr., act., tr., conjug. I, ind. viit. cu formă perifrastică, 3 sg.

2. *cum știm noi* = prop. en. p—z., af., dezv., CM
cum = cm, expr. adv. mod., rel., introduce CM
știm = pr. vb., expr. vb. pr., act., tr., conjug. IV, ind. prez., 1 pl.
noi = sb. gr. s., expr. pron. pers., 1 pl., N.

3. *nu cum vrea el* = prop. en. p—z., neg., dezv., CM, coord. juxt. cu 2.
nu... vrea = pr. vb., expr. vb. pr., act., tr., conjug. II, ind. prez., 3 sg. + + adv. de mod neg. „nu"
cum = cm, expr. adv. mod., rel., introduce CM
el = sb. gr. s., expr. pron. pers., 3 sg., m., N.

4. *că doar nu-i de capul său* = prop. en. p—z., neg., simplă, CZ
că = conjcț. subord. circ., s., introduce CZ
doar = adv. mod, fără funcție sintactică
nu-i de capul său = pr. nom. format din :
nu-i = vb. cop., act., intr., conjug. IV., ind. prez., 3 sg. + adv. mod neg. „nu"
de capul său = nume pr., expr. loc. adj. (formată din prep. + subst. + + adj. pos.)

III. 1. *Cînd m-ar bate numai atîta grijă* = prop. en. opt., af., dezv., CȚ cu nuanță temporală.
cînd = adv. rel. cu rol de conjuncție „dacă", fără funcție sintactică, introduce CȚ.
m- = cd, expr. pron. pers. neacc. , 1 sg., Ac.
ar bate = pr. vb., expr. vb. pr., act., tr., conjug. III, cț-opt., prez., 3 sg.

numai = adv. mod de exclusivitate, fără funcţie sintactică
atîta = at. adj., expr. adj. pron. nehot., s., f., sg., N.
grijă = sb. gr. s., expr. subst. c., s., f., sg., N., neart.

2. *măi femeie, ce mi-ar fi?* = prop. int. opt., exclamativă, af., dezv., P. regentă pentru P_1
măi = interj. de adresare, fără funcţie sintactică, însoţeşte un subst. în V.
femeie = subst. c., s., f., sg., V., neart., fără funcţie sintactică
ce = sb. gr. s., expr. pron. int. s., invar., N
mi = ci, expr. pron. pers. neacc., 1 sg., D..
ar fi = pr. vb., expr. vb. pr. impers. („s-ar întîmpla"), act., intr., conjug. IV, cţ. opt., 3 sg.

Ex. 1, pag. 28. Analizaţi textele următoare, precizînd felul propoziţiilor şi stabilind valoarea morfosintactică a tuturor cuvintelor:

a. Codrule, Măria ta, Lasă-mă sub poala ta,[1]/	1. P	1 |
(Că) nimica n-oi strica Fără num-o rămurea,[2]/	2. CZ (1)	2 |
(Să)-mi atîrn armele-n ea.[3]/ *(Codrule, Măria ta)*	3. CS (2)	3

1. *Codrule, Măria ta, / Lasă-mă sub poala ta* = prop. en. imper., exclamativă, af., dezv., P. regentă pt. 2.
Codrule = subst., c., s., m., sg., V., art. hot. encl., „-le", fără funcţie sintactică
Măria ta = ap. în V., alcătuită din grupul subst. + adj. pos., cu valoare de pronume de politeţe
lasă = pr. vb., expr., vb. pr., act., tranz., conjug. I, imper., af, 2 sg.
-mă = cd., expr. pron. pers., neacc., Ac., 1 sg.
sub poala = cl., expr. subst. c., s., f., sg., Ac. + prep. s. „sub", art. hot. encl. „-a"
ta = at. adj., expr. adj. pron. pos., 2 sg., f., Ac.

2. *Că nimica n-oi strica / Fără num-o rămurea* = prop. en. p—z., neg., dezv., CZ, regentă pentru prop. 3
că = conjcţ. subord. circ., introduce CZ
nimica = cd, expr. pron. neg. s., Ac.
n-oi strica = pr. vb., expr. vb. pr. pers., act., tr., conjug. I, ind. viit., 1 sg. + adv. mod. neg. „nu"
fără num-o rămurea = ci (după GA este c exc.), expr. subst. c., s., Ac. + prep. s. „fără" şi întărit de adv. de mod „numai", art. nehot. „o"

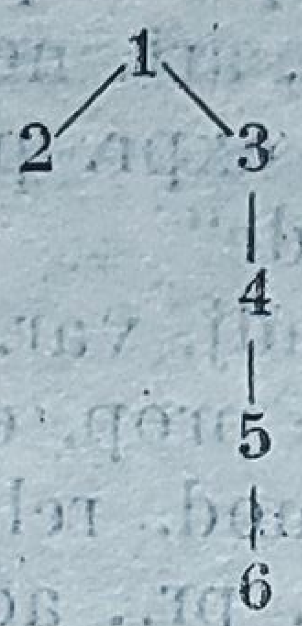
3. *Să-mi atîrn armele-n ea* = prop. en. p—z., af., dezv., CS
să = conjcţ. subord. circ., introduce CS

să-mi atîrn = pr. vb., expr. vb. pr. pers., refl. — cu pron. refl. „mi“ în D. pos. cu funcție de at. pron. în dativ — tr., conjug. I, 1 sg., conj. prez.
armele = cd, expr. subst. c.s., f., pl., Ac., art. hot. encl. -„le“
-n ea = ci, nj. cl., expr. pron. pers. acc., 3 sg., f., Ac. + prep. s „în“.

b. Luca Moșneagu (însă) **mîna**[1] / (cum) **știa** *el*,[2] / (căci) *smîrtoagele* lui de cai **erau vlăguiți din cale-afară, și slabi, și ogîrjiți ca niște mîți de cei leșinați, nu zmei**,[3] / (cum) **zicea** *mama*,[4] / *(care)* **nu știa**[5] / (cum) **să mă urnească** mai degrabă din casă.[2] /

(Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

1. P
2. CM (1)
3. CZ (1)
4. CM (3)
5. AT (4)
6. CD (5)

1. *Luca Moșneagu (însă) mîna* = prop. en., p.-z., af., s., P. regentă pentru 2 și 3.
Luca Moșneagu = sb. gr. s., expr. subst. p., com., m., sg., N., neart.
însă = conjcț. s., coord. advers., cu val. narativă
mîna = pr. vb., expr. vb. pr. pers., act., tr., conjug. I, ind. imperf., 3 sg.

2. *cum știa el* = prop. en. p.-z., af., dezv., CM
cum = cm., expr. adv. mod. rel., introduce CM
știa = pr. vb., expr. vb. pr., act., tr., conjug. IV, ind. imperf., 3 sg.
el = sb. gr. s., expr. pron. pers., 3 sg., m., N.

3. *căci smîrțoagele lui de cai erau vlăguiți din cale-afară, și slabi, și ogîrjiți, ca niște mîți de cei leșinați, nu zmei* = prop. en. p.-z., af., dezv., CZ., regentă pentru prop. 4
căci = conjuncț. s. subord. cz.
smîrțoagele = sb. gr. s., expr. subst. c.s., f., pl., N., art. hot. encl. „-le“
lui = at. pron. gen., expr. pron. pers, 3 sg., m., G.
de cai = at. subst. prep., expr. subst. c.s., m., pl., Ac. + prep. s. „de“

Notă : „smîrțoagele“, însușirea subst. *cai*, este o inversiune, astfel încît capătă funcția de subiect în loc de atribut, iar subst. *cai*, cu care, de altfel, se acordă numele predicativ multiplu — subiect în mintea scriitorului — este atribut subșt. prep.

erau vlăguiți din cale-afară, și slabi, și ogîrjiți... nu zmei = pr. nom. format din :
erau = vb. cop., act., intr., conjug. IV, ind. imperf., 3 pl. ;

vlăguiţi din cale-afară, şi slabi, şi ogîrjiţi, ...nu zmei = nume pr. mult alcătuit din 4 nume predicative simple coord:
vlăguiţi din cale-afară = nume pr. s., expr. adj. var. două term. prov. part., m., pl., N., sup. abs. cu loc. adv. „din cale-afară"
şi slabi = nume pr. s., expr. adj. var., două term., m., pl., poz., N., coord. cop. „şi"
şi ogîrjiţi = nume pr. s., expr. adj. var. două term., prov. part., m., pl., N., coord. cop. „şi"
nu zmei = nume pr. s., expr. subst. c.s., m., pl., N., + adv. mod. neg. „nu"
ca nişte mîţi = cm. comp., expr. subst. c.s., pl., Ac. + prep. „ca", prov. din adv. comp., art. nehot. procl. „nişte"
de cei = at. pron. prep., expr. pron. dem. dep., cu formă scurtă, m., pl., Ac. + prep. s. „de"
leşinaţi = at. adj., expr. adj. var. două term., m., pl., Ac.

4. *cum zicea mama* = prop. en. p.-z., af., dezv., CM, regentă pt. 5.
cum = cm., expr. adv. mod. rel., introduce CM.
zicea = pr. vb., expr. vb. pr., act., tr., conjug. III, indicativ imperf., 3 sg.
mama = sb. gr. s., expr. subst. c.s., f., sg., N., art. hot. encl. „-a"

5. *care nu ştia* = prop. en. p.-z., neg., s., AT., regentă pentru 6.
care = sb. gr. s., expr. pron. rel., s., N., introduce AT
nu ştia = pr. vb., expr. vb. pr., act., tr., conjug. IV, ind. imperf., 3 sg + adv. mod. neg. „nu"

6. *cum să mă urnească mai degrabă din casă* = prop. en. p.-z., af., dezv., CD
cum = cm., expr. adv. mod rel., introduce CD
să urnească = pr. vb., expr. vb. pr., act., tr., conjug. IV, conj. prez., 3 sg.
mă = cd., expr. pron. pers. neacc., 1 sg., Ac.
mai degrabă = cm, expr. adv. mod, comp. super.
din casă = cl., expr. subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. s. „din", nearticulat.

SUBIECTUL

A. RECAPITULARE

Subiectul este partea principală a propoziției care arată cine face acțiunea sau cui i se atribuie o caracteristică exprimată prin numele predicativ:

Elevii citesc. *Elevii* sînt atenți.
A venit *toamna*. Este frumoasă *toamna*.
Cine nu a muncit? *Cine* nu este corect?

Subiectul este de două feluri: *exprimat* și *neexprimat*. Subiectul *neexprimat* poate fi:

— *inclus* în desinența verbelor la persoanele I și II, singular și plural: cînt*i*, cînta*ți*, văzu*i*, plecaser*ăm* etc.

— *subînțeles* în cazul verbelor de persoana a III-a singular și plural, al căror subiect a fost exprimat într-o propoziție anterioară sau va fi exprimat într-o propoziție următoare;

— *nedeterminat* în cazul unor predicate care exprimă fenomene ale naturii și acțiuni care nu pot fi atribuite cuiva: *plouă, se înserează, a spus* (la radio), *bate* (la ușă), (ce-mi) *pasă*.

Subiectul *exprimat* este de două feluri: *gramatical* și *logic*.

Subiectul *gramatical* este exprimat printr-un cuvînt sau mai multe cu funcție de subiect sau printr-o propoziție subiectivă care îndeplinește funcția de subiect al unui predicat. Subiectul gramatical este, după alcătuire, de trei feluri:

— *simplu*: cînd este exprimat printr-un cuvînt simplu, derivat sau compus (*Elevul* citește. *Întovărășirea* cîștigă. Îmi plac *blocurile-turn*);

— *multiplu*: cînd este alcătuit din două sau mai multe subiecte simple, aflate în raport de coordonare („... crescuse *și ardeiul, și pătrunjelul, și castraveții... și conopida*");

— *dezvoltat* (pe care programa școlară nu-l prevede) exprimat printr-o construcție infinitivală relativă pe lîngă un verb *a fi, a avea* cu sensul „a exista": Nu-i *cine mă ajuta*, N-are *cine mă ajuta*. Subiectul dezvoltat este analizabil din punct de vedere sintactic și morfologic în: subiect simplu al verbului *a fi, a avea* (exprimat prin infinitiv), subiect simplu al verbului la infinitiv din construcția infinitivală rela-

tivă (exprimat prin pronume relativ), din alte părţi de propoziţie care determină verbul la infinitiv (în aceste exemple, *mă* este complement direct al infinitivului şi este exprimat prin pronume personal în acuzativ, formă neaccentuată). Chiar dacă aceste construcţii infinitivale relative, pe care le întîlnim şi la complementul direct (vezi ex. 3, pag. 66 — „... nu ai *ce lua*"), nu se studiază în şcoală, ele trebuie a fi sesizate, pentru a se evita analiza lor ca propoziţii subordonate SB sau CD, în loc de subiecte sau complemente directe. Se va înlătura, astfel, confuzia dintre infinitivul acestor verbe şi indicativul ori conjunctivul presupus de ele. Aceste verbe nepredicative devin predicate ale unor subordonate SB sau CD, dacă sînt puse la modul conjunctiv: Nu-i / *(cine) să mă ajute;* Nu are / *(cine) să mă ajute;* Nu *ai* / *(ce) să iei.*

Subiectul logic îndeplineşte în propoziţie funcţia de complement indirect sau de complement de agent: „*îmi* pare bine" (ex. 1 a, p. 56), „*îi* păru rău..." (ex. 1 c., p. 56); „...şi-*mi* era ruşine...", „... *îmi* era frică..." (ex. 1 g, p. 82) — în ultimele exemple, substantivele *ruşine, frică* sînt subiecte ale verbului predicativ *a fi*; „... pămînturile *de bătrîni* cîştigate..." (ex. 3, p. 63), „A pierit ucis *de buzdugan*..." (ex. 4 c, p. 85).

Subiectul gramatical, simplu sau multiplu, se exprimă prin următoarele părţi de vorbire: substantive, adjective substantivate (*Cei tari* se îngrădiră), pronume (personale, de politeţe, posesive, demonstrative, relative, interogative, nehotărîte, negative şi chiar de întărire: „... *ce* mi-ar fi ?", *Însuşi* a recunoscut), numerale cu valoare substantivală (cardinale propriu-zise, colective şi numerale ordinale), verbe la modurile infinitiv şi supin. Cu excepţia verbelor la modurile nepersonale infinitiv şi supin (care nu au categoria cazului), subiectele exprimate prin celelalte părţi de vorbire sînt, de obicei, în cazul nominativ. Sînt şi unele excepţii de la cazul nominativ al subiectului: acestea pot fi aparente („să ne simţim *cu toţii*...)", în sensul că subiectul pare în alt caz, dar el este în N., sau sînt excepţii propriu-zise, întrucît pronumele relativ cu funcţie de subiect în subordonata pe care o introduce are alt caz cerut de cuvîntul regent: „*Nimic*[1] / *(din ceea ce)* **a devenit frumos**[2] / ...[1] /"

Subiect au nu numai verbele la moduri personale, ci şi verbele la infinitiv şi gerunziu, subiect care, uneori, este altul decît al predicatului propoziţiei: „... fiind *curtea* asemănată cu pămîntul...". Pentru alte probleme (subiectul reluat, subiectul unor construcţii aparent verbale impersonale etc.), a se vedea soluţiile prezentate de-a lungul analizelor tuturor textelor.

B. TEXTE ANALIZATE

Ex. 1, pag. 29 . Analizați subiectele din textele următoare, stabilind valoarea lor morfologică, și precizați felul propozițiilor :

a. Aici **erau** *Apulum, Salinae, Napoca, Patavium, Praetoria, Augusta, Aquae, Auraria*, frumoase și însemnate colonii romane[1], / (din care) *patru* √‾ **cu drept** italic,[2] / și cea mai vestită decît toate, *Sarmisegetuza Regia*, capitala lui Decebal, numită apoi Ulpia Traiana,[1] / de (ale cărei) ruine **plină e** și astăzi *Valea Hațegului*.[3] / (N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul)*

√‾ = erau   1. P
2. AT (1)
3. AT (1)

  1
2   3

Apulum, Salinae, Napoca, Patavium, Praetoria Augusta, Aquae, Auraria și ... Sarmisegetuza Regia = sb. gr. mult., format din opt sb. gr. simple coord. (primele șapte) prin juxt. și (ultimele două) prin conjcț. cop. „și" :

Apulum, Salinae, Napoca, Patavium, Auraria = subst. p., simple. N.

Praetoria Augusta... și... Sarmisegetuza Regia = subst. p. com., N.

patru = sb. gr. s., expr. num. card. p.-z., val. subst., N.

Valea Hațegului = sb. gr. s., expr. subst. p. com., f., sg., N., art. hot. encl. „-a"

Analiza altor cuvinte :

erau = pr. vb., expr. vb. pr., act., intr., conjug. IV, ind. imperf., 3 pl.

frumoase și însemnate colonii romane = apoziție dezv. formată din :

colonii = at. subst. ap, expr. subst. c.s., f. ,pl., N., neart.

frumoase și însemnate = at. adj. mult, format din două at. adj. s., coord. cop., expr. adj. var. două term., f., pl., N., poz.

romane = at. adj., expr. adj. var. două term., f., pl., N., poz. fără comp.

cea mai vestită decît toate = ap. dezv. formată din :

cea mai vestită = at. subst. ap., expr. adj. substantivizat, var. două term., f., sg., N., sup. rel. super.

decît toate = cm comp., expr. pron. nehot. s., f., pl., Ac. + adv. mod cu val. prep. „decît"

capitala lui Decebal = ap. dezv. formată din :

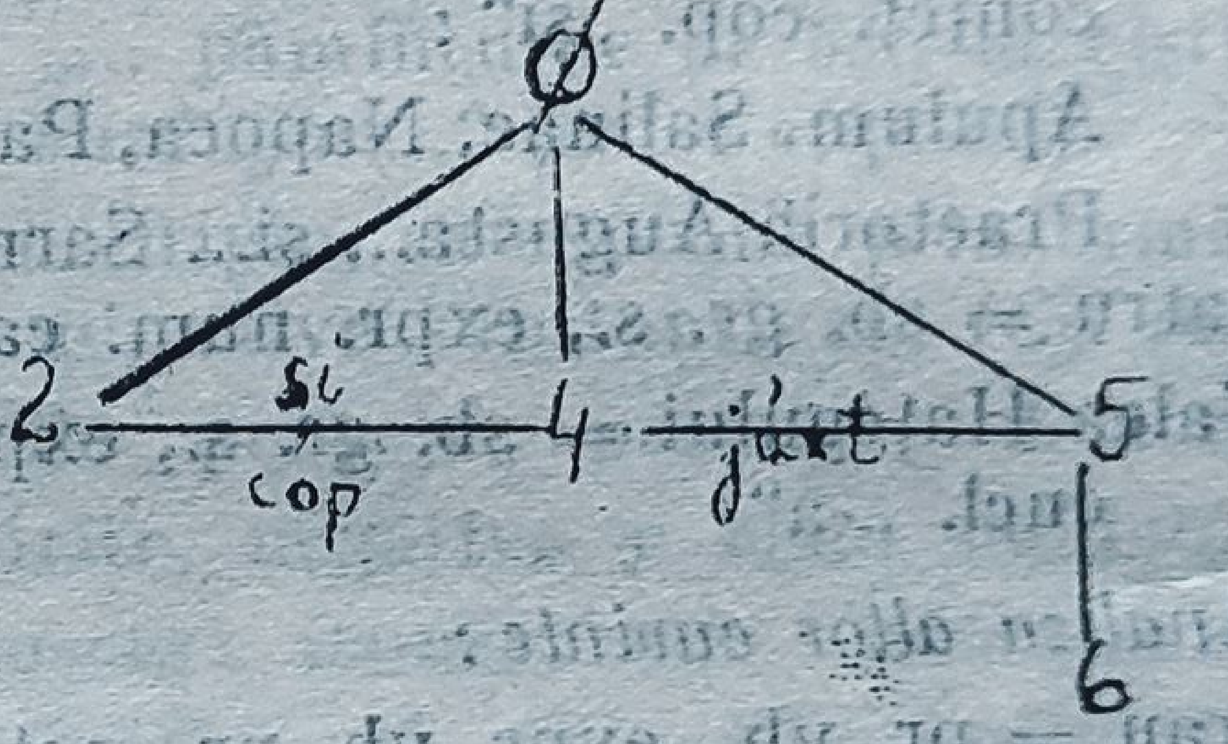
capitala = at. subst. ap., expr. subst. c.s., f., sg., N., art. hot. encl. „-a"

lui Decebal = at. subst. gen., expr. subst. p.s., sg., G., art. hot. procl. „lui"

din care = ci, expr. pron. rel., Ac. + prep. s. „din", introd. AT
cu drept = nume pr., expr. subst. c.s., n., sg., Ac + prep. s. „cu", neart.
de... ruine = ci, expr. subst. c.s., f., pl., Ac + prep. s. „de", neart.
ale cărei = at. pron. gen., expr. pron. rel., f., sg., G. + art. pos. gen. „ale", introduce AT
plină e = pr. nom. format din :
e = vb. cop., act., intr., conjug. IV, ind. prez., 3 sg.
plină = nume pr., expr. adj. var. două term., f., sg., N., poz.
și = adv. mod de întărire a ct. *astăzi*, fără funcție sintactică.

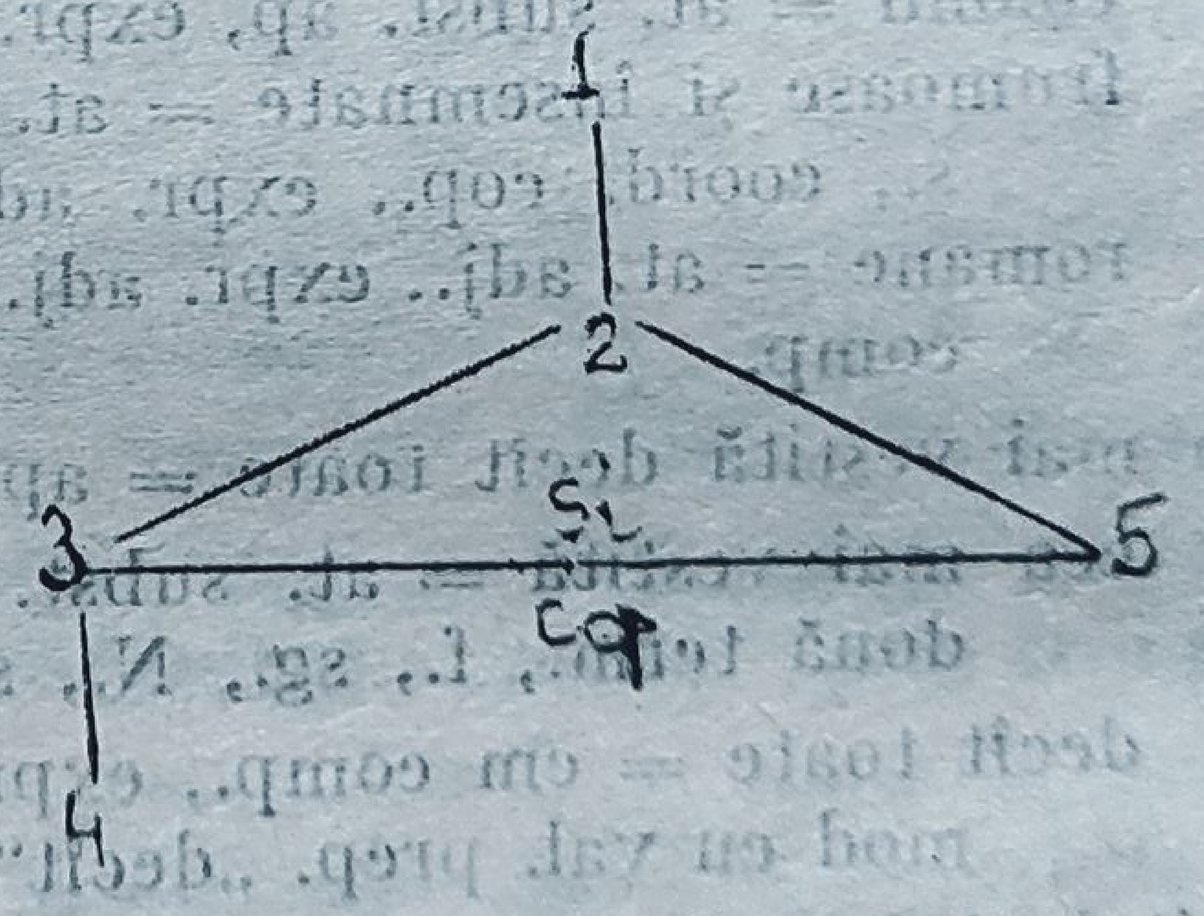
b. I. (Pentru că)[2] / **să vezi** *d-ta* :[1] / *copiii* din școală **sînt despărțiți** în mai multe căprării,[2] / (cum) **am zice**,[3] / (și) *eu* **nu le dau** învățătură decît celor mai grei la minte ;[4] / *ceilalți* **învață** de la băieții mai mari,[5] / **(cum) e** *Huțu*.[6] / II. (Și) **înțelegi** *d-ta*[1] / (că) *satul* **ar face** mai bine[2] / **(dac-)ar lăsa** lucrurile așa[3] / **(cum sînt)**[4] / (și) **ar pune** în loc de al doilea dascăl pe Huțu[5] /. (I. Slavici, *Budulea Taichii*)

I. 1. P incid.
2. CZ izol. ( )
3. CM incid. } și
4. CZ ( )
5. CZ ( ) } juxt
6. CM (5)

Prop. 1 = P incid.
Prop. 3 = CM incid.

II. 1. P
2. CD (1)
3. CȚ (2)
4. CM (3) } și
5. CȚ (2)

I. d-ta = sb. gr. s., expr. pron. pol., pers. II, sg., N.
copiii = sb. gr. s., expr. subst. c.s., m., pl., N., art. hot. encl. „-i"
eu = sb. gr. s., expr. pron. pers., 1 sg., N.
ceilalți = sb. gr., s., expr. pron. dem. dep., m., pl., N.
Huțu = sb. gr. s., expr. subst. p., s., m., sg., N.

II. d-ta = sb. gr. s., expr. pron. pol., pers. 2, sg., N.
satul = sb. gr. s., expr. subst. c.s., n., sg., N., art. hot. encl. „l“

Analiza altor cuvinte :

pentru că = loc. conjcț. subord. circ., introduce CZ
sînt despărțiți = pr. vb., expr. vb. pr., pas., intr., conjug. IV, ind. prez., 3 pl., (format din aux. „a fi“ + part.)
din școală = at. subst. prep., expr. subst. c.s., f., sg., Ac. cu prep. s. „din“, neart.
decît celor mai grei la minte = ci (exc. după GA), expr. loc. adj., m., pl., D., sup. rel. super. + „decît“, adv. mod comparativ

Notă : Grupul respectiv poate fi analizat și astfel : *decît celor mai grei* = ci, expr. adj. var. două term., cu val. subst., D + adv. mod „decît“
la minte = ci (după GA c. rel.), expr. subst., Ac. + prep. s. „la“

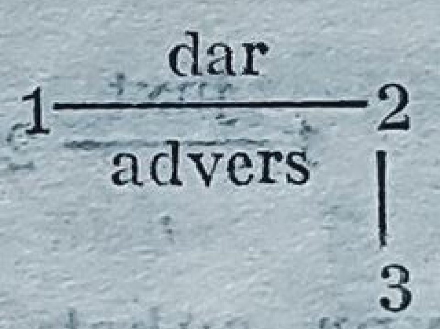
cum e = pr. nom. format din :
e = vb. cop., act., intr., conjug. IV, ind. prez., 3 sg.
cum = nume pr., expr. adv. mod, relativ, introduce CM
așa = cm, expr. adv. de mod

Notă : Grupul *așa cum* = este considerat de GA loc. conjcț. subord. mod, fără funcție sintactică, introduce CM

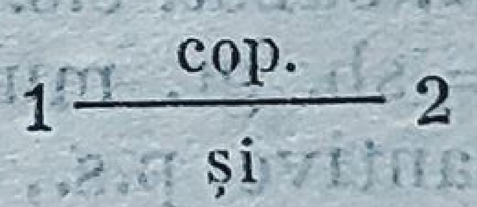
în loc de... dascăl = ci (după GA c. opozițional), expr. subst. c.s., m., sg., Ac. + loc. prep. „în loc de“, neart.
al doilea = at. adj., expr. num. ord., val. adj., m., Ac.

c. I. *Al doilea* **era tăcut și întunecat,**[1] / (dar) **nu vroia**[2] / (să) le mai **spună** nimic celorlalți[3] / II. *Al treilea* **fusese lovit** în burtă[1] / (și) mai **trăia** încă...[2] / (După Marin Preda, *O oră din august*)

I. 1. P
   2. P } dar
   3. CD (2)

II. 1. P
    2. P } și

al doilea = sb. gr. s., expr. num. ord., val. subst., m., N.
al treilea = sb. gr. s., expr. num. ord., val. subst., m., N.

Analiza altor cuvinte :

era tăcut și întunecat = pr. nom. format din :
era = vb. cop., act., intr., conjug. IV, ind. imperf., 3, sg.
tăcut și întunecat = nume pr. mult. format din două nume pr. s. coord. cop., expr. prin :
tăcut = adj. var. două term., m., sg., N., poz.
întunecat = adj. var. două term., m., sg., N., poz.

mai = cm, expr. adv. mod
nimic = cd., expr. pron. neg., simplu, Ac.
fusese lovit = pr. vb., expr. vb. pr., pas., intr., conjug. IV, ind. m.m.c.p.,
3 sg. (— aux. *a fi* + part. —)
încă = cm. nț. ct., expr. adv. mod durativ.

Ex. 1, pag. 30. Despărțiți în propoziții frazele din fragmentele următoare, precizați felul lor și stabiliți valoarea morfologică a subiectelor :

a. I. *Soarele* **răsare**[1] / (sau) **apune** pe Rarău,[2] / *norii* **se adună**[3] / (sau) **se împrăștie** de pe Rarău,[4] / *Moldova și Bistrița* **curg** de o parte și de cealaltă a Rarăului,[5] / *turmele* **urcă**[6] / (sau) **coboară** de pe Rarău[7] /.

II. În alte locuri **pot** fi *munți* mult mai mari sau *fluvii* puternice, *marea sau oceanul*,[1] / aici *Rarăul* **reprezintă** dimensiunea fundamentală a lumii.[2] / (După Geo Bogza, *Rarăul*)

I. 1. P ⟩ sau
2. P ⟩ juxt
3. P ⟩ sau
4. P ⟩ juxt
5. P ⟩ juxt
6. P ⟩ sau
7. P

1 —sau/disj.— 2 —juxt/,— 3 —sau/disj.— 4 —juxt/,— 5 —juxt/,— 6 —sau/disj.— 7

II. 1. P ⟩ juxt
2. P

1 —juxt/,— 2

soarele = sb. gr. s., expr. subst. c.s., m., sg., N., art. hot. „-le“
norii = sb. gr. s., expr. subst. c.s., m., pl., N., art. hot. encl. „-i“
Moldova și Bistrița = sb. gr. mult. format din două sb. s. coord. cop., expr. prin substantive p.s., f., sg., N.
turmele = sb. gr. s., expr. subst. c.s., f., pl., N., art. hot. encl. „-le“
munții... sau fluvii... marea sau oceanul = sb. gr. mult format din patru sb. gr. simple coordonate disjunctiv sau prin juxtapunere, exprimate prin :
munți = subst. c.s., m., pl., N., neart.
fluvii = subst. c.s., n., pl., N., neart.
marea = subst. c.s., f., sg., N., art. hot. encl. „-a“
oceanul = subst. c.s., n., sg., N., art. hot. encl. „-l“
Rarăul = sb. gr. s., expr. subst. p., s., sg., N., art. hot. encl. „-l“

Analiza altor cuvinte :

de o parte = cl., expr. subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. s. „de"
alte = at. adj., expr. adj. pron. nehot., n., pl., Ac.
fi = cd, expr. vb., inf. prez.
mult = cm, expr. adv. mod.
mai mari = at. adj., expr. adj. var. o term., m., pl., comp. super.
reprezintă = pr. vb., expr. vb. pr., act., tr., conjug. I, ind. prez., 3 sg.
dimensiunea = cd, expr. subst. c.s., f., sg., Ac., art. hot. encl. „-a"

b. I. **Dragu-mi era** *satul* nostru cu Ozana cea frumos curgătoare și limpede ca cristalul,[1] / (în care) se **oglindește** cu mîhnire *Cetatea Neamțului* de-atîtea veacuri ![2] / II. **Dragi-mi erau** *tata și mama, frații și surorile și băieții* satului, tovarășii mei din copilărie,[1] / (cu cari), în zilele geroase de iarnă, **mă desfătam** pe gheață și la săniuș.[2] / III. Asemenea, **dragi-mi erau** *șezătorile ,clăcile, horele și petrecerile* din sat,[1] / (la care) **luam parte** cu cea mai mare însuflețire[2] /. (După Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

I. 1. P — 1
2. AT (1) — 2

II. 1. P — 1
2. AT (1) — 2

III. 1. P — 1
2. AT (1) — 2

satul = sb. gr. s., expr. subst. c.s., n., sg., N., art. hot. encl. „-l"
Cetatea Neamțului = sb. gr. s., expr. subst. p. com., f., sg., N.
tata și mama, frații și surorile și băieții = sb. gr. mult. format din cinci sb. gr. s., coord. copulativ și prin juxt., expr. prin :
tata = subst. c.s., m., sg., N., art. hot. encl. „-a"
mama = subst. c.s.,f., sg., N, art. hot. encl. „-a"
frații = subst. c.s., m., pl., N., art. hot. encl. „-i"
surorile = subst. c.s., f., pl., N., art. hot. encl. „-le"
băieții = subst. c.s., m. ,pl., N., art. hot. encl. „-i"
șezătorile, clăcile, horele și petrecerile = sb. gr. mult. format din patru sb. gr. s. coordonate, primele trei, prin juxt. și, ultimele două, prin conjcț. cop. „și", exprimate prin substantive c.s.,f., pl., N., art. hot. encl. „-le"

Analiza altor cuvinte:
dragu era = pr. nom. format din:
dragu = nume pr., expr. adj. var. două term., n., sg., N., poz.
era = vb. cop., act., intr., ind. imperf., 3 sg.
mi = ci, expr. pron. pers. neacc., 1 sg., D.
nostru = at. adj., expr. adj. pron. pos., pers. I. pl., m.m.pos., are formă acordată cu subst. *satul*: n., sg., N.
cu Ozana = at. subst. prep., expr. subst. p.s., Ac. + prep. s. „cu"
cea... curgătoare = at. adj., expr. adj. var. două term., f., sg., N., poz., art. adj. „cea"
frumos = cm, expr. adv. mod., prov. din adj.
de-atîtea veacuri = ct. dezv. format din:
de... veacuri = ct, expr. subst. c.s., n., pl., Ac. + prep. s. „de"
atîtea = at. adj., expr. adj. pron. nehot., n., pl., Ac.
tovarășii mei din copilărie = ap. dezv. formată din:
tovarășii = at. subst. ap., expr. subst. c., art. hot. encl. „-i", N.
mei = at. adj., expr. adj. pos., pers. I, sg., un pos., are formă acordată cu subst. *tovarășii*: m., pl., N.
din copilărie = at. subst. prep., expr. subst., Ac. + prep. s. „din", neart.
cu cari = ci (după GA este c. sociativ), expr. pron rel., s., Ac., cu formă arhaică de m., pl., introduce AT.
mă desfătam = pr. vb., expr. vb. pr. pers., refl. — cu pron. refl. „mă" în Ac. — intr., conjug. I, ind. imperf., 1 sg.
la care = ci, expr. pron. rel. s., Ac + prep. s. „la", introduce AT.

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ

A. RECAPITULARE

Propoziția subordonată subiectivă (*SB*) îndeplinește funcția de subiect al unui element verbal sau adverbial din propoziția regentă. Elementul verbal regent poate îndeplini, în propoziția regentă din care face parte, funcția de predicat verbal sau nominal, ori — la un mod nepersonal — funcția de subiect, atribut, complement. Exemple:

1. Regentul este exprimat printr-un verb personal (predicativ sau copulativ):

— *(Cine)* **nu deschide ochii**[1] / **deschide punga**[2]. /
— *(Cine)* **are timp**[1] / **se joacă zilnic**[2]. /
— *(Cei ce)* **se îngrijesc**[1] / **par și mai frumoși**[2]. /

mort = at. adj., expr. adj. var. două term., m., sg., G., poz. fără comp.
său = at. adj., expr. adj. pos., pers. 3 sg., m., N.
lui = at. pron. gen., expr. pron. pers., 3 sg., m., G.

Analiza altor cuvinte:

necontenit = ct, expr. adv. mod de durată
veni în minte = pr. vb., expr. loc. vb., formată din:
 veni = vb. pr. impers., act., intr., conjug. IV, ind. perf. s., 3 sg.
 în minte = subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. „în", neart.
dintr-o dată = cm, expr. loc. adv. mod
acela = sb. gr. s., expr. pron. dem. dep., m., sg., N
înainte-i = cl, expr. pron. pers. neacc., 3 sg., m., D, pos. + prep. s. „înainte", excepție de la cazul G.

Ex. 1, pag. 43

a.I. *Femei și fete* cu cațaveici de vulpe și cu fuste de lînă, dungate cu vrîste galbene și roșii pe fond negru, **veneau** la liturghie[1]. / *Femeile* **aveau** broboadă cafenie pe cap[1]; / *fetele* **erau** cu capetele goale gătite cu flori de grădină.[2] / *Unele* **erau frumoase**[1] / (și) **spionau** cu priviri agere pe cei trei oșteni.[2] /

II. **Veneau** și *răzăși* în urma lor, îmbrăcați în straiele[1] / (cu care) **aveau** obiceiul[2] / (**să**) **iasă** la oaste[3] /; ciubote de piele roșii, pantaloni largi și încrețiți în jurul mijlocului dintr-un șiac cafeniu și ilice negre cu nasturi rotunzi de argint și cu mînecile largi.[1] / (După Mihail Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*).

II. 1. P 1
 2. AT (1) 2
 3. AT (2) 3

cu cațaveici și cu fuste = at. subst. prep. mult. format din două at. subst. prep. s., coord. prin conjuncț. cop. „și", expr. subst., f., pl., Ac. + prep. „cu", neart.
de vulpe = at. subst. prep., expr. subst., Ac. + prep. s. „de", neart.
de lînă = at. subst. prep., expr. subst. f., sg. def. pl., Ac. + prep. „de", neart.
dungate = at. adj., expr. adj. var. două term., f., pl., Ac., poz.
roșii = at. adj., expr. adj. var. două term., f., pl., Ac., poz.
pe fond = at. subst. prep., expr. subst., Ac. + prep. „pe", neart.
negru = at. adj., expr. adj. var., două term., n., sg., Ac., poz.
cafenie = at. adj., expr. adj. var. două term., f., sg., Ac., poz.

goale = at. adj., expr. adj., n., pl., Ac., poz. fără comp.
gătite = at. adj., expr. vb. part. cu formă adj., f., pl., N.
de grădină = at. subst. prep., expr. subst., Ac. + prep. „de“, neart.
agere = at. adj., expr. adj. var., f., pl., Ac., poz.
cei trei = at. adj., expr. num. card. p-z., s., val. adj., Ac., art. dem.
-adj. „cei“
îmbrăcați = at. adj., expr. vb. part. cu formă adj., m., N.
de piele = at. subst. prep., expr. subst., Ac + prep. „de“, neart.
roșii = at. adj., expr. adj. var. două term., f., pl., N, poz.
ciubote... pantaloni... și ilice = at. subst. apoz. mult. format din trei
at. subst. coord., primele două, prin juxt., și, ultimele două, prin
conjuncț. cop. „și“, expr. prin :
ciubote = subst. c.s., f., pl., N., neart.
pantaloni = subst. c.s., m., pl., def. sg., N., neart.
ilice = subst. c.s., n., pl., N., neart.
largi și încrețiți = at. adj. mult., expr. adj. var., m., pl., N.
dintr-un șiac = at. subst. prep., expr. subst., Ac. + prep. „dintru“,
art. nehot. procl. „un“
cafeniu = at. adj., expr. adj., n., sg., Ac.
negre = at. adj., expr. adj. var. două term., n., pl., N.
cu nasturi = at. subst. prep., expr. subst., Ac. + prep. „cu“, neart.
rotunzi = at. adj., expr. adj. var., m., pl., Ac., poz.
de argint = at. subst. prep., expr. subst., sg. def. pl., Ac. + prep. „de“
cu mînecile = at. subst. prep., expr. subst., f., pl., Ac. + prep. „cu“,
art. hot. encl. „-le“
largi = at. adj., expr. adj. var. două term., f., pl., Ac., poz.

Analiza altor cuvinte :
în urma lor = cl, expr. pron. pers., pl., G. + loc. prep. „în urma“
cu care = ci în prop. 3., expr. pron. relativ s., Ac. + prep. „cu“, introduce AT nr. 2
în jurul mijlocului = cl, expr. subst. n., sg., G. + loc. prep. „în jurul“.

b. Mai întîi *Dacia* **era un** mare **regat** cu bază etnică perfect omogenă, cu tradiții istorice seculare, cu structura socială și economică bine definită, cu o cultură înaintată de forme mai întîi influențate de către civilizația celtică, apoi, timp de aproape două veacuri înainte de Traian, de către civilizația romană.[1] /

Aici **nu era** *vorba* ca în Dalmația, în Tracia, în Panonia ori în Moesia pur și simplu de un oarecare număr de triburi barbare mai mult ori mai puțin populate locuind un teritoriu destul de întins, totuși lipsite de solidaritate politică și națională între ele, ci de o națiune conștientă de ea însăși.[1] / (După Vasile Pârvan, *Dacia*).
mare = at. adj., expr. adj. var. o term., n., sg., N., poz.

cu bază..., cu tradiții..., cu structură..., cu o cultură = at. subst. prep. mult. format din patru at.s., expr. prin subst, în Ac. + prep. s. „cu"

etnică = at. adj., expr. adj. var. două term., f., sg., Ac., poz. fără comp.

omogenă = at. adj., expr. adj. var. două term., f., sg., Ac., poz. fără comp.

istorice, seculare=at. adj., expr. adj. var. două term., f., pl., Ac., poz. fără comp.

socială și economică = at. adj. mult., expr. două adj. var. cu două term., coord. cop., f., sg., Ac., poz. fără comp.

definită = at. adj., expr. adj. var. cu două term., f., sg., Ac., poz.

înaintată = at. adj., expr. adj. var. două term., prov. part., f., sg., Ac., poz.

de forme = at. subst. prep., expr. subst. c.s., f., pl., Ac. + prep. s. „de", neart.

influențate = at. adj., expr. vb. part. cu formă adj., f., pl., Ac.

celtică = at. adj., expr. adj. var. două term., f., sg., Ac., poz. fără comp.

de veacuri = at. subst. prep., expr. subst. c.s., n., pl., Ac. + prep. s. „de", neart.

două = at. adj., expr. num. card. p-z,. s., val. adj., n., Ac.,

romană = at. adj., expr. adj. var. două term., f., sg., Ac., poz. fără comp.

oarecare = at. adj., expr. adj. nehot. com., n., sg., Ac.

de triburi = at. subst. prep., expr. subst. c.s., n., sg., Ac. + prep. s. „de", neart.

barbare = at. adj., expr. adj. var. două term. n., sg., Ac., poz.

locuind = at. vb., expr. vb. ger., act., tr., conjug. IV

întins = at. adj., expr. adj. var. două term., n., sg., Ac., poz.

lipsite = at. adj., expr. vb. part. cu val. adj., n., pl., Ac.

politică și națională = at. adj. mult., expr. două adj. var. două term., coord. cop., f., sg., Ac., poz. fără comp.

conștientă = at. adj., expr. adj. var. două term., f., sg., Ac., poz.

însăși = at. adj., expr. adj. pron. de întărire, f., sg., Ac.

Analiza altor cuvinte:

mai întîi = cm., expr. adv. prov. num. ord., comp. super.

perfect = cm, expr. adv. mod, poz. fără comp.

de către civilizația = cag., expr. subst. c.s., f., Ac. + prep. com. „de către"

vorba = sb. gr. s., expr. subst. c.s., f., sg., N., art. hot. encl. „-a"

pur și simplu = cm, expr. loc. adv. mod

de un număr = ci, expr. subst. c.s., n., sg., Ac. + prep. s. „de", art. nehot. procl. „un"

mai mult ori mai puțin = cm mult., expr. două adv. mod, coord. prin conjunct. disj. „ori", comp. super.
destul de = cm, expr. adv. mod + prep. s. „de"
de ea = ci, expr. pron. pers. acc., 3 sg., f., Ac. + prep. s. „de".

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ

A. RECAPITULARE

Propoziția subordonată atributivă (*AT*) îndeplinește funcția de atribut al unui substantiv, pronume sau numeral cu valoare substantivală din regentă :

— Aceasta este o **frumusețe**[1] / (care) mă încîntă.[2] / (subst.)
— Îmi plac **aceia**[1] / (care) muncesc.[2] / (pronume).
— Au revenit **cei trei**[1] / (care) plecaseră.[2] / (numeral).

Propozițiile AT sînt introduse, în general, prin aceleași conective gramaticale ca SB și PR, cu deosebirea că numărul cel mai mare de AT este al acelora introduse prin pronume și adjective relative-interogative, precedate sau nu de prepoziții ori de locuțiuni prepoziționale. O atenție deosebită trebuie acordată de către elevi folosirii corecte a pronumelui relativ *care* cu funcție de complement direct în subordonata pe care o introduce și în care este reluat printr-un pronume formă neaccentuată :

— Mi-a plăcut filmul[1] / **(pe care)** l-am văzut.[2] /

Aceeași atenție trebuie acordată și formelor de genitiv ale pronumelui relativ *care* precedate de articolul posesiv-genitival, pronume ce introduc atributive și au funcție sintactică de atribute pronominale genitivale în subordonata introdusă :

— Am *o carte*[1] / **(ale** *cărei*) **pagini** sînt pătate.[2] / — observînd că pronumele se acordă în gen și număr cu substantivul *carte* (pe care îl substituie), iar articolul posesiv genitival se acordă cu substantivul *pagini* în gen, număr și caz.

Indiferent de natura morfologică a regentului sau de felul conectivelor gramaticale, AT au o poziție fixă, după regent, imediat sau distanțate prin diferite cuvinte ori prin alte subordonate.

În unele cazuri, AT sînt intercalate în regentele lor, dar aceasta nu înseamnă că sînt așezate înaintea propoziției regente : chiar dacă predicatul propoziției regente este în urma AT intercalate, subordonata AT este așezată după elementul regent care face parte din propoziția regentă și de aceea o vom numerota după elementul regent :

R AT R
— Cărțile[1] / (ale căror) pagini sînt curate[2] / îmi plac.[1] /

Propozițiile AT care exprimă identificarea sau calificarea unui obiect, adică ceva necesar, nu se despart prin virgulă de elementul regent, chiar dacă sînt intercalate :

R AT
— Mi-a plăcut felul[1] / (cum) te-ai comportat.[2] /

R AT R
— Felul[1] / (cum) te-ai comportat[2] / mi-a plăcut.[1] /

Propozițiile AT care aduc o explicație, ceva suplimentar, se despart prin virgulă, cînd sînt neintercalate, sau prin virgule, cînd sînt intercalate :

R AT
— S-a vorbit mult despre noi,[1] / (care) sîntem totuși buni.[2] /

R AT R
— Despre noi[1] /, (care) sîntem totuși buni[2], / s-a vorbit mult.[1] /

B. TEXTE ANALIZATE

Ex. 1, p. 46..

Separați în propoziții frazele din textele următoare și analizați propozițiile :

a. În sala de ospețe[1], / (*ce*) **răsuna** altădată de glasuri și cîntece voioase[2], / **se adunaseră** la sfat marele *preot*, *căpeteniile* de oaste și *Dapix*[1]. /

1. P — 1
2. AT (1) — 2

Dapix[1], / (*ce*) **era rege** în vremea aceea peste geți[2], / **era un om** nu prea înalt, însă voinic peste măsură[1]. / (Al. Mitru, *Regele Dapix și fiica lui, Gebila*).

1. P — 1
2. AT (1) — 2

Analiza gramaticală a cuvintelor :

de ospețe = at. subst. prep., expr. subst. c.s., n., pl., Ac. + prep. s. „de", neart.

ce = sb. gr. s., expr. pron. relativ, N., introduce AT

altădată = ct, expr. adv. t. com.

de glasuri și cîntece = ci mult. format din două ci coord. cop., expr. subst. c.s., n., pl., Ac. + prep. „de", neart.

voioase = at. adj., expr. adj. var. două term., n., pl., Ac.

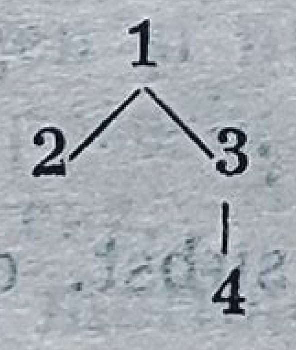
se adunaseră = pr. vb., expr. vb. pr. pers., refl. -cu pron. refl. „se" în Ac., -intr., conjug. I, ind. m.m.c.p., 3 pl.

la sfat = cs, expr. subst. c.s., n., sg., Ac. + prep. „la", neart.
marele = at. adj., expr. adj. var. o term., m., sg., N., poz., art. hot. encl. "-le" care aparține subst. următor „preot"
preot, căpeteniile... și Dapix = sub. gr. mult. format din trei sb. gr. s. coord., primele două, prin juxt. și, ultimele două, prin conjuncț. cop. „și", expr. prin :
preot = subst. c.s., m., sg., N., art. hot. encl. „-le" atașat adj. „marele"
căpeteniile = subst. c.s., f., pl., N., art. hot. encl. „-le"
Dapix = subst. p., sg., N.
de oaste = at. subst. prep. , expr. subst. c.s., f., sg., col., Ac. + prep. s. „de", neart.
ce = sb. gr. s., expr. pron. relativ, N., introduce AT
era rege = pr. nom. format din :
era = vb. cop., conjug. IV, ind. imperf., 3 sg.
rege = nume pr., expr. subst. c.s., m., sg., N., neart.
aceea = at. adj., expr. adj. pron. dem. dep., f., sg., Ac.
era un om = pr. nom. format din :
era = vb. cop., ind. imperf., 3 sg.
un om = nume pr., expr. subst., m., sg., N., art. nehot. procl. „un"
nu prea înalt, însă voinic peste măsură = at. adj. mult. format din două at. adj. s. (primul cu formă negativă prin adv. neg. „nu") coord. advers. cu conjuncț. „însă", expr. prin :
nu prea înalt = adj. var. două term., m., sg., N., sup. abs. + adv. mod neg. „nu"
voinic peste măsură = adj. var. două term., m., sg., N., sup. abs. (cu loc. adv. *peste măsură*).

b. (Și), după mintea[1] / (ce)-o **aveam**[2], / **ne-am fi întors** înapoi chiar atunci[1] / (de) **nu eram dați în seama** lui moș Luca[3], / (de care) **ne rușinam** ca și de părinții noștri[4]. /

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

1. P
2. AT (1)
3. CȚ (1)
4. AT (3)

Analiza gramaticală a cuvintelor :

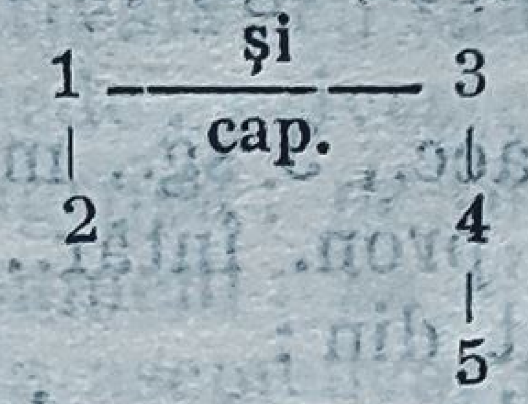
ce = cd, expr. pron. relativ, Ac., introduce AT
o = cd reluat, expr. pron. pers. neacc., 3 sg., f., Ac.
ne-am fi întors = pr. vb., expr. vb. pr., refl. — cu pron. refl. în Ac. — intr., cț-opt. perf., 1 pl.
chiar atunci = ct., expr. adv. t. + adv. mod „chiar" fără funcție sintactică

nu eram dați în seama = pr. vb., expr. loc. vb. formată din :
nu eram dați = vb. pr. pers., pas., intr., conjug. I, ind. imperf., 1 pl., formă negativă cu adv. mod. neg. „nu"
în seama = subst. c. s., f., sg., Ac. + prep. s. „în"
lui moș = at. subst. gen., expr. subst. c. s., m., sg., G., art. hot. procl. „lui"
Luca = at. subst. ap., expr. subst. p. s., sg., N.
de care = ci, expr. pron. relativ, Ac. + prep. „de", introduce AT
ca și de părinții = cm comp., expr. subst. c. s., m., pl., Ac. + prep. s. „de", precedat de adv. mod comp. „ca", și întărit de adv. mod de întăr. „și"
noștri = at. adj., expr. adj. pron. pos., pers. 1 pl., m.m.pos., m., Ac.

Ex. 4, p. 47–48

a.I. **Îi plăcea**[1] / (să) **bată**[2] / (și) **nu știa**[3] / (să) **mai adauge nimic** la asta[4], / (*care*) **să facă** cu putință conviețuirea cu soldații.[5] /

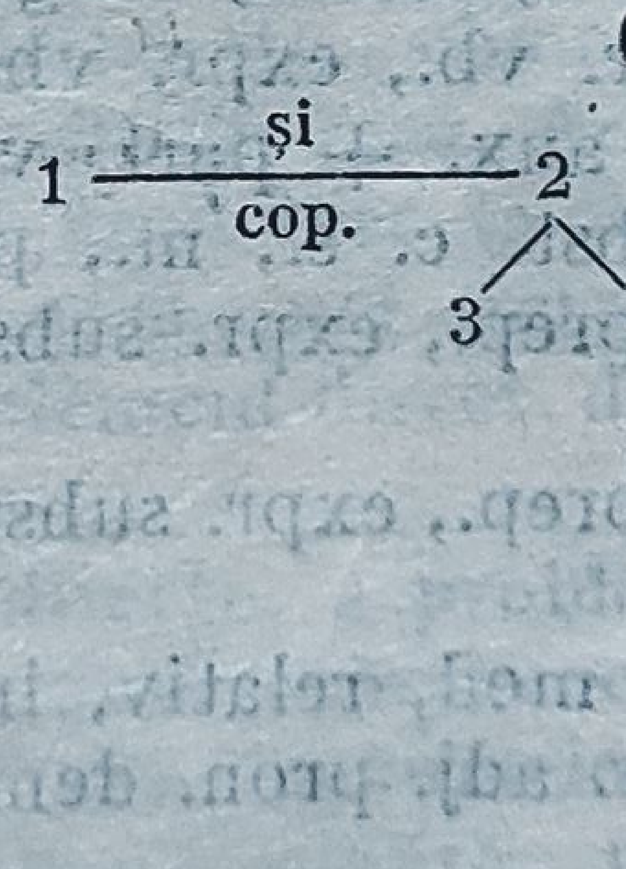
1. P
2. SB (1) — și
3. P
4. CD (3)
5. AT (4)

II. **Îi bătea**[1] / (și) **nu-i ieșea din gură nici un** *cuvînt*[2] / (*care*) **să-l justifice** față de trupă și față de el însuși[3], / (**cum**) **ar fi** de pildă *ideea*[4] / (că) *armata* **e o școală** a asprimii și a încercărilor grele, menită[5] / (să) **facă** din tinerii cruzi[6] / (*care*) **îi erau încredințați**[7] / soldați cu inima de piatră și cu voința călită[6] ,/ (**cum**) **spuneau** ceilalți *ofițeri*.[8] /

(M. Preda, *O oră de august*)

1. P — și
2. P
3. AT (2)
4. AT (2)
5. AT (4)
6. CI (5)
7. AT (6)
8. CM incidentă

Prop. 8 este CM incid.

Analiza gramaticală a cuvintelor :

îi = ci, expr. pron. pers., neacc., 3 sg., m., D.
plăcea = pr . vb., expr. vb. pr. impers., act., intr., conjug. II, ind. imperf., 3 sg.
mai = cm nț. ct., expr. adv. mod de durată
nimic = cd, expr. pron. neg., s., Ac.
la asta = ci, expr. pron. dem. aprop. formă populară, f. cu val.neutră, sg., Ac + prep. „la"
care = sb. gr. s., expr. pron. relativ, N., introduce AT
cu putință = („posibilă") cm (după GA = e.p.s.), expr. loc. adj.
cu soldații = at. subst. prep., expr. subst., m., pl., Ac. + prep. „cu", art. hot. encl. „-i"
nici un = at. adj., expr. adj. pron. neg. com., n., sg., N.
față de trupă și față de el = ci mult. format din două ci s., coord. cop., expr. prin :
  față de trupă = subst. c. s., f., sg., cu sens colectiv, Ac. + loc. prep. „față de", neart.
  față de el = pron. pers., acc., 3 sg., m., Ac. + loc prep. „față de"
însuși = at. adj., expr. adj. pron. întăr., m., 3 sg., Ac.
cum ar fi = pr. nom. format din :
  cum = nume pr., expr. adv. mod., relativ, introduce AT
  ar fi = vb. cop., cț-opt. prez., 3 sg.
de pildă = cm, expr. loc. adv.
e o școală = pr. nom. format din :
  e = vb. cop., ind. prez., 3 sg.
  o școală = nume pr., expr. subst., f., sg., N., art. nehot. procl. „o"
grele = at. adj., expr. adj. var. două term., f., pl., G., poz.
menită = at. adj., expr. vb. part. cu formă adj., f., sg., N.
care = sb. gr. s., expr. pron. relativ, N., introduce AT.
îi = ci, expr. pron. pers., neacc., 3 sg., m., D.
erau încredințați = pr. vb., expr. vb. pr., pas., intr., conjug. I, ind. imperf., 3 pl. (vb. aux. + part. vb. conjugat)
soldați = cd, expr. subst. c. s., m., pl., Ac., neart.
cu inima = at. subst. prep., expr. subst. f., sg., Ac. + prep. „cu", art. hot. encl. „-a"
de piatră = at. subst. prep., expr. subst., Ac. + prep. „de", cu valoarea unei loc. adj.
cum = cm, expr. adv. mod, relativ, introduce CM incid.
ceilalți = at. adj., expr. adj. pron. dem. dep., com., m., pl., N.

COMPLEMENTUL DIRECT

A. RECAPITULARE

Complementul direct este partea secundară de propoziție care arată asupra cărui obiect se exercită direct acțiunea exprimată de cuvîntul determinat.

Complementul direct are ca regent: un verb tranzitiv (la moduri personale sau nepersonale: Vedem *casele;* văzîndu-*l:* a-*l* vedea), o locuțiune verbală tranzitivă (al cărei verb este la un mod personal sau nepersonal: a băgat de seamă *ceva;* băgînd de seamă *ceva*) sau o interjecție predicativă (*iată, iacă, uite, na, zău* etc.: Iată *cartea*).

Complementul direct este exprimat prin substantive, pronume, numerale, cu valoare substantivală, cu sau fără prepoziția *pe:* Privește *munții;* Iată-l *pe Ion; mă* vede; privește *pe acela; nimica* n-oi strica; *pe cine* ajutăm; *pe care îl* îngrijea; *pe* toate *celelalte le* vede; îi ajută *pe amîndoi;* cunoști *mii* de oameni; *pe al treilea* îl întoarseră; o să ia *unsprezece*). Este exprimat, de asemenea, prin verbe la modul infinitiv și supin (...*a vorbi* de la dînsa am învățat; pot *fi* munți... ; avem *de discutat*), precum și prin adjective sau locuțiuni adjectivale substantivizate, precedate de prepoziția *pe* (Sprijină *pe cel slab;* Ajută-*l pe cel din urmă*) ori prin interjecții (Auzim deodată *trosc!*).

În vorbirea familiară sau populară, complementul direct este exprimat prin substantive precedate de prepoziția *la* cu valoare cantitativă: Am mîncat *la mere!*; Am văzut *la lume!* etc.

Unele verbe au două complemente directe care răspund, concomitent, la cele două întrebări diferite (pe cine ?, ce ?): *a învăța, a întreba, a sfătui, a povățui, a ruga, a examina* etc., chiar și *a trece* „a traversa": El *mă* întreabă *ceva;* El roagă *părinții ceva.* Aceste verbe rămîn tranzitive cu un singur complement cînd trec la diateza reflexivă sau la diateza pasivă: ... el se întreabă *ceva;* noi sîntem întrebați *ceva.* Celelalte verbe care au un singur complement direct, dacă trec la forma pasivă sau reflexivă, devin intranzitive.

În analiza complementelor directe, o problemă oarecum dificilă o constituie reluarea și anticiparea unui complement sau a unei CD prin formele neaccentuate de acuzativ ale pronumelor personale: *îl* ajut pe el; *o* văd pe Ileana; pe mine nu *mă* supără; pe ea *o* ajutăm. Aceste complemente nu trebuie confundate cu cele două complemente ale verbelor cu dublă tranzitivitate, pentru că, de fapt, este un singur complement direct (exprimat prin substantiv, prin pronume accentuat,

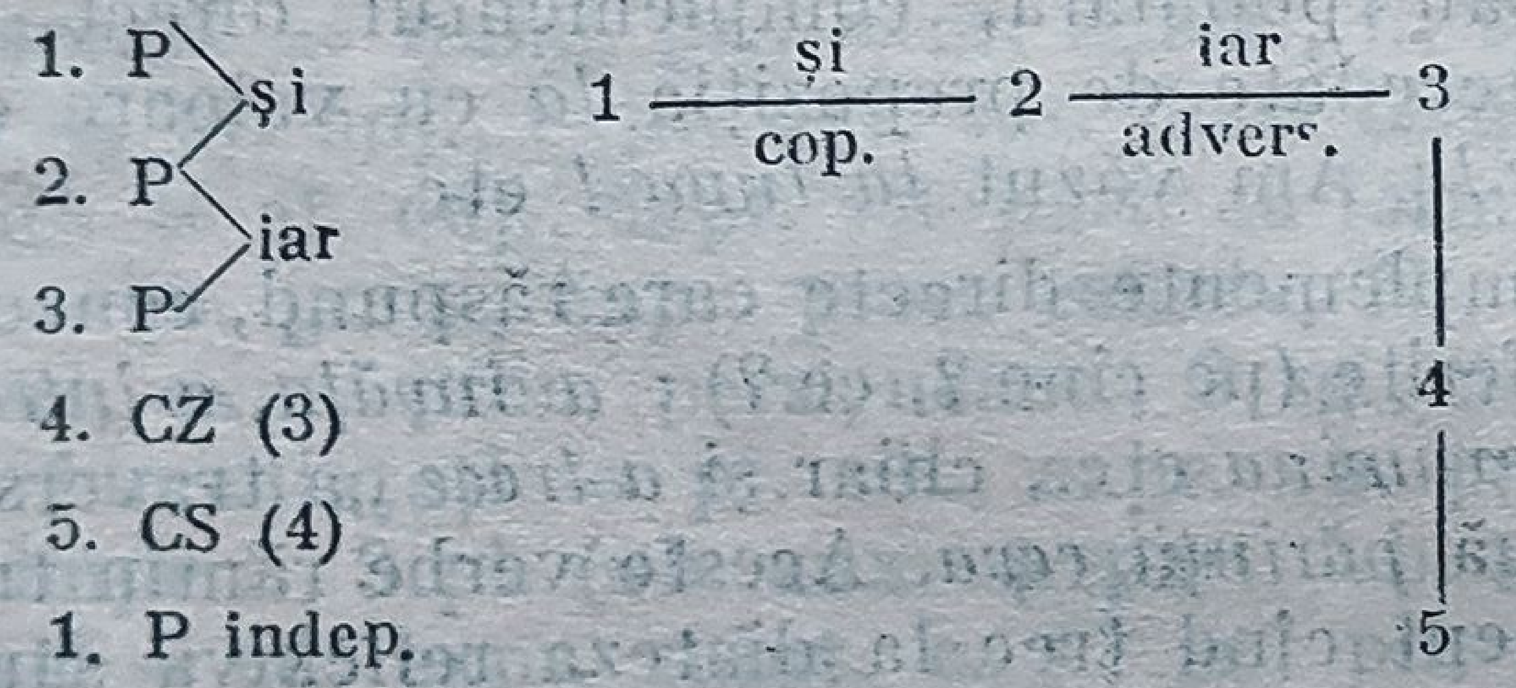
prin numeral etc.) care este anticipat sau reluat printr-o formă neac-centuată a pronumelui, care răspunde la aceeaşi întrebare.

Una dintre confuziile frecvente făcute de elevi este cea din propoziţii de felul: Mergi *pe drumurile* tale; Iei *pe umeri* alta; Îi pierzi *pe drum;* Te superi *pe mine;* Sînt supărat *pe tine* etc., în care substantivele subliniate, precedate de prepoziţia *pe*, sînt considerate complemente directe, nu complemente circumstanţiale de loc, iar pronumele personale, forme accentuate precedate de prepoziţia *pe*, sînt considerate complemente directe în loc de complemente indirecte (care determină un verb reflexiv cu pronumele în Ac. şi, respectiv, un adjectiv provenit din participiu).

B. TEXTE ANALIZATE

Ex. 1, pag. 48–49. Analizaţi complementele directe din textele următoare, arătînd valoarea lor morfologică şi precizaţi felul propoziţiilor:

a. **Eram** cinci *inşi* la precupeaţa Lenca Liuchici[1] / (şi) **aveam** două paturi şi o masă,[2] / (iar) *Huţu* **se culca** pe jos,[3] / (fiindcă) *taica*-său **îi adusese** o saltea cu paie, două perini, o velinţă, trei rînduri de albituri, două pîini mari, un săculeţ de fasole, altul cu făină de mămăligă şi o bucată de slănină,[4] / (ca să)-i **fie** pe două săptămîni[5] / *Seca Lenca* **avea** două fete şi un copil...[1] / (I. Slavici, *Budulea Taichii*).

paturi şi... masă = cd mult., format din două cd s., coord. cop., exprimate prin:
paturi = subst. c. s., n., pl., Ac., neart.
masă = subst. c. s., f., sg., Ac., neart.
saltea, perini, velinţă, rînduri, pîini, săculeţ, altul şi... bucată = cd mult., format din opt cd. s. coord., expr. prin:
saltea = subst., f., sg., Ac., neart.
perini = subst., f., pl., Ac., neart.
velinţă = subst., f., sg., Ac., neart.
rînduri = subst., n., pl., Ac., neart.

pîini = subst., f., pl., Ac., neart.
săculeț = subst., n., sg., Ac., neart.
altul = pron. nehot., s., m., sg., Ac.
bucată = subst., f., sg., Ac., neart.

fete și copil = cd mult., format din două cd s. coord. cop., expr. prin :
fete = subst., f., pl., Ac., neart.
copil = subst. m., sg., Ac., neart.

Analiza altor cuvinte :

eram... inși = pr. nom. (cu sb. inclus), format din :
eram = vb. cop., act., intr., conjug. IV, ind. imperf., 1. pl.
inși = nume pr. expr. subst. c. s., m., pl., N., neart.

Notă : Dacă vb *eram* este considerat cu sensurile „trăiau, locuiau", nu mai este copulativ, ci predicativ — deci este predicat verbal ; în acest caz *inși* este subiect. A doua soluție este mai aproape de adevăr, întrucît substantivul *inși* include și subiectul *eu ;* deci : **eram cinci** *inși* = *eu* și *X, Y, Z, A.*

o (masă, saltea, velință, bucată) = at. adj., expr. num. card. p-z, s., val. adj., f., Ac.

taică-său = sb. gr., expr. subst. c.s., m., sg., N., neart. + „său" = at. adj., expr. adj. pron. pos., m., sg., N.

un (săculeț) = at. adj., expr. adj. pron. nehot. s., n., sg., Ac.

cu făină = at. subst. prep., expr. subst., f., sg., def. pl., Ac. + prep. „cu". neart.

pe două săptămîni = ct dezv., format din :
pe... săptămîni = ct, expr. subst., f., pl. Ac. + prep. „pe", neart.
două = at. adj., expr. num. card. p-z., val. adj., f., Ac.

un (copil) = at. adj., expr. num. card. p-z,. val. adj., m., Ac.

P. indep.

b. Pentru aceea **porunci** beilerbeiului Rumeliei a înainta spre stînga cu ostile sale și cu șapte tunuri și a merge drept către ai noștri...[1] / (N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*).

a înainta și a merge = cd. mult. format din două cd. s., coord. cop., expr. prin vb., inf. prez.

Analiza altor cuvinte

pentru aceea = cs, expr. loc. adv.

spre stînga = cl, expr. loc. adv.

sale = at. adj., expr. adj. pron. pos., 3 sg., un pos., are formă de f., pl., Ac.

drept = cm, expr. adv. mod, prov. adj.

către ai noștri = cl, expr. pron. pos., pers. 1 pl., m.m.ob. și m.m.pos., m., Ac. + prep. s. „către".

c. Apoi se **ridică** iarăși *avioane* de bombardament,[1] / (pe care) (însă) **nu le lăsară**[2] / (să) **treacă**,[3] / **erau** numai *trei*,[4] / **doborîră** două[5] / (și) pe-al treilea îl **întoarseră** îndărăt.[6] / (M. Preda, *O oră din august*).

juxt. 1. P; 2. AT (1); 3. CD (CM, PRS) (2); 4. P — juxt. — 5. P — și — 6. P

1 juxt. 4 juxt. 5 și/cop. 6
|
2
|
3

Notă : Conjuncția coordonatoare adversativă *însă* nu are rolul de a lega două propoziții de același fel sau două părți de propoziție (în subordonata din care face parte), deoarece propoziția nr. 2, deși gîndită de autor ca principală coordonată cu 1, este subordonată față de aceasta.
pe care = cd, expr. pron. relativ, Ac. + prep. „pe", introduce AT
le = cd reluat, expr. pron. pers. neacc., 3 pl., Ac.
două = cd, expr. num. card. p-z, s., val. subst., f., Ac.
pe-al treilea = cd, expr. num. ord., val. subst., m., sg., Ac. + prep. s. „pe"
îl = cd reluat, expr. pron. pers. neacc., 3 sg., Ac.

Analiza altor cuvinte :
iarăși = cm, expr. adv. mod. com.
îndărăt = cl., expr. adv. loc.

d.I. **Mergi** pe drumurile tale.[1] / **Te încarci** de muncă.[1] / **Ai depus** o sarcină[1] / (și) **iei** pe umeri o alta.[2] / **Cunoști** mii de oameni,[1] / (dar) *nu toți* **te vor însoți**.[2] / **Pierzi** pe unii pe drum[1] / (și)-i **regăsești** după decenii, pentru a măsura împreună timpul trecut.[2] / **Împlinește-ți** munca vieții tale, fracționată în sarcina fiecărei zile.[1] / **Ajută-ți** prietenul nenorocit.[1] / **Mărturisește** pentru nevinovat.[1] /

II. **Ai avut**,[1] / (fără să) **știi**,[2] / un prieten sau un dușman...[1] /

III. **Sprijină** pe cel slab[1] / (și) **nu uita**[2] / (ce) **grele sînt** *începuturile* de viață.[3] /

IV. **Fă**[1] / (ce) **poți**[2] / (pentru ca) *lumea* (să) **devină mai dreaptă**.[3] / (T. Vianu, din vol. *Jurnal*)

II. 1. P; 2. CM (1)

1
|
2

III. 1. P — și — 2. P; 3. CD (2)

1 și/cop 2
|
3

IV. 1. P

2. CD (1)

3. CS (1)

```
  1
 / \
2   3
```

o sarcină = cd, expr. subst., f., sg., Ac., art., nehot. procl. „o"
o alta = cd, expr. pron. nehot. s., f., sg., Ac. + art. nehot. procl. „o"

Notă : O alta, un altul sînt construcții neadmise de normele gramaticale. Corecte sînt formulările : *alta, altul, o altă sarcină, un alt exemplu*, în care pronumele nehotărîte apar fără articolele nehotărîte, iar, dacă sînt folosite, devin adjective pronominale și, în acest caz, articolele nehotărîte aparțin substantivelor determinate.

mii = cd, expr. subst., f., pl., Ac., neart., prov. din numeral card. p-z.
cărți = cd, expr. subst., f., pl., Ac., neart.
te = cd, expr. pron. pers., neacc., 2 sg., Ac.
pe unii = cd, expr. pron. nehot., s., m., pl., Ac. + prep. s. „pe"
-i = cd, expr. pron. pers., neacc., 3 pl., m., Ac.
timpul = cd, expr. subst., n., sg., Ac., art. hot. encl. „-l"
un prieten sau un dușman = cd mult., format din două cd s. coord. disj., expr. prin subst. c. s., m., sg., Ac., art. nehot. procl. „un"
munca = cd, expr. subst., f., sg., Ac., art. hot. encl. „-a"
prietenul = cd, expr. subst., m., sg., Ac., art. hot. encl. „-*l*"
pe cel slab = cd, expr. adj. substantivizat, var. cu două term., m., sg., Ac. + prep. „pe", poz., art. adj. -dem. „cel"
ce = cd, expr. pron. relativ, Ac., introduce CD

Analiza altor cuvinte :

pe drumurile = cl, expr. subst., Ac. + prep. „pe", art. hot. encl. „-le"
tale = at. adj., expr. adj. pron. pos., pers. 2 sg., un pos., are formă de n., pl., Ac.
te (încarci) = pron. refl. neacc., 2 sg., Ac. fără funcție sintactică (după GA este cd, fiind posibilă substituirea cu un pron. pers. sau cu un subst. în Ac).
pe umeri = cl, expr. subst., Ac. + prep. „pe", neart.
de oameni = at. subst. prep., expr. subst., Ac. + prep. „de", neart.
nu toți = sb. gr. s., expr. pron. nehot. s., m., pl., N.-subiect negat prin adv. mod neg. „nu"
pe drum = cl, expr. subst., Ac., + prep. „pe", neart.
pentru a măsura = cs, expr. vb. inf. prez. + prep. com. „pentru a"
împreună = cm, expr. adv. mod s.
fără să = loc. conjuncț. subord. circ., fără funcție sintactică, introduce CM
împlinește-ți = pr. vb., expr. vb. pr. pers., refl. — cu pron. refl. "ți", D., cu funcție de ci, și D. pos., cu funcție de at. pron. în D. — tr., imper., af., 2 sg.

tale = at. adj., expr. adj. pron. pos., 2 sg., f., G (acordat cu subst. *vieții*)
fiecărei = at. adj., expr. adj. pron. nehot. com., f., sg., G.
ajută-ți = pr. vb., expr. vb., pr. pers., refl. — cu pron. refl. „-ți" în D. pos. cu funcție de at. pron. în D., tr., imper., af., 2 sg.
ce (grele) = cm, expr. adv. mod, rel., prov. din pron. rel. (=cît), introduce CD.
grele sînt = pr. nom., format din :
grele = nume pr., expr. adj. var. două term., n., pl., N., neart., poz.
sînt = vb. cop., ind. prez., 3 pl.
pentru ca... să = loc. conjuncț. subord., fără funcție sintactică, introduce CS
să devină mai dreaptă = pr. nom. format din :
să devină = vb. cop., act., intr., conjug. IV, conj. prez., 3 sg.
mai dreaptă = nume pr., expr. adj. var. două term., f., sg., N., comp. super.

e. Și sînge din sîngele ei și carne din carnea ei **am împrumutat**[1] / (și) a vorbi de la dînsa **am învățat**[2]. /

1. P \ și   1 —(și / cop.)— 2
2. P /

și sînge și carne = cd mult. format din două cd s., coord. cop., exprimate prin :
sînge = subst. c.s., n., sg., def. pl., Ac., neart.
carne = subst. c.s., f., sg., Ac., neart.
a vorbi = cd, expr. vb. inf. prez.

f. Și nici una nici două **haț !** (P) pe ied de gît...[1] /
(I. Creangă, *Capra cu trei iezi*)
pe ied = cd, expr. subst. c., s., m., sg., Ac. + prep. s. „pe", neart.
nici una nici două = cm, expr. loc. adv. m.
haț = pr. vb., expr. interj.

Ex. 6., p. 50

I. De dimineață **am vizitat** (P) parcul Herăstrău, Muzeul Satului și de Artă Populară, Combinatul Poligrafic București și Grădina Zoologică de la Băneasa.[1] /

II. În parc **am admirat** pajiștile înverzite, florile, arbuștii, arborii înalți, aleile asfaltate, lacul, bărcile de pe lac, sportivii[1] / (*care*) **se antrenau** vîslind,[2] / **am ascultat** mierlele, privighetorile, cintezoii și cucul,[3] / (*care*) le **domina** pe celelalte.[4] /

III. Era aşa de **frumos**,[1] / (încît) abia **am reuşit** a părăsi acest minunat colţ al naturii,[2] / (pe care) *horticultorii* **îl îngrijesc** cu atîta dragoste.[3] /

IV. La muzeu **am vizitat** case din diferite ţinuturi ale ţării,[1] / (pe care) *specialiştii* **le-au adus** aici, demontîndu-le, din diferite sate,[2] / **am ascultat** muzică populară,[3] / **am privit** cu atenţie interiorul caselor,[4] / **am cercetat** arta[5] / (cu care) **au fost executate** diferite *obiecte* de uz casnic, *mori* de apă, *covoare, scoarţe, ştergare, broderii*.[6] /

P

V. La Băneasa **am văzut** urşi, lupi, tigri, elefanţi, lei, maimuţe, struţi, cămile, lebede, şerpi uriaşi, păsări şi păsărele de toate soiurile.[1] /

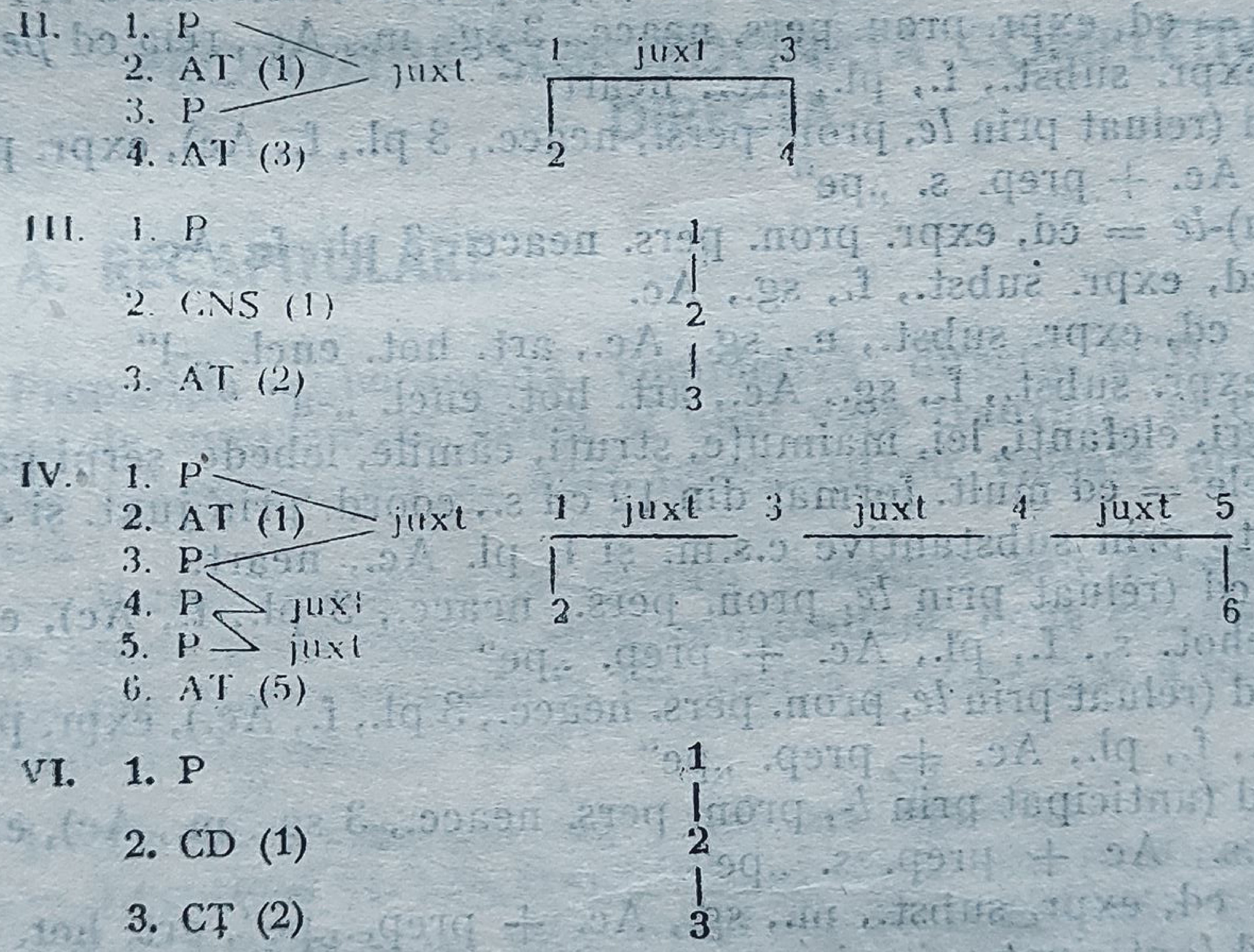
P P

Pe unele le mai **văzusem** şi altă dată,[1] / pe altele le **vedeam** acum prima

P

dată.[2] / Acolo **l-am întîlnit** pe Nicu şi pe băiatul vecinului nostru.[1] /

VI. **Am de gînd**[1] / (ca) duminica viitoare (**să**)-**i duc** acolo pe fraţii şi pe sora mea, pe tata şi pe mama şi,[2] / (dacă) **va voi**,[3] / şi pe bunica.[2] /

parcul, Muzeul Satului şi de Artă Populară, Combinatul Poligrafic Bucureşti şi Grădina Zoologică = cd mult., format din patru cd s., coord. prin juxt. şi prin conjuncţ. cop. „şi", expr. prin:
parcul = subst. c.s., n., sg., Ac., art. hot. encl. "-l"
Muzeul Satului şi de Artă Populară, Combinatul Poligrafic = subst. p. com., n., sg., Ac., art. hot. encl. „-l"
Grădina Zoologică = subst. p. com., f., sg., Ac., art. hot. „-a"

pajiștile, florile, arbuștii, arborii, aleile, lacul, bărcile, sportivii = cd, mult. form. din opt cd s. coord., prin juxt., expr. prin :
pajiștile, florile, aleile, bărcile = subst. c.s., f., pl., Ac., art. hot. encl. „-le“
arbuștii, arborii, sportivii = substantive c.s., m., pl., Ac., art. hot. encl. „-i“
lacul = subst. c.s., n., sg., Ac., art. encl. „-l“
mierlele, privighetorile, cintezoii și cucul = cd mult., format din patru cd s., coord. juxt. și prin conjunct. cop. „și“, expr. prin :
mierlele, privighetorile = substantive c.s., f., pl., Ac., art. hot. encl. „-le“
cintezoii = subst. c.s., pl., Ac., art. hot. encl. „-i“
cucul = subst. c.s., m., sg., Ac., art. hot. encl. „-l“
le = cd, expr. pron. pers. neacc., 3 pl., Ac., anticipă cd *pe celelalte*
pe celelalte = cd, expr. pron. dem. dep. com., f., pl., Ac. + prep. „pe“
a părăsi = cd, expr. vb. inf. prez.
colț = cd, expr. subst., n., sg., Ac., neart.
pe care = cd, expr. pron. rel. s., Ac. + prep. „pe“, introduce AT
îl (îngrijesc) = cd, expr. pron. pers. neacc., 3 sg., m., Ac., reia cd *pe care*
case = cd, expr. subst., f., pl., Ac., neart.
pe care = cd (reluat prin *le*, pron. pers., neacc., 3 pl., f., Ac), expr. pron. rel., s., Ac. + prep. s. „pe“
(demontîndu)-*le* = cd, expr. pron. pers. neacc., 3 pl., f., Ac
muzică = cd, expr. subst., f., sg., Ac.
interiorul = cd, expr. subst., n., sg., Ac., art. hot. encl. „-l“
arta = cd, expr. subst., f., sg., Ac., art. hot. encl. „-a“
urși, lupi, tigri, elefanți, lei, maimuțe, struți, cămile, lebede, șerpi păsări și păsărele = cd mult. format din 12 cd s., coord. prin juxt. și cop., exprimate prin substantive c.s.m. și f, pl. Ac., neart.
pe unele = cd (reluat prin *le*, pron. pers., neacc., 3 pl., f., Ac), expr. pron. nehot. s., f., pl., Ac. + prep. „pe“
pe altele = cd (reluat prin *le*, pron. pers. neacc., 3 pl., f., Ac.), expr. pron. nehot. s., f., pl., Ac. + prep. „pe“
pe Nicu = cd (anticipat prin *l-*, pron. pers. neacc., 3 sg., m., Ac), expr. subst. p.s., Ac + prep. s. „pe“
pe băiatul = cd, expr. subst., m., sg., Ac. + prep. „pe“, art. hot. „-l“
pe frații = cd (anticipat prin *-i*, pron. pers. neacc., 3 pl., m., Ac), expr. subst., m., pl., Ac. + prep. „pe“, art. hot. „-i“
pe sora, pe tata, pe mama, și pe bunica = cd mult. format din cd s., expr. prin subst. c.s., f. și m., sg., Ac. + prep. „pe“, art. hot. encl. „-a“ (ultimul este întărit de adv. mod de înt. „și“)

Analiza altor cuvinte :

de dimineață = ct, expr. loc. adv.

de la Băneasa = at. subst. prep., expr. subst. p.s., Ac. + prep. com. „de la"
de pe lac = at. subst. prep., expr. subst. c.s., Ac. + prep. com. „de pe"
așa de = cm., expr. adv. mod + prep. „de"
atita = at. adj., expr., adj. pron. nehot. s., f., sg., Ac.
diferite = at. adj., expr. adj. var. două term., f., pl., Ac.
au fost executate = pr. vb., expr. vb. pr., pas., intr., conjug. I, ind. perf. c., 3 pl.
altă dată = ct (nț. cm), expr. loc. adv.
am de gînd = pr. vb., expr . loc. vb. formată din :
am = vb. pr. pers., act., tr., conjug. II, ind. prez., 1 sg.
de gînd = subst., Ac. + prep. „de"
duminica = ct, expr. subst. val. adv.
viitoare = at. adj., expr. adj. var. două term., f., sg., Ac., poz. fără comp.
mea = at. adj., expr. adj. pron. pos., 1 sg., f., Ac.

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ

A. RECAPITULARE

Propoziția subordonată completivă directă (*CD*) îndeplinește funcția de complement direct al unui verb tranzitiv, al unei locuțiuni verbale tranzitive ori al unei interjecții cu valoare predicativă din regentă :

— Verbe tranzitive la moduri personale sau nepersonale, unele dintre aceste verbe putînd avea, concomitent, două completive directe : a persoanei (care răspunde la întrebarea *pe cine ?*) și a obiectului (care răspunde la întrebarea *ce ?*) :

CD / R / CD
1. (*Pe cine*) **vine**[1] / îl **rog**[2] / (să) mă **ajute**[3]. /

— Locuțiuni verbale tranzitive, al căror verb predicativ la un mod personal sau nepersonal este urmat de un substantiv în acuzativ cu prepoziție : *a băga de seamă, a lua în rîs, a ține minte* (= *în minte*) :

R / CD
1. *El* **a plecat** repede **băgînd de seamă**[1] / (că) **mă grăbesc.**[2] /

— Interjecții predicative :

R / CD
1. **Uite**[1] / (*ce*) **s-a întîmplat.**[2] /

Subordonatele CD sînt introduse prin : conjuncții necircumstanțiale (*că, să, dacă, de, ca... să*), locuțiuni conjuncționale (*cum că*), pro-

nume și adjective relative simple și compuse, pronume și adjective nehotărîte compuse cu *ori-*, adverbe relative și adverbe nehotărîte compuse cu *ori-* :

R CD
1. *El* știe[1] / (cum că) *examenul* **va fi greu.**[2] /

R CD
2. *El* știe[1] / (oriunde) **ne ducem** *noi*[2]. /

Completivele directe stau, în general, după elementul regent. Această topică poate fi inversată din motive expresive, afective. Cînd au topică normală, după regentă, CD nu se despart prin virgulă ; cînd au topică inversă, înaintea regentei, se despart. O problemă importantă o constituie și reluarea și anticiparea CD prin forme neaccentuate ale pronumelor personale, acestea din urmă fiind întărite uneori și ele prin pronume demonstrative sau nehotărîte cu valoare neutră :

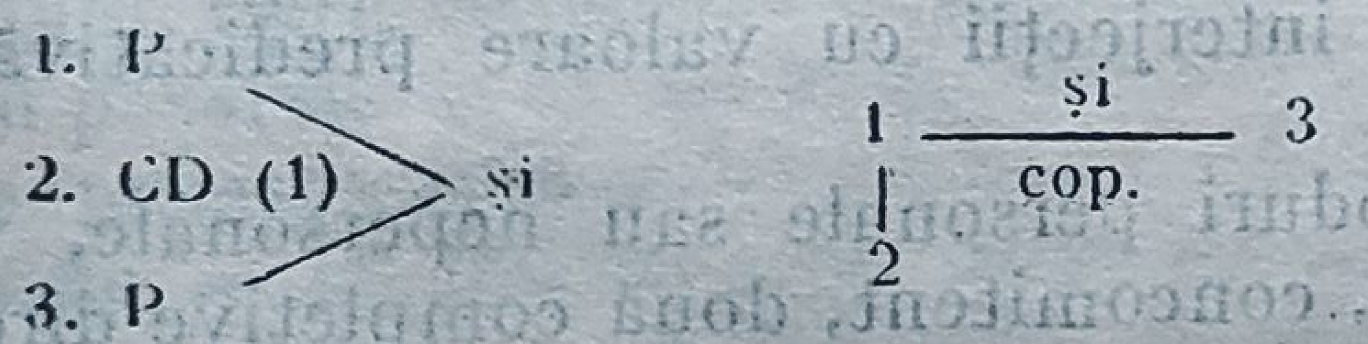
CD R
— (Că) **n-ai să vii** deloc,[1] / (una ca) asta **n-o știam** ieri.[2] /

B. TEXTE ANALIZATE

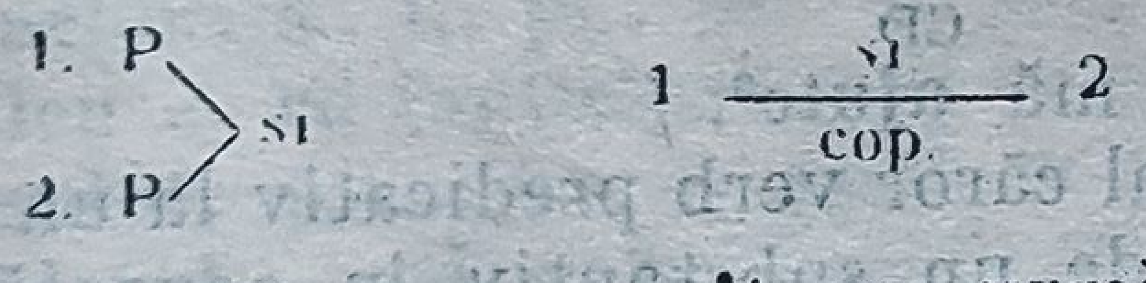
Ex. 1, p. 52

Notați felul propozițiilor din frazele următoare și analizați sintactic și morfologic cuvintele menționate în continuare :

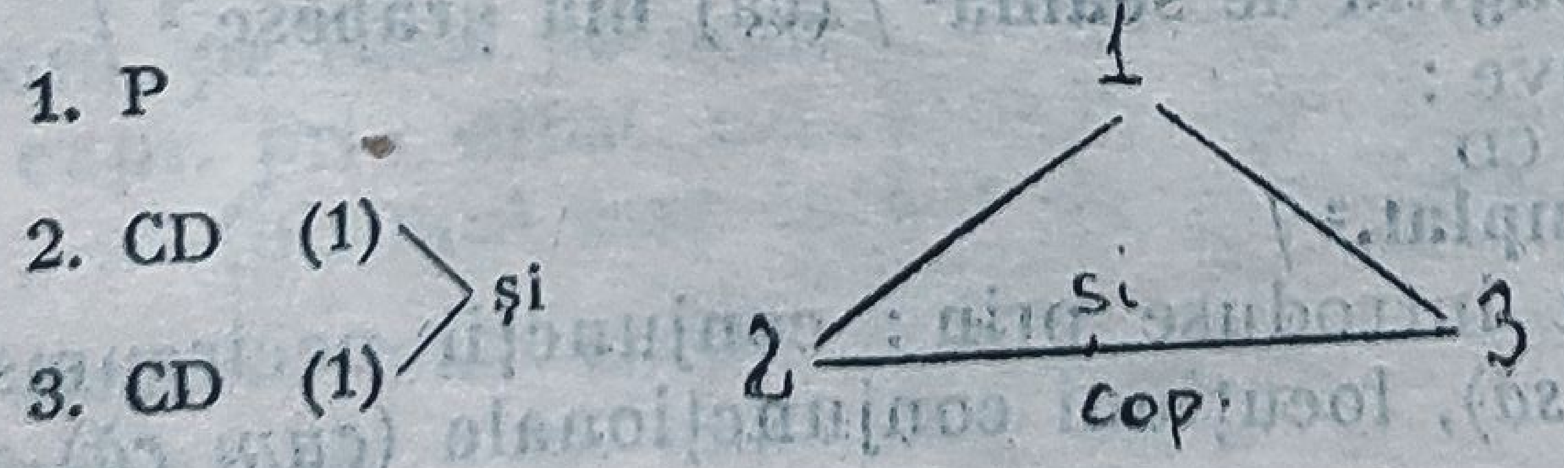
a.I. Atunci **porunci** *Șoimaru*[1] / (să) **s-aducă** *șumuioacele* de paie și *tăciunii*,[2] / (și) **dădu foc** curții de la Murgeni *el* singur cu mîna lui.[3] /

II. **S-au zbătut**[1] / (și) **s-au răsucit** *flăcările* toată noaptea.[2] /

III. (Ș)-a **poruncit** pe urmă răzășilor[1] / (s)-o **dărîme**[2] / (și) (s)-o **împrăștie** în patru părți.[3] /

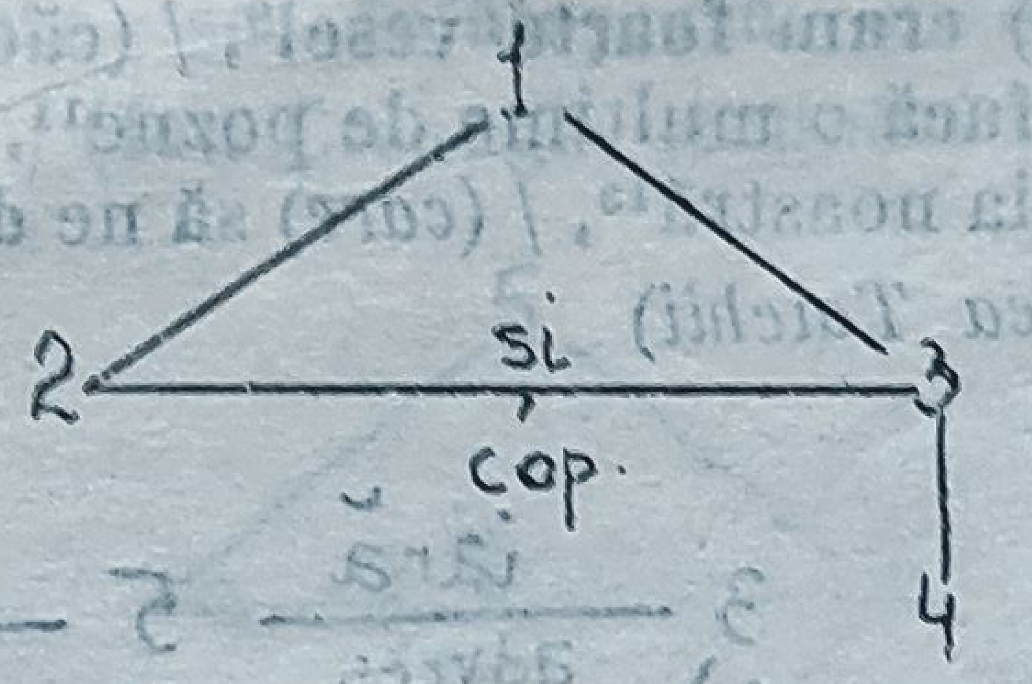

IV. (Și), pînă luni la amiazi, fiind curtea asemănată cu pămîntul, a hotărît[1] / (să) vie *pluguri.*[2] /

1. P — 1
2. CD (1) — 2

V. *Tudor*... și toți *Șoimăreștii*... priveau[1] / (cum) trec fără încetare *brăzdare* cu șase boi[2] / (și) apasă pe cormane *oșteni*, înnegrind și asemănînd încet bătătura[3] / (unde) sălășluise *stăpînirea* Orheianului.[4] / (Mihail Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*)

1. P
2. CD (1) } și
3. CD (1)
4. AT (3)

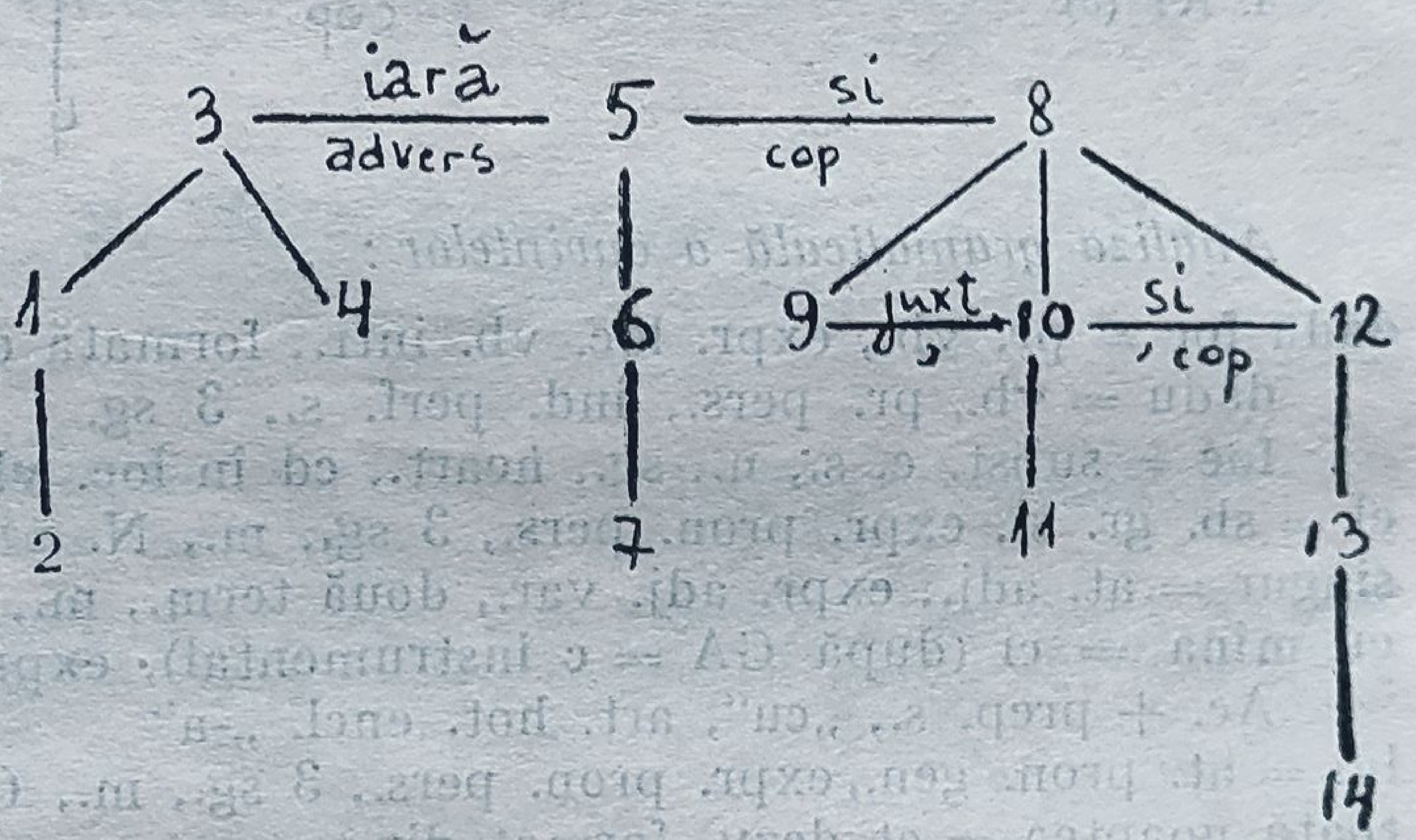
Analiza gramaticală a cuvintelor :

dădu foc = pr. vb., expr. loc. vb. intr., formată din :
  dădu = vb. pr. pers., ind. perf. s., 3 sg.
  foc = subst. c. s., n., sg., neart., cd în loc. vb.
el = sb. gr. s., expr. pron. pers., 3 sg., m., N.
singur = at. adj., expr. adj. var., două term., m., sg., N.
cu mîna = ci (după GA = c instrumental), expr. subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. s. „cu", art. hot. encl. „-a"
lui = at. pron. gen., expr. pron. pers., 3 sg., m., G.
toată noaptea = ct dezv. format din :
  toată = at. adj., expr. adj. pron. nehot. s., f., sg., Ac
  noaptea = ct, expr. adv. prov. subst.
pe urmă = ct, expr. loc. adv.
în patru părți = cl dezv. format din :
  patru = at. adj., expr. num. card. p-z, s., f., Ac., cu val. adj.
  în părți = cl, expr. subst. c. s., f., pl., Ac. + prep. s. „în", neart.
pînă luni la amiazi = ct dezv. format din :
  pînă luni = ct, expr. subst., Ac. + prep. s. „pînă"
  la amiazi = ct, expr. subst., Ac. + prep. s. „la"
fiind... asemănată = cz format din :
  fiind = vb. cop., ger.
  asemănată = nume pr., expr. adj., f., sg., N.
curtea = sb. gr. s (al vb. *fiind* la ger.), expr. subst., f., sg., N, art. hot. encl. „-a"

să vie = pr. vb., expr. vb. pr. pers., act., intr., conjug. IV, conj. prez., 3 pl.
toți = at. adj., expr. adj. pron. nehot. s., m., pl. ,N.
cum = cm, expr. adv. mod, s., relativ, introduce CD
fără încetare = cm, expr. loc. adv.
înnegrind = cm, expr. vb. ger.
încet = cm, expr. adv. mod. s.
unde = cl, expr. adv. l. s., relativ, introduce AT.

b. (Cînd) **am auzit**[1] / (că) *ei* **pleacă**[2] / **am zis**[3] / (că) **mă duc** și *eu* cu dînșii[4], / (iară) *Huțu*, văzînd[5] / (că) **voiesc**[6] / (să) **merg**[7], / m-a **luat** și pe mine[5] / (și) **eram foarte vesel**[8], / (căci) *Nică* **era băiat** de tot hazul[9], / **știa**[10] / (să) **facă** o mulțime de pozne[11], / (și) **ne așteptam**[12] / (să) **întîlnim** pe drum sania noastră[13], / (*care*) **să ne ducă** pînă la Cocorăști[14]. /
(Ioan Slavici, *Budulea Taichii*)

1. CT (2)
2. CD (1)
3. P
4. CD (3) — iară
5. P
6. CD (5) — și
7. CD (6)
8. P
9. CZ (8) — juxt.
10. CZ (8)
11. CD (10) — și
12. CZ (8)
13. CI (12)
14. AT (13)

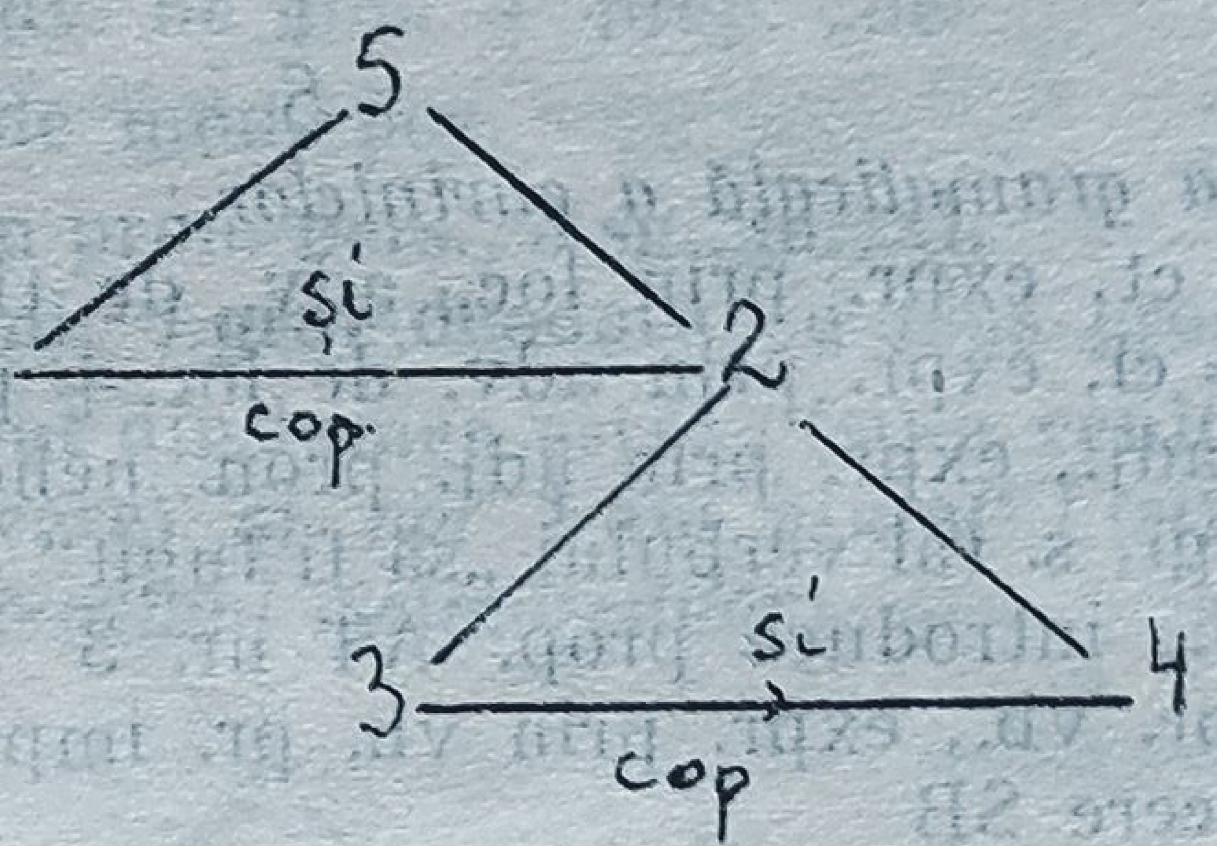
Analiza gramaticală a cuvintelor :
și eu = sb. gr. s., expr. pron. pers. 1 sg., N., întărit de adv. de mod de întăr. „și“
văzînd = cz, expr. prin vb. la ger.
pe mine=cd (anticipat prin m-, pron. pers., neacc., 1 sg., Ac.), expr. prin pron. pers., acc., 1 sg., Ac. + prep. „pe“
eram foarte vesel = pr. nom., format din :
 eram = vb. cop., ind., imperf., 1 sg.
 foarte vesel = nume pr., expr. prin adj. var. cu două term., m., sg., N., sup. abs.
era băiat = pr. nom. format din :
 era = vb. cop., ind. imperf., 3 sg.
 băiat = nume pr., expr. prin subst., N.
de tot hazul = „hazliu“ = at adj., expr. prin loc. adj. formată din :

„de“ = prep. s. + adj. nehot. „tot“ + subst. „hazul“
noastră = at adj., expr. prin adj. pron. pos., 1 pl., m.m.pos., are formă de f., sg., Ac.
care = sb. gr. s., expr. prin pron. rel. s., N., introduce AT
pînă la Cocorăşti = cl, expr. subst. p. s., Ac. + prep. com. „pînă la“.

Ex. 1., pag. 53

a. (Cînd) **auzeam** *noi* pe moş Luca pomenind cu drag de casă[1] / (şi) (cînd) mai **vedeam**[2] / (**cum**) **rămîn** *satele şi locurile* frumoase în urmă[3] / (şi) tot *altele* necunoscute **se înfăţoşează** înainte-ne[4], / *supărarea* noastră **creştea** la culme ![5] / (Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

1. CT (5) ⟩ şi
2. CT (5) ⟩
3. CD (2) ⟩ şi
4. CD (2) ⟩
5. P

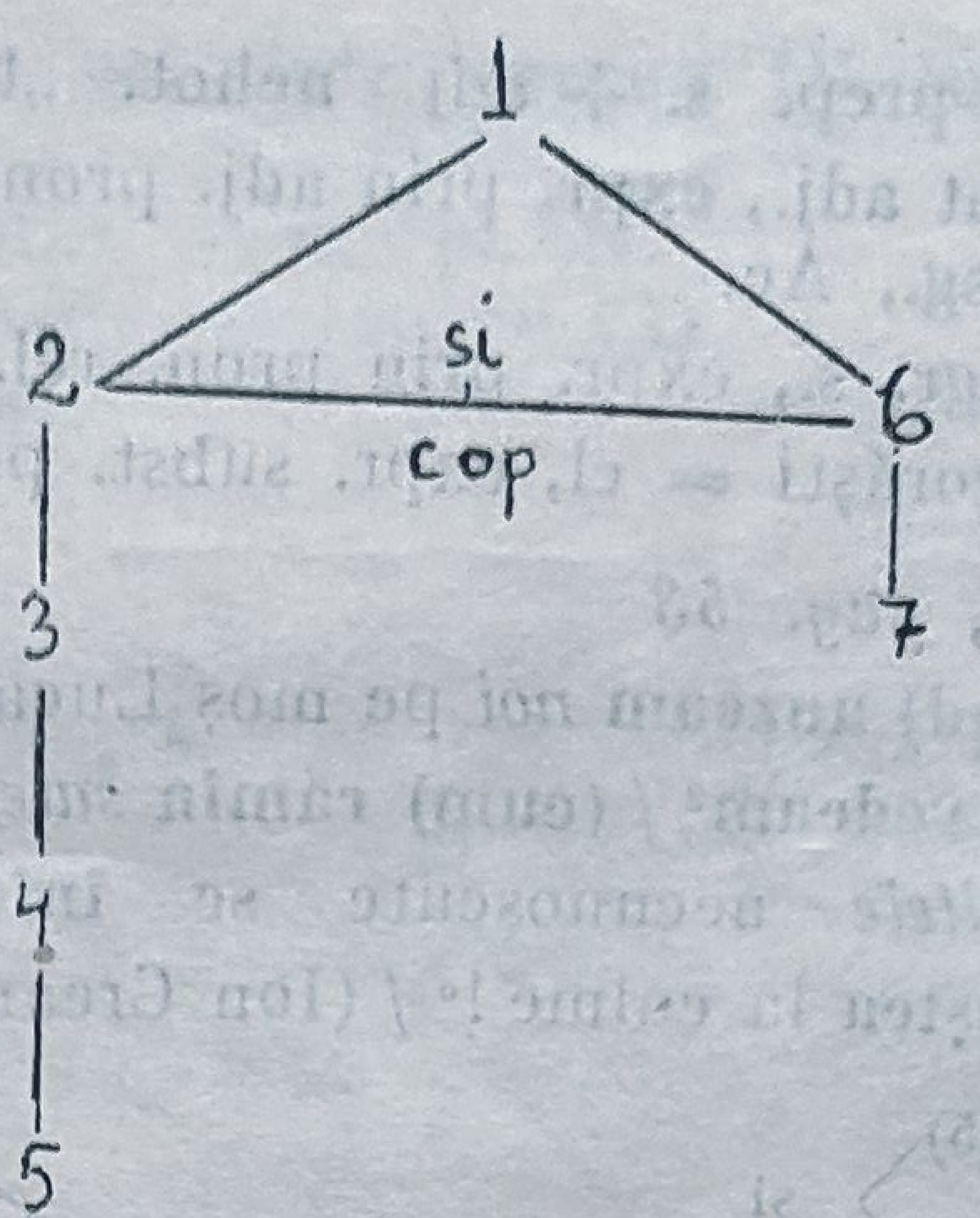

Analiza gramaticală a cuvintelor:
cînd = ct, expr. prin adv. de timp s., rel., introduce CT
pomenind = at. vb. (e.p.s.), expr. prin vb., ger.
cu drag = cm, expr. prin loc. adv. de mod
cum rămîn = pr. nom. format din :
cum = nume pr., expr. prin adv. de mod, rel., introduce CD
rămîn = vb. cop., ind. prez., 3 pl.
în urmă = cl, expr. prin loc. adv. de loc
tot = cm, expr. prin adv. de mod
altele = sb. gr. s., expr. prin pron. nehot. s., f., pl., N.
înainte-ne = cl, expr. prin pron. pers. neacc., 1 pl., D. pos. + prep. „înainte“, excepţie de la G.
la culme = cm, expr. prin loc. adv. de mod.

b. La urmă, *Agripina* **ştia**[1] / (că) mai **erau** pe acasă şi alte *gospodine*,[2] / (*care*) **trebuie**[3] / (**să**) **fi fugit**[4] / (cum) **fugise** şi *ea*,[5] / prin pădure,[4] / (şi)...[6] / *turcii*[7] / **negreşit**[6] / (că) **se luaseră** după ele.[7] /
(Gala Galaction, *La Vulturi !*)

1. P
2. CD (1)
3. AT (2)
4. SB (3)
5. CM (4)
6. CD (1)
7. SB (6)

(2.–6. grouped: și)

Analiza gramaticală a cuvintelor:

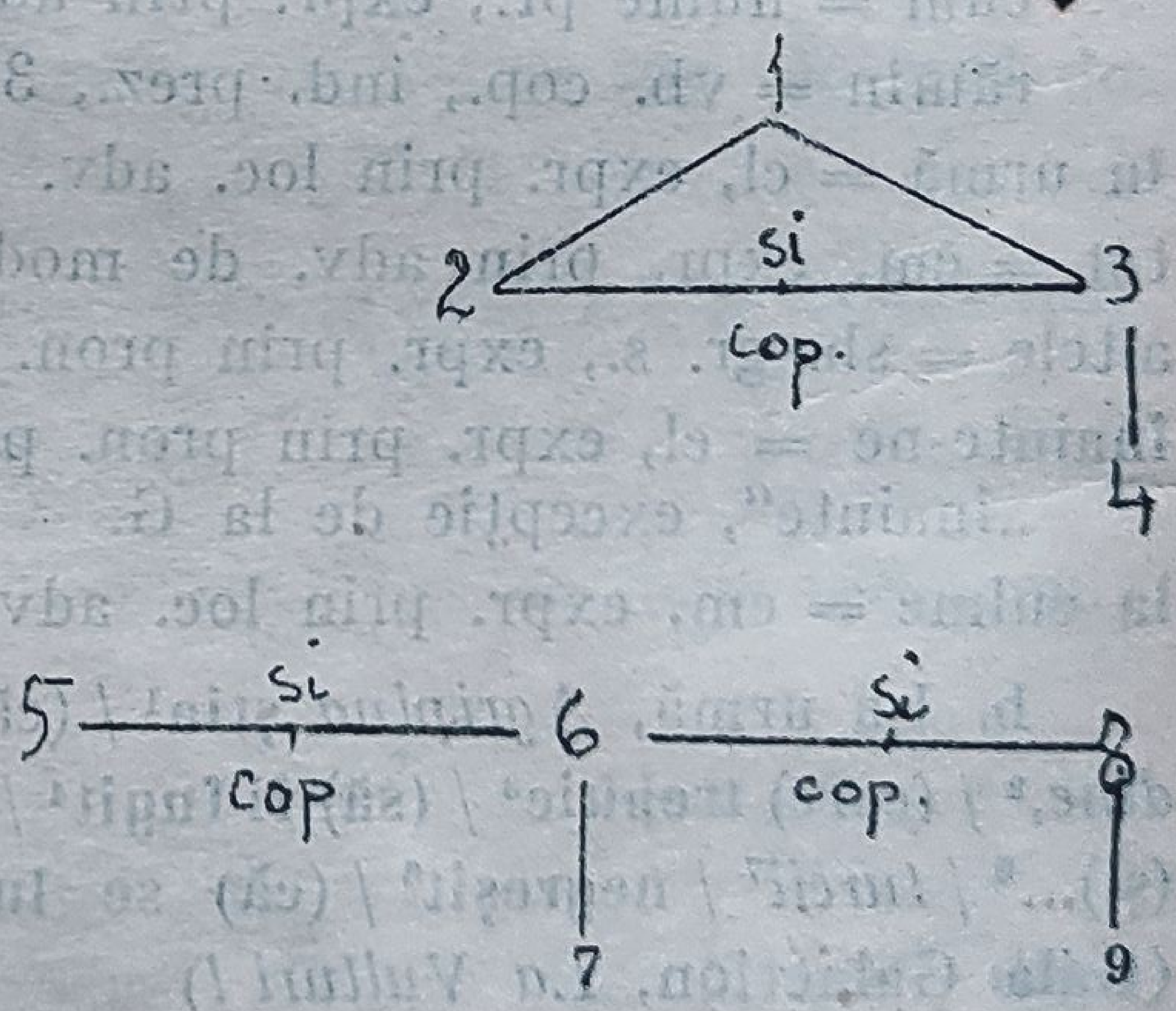
la urmă = ct, expr. prin loc. adv. de timp
pe acasă = cl, expr. prin adv. de loc + prep. s. „pe"
alte = at. adj., expr. prin adj. pron. nehot., s., f., pl., N.
care = sb. gr. s. (al verbului „să fi fugit" din prop. 4), expr. prin pron. rel., N., introduce prop. AT nr. 3
trebuie = pr. vb., expr. prin vb. pr. impers., conjug. IV, ind. prez., 3 pl., cere SB
negreșit = pr. vb., expr. prin adv. pr.

Ex. 4, p. 54

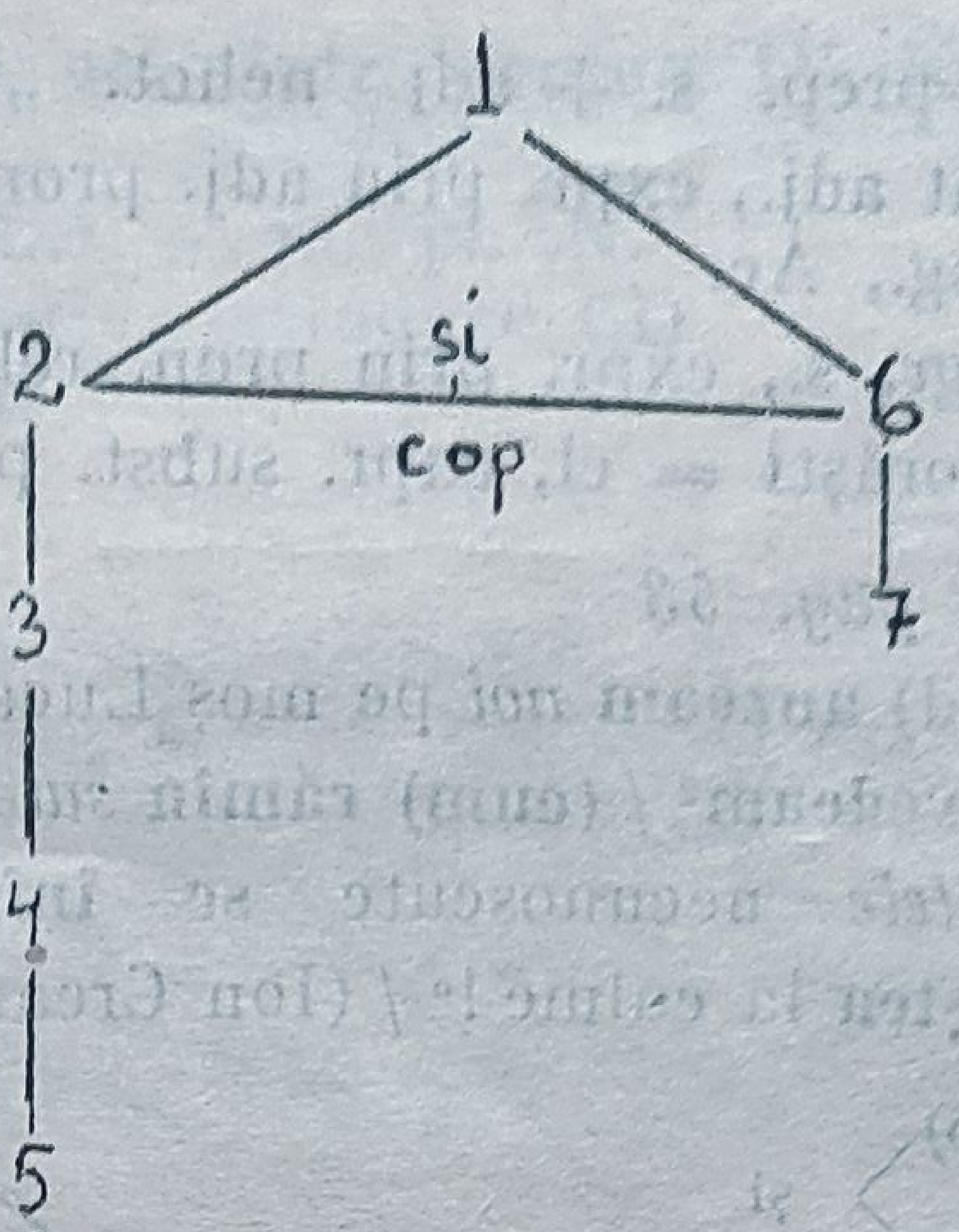
a. **Ar fi fost cuminte**[1] / (să) **se abată** în dreapta ori în stînga[2] / (și) (să) **se ascundă** în pădurea[3] / (*care*) **stăpînea** pretutindeni, deopotrivă de întunecos.[4] / (Dar) *Păunaș* **se deșteptase**[5] / (și) **începuse**[6] / (să) **plîngă**[7] / (și) i **se părea** Agripinei[8] / (că) numai *vuietul* pîrîului **acoperea** destul de bine țipetele lui.[9] / (Gala Galaction, *La Vulturi !*)

1. P
2. SB (1)
3. SB (1)
4. AT (3)
5. P
6. P
7. CD (6)
8. P
9. SB (8)

(2.–3. grouped: și; 5.–6. grouped: și)

1. P
2. CD (1)
3. AT (2)
4. SB (3) — și
5. CM (4)
6. CD (1)
7. SB (6)

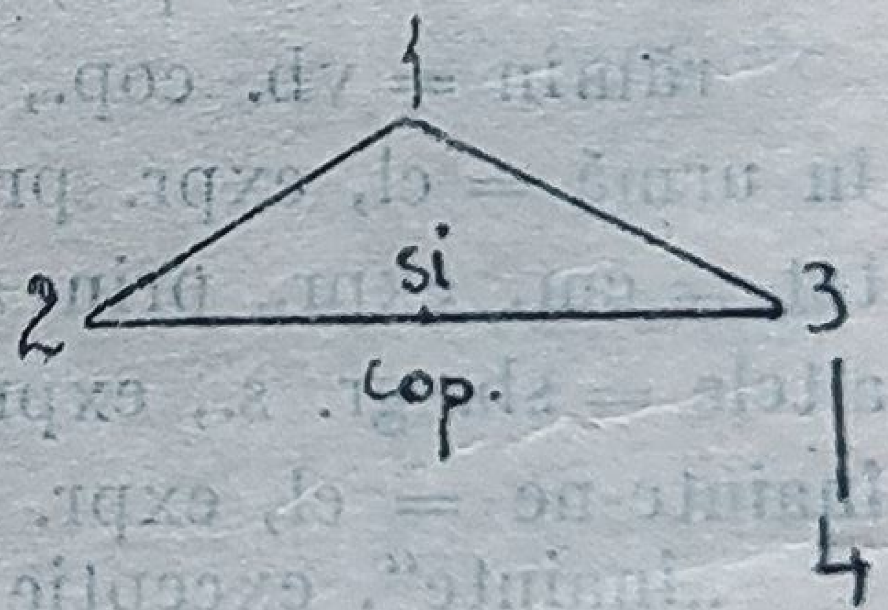
Analiza gramaticală a cuvintelor :

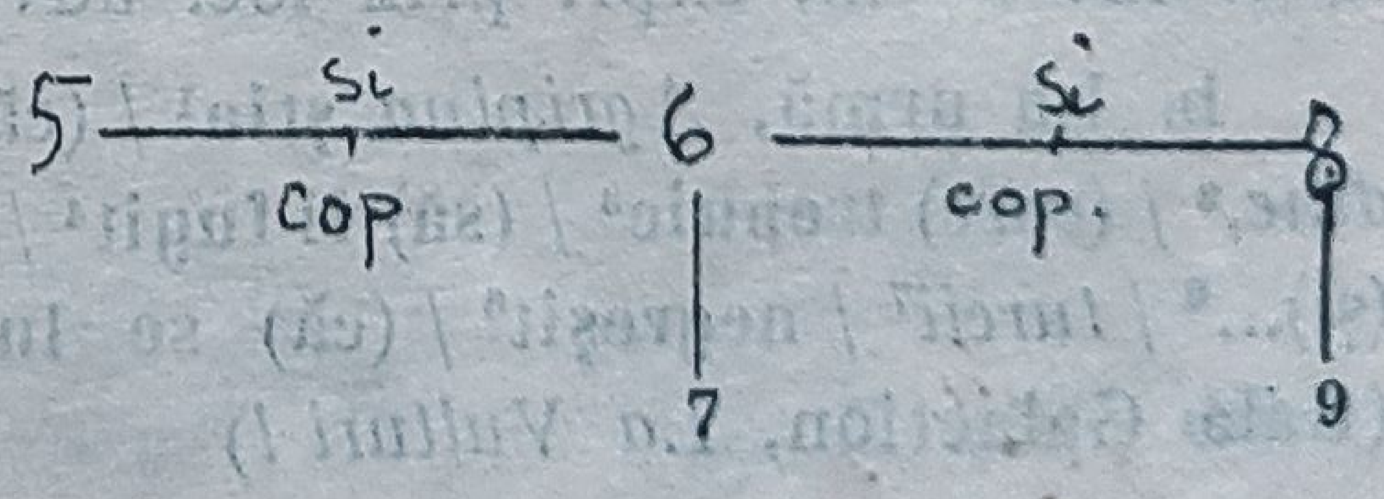
la urmă = ct, expr. prin loc. adv. de timp
pe acasă = cl, expr. prin adv. de loc + prep. s. „pe“
alte = at. adj., expr. prin adj. pron. nehot., s., f., pl., N.
care = sb. gr. s. (al verbului „să fi fugit“ din prop. 4), expr. prin pron. rel., N., introduce prop. AT nr. 3
trebuie = pr. vb., expr. prin vb. pr. impers., conjug. IV, ind. prez., 3 pl., cere SB
negreșit = pr. vb., expr. prin adv. pr.

Ex. 4, p. 54

a. **Ar fi fost cuminte**[1] / (să) **se abată** în dreapta ori în stînga[2] / (și) (să) **se ascundă** în pădurea[3] / (*care*) **stăpînea** pretutindeni, deopotrivă de întunecos.[4] / (Dar) *Păunaș* **se deșteptase**[5] / (și) **începuse**[6] / (să) **plîngă**[7] / (și) i **se părea** Agripinei[8] / (că) numai *vuietul* pîrîului **acoperea** destul de bine țipetele lui.[9] / (Gala Galaction, *La Vulturi !*)

1. P
2. SB (1) — și
3. SB (1)
4. AT (3)
5. P — și
6. P
7. CD (6) — și
8. P
9. SB (8)

Analiza gramaticală a cuvintelor :

ar fi fost cuminte = pr. nom., expr. prin expresie vb. impers., formată din :

ar fi fost = vb. cop. impers., cț. -opt. perf., 3 sg.

cuminte = nume pr., expr. prin adv. de mod prov. din adj., poz.

în dreapta ori în stînga = cl mult., format din două cl, simple, coordonate disj., expr. prin loc adv.

deopotrivă de întunecos = cm, expr. prin adv. de mod la gradul comp. de eg. (format cu adverbul „deopotrivă", echivalent cu loc. adv. „tot atît", „la fel")

Agripinei = ci (anticipat prin *i*, pron. pers. neacc., 3 sg., f., D), expr. prin subst. p. s., D., art. hot. encl. „-i"

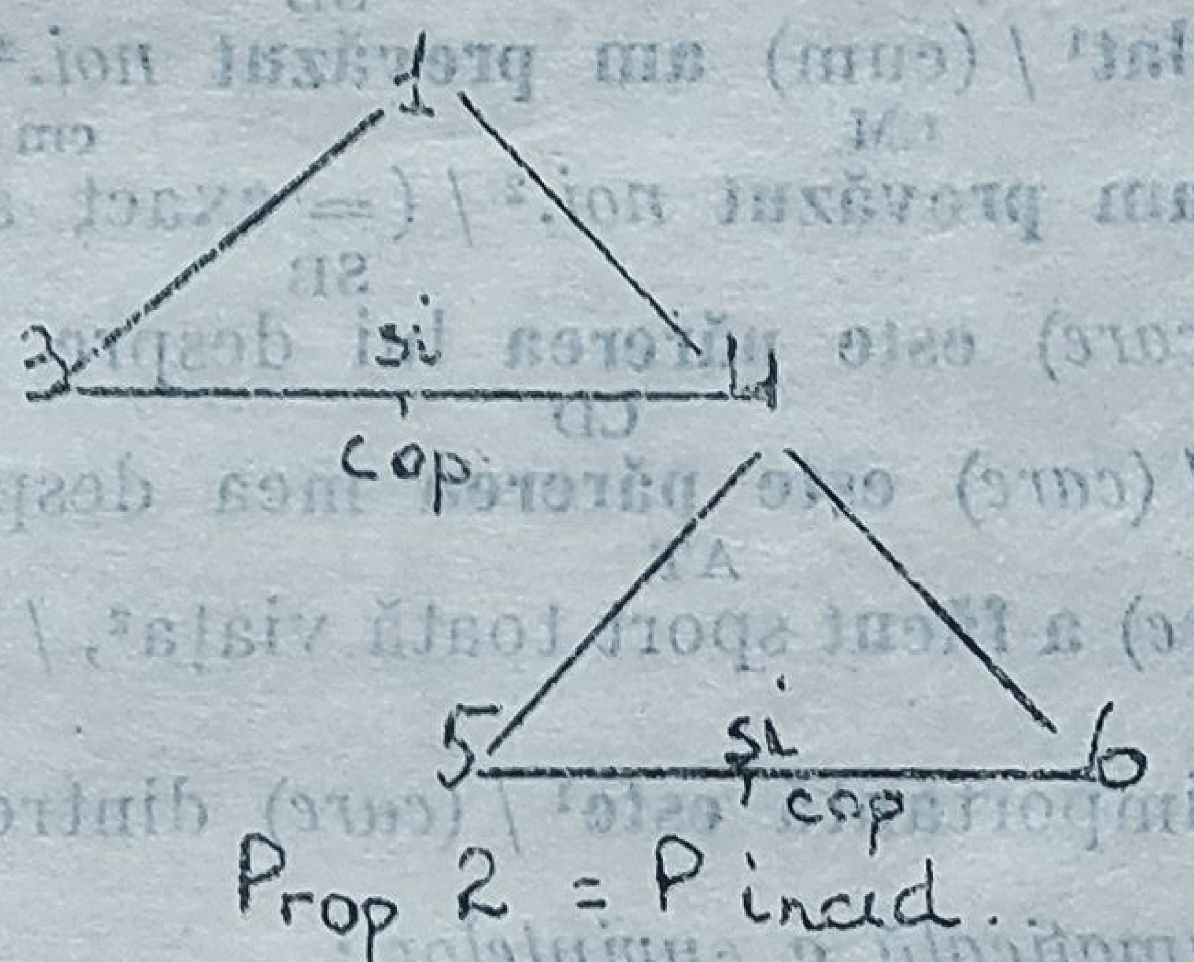
destul de = cm, expr. prin adv. de mod + prep. „de"

bine = cm, expr. prin adv. de mod, poz.

lui = at. pron. gen., expr. prin pron. pers., 3 sg., m., G.

b. **Ați auzit,** oameni buni,[1] / **grăi** deodată cu glas gros *boierul*,[2] / (că) *domnia* Tomșei **s-a petrecut** din lumea asta[3] / (și)-a **venit** în scaunul țării *Alexandru-Vodă*[4], / (pe care) și *noi* **l-am ajutat**[5] / (și) **l-am apărat**...[6] / (M. Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*)

1. P
2. P incid.
3. CD (1) } și
4. CD (1)
5. AT (4) } și
6. AT (4)

Analiza gramaticală a cuvintelor :

oameni = subst. c. s., m., pl., V., fără funcție sintactică

buni = at. adj., expr. prin adj. var., V., poz.

Tomșei = at. subst. gen., expr. subst. p. s., sg., G., art. hot. encl. „-i"

pe care = cd (reluat prin *l-*, pron. pers. neacc., 3 sg., m., Ac.), expr. prin pron. rel., Ac. + prep. „pe", introduce AT.

c. *Obiceiul* lui **era**[1] / (să) **nu șadă** ziua niciodată.[2] / (După Gr. Alexandrescu, *Boul și vițelul*)

1. P
2. PR (1)

1
|
2

Analiza gramaticală a cuvintelor :

lui = at. pron. gen., expr. prin pron. pers., 3 sg., m., G.
ziua = ct, expr. prin adv. de timp, prov. din subst. prin schimbarea valorii gramaticale.

Ex. 6., pag. 54—55. Analizaţi felul subordonatelor care sînt introduse prin aceleaşi conjuncţii, aceleaşi pronume relative, aceleaşi adverbe relative :

P CD
Mama **spune**[1] / (că) *animalele* **au** auzul mai dezvoltat...[2] /

P PR
Părerea mamei **este**[1] / (că) *animalele* **văd** noaptea...[2] /

P SB
Se spune[1] / (că) multe *animale* **au** un fel de limbaj al lor.[2] /

P AT P
Părerea[1] / (că) *animalele* se **pot** înţelege între ele[2] / **nu este** departe de adevăr.[1] /

P AT P
Felul[1] / (cum) **povesteşte** *Creangă*[2] / **este de neimitat.**[1] /

P CD
Am ascultat şi *eu*[1] / (cum) **cîntă** *privighetorile.*[2] /

P SB
Important este[1] / (cum) **începe** *fiecare* un lucru.[2] /

P SB sb
S-a întîmplat[1] / (cum) **am prevăzut** *noi.*[2] / (= *prevederea* noastră)

CM cm
/ (cum) **am prevăzut** *noi.*[2] / (= exact aşa)

P SB
Se ştie[1] / (*care*) **este părerea** lui despre noi.[2] /

P CD
Tata **ştie**[1] / (*care*) **este părerea** mea despre sport.[2] /

P AT P
Tata,[1] / (*care*) **a făcut** sport toată viaţa[2], / **iubeşte** mult atletismul[1]./

P PR
Întrebarea importantă **este**[1] / (*care*) dintre ei **va învinge.**[2] /

Analiza gramaticală a cuvintelor :

mai dezvoltat = cm (e.p.s.), expr. prin adj. var. cu două term., n., sg., N., comp. super.
mamei = at. subst. gen., expr. subst., f., sg., G., art. hot. encl., „-i"
noaptea = ct, expr. prin adv. timp, prov. din subst.
multe = at. adj., expr. prin adj. var. cu două term., n., pl., N., poz.
al lor = at pron. gen., expr. prin pron. pers., 3 pl., n., G. + art. pos.-gen. „al"
(a)se... înţelege = cd, expr. prin vb. inf., conjug. III, refl. -cu pron. „se" în Ac., neacc., 3 pl., morfem al diatezei reflexive
este de neimitat = pr. nom. format din :
este = vb. cop., act., intranz., ind. prez., 3 sg.

de neimitat = nume pr., expr. prin vb. la supin negativ
și (eu) = adv. de mod de întărire, fără funcție sintactică, întărește un subiect
important este = pr. nom., expr. prin expresie vb. impers., formată din:
este = vb. cop., impers., act., intranz., ind. prez., 3 sg.
important = nume pr., expr. prin adv. mod, poz., provenit din adj.
lui = at. pron. gen., expr. prin pron. pers., 3 sg., m., G.
despre noi = at. pron. prep., expr. prin pron. pers., acc., 1 pl., Ac. + prep. com. „despre"
mea = at. adj. , expr. prin adj. pos., 1 sg., f., N.
despre sport = at subst. prep., expr. prin subst. c.s., n., sg., Ac + prep. com. „despre", neart.
toată = at. adj., expr. prin adj. nehot. s., f., sg., Ac; considerat adj., var. cu două term...
mult = cm, expr. prin adv. de mod, poz., provenit din adj.
care = sb. gr. s., expr. prin pron. rel. s., N., introduce PR
dintre ei = at. pron. prep., expr. prin pron. pers., acc., 3 pl., m., Ac. + + prep. s. „dintre".

COMPLEMENTUL INDIRECT

A. RECAPITULARE

Complementul indirect este partea secundară de propoziție care determină un verb sau o locuțiune verbală („*A se gîndi* la ceva", „*A lua aminte* la ceva"), un adjectiv sau o locuțiune adjectivală („*Silit* la ceva", „*Sigur* de ceva", „Un om *în stare* de ceva"), o interjecție („*Vai* mie, de mine") sau un adverb („El a plecat *foarte departe* de țară"), indicînd obiectul căruia i se atribuie o acțiune, o însușire sau o caracteristică.

Complementul indirect este exprimat prin:

— *substantiv* fără prepoziție — în cazul D. („Scriu *părinților*"); cu prepoziție — în cazurile G. și Ac. („... se împînzi *asupra căsuțelor și a livezilor*...", „...*despre copii* vorbim...");

— *pronume* de toate speciile, cu excepția celui de întărire, în cazurile D. — fără prepoziție —, G. și Ac. — cu prepoziție („*Mie îmi* este drag", „...făcute *acestuia*", „Să nu crîncnească nimic *nimănui*", „El s-a ridicat *împotriva lor, / împotriva alor mei, / împotriva unora, / împotriva acelora*", „Să locuiască *cu mine*", „Vorbește *cu dumnealui, / cu ai mei, / cu aceia, / cu alții*" etc.). Pronumele personale în D., forme neaccentuate, pot relua sau anticipa un complement indirect exprimat prin substantiv, pronume, numeral în cazul D.: „Mie *îmi* pare bine", „Spuneți-*i* dar aceluia");

— *numerale* cu valoare substantivală (în cazurile D., G. și Ac.: „Mă uitam la *amîndoi*", „Scrie *celor trei*", „S-a ridicat *împotriva celor doi*");

— *adjective și locuțiuni adjectivale substantivate*, în cazurile D., G. și Ac. („...nu le dau învățătură *decît celor mai grei la minte*,, „Noi ne gîndim *la cei mai buni*");

— *verbe* la infinitiv, supin, gerunziu („Sînt gata *a se bucura*", „El persistă *în a lucra*", „Se pricepe *la curățat* cartofi", „Mă satur tot *așteptîndu*-te").

Pronumele relative și nehotărîte compuse cu *ori*- introduc:

a. subordonate de specii diferite, avînd totodată și funcția sintactică de complement indirect în subordonata pe care o introduc, iar alteori chiar în altă subordonată („...petrecerile... / *(la care)* luam parte...", „în straiele / *(cu care)* aveau obiceiul / să iasă la oaste...");

b. subordonate CI, avînd formă de Ac. sau de D., aparent complemente indirecte, dar, de fapt, complemente directe sau subiecte, excepții de la cazurile obișnuite ale acestora („...să nu crîcnească... / *de cele ce văzuse*...“, „Eu i-am plătit / *cui* m-a ajutat“).

COMPLEMENTUL DE AGENT

Complementul de agent este partea secundară de propoziție care arată de cine este făcută acțiunea exprimată de verbul determinat.

Regentul cel mai frecvent este un verb la diateza pasivă („*Să fie citită* de către elevii...“, „Bateria *e atacată* de forțe...“); destul de frecvent însă, apare și un verb la participiu („...pe plaiul *dezrobit* de Tudor...“, „numele *atestat* de inscripții“, „...unor ghete *făcute* de Pavăl“). Mai rar, regentul unui complement de agent este un verb reflexiv cu sens pasiv („Contractul i *se garantează* de către întreprindere“) sau chiar un adjectiv derivat cu sufixul *-bil* („Un act *inatacabil* de către avocați“).

Complementul de agent este exprimat prin substantive sau substitute ale acestora (pronume, numerale cu valoare substantivală, adjective substantivate) în cazul Ac. precedate de prepozițiile *de, de către* („...fu aleasă *de Mihai-Vodă*...“, „...o frază *de dînșii* inventată...“, „Premiul a fost cîștigat *de amîndoi*“, „Am fost felicitat *de către cei mai mulți* din sală“, „Vom fi ajutați *de cei mîndri*“).

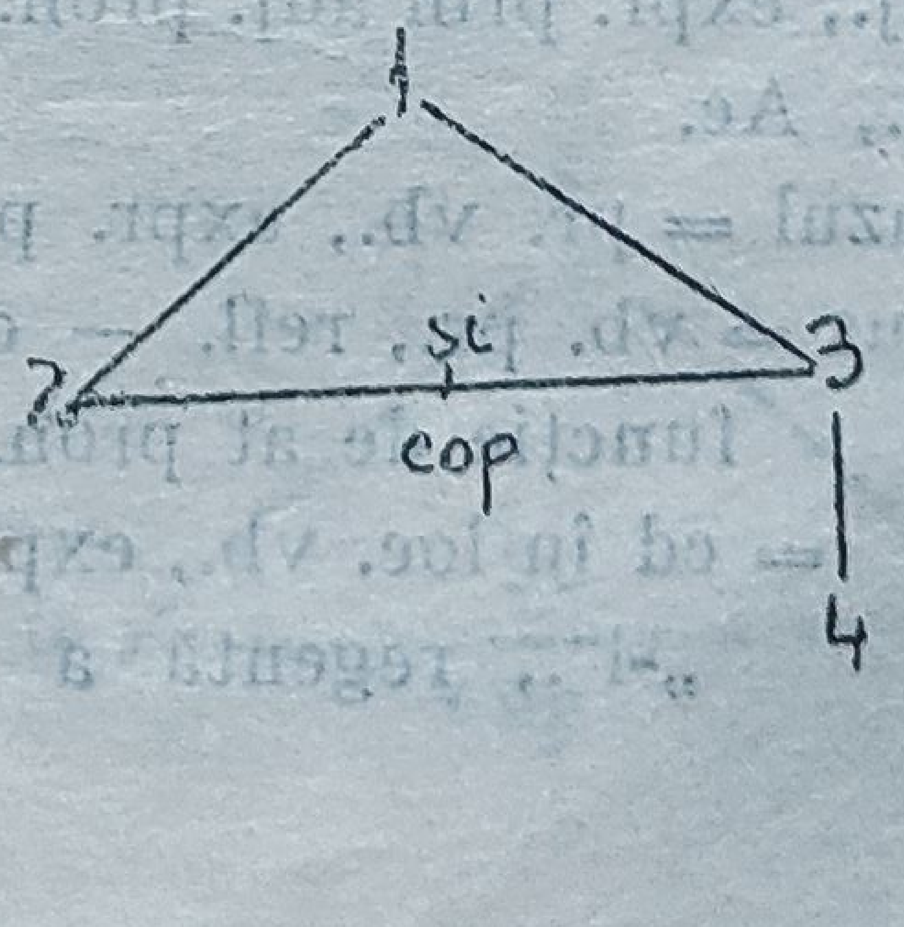
B. TEXTE ANALIZATE

Ex. 1, pag. 56. Analizați complementele indirecte din textele următoare, stabilind valoarea lor morfologică, și precizați felul propozițiilor:

a. (Iară) mie îmi părea bine.[1] / (fiindcă) mi se umplea *căciula* de nuci[2] / (și) puteam[3] / (să)-i fac parte mereu și Veturiei... /.

(Ioan Slavici, *Budulea Taichii*)

1. P
2. CZ (1) } și
3. CZ (1)
4. CD (3)

mie = ci (reluat prin *îmi*, pron. pers., neacc., 1 sg., D.), expr. prin pron. pers., acc., 1 sg., D. — d.p.d.v. logic = subiect
mi = ci, expr. prin pron. pers., neacc., 1 sg., D.
de nuci = ci, expr. prin subst., f., pl., Ac. + prep. „de", neart.
Veturiei = ci (anticipat prin — *i*, pron. pers., neacc., 3 sg., f., D.), expr. prin subst. p.s., f., sg., D., art. hot. encl. „-i".

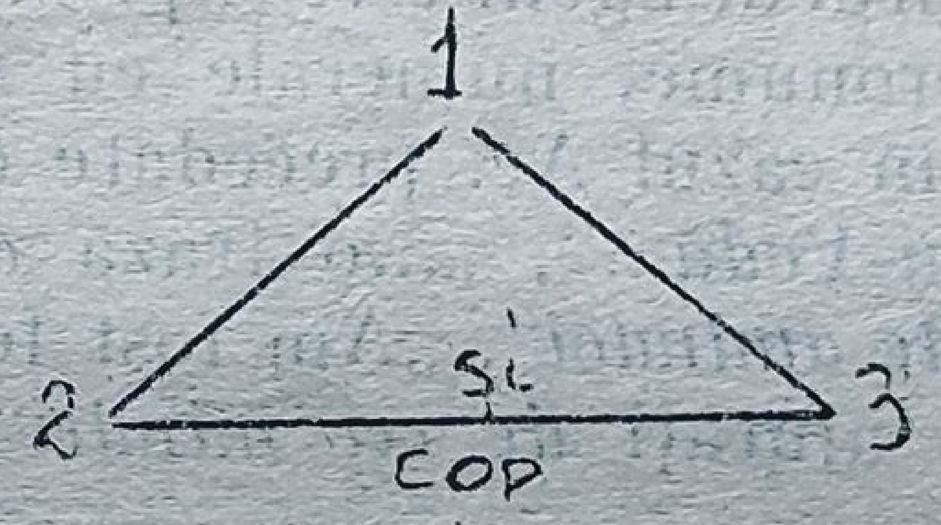
Analiza altor cuvinte :

părea bine = pr. vb., expr. prin loc. vb. intranz., formată din :
  părea = vb. pr., act., intranz., conjug. II, ind. imperf., 3 sg.
  bine = adv. de mod, poz.
se umplea = pr. vb., expr. prin vb. pr., refl. — cu sens pasiv, cu pron. „se" în Ac. — intr., conjug. III, ind. imperf., 3 sg.
căciula = sb. gr. s., expr. subst. f., sg., N., art. hot. encl. „-a".

b. **Daţi**- mi mie de bunăvoie moşia voastră,[1] / (căci) *eu* **mi-am pus obrazul** pentru voi[2] / (şi) **v-am cerut** iertare de la Vodă !...[3] /.

(Mihail Sadoveanu, *Neamul Şoimăreştilor*)

1. P
2. CZ (1) } şi
3. CZ (1)

mie = ci (anticipat prin *-mi*, pron. pers., neacc., 1 sg., D.), expr. prin pron. pers. acc., 1 sg., D.
pentru voi = ci, expr. prin. pron. pers., acc., 2 pl., Ac. + prep. „pentru"
v- = ci, expr. prin pron. pers., neacc., 2 pl., D. (cu sensul *pt. voi*)
de la Vodă = ci, expr. prin subst. p.s., Ac. + prep. com. „de la"

Analiza altor cuvinte :

daţi = pr. vb., expr. prin vb. pr. pers., act., tr., imper. af., 2 pl., regent al ci
de bunăvoie = cm, expr. prin loc. adv. de mod
voastră = at adj., expr. prin adj. pron. pos., 2 pl., m. m. pos., are formă de f., sg., Ac.
mi-am pus obrazul = pr. vb., expr. prin loc. vb. formată din :
  mi-am pus = vb. pr., refl. — cu pron. refl. „mi" în D. pos. cu funcţie de at pron. în D. — tr., ind. perf. c., 1 sg.
  obrazul = cd în loc. vb., expr. prin subst., Ac., art. hot. encl. „-l"., regentă a unui ci.

c. Atunci (însă) **își aduce aminte** de bicicletă[1] / (și) îi **păru rău** după ea.[2] /.

(Dumitru Radu Popescu, *Mări sub pustiuri*)

1. P
2. P } și

1 —și— 2

de bicicletă = ci, expr. prin subst., f., sg., Ac. + prep. „de"
îi = ci, expr. prin pron. pers., neacc., 3 sg., D.
după ea = ci, expr. prin pron. pers., acc., 3 sg., f., Ac. + prep. „după"

Analiza altor cuvinte :

își aduse aminte = pr. vb., expr. prin loc. vb. intranz. formată din :
își aduse = vb. pr., refl. — cu pron. „își" în D. — ind. perf. s., 3 sg.
aminte = adv. de mod. ; loc. vb. este regentă a unui ci
păru rău = pr. vb., expr. prin loc. vb. intranz. formată din :
păru = vb. pr., act., intr., conjug. II, ind. perf. s., 3 sg.
rău = adv. de mod (loc. vb. = r. a două ci — în D. și în Ac.).

Ex. 5, pag. 57. Analizați complementele directe și indirecte din textele următoare, stabilind valoarea lor morfologică, și precizați felul propozițiilor :

a. I. Mie mi-e **drag** *românul*[1] / (și) **știu** a prețui bunătățile[2] / (cu care) **l-a dăruit** *natura*.[3] /

II. Mi-e **drag**[1] / (să)-l **privesc**[2] / (și) (să)-l **ascult**...[3] /

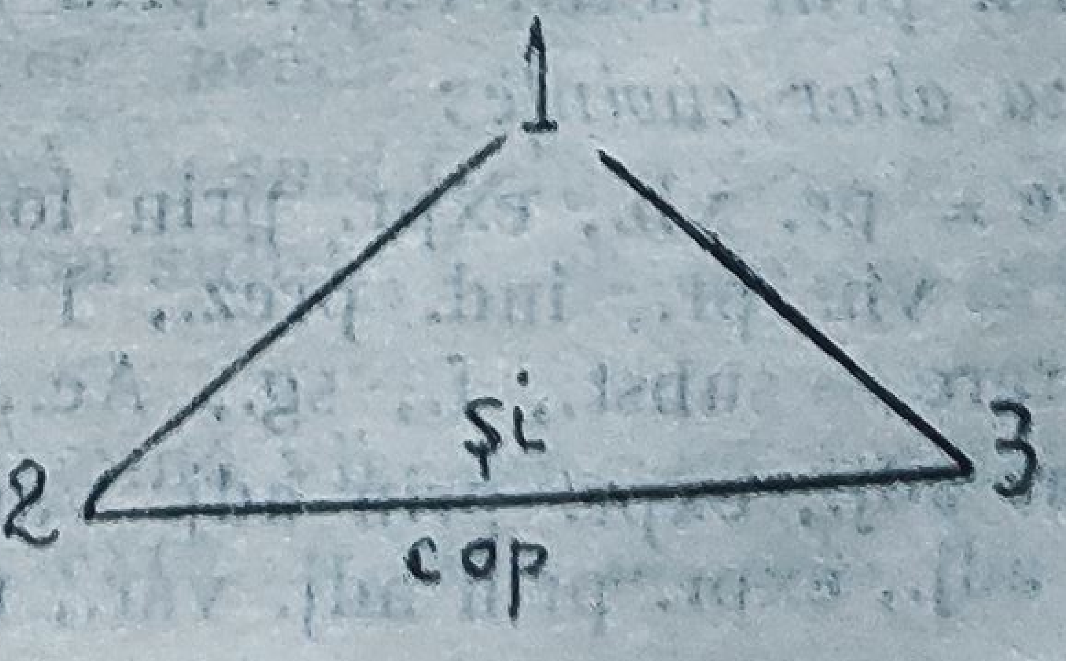
III. *Eu* îl **iubesc**[1] / (și) **am** multă **sperare** într-acest popor plin de simțire,[2] / *(care)* **respectă** bătrînețile,[3] / *(care)*-**și iubește** pămîntul[4] / (și) *(care)*, fiind mîndru de numele său de român, îl **dă** ca un semn de cea mai mare laudă oricărui om vrednic, oricărui viteaz...[5] /

(După Vasile Alecsandri, *Românii și poezia lor*)

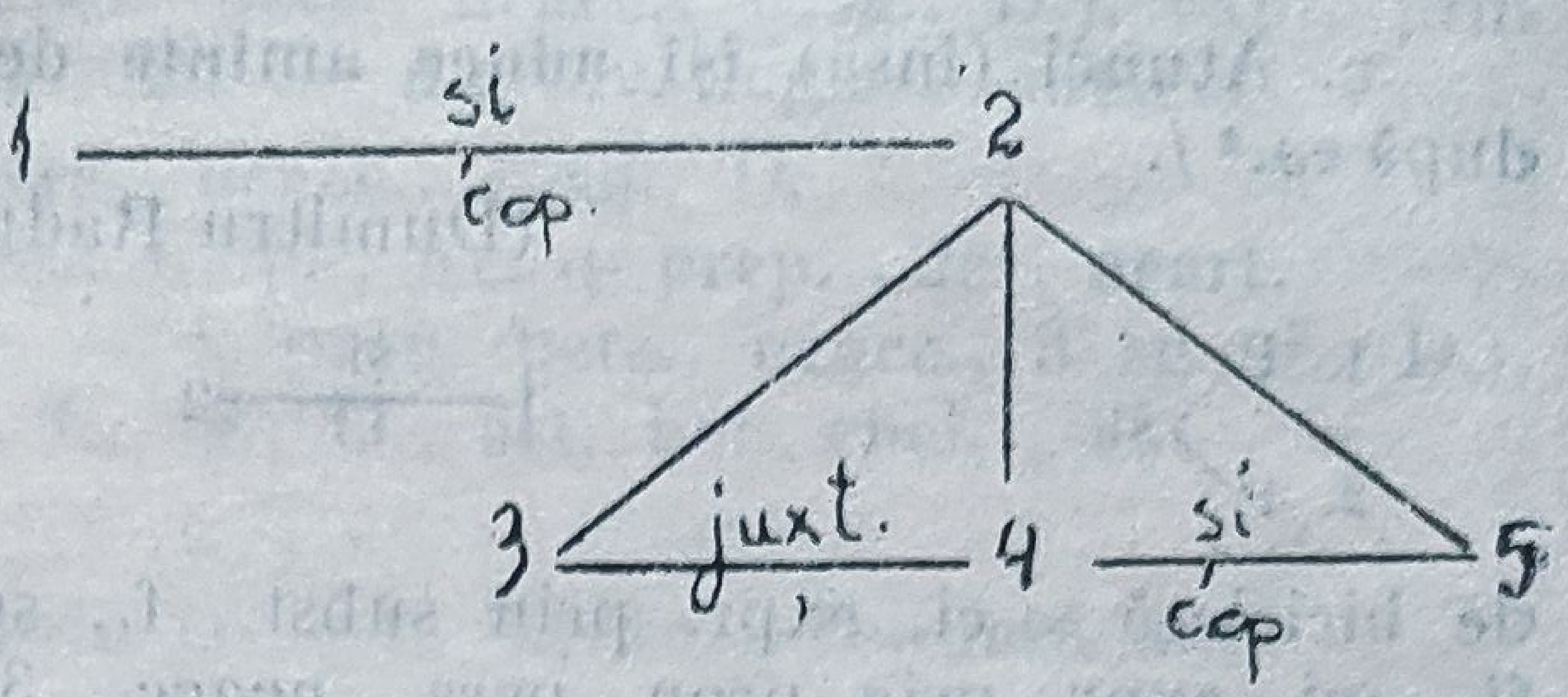
I. 1. P
2. P } și
3. AT (2)

1 —și / cop.— 2
|
3

II. 1. P
2. SB (1)
3. SB (1) } și

III. 1. P
și
2. P
3. AT (2)
juxt.
4. AT (2)
și
5. AT (2)

mie = ci, determină adj. *drag* (reluat prin *mi-*, pron. pers., neacc., 1 sg., D.), expr. prin pron. pers., acc., 1 sg., D.
a prețui = cd, determină vb. *știu*, expr. prin vb. ,inf. prez.
bunătăţile = cd, determină vb. *a prețui*, expr. prin subst., Ac.
cu care = ci, determină vb. *a dăruit*, expr. prin pron. rel. s., Ac. + prep. „cu", introduce AT.
l- = cd, determină vb. *a dăruit*, expr. pron. pers., neacc., 3 sg., Ac.
mi- = ci și, d.p.d.v. logic, sb., determină expresia vb. impers. *e drag*, expr. prin pron. pers., neacc., 1 sg., D.
l- = cd, determină vb. *să privesc*, expr. prin pron. pers., neacc., 3 sg., m., Ac.
l- = cd, determină vb. *să ascult*, expr. prin pron. pers. ...
îl = cd, determină vb. *iubesc*, expr. prin pron. pers., neacc., 3 sg., m., Ac.
într-acest popor = ci dezv., determină loc. vb. *am sperare*, format din :
întru popor = ci s., expr. subst. c.s., n., sg., Ac. + prep. „întru"
acest = at adj., expr. prin adj. pron. dem. aprop., n., sg., Ac.
de simțire = ci, determină adj. *plin*, expr. subst., f., sg., Ac. + prep.
bătrîneţile = cd, determină vb. *respectă*, expr. prin subst., f., pl., Ac., art. hot. encl. „-le"
pămîntul = cd, determină vb. *își iubește*, expr. prin subst., n., sg., Ac., art. hot. encl. „-l"
de numele = ci, determină adj. *mîndru*, expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „de", art. hot. encl. „-le"
îl = cd, determină vb. *dă*, expr. pron. pers., neacc., 3 sg., m., Ac.
om, viteaz = ci mult., determină vb. *dă*, format din două ci simple. coord. prin juxt., expr. prin subst., m., sg., D.

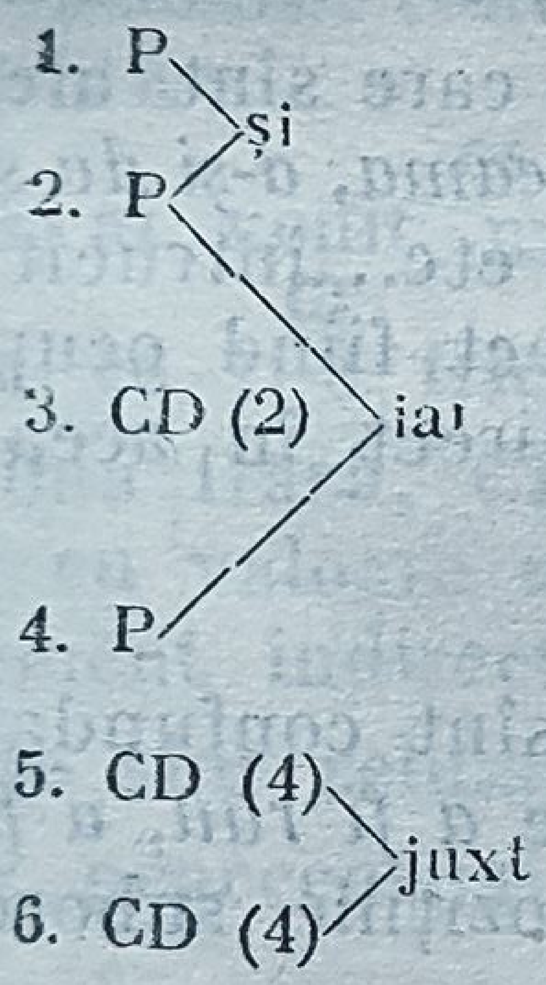
Analiza altor cuvinte :

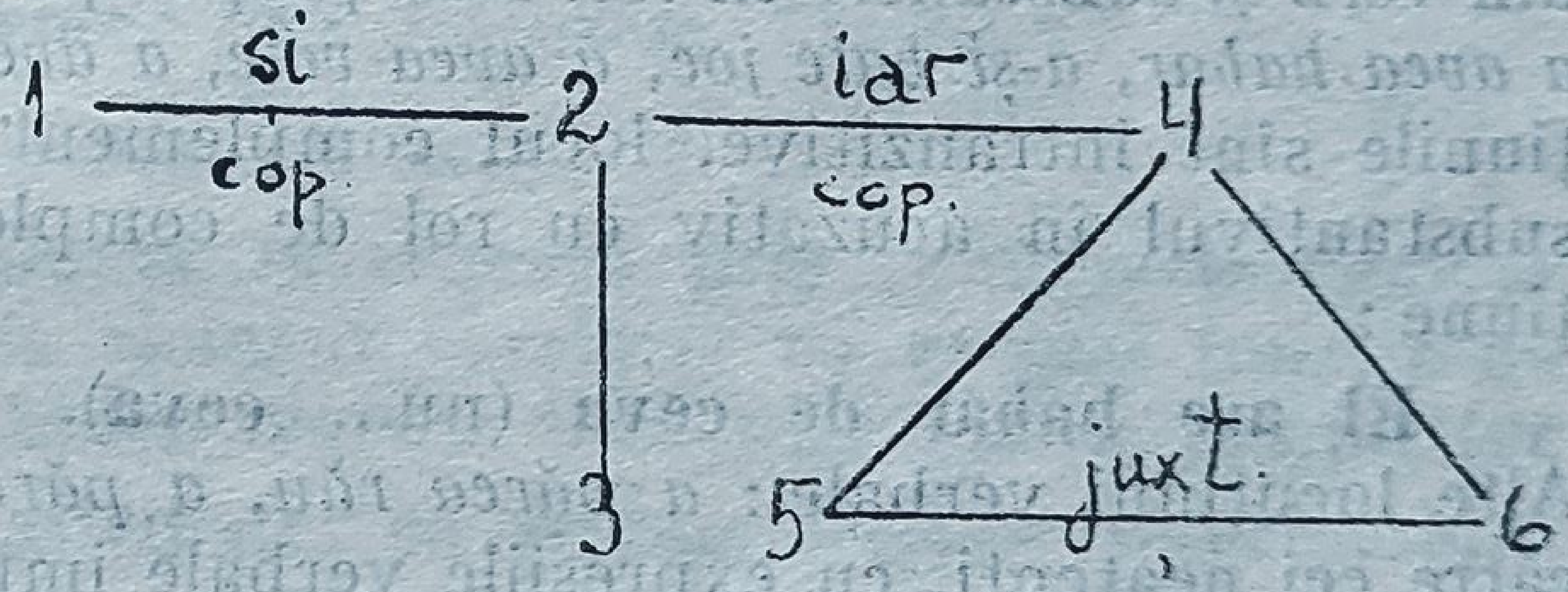
am sperare = pr. vb., expr. prin loc. vb. intr., formată din :
am = vb. pr., ind. prez., 1 sg.
sperare = subst., f., sg., Ac., cd în loc. vb.
multă = at adj., expr. prin adj. var., f., sg., Ac., poz.
plin = at adj., expr. prin adj. var., n., sg., Ac., poz. fără comp.

care = sb. gr. s., expr. prin pron. rel., N., introduce AT
își iubește = pr. vb., expr. prin vb. pr., refl. — cu pron. „își" în D. pos.
cu funcție de at pron. în D. — tranz., conj. IV, ind. prez., 3 sg.
fiind mîndru = cz, expr. prin :
fiind = vb. cop., ger.
mîndru = nume pr., expr. prin adj. var., m., sg., N., poz.
său = at adj., expr. prin adj. pron. pos., 3 sg., n., Ac.
ca un semn = cm, expr. prin subst., n., sg., Ac. + prep. „ca" provenită
din adv. de mod comp., art. nehot. procl. „un"
de laudă = at subst. prep., expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „de", neart.
cea mai mare = at adj., expr. prin adj. var., cu o term., f., sg., Ac.,
sup. rel. de super.
oricărui = at adj., expr. prin adj. pron. nehot. comp., m., sg., D.

b. *Tu*, mioara mea,
Să te-nduri de ea[1] /
(Și)-i **spune** curat[2] /
(Că) **m-am însurat**
Cu-o fată de crai
Pe-o gură de rai.[3] /
(Iar) la cea măicuță,
Să nu-i spui, drăguță,[4] /
(Că) la nunta mea
A căzut *o stea*,[5] /
(C)-**am avut** nuntași
Brazi și paltinași,
Preoți, munții mari,
Păsări, lăutari,
Păsărele mii
Și stele făclii !...[6] /

(Miorița)

de ea = ci, determină vb. *să te-nduri*, expr. prin pron. pers., acc., 3 sg., f., Ac. + prep. „de"
-i = ci, determină vb. *spune*, expr. pron. pers., neacc., 3 sg., f., D.
cu-o fată = ci, determină vb. *m-am însurat*, expr. prin subst., f., sg., Ac. + prep. „cu", art. nehot. procl. „o"
la... măicuță = ci, determină vb. *să nu spui* (reluat prin *i-*, pron. pers., neacc., 3 sg., f., D.), expr. prin subst., f., sg., Ac. + prep. „la" — cu valoare de D. —, neart.
brazi și păltinași = cd mult., determină vb. *am avut*, format din două cd simple, coordonate cop., expr. subst., m., pl., Ac.

munții, păsări, păsărele și stele = cd mult., format din patru cd coordonate, expr. prin subst., pl., Ac.; determ. vb. *am avut.*

Analiza altor cuvinte :

mioara = subst. c. s., f., sg., V., art. hot. encl. „-a", fără funcție sint-
mea = at adj., expr. prin adj. pron. pos., 1 sg., f., V.
curat = cm, expr. prin adv. de mod, provenit din adj.
cea = at adj., expr. prin adj. pron. dem. de dep., formă scurtă, Ac.
drăguță = subst. provenit din adj., f., sg., V, fără funcție sint.
o stea = sb. gr. s., expr. prin subst. f., sg., N., art. nehot. „o"
nuntași, preoți, lăutari, făclii = cm mult. (după GA = c.p.s.), expr. prin subst., pl., N., neart.

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ INDIRECTĂ

A. RECAPITULARE

Completiva indirectă *(CI)* îndeplinește funcția de complement indirect al unui verb (sau al unei locuțiuni verbale), al unui adjectiv (ori al unei locuțiuni adjectivale), al unui adverb și al unei interjecții.

O problemă dificilă o ridică locuțiunile verbale care sînt alcătuite din verb și substantiv în Ac. fără prepoziție : *a lua seama, a-și da seama, a avea habar, a-și bate joc, a avea voie, a avea nevoie* etc., întrucît locuțiunile sînt intranzitive, locul complementului direct fiind ocupat de substantivul în acuzativ cu rol de complement direct în acea locuțiune :

El are habar de ceva (nu... ceva).

Alte locuțiuni verbale : *a părea rău, a părea bine* sînt confundate, de către cei neatenți, cu expresiile verbale impersonale *a fi rău, a fi bine*, ceea ce îi determină pe aceștia să considere propozițiile subordonate acestor grupuri ca subiective, iar nu ca indirecte :

P — CI
Îmi pare bine[1] / (că) **ai venit.**[2] /

Altă greșeală care se face constă în înlocuirea locuțiunilor verbale cu verbele corespunzătoare, ceea ce îi conduce pe unii la o interpretare greșită a subordonatelor (pentru că aceste locuțiuni verbale sînt intranzitive, iar verbele corespunzătoare sînt adesea tranzitive) :

P — CD în loc de CI
Îți pare rău („regreți")[1] / (că) **am venit** ?[2]/

În sfîrșit, o atenție deosebită trebuie acordată construcțiilor : *a-i fi teamă, a-i fi frică, a-i fi lene*, alcătuite din verbul predicativ *a fi* (cînd este la un mod personal) și din substantivul cu funcție de subiect, pro-

numele personal neaccentuat în D. fiind complement indirect și, din punct de vedere logic, subiect:

P CI
Îmi este *teamă*[1] / (**să**) **plec.**[2] /

Verbele *a se teme*, *a se bucura*, *a se rușina*, *a se făli*, *a se căi*, *a se înfricoșa* etc. cer completive indirecte dacă sînt introduse prin conjuncțiile *să* și *că*. Aceste subordonate nu trebuie confundate cu situațiile în care sînt introduse prin conjuncții și locuțiuni conjuncționale subordonatoare cauzale: *căci*, *pentru că* etc.

Adjectivele, regente ale CI, pot fi însoțite sau nu de verbul copulativ *a fi*: *mîndru*, *bucuros*, *sigur*, *încredințat* etc. Aceeași situație o au și locuțiunile adjectivale: (a fi) *în stare* („capabil, -ă"), (a fi) *în măsură* etc., urmate de CI.

Propozițiile CI sînt introduse prin conjuncții și locuțiuni conjuncționale necircumstanțiale *(că, să, dacă,... cum că)*, prin pronume și adjective relative sau nehotărîte compuse cu *-ori*, prin adverbe relative.

Topica CI este liberă, dar predomină postpunerea față de elementul regent. Această topică este socotită normală sau directă. Din motive stilistice, întrucît CI apare pe locul întîi, se așază și în locul elementului considerat cunoscut. În această situație, CI se desparte prin virgulă de regentă:

CI P
Că ai venit mai devreme,[1] / ne bucurăm nespus.[2] /

CI P
De ce ți-e frică,[1] / de aceea nu scapi.[2] /

În ultima frază, CI este reluată în regentă prin pronumele demonstrativ cu valoare neutră, ca element corelativ cu aceeași funcție de complement indirect al verbului regent. Cele mai multe completive indirecte sînt reluate sau anticipate, ca și completivele directe, prin formele neaccentuate ale pronumelor personale.

B. TEXTE ANALIZATE

Ex. 6, pag. 60. Comparați și analizați subordonatele introduse prin aceleași conjuncții, din frazele următoare:

P CD
Ana **vrea**[1] / (**să**) **cînte** la pian.[2] /

P CI
Ea **se teme**[1] / (**să**) **cînte** la pian în prezența altor persoane.[2] /

P SB
Lui Radu **îi place**[1] / (**să**) **cînte** la vioară.[2] /

Părerea[P] mea **este**[1] / (să) **învețe**[PR] mai **întîi** notele.[2] /

Propunerea[P][1] / (să) **învățăm** astăzi[AT] împreună[2] / **este** **minunată**.[P][1] /

Am **auzit**[P][1] / (că) mîine **plecați**[CD] într-o excursie...[2] /

Se **spune**[P][1] / (că) mîine **va ploua**[SB] în regiunile muntoase.[2] /

Dana se **gîndește**[P][1] / (că) mîine **este**[CI] *ziua* de naștere a mamei sale[2]. /

Concepția medicilor **este**[P][1] / (că) *educația fizică*[PR] **este** absolut necesară la orice vîrstă[2]. /

Ideea[P][1] / (că) *hrana* prea abundentă[AT] **este dăunătoare**[2] / **a fost**[P] **din-totdeauna susținută** de medici.[1] /

Analiză gramaticală a cuvintelor :

se teme = pr. vb., expr. vb. pr., conjug. III, refl. — cu pron. refl. neacc. în Ac. — intr., ind. prez., 3 sg., regent al CI

altor = at adj., expr. prin adj. pron. nehot. s., f., pl., G.

persoane = at subst. gen., expr. prin subst. c.s., f., pl., G

place = pr. vb., expr. prin vb. pr. impers., conjug. II, act., intr., ind. prez., 3 sg., regent al SB.

mai întîi = ct, expr. prin adv. de timp, comp. sup., prov. din num. ord.

împreună = cm, expr. prin adv. de mod

sale = at adj., expr. adj. pron. pos., 3 sg., f., G.

absolut = cm, expr. prin adv. mod, poz. fără comp., prov. din adj.

la orice vîrstă = ct dezv., format din :

la... vîrstă = ct, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „la“, neart.

orice = at adj., expr. prin adj. pron. nehot. com., f., sg., Ac.

prea abundentă = at adj., expr. prin adj. var. cu două term., f., sg., N., sup. abs.

a fost susținută = pr. vb., expr. prin vb. pr., conjug. III, pasivă, intranz., ind. perf. c., 3 sg.

de medici = c ag. (și, d.p.d.v. logic, subiect), expr. prin subst., m., pl., Ac. + prep. „de“, neart.

Ex. 1, pag. 60. Analizați frazele următoare :

a. (Iar) *Vodă*, cumințit acuma și mult îmblînzit, **a suspinat**,[P] **adu-cîndu-și aminte**[1] / (cît) de **schimbătoare sînt**[CI] *toate* ale oamenilor.[2] /

(Mihail Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*)

Analiză gramaticală a cuvintelor :

cumințit și mult îmblînzit = at adj. mult. (nț circ. t.), format din două at adj. s., coord. cop., expr. prin :

cumințit = vb part. cu formă adj., m., sg., N., poz.

mult îmblînzit = vb. part. cu val. și formă adj., m., sg., N, sup. absolut

aducîndu-și aminte = ct, expr. prin loc. vb. intranz., formată din vb. refl. ger. + adv.

cît de = cm, expr. prin adv. mod., rel. + prep. „de", introduce CI

schimbătoare sînt = pr. nom. format din :

schimbătoare = nume pr., expr. prin adj. var., f., pl., N., poz.

sînt = vb. cop., ind. prez., 3 pl.

toate = sb. gr. s., expr. pron. nehot. s., f., pl. N. ; este considerat și adj. substantivat, variabil cu două term., f., pl., N.

ale oamenilor = at subst. gen., expr. prin subst., m., pl., G. + art. pos. — gen. „ale", art. hot. encl. „-lor".

b. Ioane, cată[1] / (să) nu dăm cinstea pe rușine și pacea pe gîlceavă.[2] /

(P above "cată", CD above "cinstea")

(Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Analiză gramaticală a cuvintelor :

Ioane = subst. p.s., V, fără funcție sintactică

cată = pr. vb., expr. prin vb. pr. pers., imper. af., 2 sg.

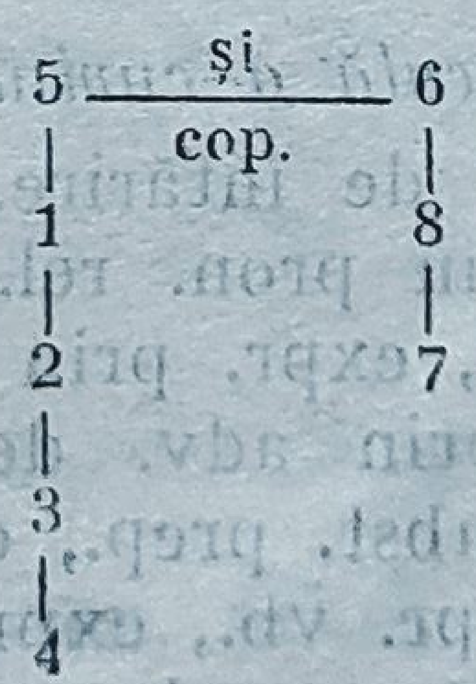
pe rușine, pe gîlceavă = ci mult., expr. prin subst., f., sg., Ac. + prep. *pe*

Notă : să nu dăm cinstea pe rușine și pacea pe gîlceavă poate fi considerată o locuțiune verbală mai puțin sudată („să nu ne certăm"), cu funcție de predicat verbal, în care pot fi analizate sintactic și morfologic, alături de verbul predicativ, două cd și două ci.

c. (Și)[5] / (cînd) se **gîndea**[1] / (cum) **s-ar bucura** *Safta*, [2] / (dac)-**ar afla**[3] / (că) *feciorul* ei **are să fie dascăl**,[4] / *ochii* i **se umpleau** de lacrimi[5] / (și) **credea**[6] / (că)[8] / **moartă (să) fie**,[7] / **ar scoate**-o din pămînt.[8] /

(Ioan Slavici, *Budulea Taichii*)

1. CT (5)
2. CI (1)
3. CȚ (2)
4. CD (3)
5. P ⟩ și
6. P
7. CV (8)
8. CD (6)

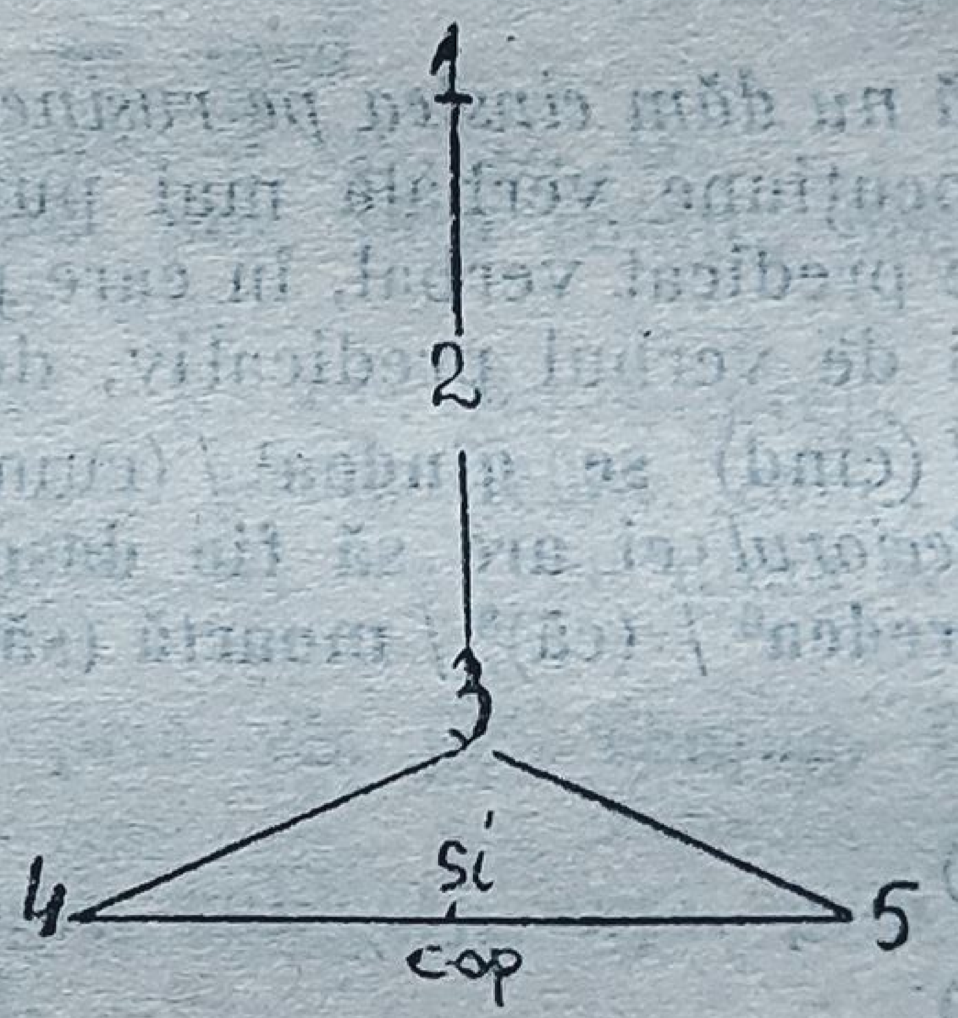
Analiza gramaticală a cuvintelor :
cînd = ct, expr. adv. de timp, rel., introduce CT
cum = cm, expr. adv. de mod, rel., introduce CI
are să fie dascăl = pr. nom. format din :
are să fie = vb. cop., ind. viit. perifrastic, 3 sg.
dascăl = nume pr., expr. prin subst., m., sg., N., neart.
i = ci, expr. prin pron. pers., neacc., 3 sg., m., D., are şi val. posesivă, astfel că are şi funcţie de at pron. în D.
de lacrimi = ci (determină, ca şi *i* precedent, verbul *se umpleau*), expr. prin subst., f., pl., Ac. + prep. „de"
moartă să fie = pr. nom. format din :
moartă = nume pr., expr. prin adj. var., f., sg., N., poz. fără comp.
să fie = vb. cop., conj., prez., 3 sg. (conjcţ. *să* introduce CV)
o = cd, expr. prin pron. pers., neacc., 3 sg., f., Ac.

Ex. 2, pag. 61. Despărţiţi în propoziţii frazele următoare :

a. **Nu ştia** nici *Lie*,[1] / *(care)* **se întorsese** singur acasă, îngrijat şi uimit, dar cu straşnică poruncă de la stăpîn[2] / **(să) nu crîcnească** nimic nimănui[3] / (de cele ce) **văzuse**[4] / (şi) **auzise**.[5] /

(Mihail Sadoveanu, *Neamul Şoimăreştilor*)

1. P
2. AT (1)
3. AT (2)
4. CI (3) } şi
5. CI (3)

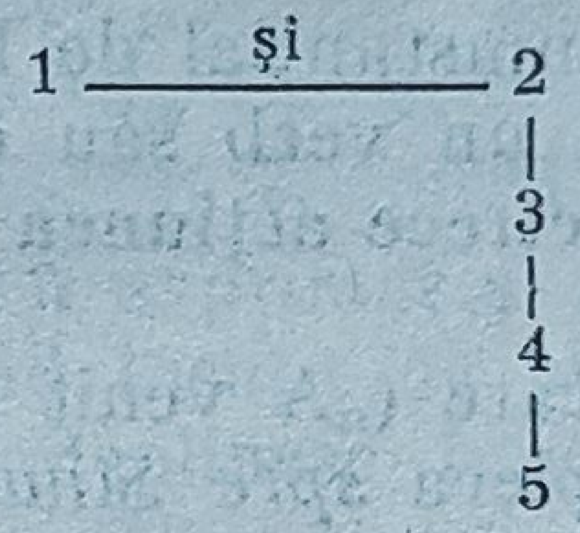
Analiză gramaticală a cuvintelor :
nici = adv. de mod de întărire, negativ, întăreşte sb. Lie
care = sb, expr. prin pron. rel., N., introduce AT
singur = cm (e.p.s.), expr. prin adj. var. cu două term., m., sg., N.
acasă = cl, expr. prin adv. de loc.
de la stăpîn = at subst. prep., expr. subst. Ac. + prep. comp. „de la"
să nu crîcnească = pr. vb., expr. prin vb. pr., conj. prez., 3 sg., este regent a două complemente (cd şi ci) şi al CI
nimic = cd, expr. prin pron. neg. s., Ac.

nimănui = ci, expr. prin pron. neg. s., D.
de cele ce = cd, determină vb. *văzuse*, expr. prin pron. rel. com., f., pl., Ac. + prep. „de", excepție de la modul de exprimare a c.d.

b. De la o vreme, *musca* **își schimbă** planul de atac[1] / (și) **începu**[2] / (să) **bată** părțile mai slabe ale citadelei,[3] / (ca și cum) adică *Pisicuța* **n-ar fi avut** nici picioare, nici coadă, nici dinți și, mai cu seamă, darul neprețuit de a-și scutura cu atîta putere pielea spetelor sale,[4] / (încît) *geniul* strategic al tuturor muștelor universului, la un loc, **ar fi rămas neputincios** față de cutremurul prăpăditor al spinării și al coastelor ei...[5] /

(Calistrat Hogaș, *Singur*)

1. P } și
2. P
3. CD (2)
4. CM (3)
5. CNS (4)

Analiza gramaticală a cuvintelor:

își schimbă = pr. vb., expr. prin vb. pr., conjug. I, refl. — cu pron. „își" neacc. în D. pos., cu funcție de at. în D. — tranz., ind. perf. s., 3 sg.
mai slabe = at adj., expr. prin adj. var. cu două term., f., pl., Ac., comp. super.
ca și cum = loc. conjcț. subord. circ., introduce CM
nici..., nici..., nici... = conjcț. coord. cop. repetată, leagă trei cd
mai cu seamă = cm, expr. prin loc. adv. de mod
neprețuit = at adj., expr. prin adj. var., prov. din vb. la part. neg., n., sg., Ac.
de a-și scutura = at vb., expr. prin vb. inf., refl. — cu pron. refl. „și" în D. pos., cu funcție de at. pron. în D. —, precedat de prep. „de a"
atîta = at adj., expr. prin adj. nehot. s., f., sg., Ac. — corelativ al CNS.
sale = at. adj., expr. adj. pron. pos., pers. 3 sg., un pos., are formă de neutru, pl., G.
tuturor = at adj., expr. prin adj. pron. nehot. s., f., pl., G., considerat și adj. var. cu două term...
la un loc = cm, expr. prin loc. adv. de mod

ar fi rămas neputincios = pr. nom. format din:
ar fi rămas = vb. cop., conjug. III, cond.-opt. perf., 3 sg.
neputincios = nume pr., expr. prin adj. var., n., sg., N, poz.
față de cutremurul = ci, expr. subst. Ac. + loc. prep. „față de", art. hot. *-l*.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE LOC

A. RECAPITULARE

Complementul circumstanțial de loc este partea secundară a propoziției care determină un verb sau o interjecție, arătînd:

— locul unde se petrece acțiunea („Căutăm *în iarbă*", „Mă uitam *pe fereastră*");

— punctul de plecare („A venit *de acolo*", „A plecat *din Iași*");

— direcția („Voi pleca *spre Sinaia*", „...a înainta *spre stînga*...", „...a merge *către ai noștri*");

— limita acțiunii („...curg *de o parte și de cealaltă*...", „A țesut *pînă în podul* casei";

— spațiul străbătut („Vom merge *pînă la mare*", „Intră *dintr-o cameră în alta*", „Merge *de la școală pînă la cantină*").

Complementul circumstanțial de loc este exprimat prin:

— *substantive* în cazurile G. și Ac., precedate de prepoziții și locuțiuni prepoziționale, precum și în D. locativ, fără prepoziție: „Trecu *prin fața ochilor*,, „...*deasupra criptei*... se scutură", „...țîșneau *de printre pietre*...", „Privește *și-n vale*, ...*în livada*", „Stă *locului*", „Se așterne *drumului*", „Rămîne *locului*");

— *pronume* în cazurile G. și Ac., precedate de prepoziții și locuțiuni prepoziționale („Suflă *prin ea* vînturile iernii și bat *peste dînsa* puhoaiele ploilor.", „veneau *în urma lor*", „...casa / *în care* m-am născut", „...în orașul / *în care* locuim"); pronumele pot avea și formă neaccentuată de dativ, cînd au valoare de dativ posesiv și sînt precedate de prepoziții cu regim de G.: „...se odihneau *înainte-i*...", „...se înfățoșează *înainte-ne*...";

— *numerale* cu valoare substantivală precedate de prepoziții și locuțiuni prepoziționale, în cazurile G. și Ac.: „Stă *în fața celor doi*", „Se îndreaptă *spre amîndoi*", „Călătorul cel străin s-a așezat *lîngă cei doi*";

— *adverbe și locuțiuni adverbiale de loc* („*Mai încolo* e casa...", „...*oriunde* e nevoie...", „...țîșneau *mai jos*...", „...rămîn *în urmă*...",

„...să se abată *în dreapta ori în stînga...*", „*Peste tot* vezi numai spații verzi", „S-a așezat *în față*").

Complementul circumstanțial de loc poate fi:

— *simplu*, cînd este exprimat prin părți de vorbire simple sau compuse, precedate sau nu de prepoziții și locuțiuni prepoziționale: „Hai *pînă la școală!*", „...bîldîbîc *în apă*", „Pupăza zbrr! *pe-o dugheană*", „S-a dus *pînă la blocurile-turn*"; „Caută *în jurul Băii de Fier*".

— *multiplu*, alcătuit din două sau mai multe complemente de loc simple, coordonate prin conjuncții sau prin juxtapunere: „Ești... *cînd pe coama unui deal, cînd pe a altuia*", „Au venit la meci *nu numai din Craiova, ci și din împrejurimi*", „Am fost *la munte, nu la mare*";

— *dezvoltat*, în structura căruia există și cuvinte cu altă funcție sintactică: „...pămîntul e liber *de la un orizont* la altul", „...curg *de o parte* și de cealaltă...", „A mers *doi kilometri*."

Complementul de loc poate fi exprimat și prin substantive în Ac., fără prepoziții, în acest caz fiind însoțit de numerale sau de cuvinte cu valoare cantitativă, care îndeplinesc funcția de atribute adjectivale:

doi kilometri = cl dezv. format din:

kilometri = cl simplu, expr. subst. c.s., m., pl., Ac., neart.

doi = at. adj., expr. num. card. p-z., m., Ac., cu val. adj.

Complementele circumstanțiale de loc exprimate prin pronume precedate de prepoziții au și nuanță de complemente indirecte: „Merge *pînă la el*" (pînă unde?, pînă la cine?). De asemenea, se confundă cu complementele directe cînd sînt exprimate prin substantive precedate de prepoziția *pe*: „...*pe umeri*". Adesea este confundat complementul direct al verbului *a trece* cu complementul de loc: „El trece *strada*", unde *strada* este analizat greșit cu sensul „peste stradă".

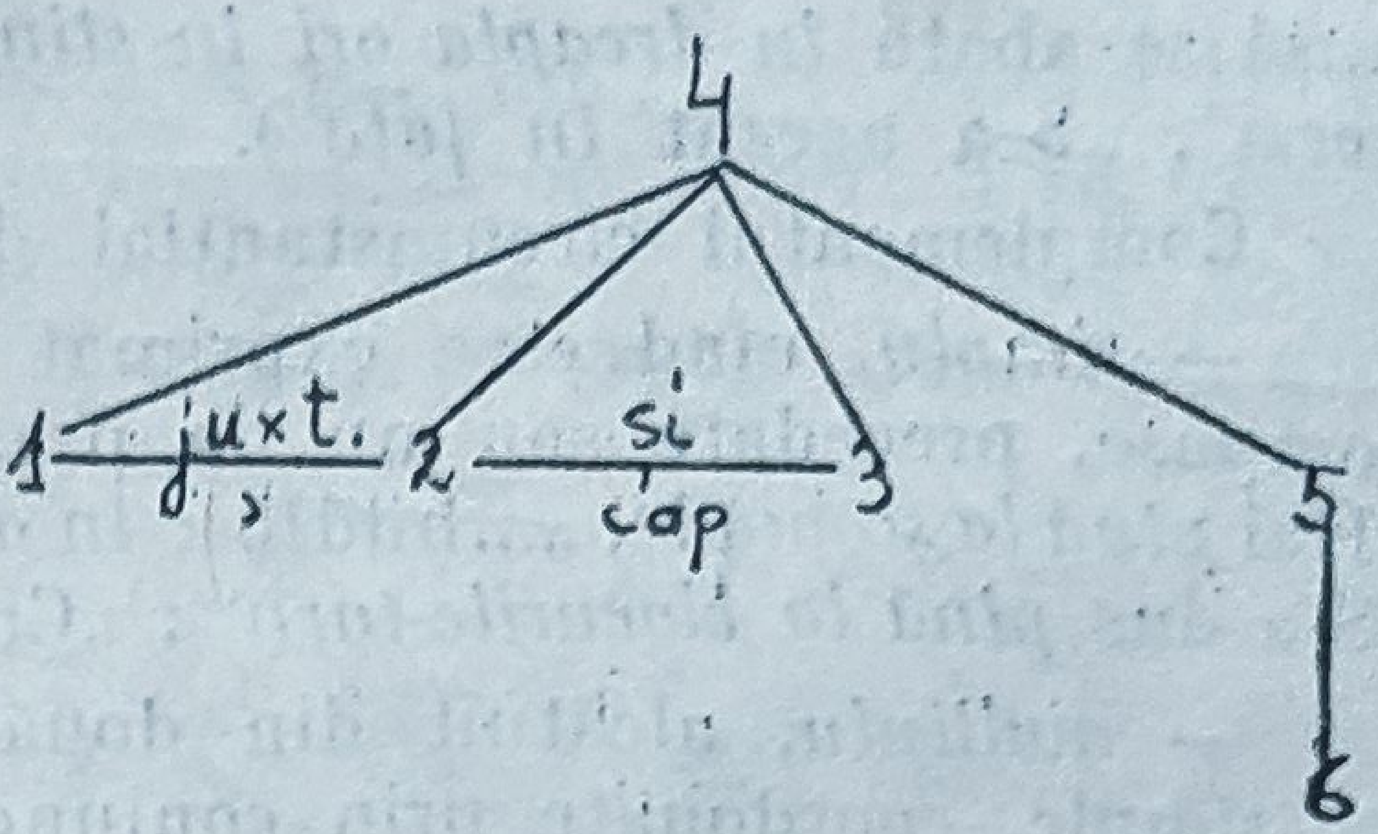
B. TEXTE ANALIZATE

Ex. 1, pag. 62. Analizați complementele circumstanțiale de loc din textele următoare, stabilind valoarea lor morfologică, și precizați felul propozițiilor:

a. (Cum) **nu se dă** scos *ursul* din bîrlog,[1] / *țăranul* de la munte, √ strămutat la cîmp,[2] / (și) *pruncul*, √ dezlipit de la sînul mamei,[3] / așa **nu mă dam** *eu* dus din Humulești în toamna anului 1855,[4] / (cînd) **veni** *vremea*[5] / (să) **plec** la Socola, după stăruința mamei,[6] /

(Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

1. CM (4) ⟩ juxt.
2. CM (4) ⟩ și
3. CM (4)
4. P
5. AT (4)
6. AT (5)

din bîrlog = cl, expr. subst. c. s., n., sg., Ac. + prep. „din“, neart.
la cîmp = cl, expr. subst., Ac. + prep. „la“
de la sînul = cl, expr. subst., Ac. + prep. com. „de la“, art. hot. „-l“
din Humulești = cl, expr. subst. p. s., Ac. + prep. s. „din“
la Socola = cl, expr. subst. p. s., Ac. + prep. s. „la“

Analiza altor cuvinte :

scos, strămutat, dezlipit, dus = complemente de mod (e.p.s.), exprimate prin verbe la participiu cu formă adj., m., sg., N.
de la munte = at. subst. prep., expr. subst., Ac. + prep. com. „de la“, determină subst. *țăranul*
mamei = at. subst. gen, expr. subst., f., sg., G., art. hot. „-i“
anului = at. subst. gen, expr. subst., G., art. hot. encl. „-lui“
1855 = at. adj., expr. num. card. p-z. com., val. adj., G.
nu se dă = pr. vb., expr. vb. pr., refl. — cu pron. „se“, în Ac. — intr., ind. prez., 3 sg.
nu mă dam = pr. vb., expr. vb. pr., refl. — cu pron. refl. „mă“ în Ac. — intr., ind. imperf., 1 sg.

b. I. *Izvorul* ei **era** în munte, sub o stîncă[1], / (și) *ciobanii* îl **adunau**[2] / (și)-l **depănau** în jgheaburi,[3] / (cît) **ținea** *o poiană*,[4] / (iar) pe urmă îi **dădeau drumul** în creștetul brazilor.[5] /

II. Alte cîteva *pîraie* **țîșneau** mai jos de printre pietre,[1] / (și) **întreiau** puterile rîului.[2] / Pe lîngă el, **cobora**, chinuită, singura *cărare* mai lesnicioasă celor cîteva case de oameni, întemeiate în acest cuib de vulturi.[1] /

(Gala Galaction, *La Vulturi !*)

I. 1. P ⟩ și
2. P ⟩ și
3. P
4. AT (3) ⟩ iar
5. P

1 —(și / cop.)— 2 —(și / cop.)— 3 —(iar / advers.)— 5
3 | 4

II. 1. P ⟩ şi
2. P

1 —şi— 2
cop.

1. P indep. 1

în munte = cl, expr. subst., Ac. + prep. s. „în“, neart.
sub o stîncă = cl, expr. subst., Ac. + prep. „sub“, art. nehot. „o“
în jgheaburi = cl., expr. subst., Ac. + prep. s. „în“, neart.
în creştetul brazilor = cl, expr. subst. c. s., m., pl., G. + loc. prep. „în creştetul“, art. hot. encl. „-lor“
mai jos = cl, expr. adv. l., comp. super.
de printre pietre = cl, expr. subst., f., pl., Ac. + prep. com. „de printre“, neart.
pe lîngă el = cl, expr. pron. pers., acc., 3 sg., m., Ac. + prep. com. „pe lîngă“
în cuib = cl, expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „în“, neart.

Analiza altor cuvinte:

ei = at. pron. gen., expr. pron. pers., 3 sg., f., G.
cît = cm, expr. adv. mod, rel., introduce AT
o poiană = sb. gr. s., expr. subst., f., sg., N., art. nehot. „o“
pe urmă = ct, expr. loc. adv. t.
dădeau drumul = pr. vb., expr. loc. vb., formată din:
 dădeau = vb. pr., ind. imperf., 3 pl.
 drumul = subst., n., sg., Ac., art. hot. „-l“
alte = at. adj., expr. adj. pron. nehot. s., n., pl., N.
cîteva = at. adj., expr. adj. pron. nehot. com., n., pl., N.
întreiau = pr. vb., expr. vb. pr., act., tr., conjug. IV, ind. imperf., 3 pl.
rîului = at. subst. gen., expr. subst., n., sg., G., art. hot. „-lui“
chinuită = cm (e.p.s.), expr. part. cu formă adj., f., sg., N.
singura = at. adj., expr. adj. var., f., sg., N., art. hot. „-a“ al subst. *cărare*
mai lesnicioasă = at. adj., expr. adj. var., f., sg., N., comp. super.
celor cîteva = at. adj., expr. adj. pron. nehot. com., f., pl., D., art. adj.-dem. „celor“
case = ci, expr. subst., f., pl., D., neart.
acest = at. adj., expr. adj. pron. dem. aprop., n., sg., Ac.
de vulturi = at. subst. prep., expr. subst., m., pl., Ac. + prep. „de“, neart.

c. Aicea zac *mulți* de-ai mei.[1] / Mai încolo e *casa*[1] / (în care) **m-am născut.**[2] /

(Mihail Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*)

1. P indep.

1. P

2. AT (1)

aicea = cl, expr. adv. l.
mai încolo = cl, expr. adv. l., comp. super.
în care = cl, expr. pron. rel. s., Ac. + prep. „în", introduce AT

Analiza altor cuvinte :

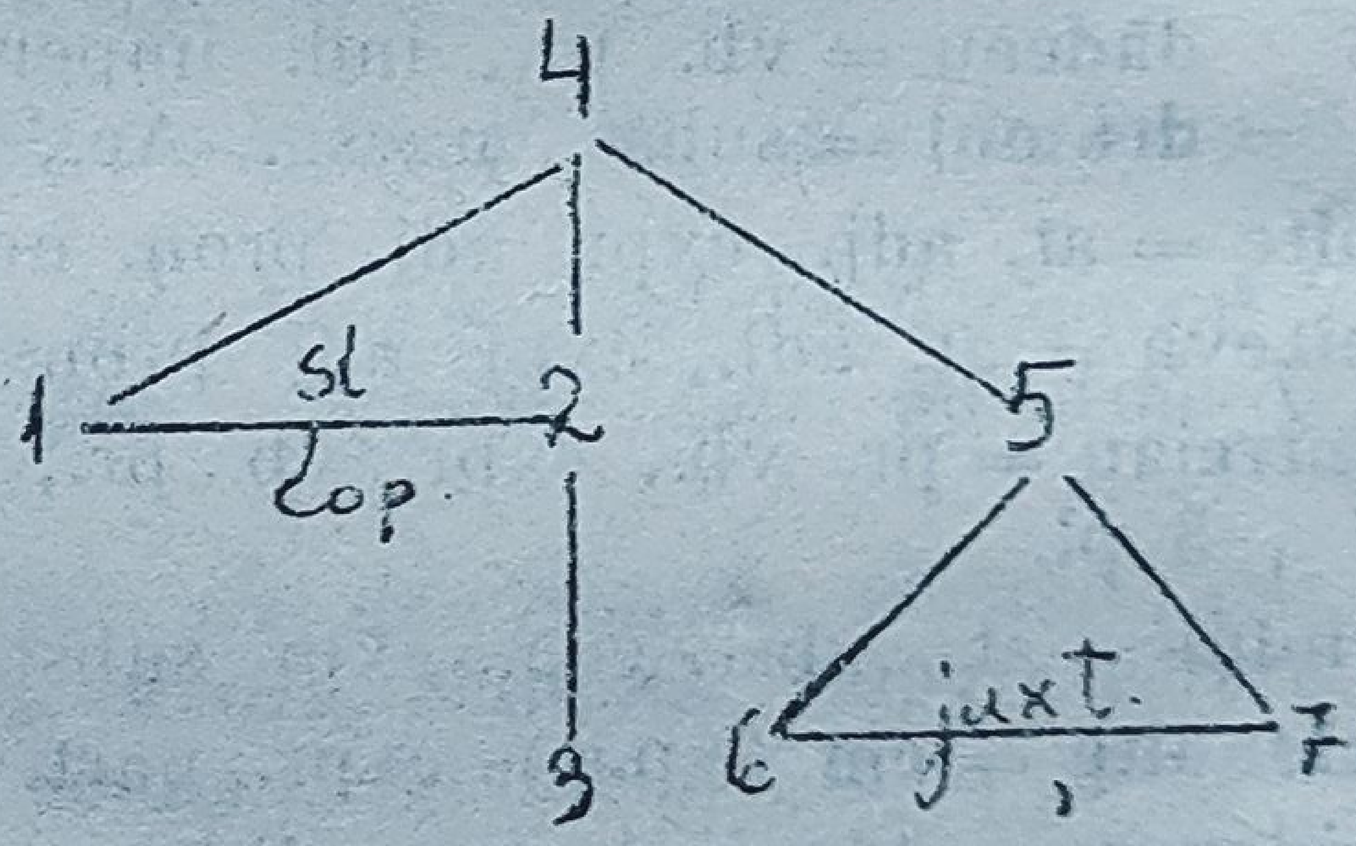
mulți = sb. gr. s., expr. pron. nehot. s., m., pl., N ; este considerat și adj. substantivat
de-ai mei = at. pron. prep., expr. pron. pos., pers. 1, m. m. ob. — un pos., m., Ac. + prep. „de".

d. — Oiță bîrsană,[4] /
(De) **ești năzdrăvană**[1] /
(Și) (de)-o fi[2] / **(să) mor,**
În cîmp de mohor,[3] /
Să-i spui lui vrîncean
Și lui ungurean[4] /

(Ca să) mă îngroape
Aice pe-aproape,
În strunga de oi,[5] /
(Să) fiu tot cu voi,[6] /
În dosul stînii,[5] /
(Să)-mi aud cînii.[7] /

(Miorița)

1. CȚ (4) ⟩ și
2. CȚ (4)
3. SB (2)
4. P
5. CD (4)
6. CS (5) ⟩ juxt.
7. CS (5)

în cîmp = cl, expr. subst., Ac. + prep. „în", neart.
aicea = cl, expr. adv. l.
pe-aproape = cl, expr. adv. l. + prep. „pe"
în dosul stînii = cl, expr. subst. c. s., f., sg., G. + loc. prep. „în dosul", art. hot. encl. „-i"
în strunga = cl, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „în", art. hot. „-a"

Analiza altor cuvinte ·

oiță = subst. c. s., f., sg., V., fără funcție sintactică
bîrsană = at. adj., expr. adj. var. două term., f., sg., V.

eşti năzdrăvană = pr. nom. format din :
    eşti = vb. cop., ind. prez., 2 sg.
    năzdrăvană = nume pr., expr. adj. var., f., sg., N., poz.
o fi = pr. vb., expr. vb. pr. impers., act., intr., ind. viit., 3 sg.
de mohor = at. subst. prep., expr. subst., Ac. + prep. „de", neart.
lui vrîncean şi lui ungurean = ci mult. (anticipate prin *-i.* pron. pers., neacc., 3 sg., m., D.), expr. substantive în D., art. hot. procl. *lui*
de oi = at. subst. prep., expr. subst., f., pl., Ac. + prep. „de", neart.
să-mi aud = pr. vb., expr. vb. pr. refl. — cu pron. refl. „mi" în D. pos., cu funcţie de at. pron. în D. —, tr., conjug. IV, conj. prez., 1 sg.
    Ex. 2, pag. 63

Toamna, *turmele* de sus, de pe [P] platourile munţilor, **coboară** în vale.[1] / *Casele* din vale **sînt înconjurate** [P] de brazi şi de fagi.[1] / *Păduri* mari de brad şi de fag **se întind** [P] pretutindeni în Carpaţi.[1] / *Proverbele* de pretutindeni din ţara noastră **atestă** [P] înţelepciunea poporului român.[1] / Totdeauna mi-au **plăcut** [P] *costumele* româneşti de la ţară.[1] / *Bunicii* mei [P] **trăiesc** la ţară.[1] / Vara [P] **merg** şi *eu* la ţară.[1] / (Cînd) **mă întorc** [CT] de la ţară,[1] / **mă obişnuiesc** greu [P] cu atmosfera de la oraş.[2] / Mulţi *oameni* [P] **pleacă** de la oraş[1] / (să)-şi **petreacă** [CS] concediul la munte sau la mare.[2] / Acolo îi **atrag** [P] *liniştea şi aerul* curat,[1] / aici √ *soarele şi* [P] *apa* de mare.[2] /
√ [P] = atrag
în vale = cl, expr. subst., Ac. + prep. *în*, neart.
pretutindeni = cl, expr. adv. l.
în Carpaţi = cl, expr. subst. p. s., Ac. + prep. „în"
la ţară = cl, expr. subst., Ac. + prep. „la", neart.
de la ţară = cl, determină vb. *mă întorc*, expr. prin subst., Ac. + prep. com., „de la", neart.
de la oraş = cl, determină vb. *pleacă*, expr. subst., Ac. + prep. „de la"
la munte sau la mare = cl mult., format din două cl s., coord. prin conjcţ. disj. „sau", expr. prin :
    la munte = subst., m., sg., Ac. + prep. „la", neart.
    la mare = subst., f., sg., Ac. + prep. „la", neart.
acolo = cl, expr. adv. l.
aici = cl, expr. adv. l.

Analiza altor cuvinte:

de sus = at. adv., expr. adv. l. + prep. „de"

de pe platourile = at. subst. prep., expr. subst., n., pl., Ac. + prep. com. „de pe", art. hot. encl. „-le"

din vale = at. subst. prep., expr. subst., Ac. + prep. „din", neart.

sînt înconjurate = pr. vb., expr. vb. pr., pas., intr., conjug. I, ind. prez., 3 pl. (vb. aux. + part. vb. conjugat)

de brazi și de fagi = cag. mult. format din două cag. s., coord. cop., expr. prin subst., m. ,pl., Ac. + prep. „de", neart.

de brad și de fag = at. subst. prep. mult., format din două at. s., coord. cop., expr. prin subst., Ac. + prep. „de", neart.

de pretutindeni = at. adv., expr. adv. + prep. „de"

din țara = at. subst. prep., expr. subst., Ac. + prep. „din", art. hot. *-a*

de la țară = at. subst. prep., determină subst. *costumele*, expr. subst. Ac. + prep. com. „de la", neart.

de la oraș = at. subst. prep., determină subst. *atmosfera*, expr. subst., n., sg., Ac. + prep. com. „de la", neart.

de mare = at. subst. prep., expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „de", neart.

Ex. 3, pag. 63. Analizați complementele directe, indirecte și circumstanțiale de loc din textele următoare, stabilind valoarea lor morfologică și precizați felul propozițiilor:

I. **Privește** și-n vale, dincoace, în livada părăginită, casa voastră ![1] / îi **strigă** *răzășul* cel bătrîn.[2] /

II. **Suflă** prin ea *vînturile* iernii[1] / (și) **bat** peste dînsa *puhoaiele* ploilor.[2] /

III. Ca ea **s-au risipit**, — duse de valuri și vînturi, *odraslele* lui Ionașcu.[1] / (Iar)[2] / *(cel ce)* **ne-a despoiat** pe noi de pămînturile de bătrîni cîștigate, de la Alexandru-Vodă și de la Ștefan-Vodă,[1] / **se îngrașă**[2] / (și) **rîde** nepedepsit[3] / (și) **și-a pus** piciorul pe grumazul nostru...[4] /

(Mihail Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*)

I. 1. P
   2. P incid

1
Prop. 2 = P incid.

II. 1. P ⟩ și
    2. P

1 —— și / cop. —— 2

III. 1. P indep.
     1. SB (2)
     2. P ⟩ și
     3. P ⟩ și
     4. P

2 —— și / cop. —— 3 —— și / cop. —— 4
|
1

în vale, dincoace, în livada = cl mult., determină vb. *privește*, format din trei cl s., coord. prin juxt., expr. prin :
în vale = subst., Ac. + prep. „în", neart.
dincoace = adv. l.
în livada = subst., Ac. + prep. „în", art. hot. encl. „-a"
casa = cd, determină vb. *privește*, expr. subst., Ac., art. hot. „-a"
îi = ci, determină vb. *strică*, expr. pron. pers., neacc., 3 sg., D.
prin ea = ci (nț. cl), determină vb. *suflă*, expr. pron. pers. acc., 3 sg., f., Ac. + prep. „prin"
peste dînsa = ci (nț. cl), determină vb. *bat*, expr. pron. pers., 3 sg., f., Ac. + prep. „peste"
pe noi = cd (anticipat prin *ne-*, pron. pers., neacc., 1 pl., Ac.), determină vb. *a despoiat*, expr. pron. pers., acc., 1 pl., Ac. + prep.
de pămînturile = ci, determină vb. *a despoiat*, expr. subst., Ac. + prep. „de", art. hot. encl. „-le"
de la Alexandru-Vodă și de la Ștefan-Vodă = ci mult., determină vb. *cîștigale*, format din două ci s., coord. cop., expr. subst. p. com., Ac. + prep. com. „de la"
piciorul = cd, determină vb. *și-a pus*, expr. subst., Ac., art. hot. encl. „-l"
pe grumazul = cl, determină vb. *și-a pus*, expr. subst., Ac. + prep. s. „pe", art. hot. encl. „-l"
Analiza altor cuvinte :
voastră = at. adj., expr. adj. pron. pos., pers. 1 pl., m. m. pos., are formă de sg., f., Ac.
cel bătrîn = at. adj., expr. adj. var. două term., m., sg., N., art. adj.-dem. „cel", poz.
iernii = at. subst. gen., expr. subst., f., sg., G., art. hot. encl. „-i"
ploilor = at. subst. gen., expr. subst., f., pl., G., art. hot. encl. „-lor"
lui Ionașcu = at. subst. gen., expr. subst. p. s., G., art. hot. procl. „lui"
de valuri și vînturi = cag. mult., format din două cag., s., coord. cop., expr. subst., n., pl., Ac. + prep. „de", neart.
de bătrîni = cag., expr. subst., Ac. + prep. „de", neart.

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE LOC

A. RECAPITULARE

Subordonata circumstanțială de loc *(CL)* îndeplinește funcția de complement de loc pe lîngă un verb din regentă. Poate avea ca regent un verb predicativ sau copulativ la mod personal sau nepersonal, precum și o locuțiune verbală ori un adverb.

CL pot fi introduse prin :

— adverbe relative: *unde*, *încotro*, *cît*, precedate sau nu de prepoziții ;

— adverbe nehotărîte compuse cu *ori-*: *oriunde*, *orișiunde*, *oride-unde*, *oriîncotro* etc. ;

— pronume sau adjective relative și nehotărîte compuse cu *ori-*, precedate de prepozițiile: *către*, *spre*, *înspre* etc.

Locul CL este după elementul regent, dar, destul de frecvent, acesta poate fi schimbat înaintea regentei. Cînd sînt după elementul regent, nu se despart prin virgulă, decît dacă în regentă se află adverbul corelativ *acolo* :

— Să se (P) duci[1] / (unde) te (CL) trimit ![2] /

— Acolo (P) să te duci,[1] / (unde) te (CL) trimit ![2] /

Atenție mare trebuie acordată și CL intercalate, care, așezate după un verb cu altă funcție decît predicat în propoziția regentă, dar înaintea predicatului regentei, trebuie așezate între virgule.

B. TEXTE ANALIZATE

Ex. 1, pag. 65. Analizați cuvintele prin care sînt introduse subordonatele din textele următoare :

Ne plimbăm[1] (P) / (pe unde) *peisajul* ni se (CL) **pare mai frumos.**[2] /

Mergea în (P) neștire[1] / (încotro) îl (CL) **purtau** *pașii*.[2] /

Alergau *cu* (P) *toții*[1] / (oriunde) **auzeau** (CL) sunet de corn.[2] /

S-a îndreptat[1] (P) / (*spre cine*) i-a **ieșit** (CL) primul **în cale.**[2] /

(Dincotro) (CL) **bătea** *vîntul*,[1] / de acolo **venea** (P) și *ploaia*.[2] /

În pădure, **adunam** (P) fragi și mure[1] / (de pe unde) **puteam.**[2] (CL) /

A apărut[1] (P) / tocmai (de unde) **ne așteptam** (CL) mai puțin.[2] /

Priveam (P) uimit[1] / (*spre ce*) **se arăta** pe neașteptate (CL) **la orizont.**[2] (P) /

(Oriîncotro) (CL) **se îndrepta**,[1] / tot *stînci* abrupte **îl întîmpinau.**[2] /

pe unde = cl, expr. adv. l, rel. + prep. „pe", introduce CL

încotro = cl, expr. adv. l., rel., introduce CL

oriunde = cl, expr. adv. l., nehot. com., introduce CL

contrapere

spre cine = sb. gr. s., expr. pron. rel. s., Ac. + prep. „spre", e[illegible]
de la cazul N. al sb., întrucît pron. *cine* introduce CL
dincotro = cl, expr. adv. l., rel., introduce CL
de pe unde = cl, expr. adv. l, rel. + prep. „de pe", introduce CL
de unde = cl, expr. adv. l., rel. + prep. „de", întărit de adv. mod „tocmai", introduce CL
spre ce = sb. gr. s., expr. pron. rel. s., Ac. + prep. „spre", excepție de la cazul N. al subiectului, pentru că pron. *ce* introduce CL cerută de vb. *priveam*
oriîncotro = cl, expr. adv. l., nehot. com., introduce CL

Analiza altor cuvinte:

se pare mai frumos = pr. nom. format din:
se pare = vb. cop. (= *pare*), intr., ind. prez., 3 sg.
mai frumos = nume pr., expr. adj. var., n., sg., N., comp. super.
în neștire = cm, expr. loc. adv. mod
primul = cm, expr. num. ord. cu val. subst., m., sg., N., art. hot. (e.p.s.)
de acolo = cl, expr. adv. l., corelativ + prep. „de"
pe neașteptate = cm, expr. loc. adv. mod
tot = cm, expr. adv. mod.

Ex. 3, pag. 66. În frazele următoare s-au folosit propoziții învățate introduse prin adverbul relativ *unde*. Precizați felul subordonatelor și explicați cum se pot deosebi de altele:

P AT P
Locul[1] / (unde) s-a **oprit**[2] / **era de** o rară **frumusețe.**[1] /

P PR
Întrebarea **este**[1] / (unde) **ai pus** cărțile împrumutate de la biblioteca școlii.[2] /

P CL
Le-**am pus**[1] / (unde) **știu** numai *eu.*[2] /

CL P
(De unde) **nu e**,[1] / **nu ai** ce **lua.**[2] /

P CD
E greu *de precizat*[1] / (pe unde) **a pleeat**°[2] /

CL P
(Pe unde) **a pleeat** *el*,[1] / *drumul* **e** foarte **anevoios**°[2] /

P CD
Se întreba[1] / (unde) **te-ai ascuns**°[2] /

Notă: Verbul *se întreba* este predicativ personal și are două complemente directe, care răspund la întrebări diferite: *pe cine?* (cd al persoanei) și *ce?* (cd al obiectului sau al acțiunii).

P CI
Se mira *el*[1] / (de unde) **au apărut** atîția *nori.*[2] /

P CL
Pășea[1] / (pe unde) *poteca* **era** mai **puțin alunecoasă.**[2] /

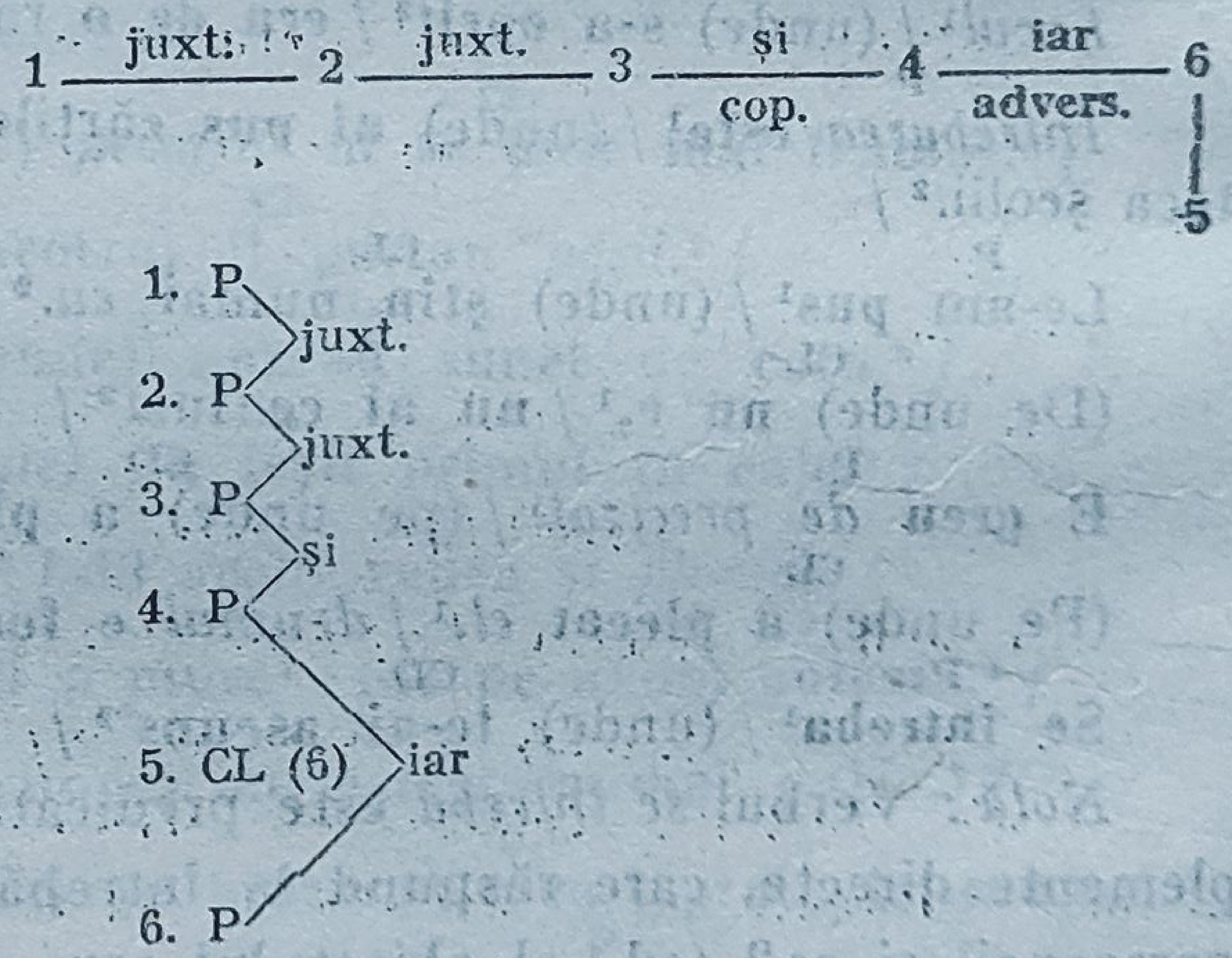
P SB
S-a anunțat[1] / (unde) **va avea loc** *festivalul.*[2] /

Analiza gramaticală a cuvintelor:

unde = cl, expr. adv. l., relativ, introduce AT
era de o frumusețe = pr. nom., format din:
  era = vb. cop., imperf., 3 sg.
  de o frumusețe = nume pr., expr. subst., c. s., f., sg., Ac. + prep. „de", art. nehot. procl. „o"
rară = at. adj., expr. adj. var., f., sg., Ac., poz.
unde = cl, expr. adv. l., relativ, introduce PR
împrumutate = at. adj., expr. verb. part. cu formă adj., f., pl., Ac.
de la bibliotecă = cl, expr. subst., Ac. + prep. com. „de la", neart.
nu ai = pr. vb. formă neg. cu adv. „nu", expr. vb. pr., ind. prez. 2 sg.
ce lua = cd dezv., expr. prin constr. inf. rel., formată din:
  lua = cd al vb. *nu ai*, expr. vb. inf. prez.
  ce = cd al vb. *lua*, expr. pron. rel., Ac.
e greu = pr. nom., expr. prin expresie vb. impers., formată din:
  e = vb. cop. impers., ind. prez., 3 sg.
  greu = nume pr., expr. adv. mod, poz.
de precizat = sb., expr. vb. supin, regent pt. CD
era mai puțin alunecoasă = pr. nom., format din:
  era = vb. cop., ind. imperf., 3 sg.
  mai puțin alunecoasă = nume pr., expr. adj. var., f., sg., N., comp. infer.

Ex. 3, pag. 67. Analizați frazele din textele următoare:

a. *Ochii*-i se-nvelea,[1]
Lumea se învîrtea,[2] /
Norii se-nvîrtea...[3] /
(Și) de pe grindiș,
De de coperiș,
Mort *bietul* cădea[4]! /
(Iar)[6] / (unde) cădea[5] /
(Ce) se mai făcea[6] ? /

(*Mănăstirea Argeșului*)

Analiza gramaticală a cuvintelor:

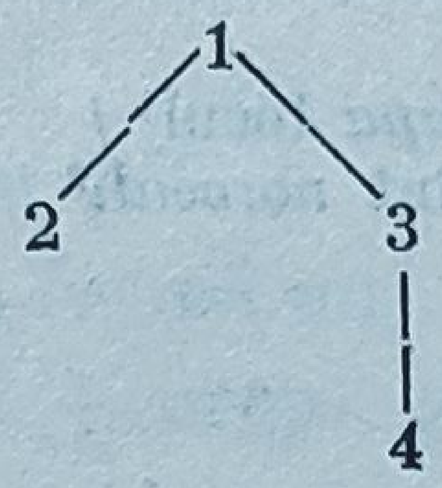
-i = at. pron. în D., expr. pron. pers., neacc., 3 sg., D. pos.
de pe grindiș, de pe coperiș = cl mult., format din două cl s., coord. juxt., expr. prin subst., Ac. + prep. com. *de pe*, neart.

mort = cm (e.p.s.), expr. adj. var., m., sg., N., poz. fără comp.
bietul = sb. gr. ,expr. subst., prov. din adj., m., N., art. hot. encl. „-l"
ce = sb. gr. s., expr. pron. int., N.
se făcea = pr. vb., expr. vb. pr., refl. — cu pron. „se“ în Ac. — intr., conjug. III, ind. imperf., 3 sg.

Notă : ce se făcea nu este pr. nom., format din *ce* (nume pr.) + *se făcea* (vb. cop.), verbul avînd valoare impersonală „se întîmplă“.

b. (Și) *Iașii*,[1] / (pe care) **nu-i văzusem niciodată**,[2] / **nu erau** aproape de Neamț, ca Folticenii,[1] / (de unde), toamna tîrziu... mă **puteam** răpezi din cînd în cînd... la clăci în Humulești,[3] / (pe unde) **știam** *noi*...[4] /
(După I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

1. P
2. AT (1)
3. AT (1)
4. CL (3)

Analizați sintactic și morfologic cuvintele :

pe care = cd (reluat prin *-i*, pron. pers., neacc., 3 sg., Ac.), expr. pron. relativ, Ac. + prep. „pe“, introduce AT
nu erau = pr. vb., expr. vb. pr., ind. imperf., 3 pl., formă neg. cu adv. mod neg. „nu“
aproape de Neamț = cl, expr. subst. p. s., Ac. + loc. prep. *aproape de*
de unde = cl, expr. adv. l., rel. + prep. „de“, introduce AT
tîrziu = ct, expr. adv. t.
(a) mă răpezi = cd., expr. vb., inf. prez., refl. — cu pron. refl. în Ac. —
din cînd în cînd = ct, expr. loc. adv. t.
la clăci = cl, expr. subst., Ac. + prep. „la“
în Humulești = cl, expr. subst. p., Ac. + prep. „în“, neart.
pe unde = cl, expr. adv. l., rel. + prep. „pe“, introduce CL.

c. (Unde-i *unul*,[1] / **nu-i** *putere*
La nevoi și la durere.[2] /
(Unde)-s *doi*,[3] / *puterea* **crește**[4] /
(Și) *dușmanul* **nu sporește**.[5] /

1. CL (2)
2. P
3. CL (4)
4. P ⟩ și
5. P

(Vasile Alecsandri, *Hora Unirii*)

Analizați sintactic și morfologic cuvintele :
unde = cl, expr. adv. l., rel., introduce CL
unul = sb. gr., expr. num. card. p-z., val. subst., m., sg., N.
la nevoi și la durere = ct mult, expr. subst., Ac. + prep. „la", neart.
-s = pr. vb., expr. vb. pr., formă scurtă, ind. prez., 3 pl.
doi = sb. gr., expr. num. card. p-z., val. subst., m., N.

d. Maică, *mulți* te-au dușmănit[1] /
(Că) ești neam blagoslovit.[2]

1. P
2. CZ (1)

1
|
2

(Unde) sapă *sapa* locul[1] /
Sare din pămînt *norocul.*[2] /

Tudor Arghezi, *Mamă Țară*)

1. CL (2)
2. P

2
|
1

Analizați sintactic și morfologic cuvintele :
mulți = sb. gr. s., expr. pron. nehot. s., m., pl., N., considerat și adj. substantivizat variabil cu două term.
ești neam = pr. nom. format din :
ești = vb. cop., ind. prez., 2 sg.
neam = nume pr., expr. subst. c. s., n., sg., N., neart.
blagoslovit = at. adj., expr. adj. var. două term., n., sg., N.
unde = cl, expr. adv. l., rel., s., introduce CL
din pămînt = cl, expr. subst. c. s., n., sg., Ac. + prep. s. „din", neart.

e. *Drumul*[1] / *(care)* **mergea** de la Giurgiu spre București[2] / **trece** printr-o cîmpie șeasă și deschisă, afară numai dintr-un loc, două poștii departe de această capitală,[1]/ (unde) *el* **se află** strîns și închis între niște dealuri.[3] /

(N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*)

1. P
2. AT (1)
3. AT (1)

Analizați sintactic și morfologic cuvintele :
care = sb. gr. s., expr. pron. rel., N., introduce AT
de la Giurgiu = cl, expr. subst. p. s., Ac. + prep. com. „de la"

spre Bucureşti = cl, expr. subst. p. s., Ac. + prep. s. „spre“
printr-o cîmpie = cl, expr. subst. c. s., Ac. + prep. s. „printru“, art. nehot. procl. „o“
afară numai dintr-un loc = cm (după GA = c. exc.) ,expr. subst., Ac. + loc. prep. „afară dintru“, cu adv. mod „numai“, art. nehot. *un*
două poştii = cl dezv., format din :
  două = at. adj., expr. num. card. p-z., val. adj., f., Ac.
  poştii = cl, expr. subst., Ac., neart.
departe de capitală = cl, expr. subst. Ac. + loc. prep. „departe de“, neart.
unde = cl, expr. adv. l., rel., introduce AT
strîns şi închis = cm (e.p.s.), expr. part. cu formă adj., n., sg., N.
între nişte dealuri = cl, expr. subst., Ac. + prep. „între“, art. nehotărît procl. „nişte“.

f. I. *New Yorkul* **nu înseamnă** numai **triumf şi putere peste oboseală** şi necazuri.[1] /

1. P independentă

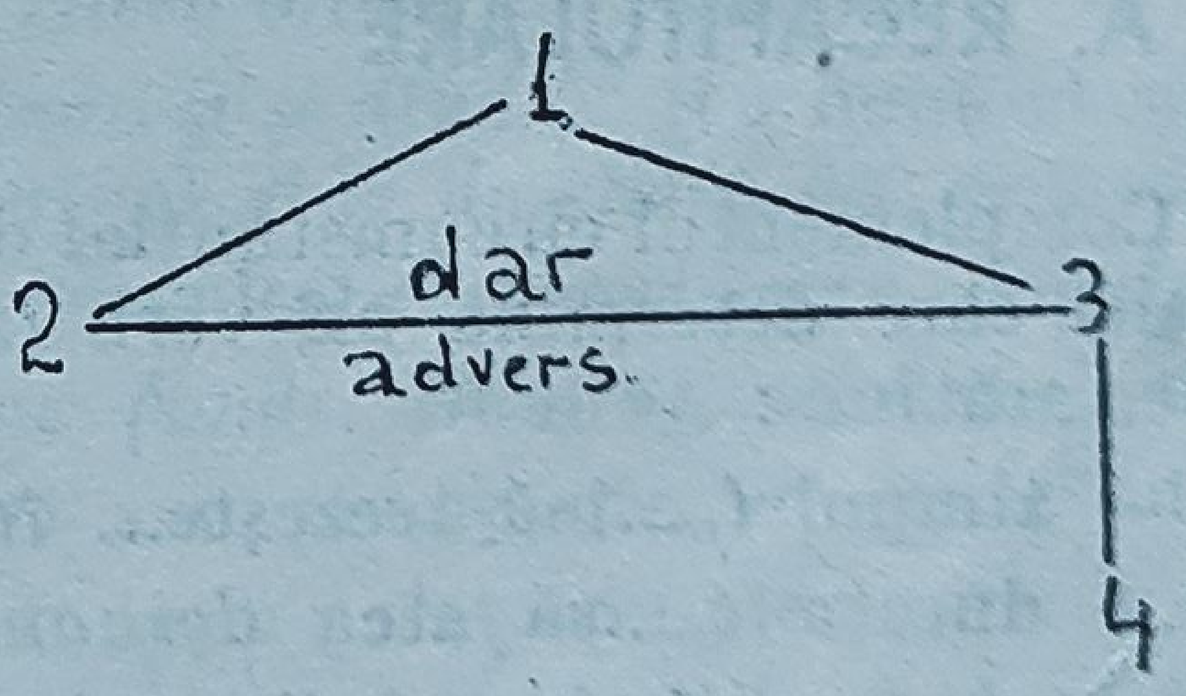
II. Aceasta o **vezi** mai bine decît oriunde în cartierele **lui săra**ce,[1] / (de unde) atîţia *oameni* **s-au ridicat,**[2] / (dar) (unde) şi **atîţia** *oameni* **au murit** într-o sărăcie mai mare decît aceea din ţara[3] / (de unde) **au emigrat.**[4] /

(Petru Comarnescu, *Chipurile şi priveliştile Americii*)

1. P

2. AT (1) ⟩ dar
3. AT (1)

4. AT (3)

Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele :

nu înseamnă triumf şi putere = pr. nom., format din :
  nu înseamnă = vb. cop., formă neg. cu adv. mod neg. „nu“, ind. prez., 3 sg.

triumf și putere = nume pr. mult. expr. prin substantivele :
triumf = subst., n., sg., N., neart.
putere = subst. f., sg., N., neart.

peste oboseală și necazuri = at. subst. prep. mult., format din :
peste oboseală = subst., f., sg., Ac. + prep. „peste", neart.
necazuri = subst., n., pl., Ac. + prep. subînț. „peste", neart.

aceasta = cd (reluat prin *o*, pron. pers., neacc., 3 sg., f., Ac.), expr. pron. dem. aprop., val. neutră, f., sg., Ac.

mai bine = cm, expr. adv. mod s., comp. super.

decît oriunde = cm comp., expr. adv. l., nehot. com. + adv. „decît"

în cartierele = cl, expr. subst., Ac. + prep. „în", art. hot. „-le"

de unde = cl, expr. adv. + prep. „de", rel., introduce AT

atîția = at. adj., expr. adj. pron. nehot. s., m., pl., N.

unde = cl, expr. adv. l., rel, introduce AT

într-o sărăcie = cm, expr. subst., Ac. + prep. „întru", art. nehot. „o"

mai mare = at. adj., expr. adj. var. o term., f., sg., Ac., comp. super.

decît aceea = cm comp., expr. pron. dem. dep., f., sg., Ac. + adv. mod *decît*

din țara = at. subst. prep., expr. subst., Ac. + prep. „din", art. hot. encl. *-a*

de unde = cl, expr. adv. l., rel. + prep. „de", introduce AT.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP

A. RECAPITULARE

Complementul circumstanțial de timp este partea secundară a propoziției care determină un verb (sau o locuțiune verbală) și o interjecție, arătînd :

— timpul („...mă trezește... *într-o dimineață*..."):

— durata („...să stea *doi ani*) ;

— momentul începerii acțiunii („*De copil* încă, el admira...", „...își făcea cuib... *de mulți ani*") ;

— limita desfășurării acțiunii („...ne vom vedea *pînă a nu muri*", „...se vede *pînă azi*", „*De dimineață pînă seara* nu stă pe loc");

— frecvența repetării acțiunii („...venea tot *la două săptămîni*", „venea *zilnic*...", „*Din sfert în sfert de oră* mă deranjează").

Complementul circumstanțial de timp este exprimat prin :

— substantive — în Ac. fără prepoziție, însoțite însă de adjective, de numerale cu care formează un complement circumstanțial de timp dezvoltat : „...am așteptat *trei ani*...", „...a durat *cîteva zile...*, *zile întregi*..." ;

— în Ac. și G., cu prepoziții și locuțiuni prepoziționale : „...am plecat *într-o noapte*", „...începe *o dată cu răsăritul*", „Am sosit la școală *înaintea colegilor*" ;

— pronume în acuzativ și genitiv precedate de prepoziții și locuțiuni prepoziționale : „Vine acasă *o dată cu mine*", „Plecară de la școală *înaintea acestuia*" ;

— numerale cu valoare substantivală în Ac. și G., precedate de prepoziții și locuțiuni prepoziționale : „Vino la mine *înaintea celor trei*" ;

— adverbe, cu sau fără prepoziții, *și locuțiuni adverbiale de timp* : „...să plece *ieri*", „...*oricînd* e nevoie", „...ne-am fi întors... *chiar atunci*", „...*pe urmă* îi dădeau drumul", „...rămîn *mai la urmă*", „... *în cele din urmă*... să meargă" ;

— verbe la gerunziu și infinitiv cu prepoziții sau locuțiuni prepoziționale : „...*dormind* visase", „...s-au așezat *înainte de a porni*", „...se chibzuiră *pînă a nu intra*", „*Ajungînd* acasă, a văzut...".

Complementele circumstanțiale de timp sînt :

— *simple* : „...se scoală *devreme*", „...*din leagăn* este al tău", „El a sosit *noaptea*" ;

— *dezvoltate* : „*De acum înainte* să știi...", „...*un întreg amurg și încă un ceas* după aceea... am stat", „...se oglindește... *de-atîtea veacuri* !", „...*de mulți ani* își făcea cuib" ; „*De cîteva ori pe zi*... străbat ;

— *multiple* : „...pluteau *schimbîndu-și și dînd*..." (cu două ct simple coordonate copulativ) ; „*De cîteva ori pe zi și de cîteva ori pe noapte*... trenurile străbat..." (cu două ct dezvoltate, coordonate copulativ).

Ca și adverbele relative de loc *(unde, încotro)*, adverbele relative-interogative de timp *(cînd, cît)* sau nehotărîte compuse cu *ori-* *(oricînd, oricît)* îndeplinesc o dublă funcție : sînt complemente de timp în subordonată și introduc o CT. Sînt și unele excepții, cînd adverbul *cînd* are valoarea conjuncției „dacă", introducînd o CȚ, și este fără funcție sintactică, la fel cum adverbul relativ *cum*, cu valoarea locuțiunii conjuncționale *imedial ce*, nu are funcție sintactică în subordonata CT introdusă : „*Cînd* m-ar bate numai atîta grijă, măi femeie, ce mi-ar fi ?", „*Cum* o văzu, inima i se strînse ca-n clește".

De asemenea, locuţiunile conjuncţionale subordonatoare de timp, foarte multe şi foarte variate, nu au totuşi funcţie sintactică. În schimb, adverbele corelative ale unei CT (cum... *cum*; cînd... *atunci*) au funcţie sintactică de complemente circumstanţiale de timp în regentă.

B. TEXTE ANALIZATE

Ex. 1, pag. 68. Analizaţi complementele circumstanţiale de timp din textele următoare, stabilind valoarea lor morfologică, şi precizaţi felul propoziţiilor:

a. *Şoimaru* **nu s-a arătat** (P) pînă a doua zi în sat.[1] / Pe după miezul nopţii **trecuse** (P) pe la fîntîna lui Grozav[1] / (şi) **avusese** (P) tainic sfat cu oştenii lui.[3] / *Un soare* blînd **răsări** (P) a doua zi, într-o duminică,[1] / (ş)-*o lumină* prietenoasă **se împînzi** (P) peste sat, asupra căsuţelor albe ş-a livezilor desfrunzite.[2] /

(După M. Sadoveanu, *Neamul Şoimăreştilor*)

pînă a doua zi = ct dezv., format din:
 pînă... zi = ct, expr. subst., Ac. + prep. s. „pînă"
 a doua = at. adj., expr. num. ord., val. adj., f., sg., Ac.

pe după miezul nopţii = ct, format din: prep. comp. „pe după" + sintagma alcătuită din substantivele *miezul* (Ac.) + *nopţii* (în G.)

a doua zi = ct dezv., format din:
 a doua = at. adj., expr. num. ord., val. adj., f., sg., Ac.
 zi = ct, expr. subst., f., sg., Ac., neart.

într-o duminică = ct, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. s. „întru", art. nehot. procl. „o"

Analiza altor cuvinte:

în sat = cl, expr. subst. c. s., n., sg., Ac. + prep. „în", neart.

pe la fîntîna = cl, expr. subst. c. s., f., sg., Ac. + prep. com. *pe la*, art. hot. encl. „-a"

lui Grozav = at. subst. gen., expr. subst. p. s., G., art. hot. procl. „lui"

asupra căsuţelor şi a livezilor = ci (nţ. cl.) mult., format din două ci s., coord. cop., expr. subst., f., pl., G. + prep. s. „asupra", art. hot. encl. „-lor".

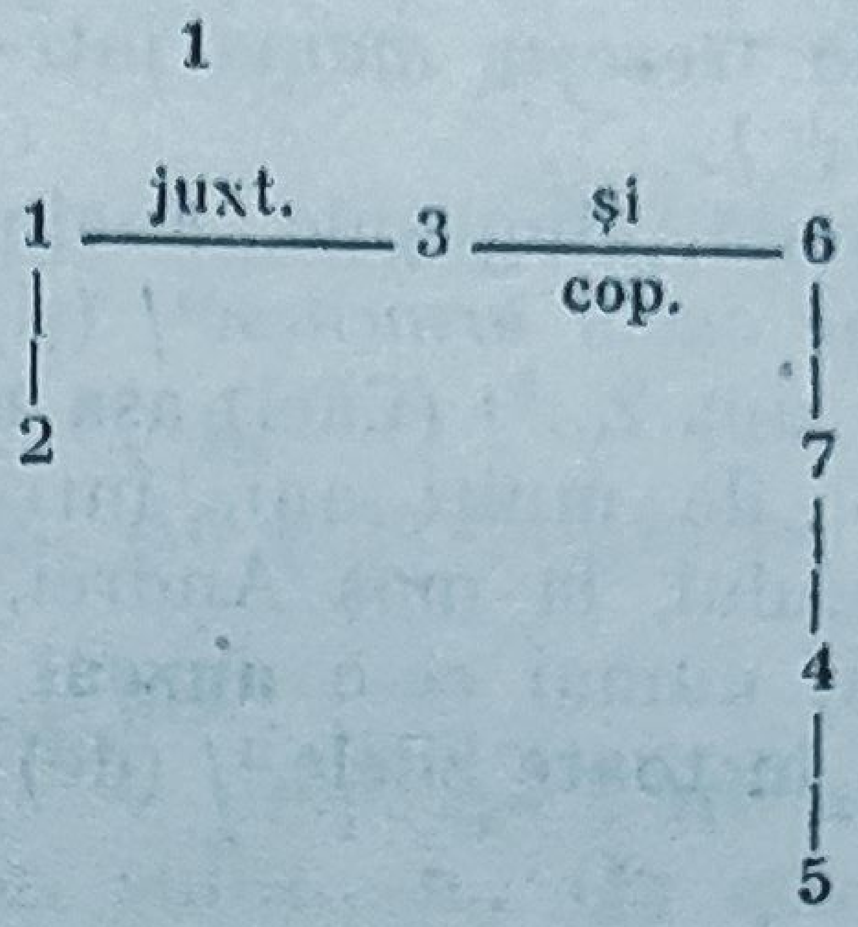
b. *Huţu* (însă) nici acum **nu mergea** iute.[1] / **El era** băiat de cinci ani[1] / (cînd) **plecase** *maică-sa*,[2] / o **ţinea** bine minte,[3] / (şi)[4] / (precum)

a aşteptat zece ani,[4] / (ca să) o **vadă**,[5] / mai **putea**[6] / (să) **aştepte** încă cinci minute.[7] /

(Ioan Slavici, *Budulea Taichii*)

1\. P indep.

juxt.
- 1\. P
- 2\. CT inversă (1)
- 3\. P
- 4\. CM (7)
- 5\. CS (4)
- 6\. P
- 7\. CD (6)

nici acum = ct, expr. adv. t., cu adv. mod de întăr. „nici“
cînd = ct, expr. adv. t., rel., introduce CT
zece ani = ct dezv., format din :
  zece = at. adj., expr. num. card. p-z., s., val. adj., Ac.
  ani = subst. c. s., m., pl., Ac. — complement de timp —
mai = ct, expr. adv. mod cu val. durativă
încă cinci minute = ct dezv., format din :
  minute = ct, expr. subst., n., pl., Ac.
  cinci = at. adj., expr. num. card., val. adj., Ac.
  încă = cm, expr. adv. mod

Analiza altor cuvinte :

era băiat = pr. nom. format din :
  era = vb. cop., ind., imperf., 3 sg.
  băiat = nume pr., expr. subst., m., sg., N., neart.
de cinci ani = at. subst. dezv., format din :
  de... ani = at. subst. prep., expr. subst., Ac. + prep. s. „de“, neart.
  cinci = at. adj., expr. num. card. p-z., val. adj., Ac.
maică-sa = sb. gr., expr. subst., f., sg., N., neart. + *sa*, at. adj., expr. adj. pron. pos., 3 sg., f., N.

ţinea minte = pr. vb., expr. loc. vb. formată din :
ţinea = vb. pr., conjug. III, ind. imperf., 3 sg.
minte = subst., Ac., neart.
bine = cm, expr. adv. mod s., poz.

c.I. Mă **trezeşte** *mama* într-o dimineaţă din somn, cu vai-nevoie, zicîndu-mi :[1] /

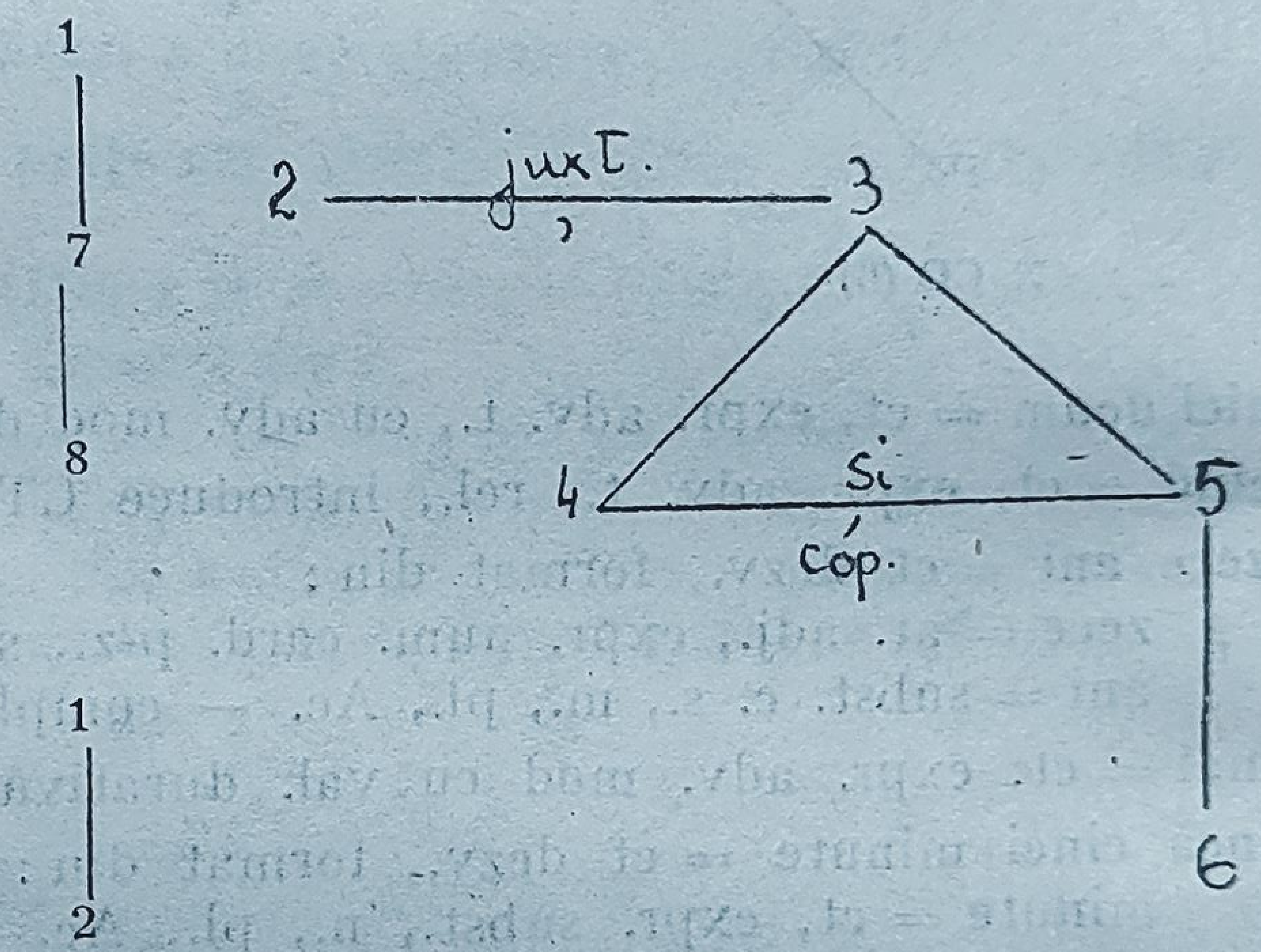
— **Scoală**, duglişule, înainte de răsăritul soarelui ;[2] / iar **vrei**[3]/ (să) te **pupe** *cucul armenesc*[4]/ (şi) (să) te **spurce**,[5]/ (ca să) **nu-ţi** *meargă* bine toată ziua ?...[6]/ (Căci) aşa ne **amăgea** *mama* cu o pupăză[7]/ (*care*)-**şi făcea** cuib, de mulţi ani, într-un tei foarte bătrîn şi scorburos, pe coasta dealului, la moş Andrei, fratele tatei cel mai mic.[8]/

II. (Şi) numai ce-o **auzeai** vara : Pu-pu-pup ! Pu-pu-pup ! — dis-dimineaţă, în toate zilele,[1]/ (de) **vuia** *satul*.[2]/

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

I. 1. P indep.
2. P, 3. P — juxt.
4. CD (3), 5. CD (3) — şi
6. CNS (5)
7. CZ izolată (1)
8. AT (7)

II. 1. P
2. CNS (1)

într-o dimineaţă = ct, expr. subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. „întru" art. nehot. procl. „o"
înainte de răsăritul = ct, expr. subst. c.s. ,n., sg., Ac + loc. prep. „înainte de", art. hot. encl. „—l"
toată ziua = ct dezv. format din :
ziua = ct, expr. subst. val. adv.
toată = at. adj., expr. adj. pron. nehot. s., f., sg., Ac.
de mulţi ani = ct dezv. format din :
de... ani = ct, expr. subst., m., pl., Ac. + prep. „de"
mulţi = at. adj., expr. adj. var., m., pl., Ac., poz.
vara = ct, expr. adv. t., prov. din subst.

des-dimineață = ct, expr. loc. adv. t.
în toate zilele = ct dezv. format din :
    în zilele = ct, expr. subst., Ac. + prep. „în“, art. not. „-le“
    toate = at. adj., expr. adj. pron. nehot. s., pl., Ac ; considerat și adj. var. cu două term.

Analiza altor cuvinte :

cu vai-nevoie = cm, expr. loc. adv., formată din interj. + subst. cu prep.
-mi = ci, expr. pron. pers., neacc., I., sg., D.
într-un tei = cl, expr. subst., m., sg., Ac + prep. „întru“, art. nehot. procl. „un“
pe coastа dealului = cl dezv. format din :
    pe coasta = cl, expr. subst., Ac. + prep. „pe“, art. hot. encl. „-a“
    dealului = at. subst. gen., expr. subst., n., G., art. hot. „-lui“
la moș Andrei = cl dezv. format din :
    la moș = cl, expr. subst. c.s., m., sg., Ac. + prep. „la“, neart.
    Andrei = at. subst. ap., expr. subst. p., N.
fratele tatei cel mai mic = ap. dezv. formată din :
    fratele = at. subst. ap., expr. subst., m., sg., N, art. hot. „-le“
    tatei = at. subst. gen., expr. subst., m., sg., G., art. hot. „-i“
    cel mai mic = at. adj., expr. adj. var. cu două term., m., sg., N., sup. rel. super.
numai ce = cm, expr. loc. adv. formată din : *numai*, adv. mod, + *ce*, adv. mod prov. din pron. int.
satul = sb. gr. s., expr. subst., n., sg., N., art. hot. encl. „-l“.

Ex. 4. pag. 69

Iarna *nopțile* [P] **sînt lungi.**[1] / În nopțile de iarnă [P] *temperatura* **este, uneori, foarte scăzută.**[1] / Primăvara *zilele* [P] *și nopțile* **sînt la un moment dat egale.**[1] / Mie *primăvara* [P] **îmi place** mult.[1]/ În zilele de primăvară *temperatura* **este foarte** [P] **plăcută.**[1]/ Primăvara **se dezvoltă** *vegetația* **mai mult.**[1]/ Curînd **vine** [P] *vara.*[1] / Vara *căldura* [P] **crește mai ales la amiază.**[1] / Dimineața și seara *temperatura* [P] **este potrivită.**[1] / Acum *omul* [P] **se simte mai bine.**[1]/ *Dimineața* **începe** [P] o dată cu răsăritul soarelui.[1]/ *Noaptea* **vine pe** [P] neașteptate.[1]/ În nopțile de vară *omu* [P] **doarme** puțin, dar adînc.[1]/ *El* **se scoală** [P] devreme[1]/ (și) **începe** activi-*l* tatea [P] **înainte de ora șapte.**[2]/

iarna = ct, expr. adv. t., prov. din subst.
în nopţile = ct, expr. subst., f., pl., Ac. + prep. „în“, art. hot. „-le“
primăvara = ct, expr. adv. t., prov. din subst.
la un moment = ct, expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „la“, art. nehot. „un“
în zilele = ct, expr. subst., f., pl., Ac. + prep. „în“, art. hot. „-le“
primăvara = ct, expr. adv. t., prov. din subst.
curînd = ct, expr. adv. t.
vara = ct, expr. adv. t., prov. din subst.
la amiază = ct, expr. subst., Ac. + prep. „la“ ; cu val. de loc. adv.
dimineaţa şi seara = ct mult. format din două ct s., coord. cop., expr. prin adv. t., prov. din subst.
acum = ct, expr. adv. t.
o dată cu răsăritul = ct, expr. subst., n., sg., Ac. + loc. prep. „o dată cu“, art. hot. encl. „-l“
în nopţile = ct, expr. subst., Ac. + prep. „în“, art. hot. encl. „-le“
devreme = ct, expr. adv. t., com.
înainte de ora = ct, expr. subst., f., sg., Ac. + loc. prep. „înainte de“, art. hot. encl. „-a“

Analiza altor cuvinte :

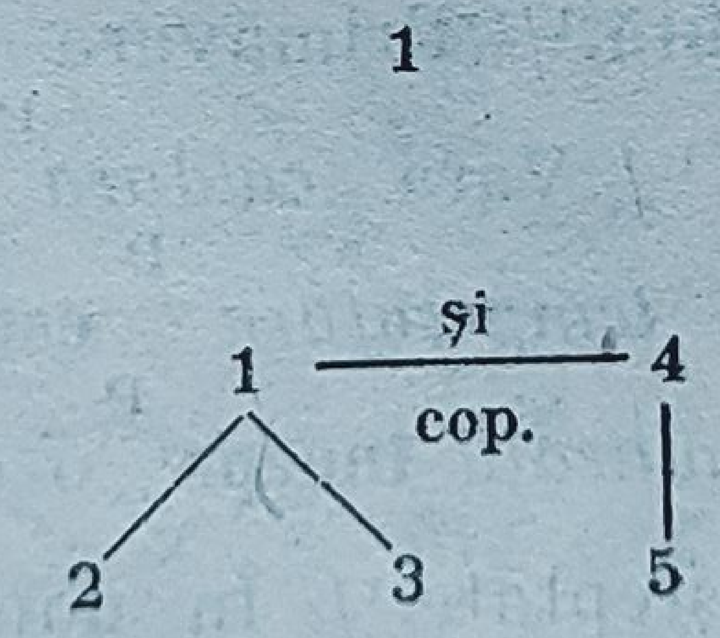
de iarnă = at. subst. prep. ,expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „de“
de primăvară = at. subst. prep., expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „de“
de vară = at. subst. prep., expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „de“.

Ex. 1. pag. 69—70

a. De cîteva ori pe zi şi de cîteva ori pe noapte *trenurile* **străbat**, cu şuiere lungi şi cu vuiet de poduri metalice, pădurile şi munţii Bucovinei.[1] / La Mestecăniş,[1]/ (unde) **e** marea *cumpănă* a apelor,[2] / **trec** de pe Valea Moldovei pe cea a Bistriţei[1]/ — (căreia) acolo toată *lumea* **îi spune** Bistra aurie —[3]/ (şi) atunci **au** tovarăşe de drum *plutele*[4]/ *(care)* **alunecă** foşnind la vale.[5] / (Geo Gogza, *Rarăul)*

1. P indep.

1. P
2. AT (1)
3. AT (1) și
4. P
5. AT (4)

de cîteva ori pe zi = ct dezv. format din :
pe zi = ct, expr. subst., Ac. + prep. „pe"
de cîteva ori = cm, expr. loc. adv., formată din : *de... ori* (prep. + subst.) + *cîteva* (adj. pron. nehot.)
de cîteva ori pe noapte = ct dezv. format din :
pe noapte = ct, expr. subst., Ac. + prep. „de"
de cîteva ori = cm, expr. loc. adv., formată din : *de... ori* (prep. + subst.) + *cîteva* (adj. pron. nehot. com.)
atunci = ct, expr. adv. t.

Analiza altor cuvinte :

de poduri = at. subst.prep., expr. subst., n., pl., Ac. + prep. „de", neart.
unde = cl, expr. adv. l., rel, introduce AT
e = pr. vb., expr. vb. pr., ind. prez., 3 sg.
marea = at. adj., expr. adj. var. o term., f., sg., N., poz., art. hot. al unui subst.
cumpănă = sb. gr. s., expr. subst., f., sg., N., art. hot. atașat adj. precedent
pe cea = cl, expr. pron. dem. dep., f., sg., Ac. + prep. „pe"
căreia = ci (reluat prin *îi*, pron. pers., neacc., 3 sg., f., D.), expr. pron. rel., f., sg., D., introduce AT
tovarășe = cm (e.p.s.), expr. subst., f., pl., N., neart.
plutele = cd, expr. subst., f., pl., Ac., art. hot. encl. „-le"
de drum = at. subst. prep., expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „de", neart.
care = sb. gr. s., expr. pron. rel., s., N., introduce AT
foșnind = cm, expr. vb. ger.

b.I. Vai ![1] / **scriam** aceste rînduri în anul 1846.[2] /

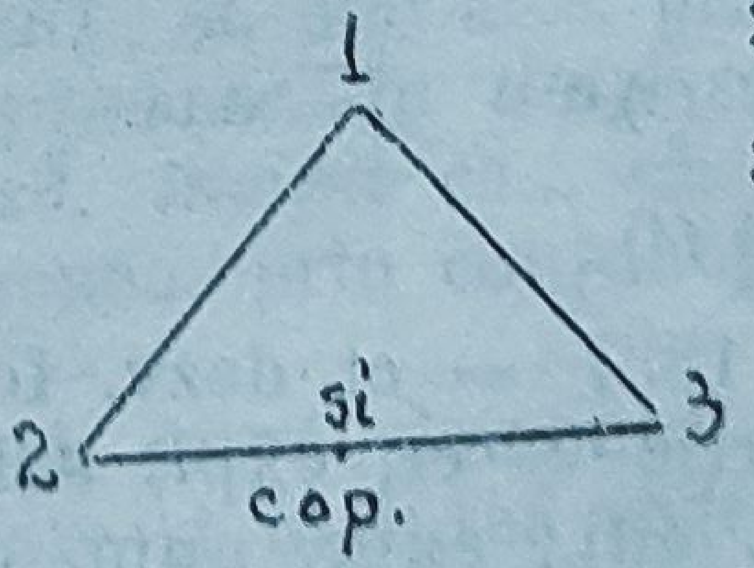
II. *Cine* **mi-ar fi zis** atunci[1] / (că) abia un *an* **va trece**[2] / (și) *inima* îmi **va fi** mai crud de durere **ispitită**.[3] /

III. Era în vremea unei frumoase deșteptări naționale,[1] / (cînd) *un popor* întreg **jurase**[2] / (că) **va muri** pentru Patrie și Libertate.[3] /

(Nicolae Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*)

I. 1. P.
2. P incid.
1
Prop. 2 = P. incid.

II. 1. P
2. CD (1)
3. CD (1)
și

III. 1. P
2. AT (1)
3. CD (2)
1 — 2 — 3

în anul = ct, expr. subst., m., sg., Ac. + prep. „în“, art. hot. „-l“
atunci = ct, expr. adv. t.
în vremea = ct, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „în“, art. hot. „-a“
cînd = ct, expr. adv. t., rel., introduce AT

Analiza altor cuvinte :

vai = nume pr., expr. interj.
rînduri = cd, expr. subst., n., pl., Ac., neart.
cine = sb. gr. s., expr. pron. int. cu val. excl., N.
un an = sb. dezv., format din :
   un = at. adj., expr. num. card. p-z., val. adj., N.
   an = sb., expr. subst., m., sg., N.
îmi = ci, expr. pron. pers., neacc., I., sg., D. (cu val. de D. pos., care are funcție de at. pron. în D.)
va fi... ispitită = pr. vb., expr. vb. pas., intr., ind. viit., 3 sg. (vb. aux. + part. vb. de conjugat)
mai crud = cm, expr. adv. mod, prov. din adj., comp. super.
de durere = cag., expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „de“
pentru Patrie și Libertate = ci (nț. cs.) mult. format din două ci coord. cop., expr., prin subst., f., sg., Ac. + prep. „pentru“.

c. I. **Vom spune**, (așadar),[1] / (că) *fiul* dintîi al lui Ștefan și al Smarandei **s-a născut**,[2] / **poate**,[3] / la 2 martie 1837 sau[2],/ **mai sigur**,[4] / la 10 iunie 1839.[2]/

II. *Scriitorul* **vede lumina zilei**[1] / (și) **copilărește** pînă la școlarizare în casa din Humulești,[2] / *(ce)* **se vede** pînă azi,[3] / (deși) √ **mult mai îngrijită**[4] / (de cum) **arăta** atunci.[5] /

(Istoria literaturii române, vol. III)

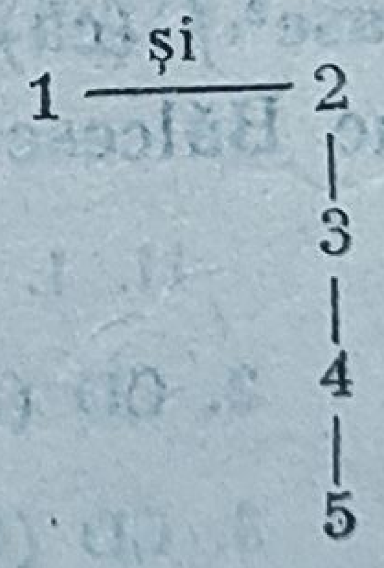
I. 1. P
   2. CD (1)
   3. P incid.
   4. P indic.

Prop. 3,4 = P incid.

II. 1. P ⟩ și
   2. P
   3. AT (2)
   4. CV (3)
   5. CM (4)

√= este

la 2 martie 1837 = ct dezv. format din :
   la... martie = ct, expr. subst., m., Ac. + prep. „la“
   2 = at. adj., expr. num. card. p-z., s., val. adj., Ac.

1937 = at. adj., expr. num. card. p-z., com., val. adj.., Ac.
la 10 iunie 1839 = ct dezv. format din :
la... iunie = ct, expr. subst., m., Ac. + prep. „la“
10 = at. adj., expr. num. card. p-z., s., val., adj., Ac.
1839 = at. adj., expr. num. card. p-z., com., val adj., Ac.
pînă la școlarizare = ct, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. com. „pînă la“, neart.
pînă azi = ct, expr. prep. + adv. t.
atunci = ct, expr. adv. t.

Analiza altor cuvinte :
așadar = conjcț. coord. concl., provine din adv. mod
dintîi = at. adj., expr. num. ord., val. adj., m., sg., N.
poate = pr. vb., expr. adv. mod pr. — în prop. incidentă —
mai sigur = nume pr. al expresiei vb. impers. eliptice de vb. cop., expr. adv. mod., comp. super.
vede lumina zilei = pr. vb., expr. loc. vb. formată din :
vede = vb. pr., act., tr., conjug. II, ind. prez., 3 sg.
lumina = subst., f., sg., Ac. —cd în loc. vb. —
zilei = subst., f., sg., G. — at. subst. gen. în loc. vb. —
deși = conjcț. subord., fără funcție sintactică, introduce CV.
mai îngrijită = nume pr., expr. adj. var., f., sg., N., comp. super.
mult = cm, expr. adv. mod s.

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE TIMP

A. RECAPITULARE

Subordonata circumstanțială de timp *(CT)* îndeplinește funcția de complement de timp al unui verb din regentă. Verbul poate fi la un mod personal sau nepersonal, poate intra în structura unei locuțiuni verbale.

Subordonatele CT sînt introduse prin adverbele relative *cînd, cît*, precedate sau nu de prepoziții ; prin adverbul relativ *cum* cu valoarea locuțiunii conjuncționale *îndată ce, imediat ce ;* prin adverbe nehotărîte compuse cu *ori- (oricînd, orisicînd, oricît) ;* și, mai ales, prin foarte multe locuțiuni conjuncționale : *după ce, pînă ce, în timp ce, în vreme ce, de cîte ori, ori de cîte ori, înainte să, înainte ca... să, cît timp, cîtă vreme, îndată ce, imediat ce ;* de asemenea, prin conjuncțiile *pînă* (provenită din prepoziție), *dacă*.

Subordonatele CT stau, de obicei, după elementul regent. În situații de expresivitate, ele sînt așezate și înaintea regentei. Există topică fixă, înaintea regentei, cînd CT este introdusă prin adverbul

relativ *cum* „îndată ce", iar în regentă se află corelativul *cum*. Circumstanțialele de timp postpuse, cu excepția celor care au în regentă un corelativ, nu se despart de elementul lor regent prin virgulă, spre deosebire de cele antepuse, care se despart.

O atenție deosebită trebuie acordată adverbelor sau locuțiunilor adverbiale corelative cu sensul „îndată", care îndeplinesc în regentă, pe lîngă același verb, funcția de CT: aceste corelative nu trebuie încercuite, întrucît nu sînt elemente relative:

CT	P
(Cum) veni,[1] /	îndată plecă.[2] /
	cum plecă.[2] /
	pe loc plecă.[2] /
	și plecă.[2] /

Spre deosebire de adverbele relative și nehotărîte, care au funcție sintactică în subordonata CT pe care o introduc, conjuncțiile și locuțiunile conjuncționale, precum și adverbul relativ *cum* „îndată ce" nu au funcție sintactică, fiind doar elemente introductive în frază.

B. TEXTE ANALIZATE

Ex. pag. 71—72. Arătați felul propozițiilor și relațiile dintre ele în următoarele fraze:

(Cînd) **ajunseră** în poiană,[1] / *Măriuca* **arătă** cu degetul:[2] / „**Uite** **căpița**..."[3] /

(Gala Galaction, *La Vulturi!*)

1. CT (2)
2. P
3. P indep.

```
2   3
|
|
1
```

Analiză gramaticală a cuvintelor:

cînd = ct, expr. adv. de timp., rel., introduce CT
ajunseră = pr. vb., expr. vb. pr. pers., conjug. III, act., ind. perf. s., 3 pl
uite = pr. vb., expr. interj. pred.
căpița = cd, expr. subst. c.s., f., sg., Ac., art. hot. encl. „-a".

(Dar) *nimeni* **nu spuse**[1] / (ce) **făcea** *sublocotenentul* Roșu[2] / (cînd) **era ofițer** de rond.[3] /

(Marin Preda, *O oră din august*)

1. P
2. CD (1)
3. CT (2)

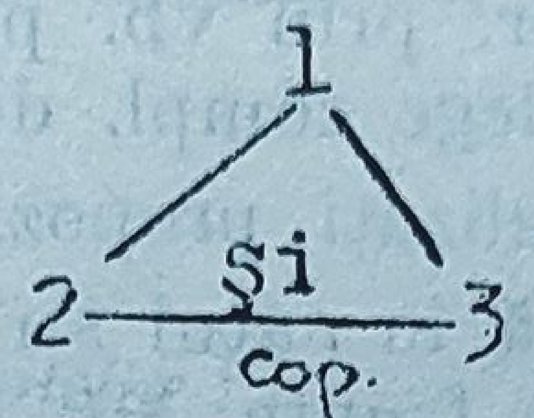
```
1
|
2
|
3
```

Analiză gramaticală a cuvintelor :
nimeni = sb. gr. s., expr. prin pron. neg., s., N.
Roşu = at. subst. apoz., expr. prin subst. p.s., N.

(Iar) a doua zi,[1] / (cînd) **mă deşteptai**[2] / (şi)-**mi aruncai privirea** peste împrejurimi,[3] / *firea* întreagă mi **se păru ca răsărită** atunci, pentru întîiaşi dată, din sînul adînc al apelor creaţiunii[1]. /

(Calistrat Hogaş, *Singur)*

1. P
2. CT (1) } şi
3. CT (1) }

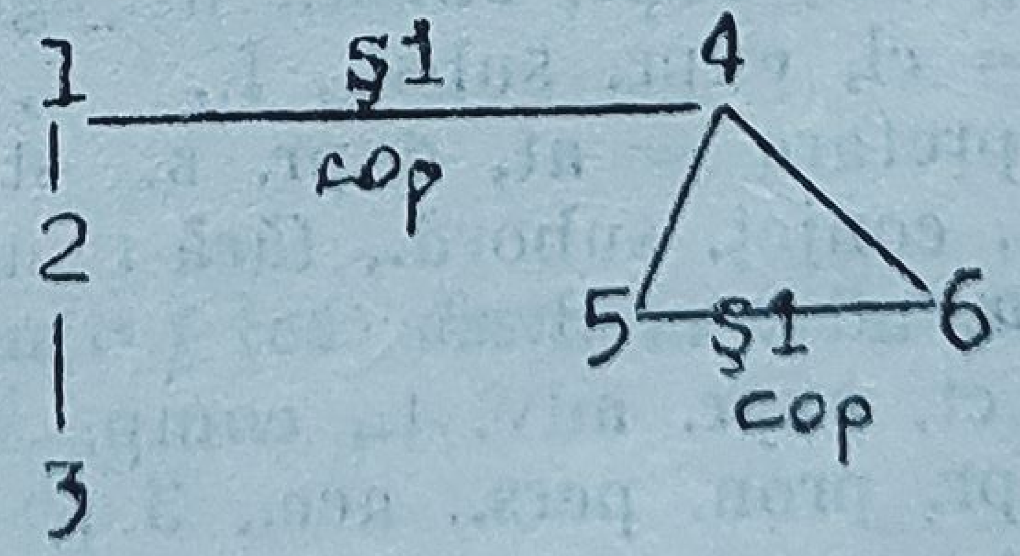

Analiză gramaticală a cuvintelor :
a doua zi = ct dezv., format din :
a doua = at. adj., expr. prin num. ord., val. adj., f., sg., Ac.
zi = ct, expr. subst., f., sg., Ac.
-mi aruncai privirea = pr. vb., expr. prin loc. vb., formată din :
-mi aruncai = vb. pr., conjug. I, reflexiv — cu pr. refl. „mi", D. pos., at. pron. în D. — tranz., ind. perf. s., 1 sg.
privirea = subst. c.s., f., sg., Ac., cd în loc. vb.
se păru ca răsărită = pr. nom. format din :
se păru (= păru) vb. cop. refl. — cu pr. refl. în Ac. —, ind., perf. s, 3 sg.
ca răsărită (= răsărită) = nume pred., expr. vb. part. cu formă adj., f., sg.
pentru întîiaşi dată = ct, expr. loc. adv. de timp, formată din prep. + num. ord. + subst.

(Şi) **una e**[1] / (să) **mori** la datorie[2] / (cînd) te **izbeşte** *un glonţ sau o schijă*[3] /, / (şi) **alta e**[4] / (să) **fii legat** de stîlp[5] / (şi) (să) te **execute** *plutonul* de execuţie. /

(M. Preda, *O oră din august)*

1. P
2. SB (1) } şi
3. CT (2)
4. P
5. SB (4) } şi
6. SB (4) }

Analiză gramaticală a cuvintelor:

una e, alta e = pr. nom. format din:
e = vb. cop., ind. prez., 3 sg.
una, alta = nume pred., expr. prin pron. nehot. s., f., sg., N.
un glonț sau o schijă = sb. gr. mult. ,format din două sb. simple, coord. prin conj. disj. „sau", exprimate prin subst., N, cu art. nehot. procl.
să fii legat = pr. vb., expr. prin vb. pred., conjug. I, pasivă, conj. prez., 2 sg. (se subînțelege compl. de agent = *de cineva).*

Ex. 4, p.. 72—73. Analizați propozițiile din textele următoare:

a. I. (Cînd) *Tudor* **intră** în satul strămoșilor lui, la Șoimărești,[1] / parcă i **se luă** *un văl* de pe frunte...[2] /

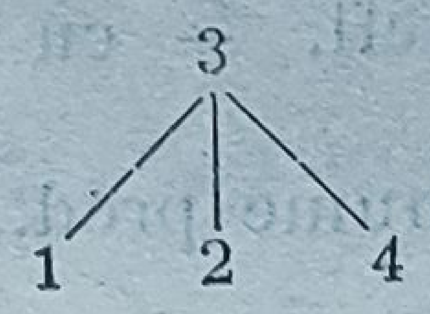
1. CT (2)
2. P

II. (După ce) *tatăl și fiica* **intrară** în curtea lor de piatră,[1] / *oșteanul,*[3] / (ca să) **poată vedea** pe Magda cît mai curînd,[2] / **se despărțise** de ei[3] / (ca să) **facă un ocol** grabnic în satul lui.[4] /

(După Mihail Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*)

1. CT (3)
2. CS (3)
3. P
4. CS (3)

Analiză gramaticală a unor cuvinte:

cînd = ct, expr. adv. t., rel, introduce CT
parcă = cm, expr. adv. mod
i = ci, expr. pron. pers., neacc., 3 sg., m., D.
se luă = pr. vb., expr. vb. pr., [illegible] cu sens pas. — cu pron „se" în Ac. — intr., ind. perf. s., 3 sg.
un văl = sb. gr. s., expr. subst., n. sg., N., art. nehot. procl. „un"
de pe frunte = cl, expr. subst., f., [illegible], Ac. + prep. com. „de pe";
(altă interpretare = at, expr. subst. cu prep.)
după ce = loc. conjcț. subord., fără funcție sintactică, introduce CT.
cît = cm, expr. adv. mod s.
mai curînd = ct, expr. adv. t., comp. super.
de ei = ci, expr. pron. pers., acc., 3 p[illegible] m., Ac. + prep. „de"
să facă un ocol = pr. vb., expr. loc. v[illegible] formată din:
să facă = vb. pr., conj. prez., 3 sg.

un ocol = subst., n., sg., Ac., art. nehot.; cd în loc. vb.
grabnic = at. adj., expr. adj. var., n., sg., Ac., poz.

b. (Pe cînd) cu zgomot cad
Izvoarele-ntruna,[1] /
Alunece *luna*
Prin vîrfuri lungi de brad.[2] /

(Mihai Eminescu, *Mai am un singur dor*)

1. CT (2)
2. P

2
|
1

Analiza gramaticală a cuvintelor:

pe cînd = ct, expr. prep. + adv. t., rel., introduce CT (după GA este loc. conjcț., fără funcție sintactică)
întruna = cm (nț. ct), expr. adv. mod, cu val. de durată
alunece = pr. vb., expr. vb. pr., conj. prez., cu val. imperativă, 3 sg.

c. (Cît timp) străbat Țara de Sus, pe valea cea largă a Moldovei,[1] / *călătorii* nu-și iau ochii de la fereastra trenului.[2] /

(Geo Bogza, *Rarăul*)

1. CT (2)
2. P

2
|
1

Analiză gramaticală a cuvintelor:

cît timp = loc. conjcț. subord., introduce CT.
cea largă = at. adj., expr. adj. var., f., sg., Ac., poz., art. adj-dem. *cea*
nu-și iau ochii = pr. vb., expr. loc. vb., formată din:
nu-și iau = vb. pr. formă neg. cu adv. mod neg. „nu", ind. prez. 3 pl., refl. — cu pron. „și" în D. pos. — at. pron. în D. —
ochii = subst., m., pl., Ac., art. hot. encl. „-i"; cd în loc. vb.

d. I. (Cum) o văzu,[1] / *inima* i se strînse ca-n clește.[2] /

1. CT (2)
2. P

2
|
1

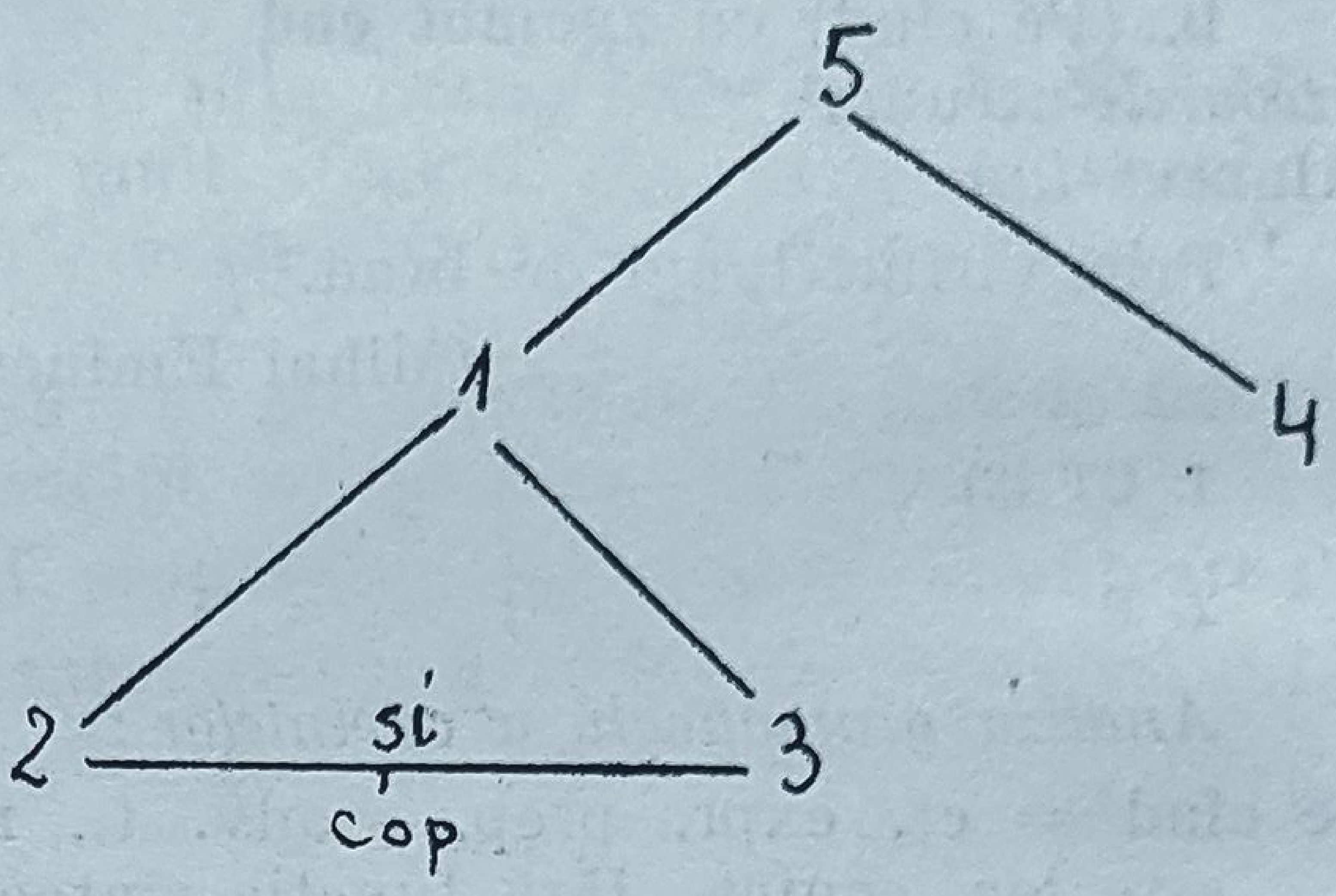
II. Apoi o aținti[1] / (și) simți[2] / (că) *despărțirea* lor era veșnică.[3] /

1. P
2. P } și
3. CD (2)

1 —(și / cop)— 2
|
3

III. (Cum) o **văzu**^{1} / (că) **l-a cunoscut**^{2} / (și)-i **zîmbește**,^{3} / *mînia*^{4} / (pe care) i-o **jurase**,^{4} / (și) *furtuna* vorbelor, și *fulgerul* ochilor **pieriră**.^{5} /

1. CT (5)
2. CD (1) .... (CM, PRS) } și
3. CD (1) .... (CM, PRS)
4. AT (5)
5. P

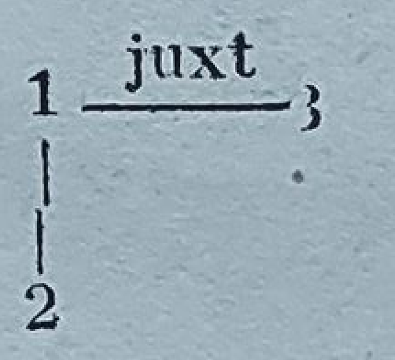
IV. Se simți departe și despărțit de ea.^{1} /

1. P — independentă

V. *Magda* țipase ușurel^{1} / (cînd) îl **cunoscuse**^{2}; / apoi îi *zîmbi* cu bucurie.^{3} /

(Mihail Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*)

1. P } juxt.
2. CT (1)
3. P

Analiza gramaticală a cuvintelor :

cum = adv. relativ, cu val. de loc. conjcț. („imediat ce", „îndată ce"), fără funcție sintactică, introduce CT

i = ci, expr. pron. pers., neacc., 3 sg., m., D; are și val de D. pos. cu funcție de at. pron. în D. al subst. *inima*

ca-n cleşte = cm comp., expr. subst., Ac. + prep. „în" și adv. mod de comp. „ca"

pe care = cd (reluat prin *o*, pron. pers., neacc., 3 sg., f., Ac.), expr. pron. rel., Ac. + prep. „pe", introduce CD

departe = cl, expr. adv. loc

despărțit = cm (e.p.s.), expr. part. cu formă adj., m., sg., N.

de ea = ci, expr. pron. pers., acc., 3 sg., f., Ac. + prep. „de"

ușurel = cm, expr. adv. mod, prov. din adj.

cînd = ct, expr. adv. t., relativ, introduce CT

apoi = ct, expr. adv. t.

Ex. 1, p. 74. Analizați propozițiile din frazele următoare:
a. I. **Fată dragă, nici nu știi**[1] / (ce)-mi **aduci.**[2] /

1. P — 1
2. CD (1) — 2

II. **Tu-mi aduci**[1] / *(ce)* **are să fie** peste patruzeci-cincizeci de ani pe plaiul dezrobit de Tudor.[2] /

(Gala Galaction, *La Vulturi!*)

1. P — 1
2. CD (1) — 2

Analiză gramaticală a cuvintelor:
fată = subst., f., sg., V., neart., fără funcție sintactică
dragă = at. adj., expr. adj. var., f., sg., V., poz.
ce = cd, expr. pron. rel. s., Ac., introduce CD
ce = sb. gr., expr. pron. rel., s., N., introduce CD
are să fie = pr. vb., expr. vb. pr., ind. viit. formă perifrastică, 3 sg
peste patruzeci-cincizeci = ct, expr. num. card. p-z. com., val. subst. cu sens aprox., Ac. + prep. „peste"
de ani = at. subst. prep., expr. subst., Ac. + prep. „de", neart.
dezrobit = at. adj., expr. vb. part., formă adj., n., sg., Ac.
de Tudor = cag., expr. subst. p.s., Ac. + prep. „de".

b. **Se cuvine**, după rînduiala bunilor povestitori de odinioară[1], / (să) **arătăm**[2] / (că) *sfîrșitul* văduvei lui Ieremia-vodă **a fost cel mai nenorocit** dintre al tuturor doamnelor Moldovei.[3] / *(Neamul Șoimăreștilor)*

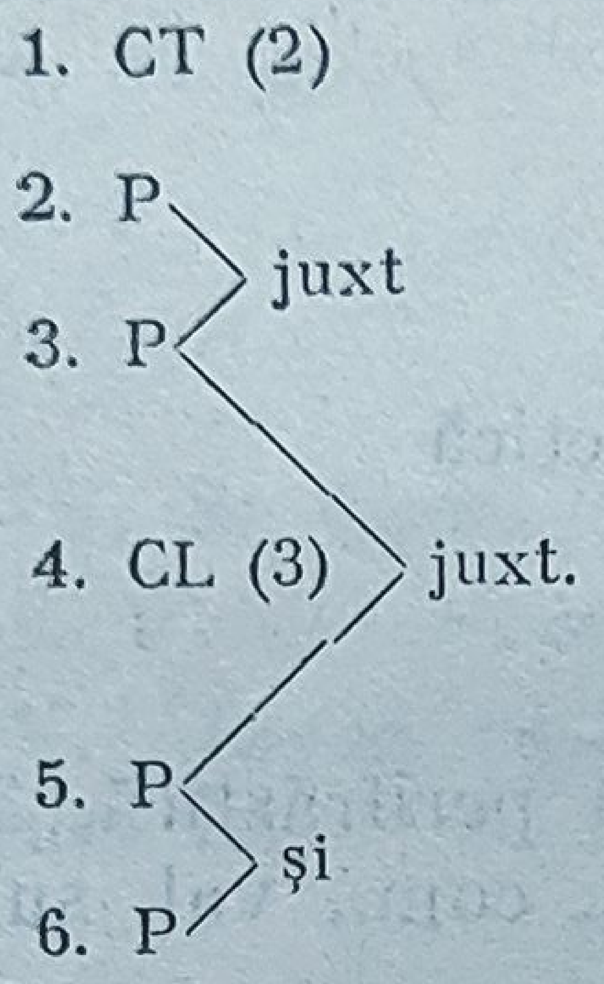
1. P — 1
2. SB (1) — 2
3. CD (2) — 3

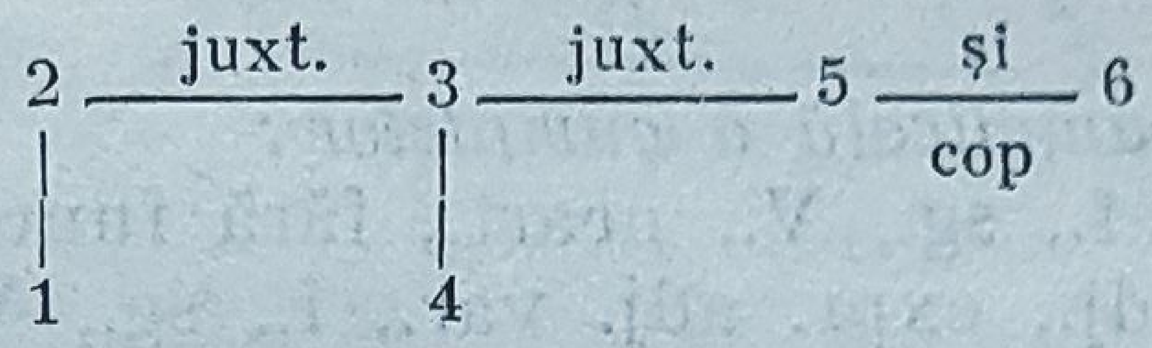
Analiza gramaticală a cuvintelor:
se cuvine = pr. vb., expr. vb. pr. impers., refl. — cu pron. „se" în Ac. —, intr., ind. prez., 3 sg.
după rînduiala = cm, expr. subst., Ac. + prep. „după", art. hot. encl. „-a"
bunilor = at. adj., expr. adj. var., m., pl., G, poz., art. hot. „-lor"
de odinioară = at. adv., expr. prin prep. + adv. t.
a fost cel mai nenorocit = pr. nom. format din:
a fost = vb. cop., ind. perf. c., 3 sg.
cel mai nenorocit = nume pr., expr. adj. var., n., sg., N., sup. rel. super.

dintre al doamnelor = cm comp., expr. subst., G. + art. pos. gen. „al", cu prep. „dintre"
tuturor = at. adj., expr. adj. pron. nehot. s., f., pl., G.; considerat și adj. var. cu două term.

c. *Eu*, fiind ascuns în cămară,[2] / (cum) **aud** unele ca aceste,[1] / iute **mă sui** în pod,[2] / **umflu** pupăza[3] / (de unde) **era**,[4] / **sai** cu dînsa pe sub streșina casei[5] / (și) **mă duc** de-a dreptul în tîrgul vitelor...[6] /

(Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Analiza gramaticală a cuvintelor:

fiind ascuns = cz, expr. prin:
fiind = vb. cop., ger.
ascuns = nume pr., expr. adj., m., sg., N. (prov. din vb. part.)
cum = adv. rel. cu rol de conjcț., introduce CT.
unele = cd, expr. pron. nehot. s., f., pl., Ac.
ca aceste = at. pron. prep., expr. pron. dem. aprop., f., pl., Ac. + prep. „ca", provenită din adv. mod comp.
de unde = cl, expr. adv. l., rel. + prep. „de" (după GA = loc. conjcț.)
era = pr. vb., expr. vb. pr. ,ind. imperf., 3 sg.
cu dînsa = ci (după GA = compl. sociativ), expr. pron. pers., f., 3 sg., Ac. + prep. „cu"
pe sub streșina = cl, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. com. „pe sub"
de-a dreptul = cm, expr. loc. adv. mod.

d. (Cînd) **m-am auzit** vorbind[1], / **mi-am dat seama**[3] / (că),[4] / (chiar dacă) **mă împușcă**,[3] / **nu voi spune**[4] / (și) **am simțit** în același timp[5] / (că) **nu mă vor împușca**,[6] / (fiindcă) **mă auzeam** cu urechile mele[7] / (cum) **știu**[8] / (să) **mă apăr**, și pe mine și pe oamenii mei.[9] /

(M. Preda, *O oră din august*)

1. CT (2)

2. P

3. CV (4)

4. CI (2) — și

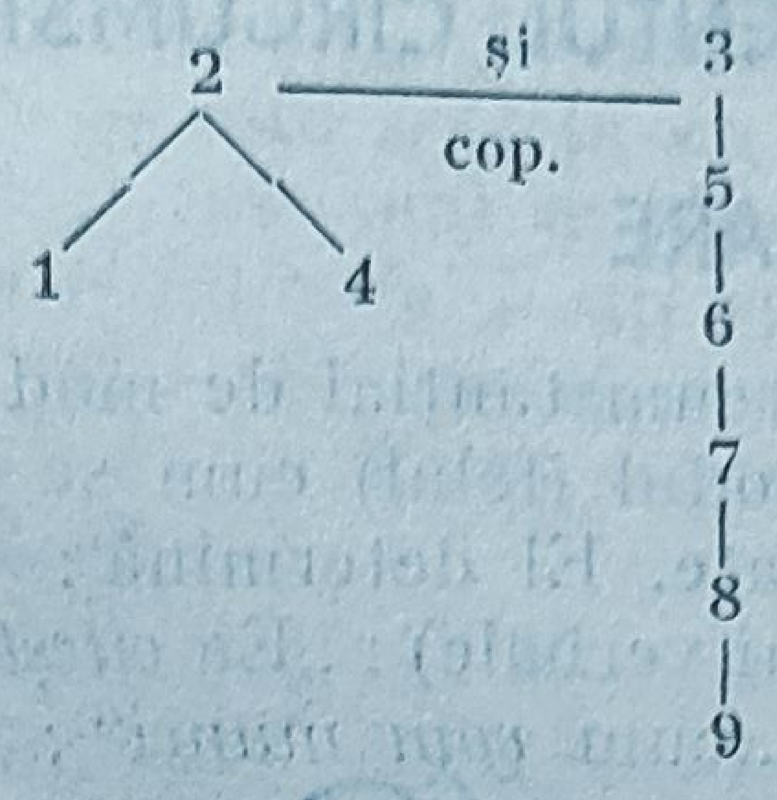
5. P

6. CD (5)

7. CZ (6)

8. CD (CM) (7)–(PRS)

9. CD (8)

Analiză gramaticală a cuvintelor :

cînd = ct, expr. adv. t., rel., introduce CT

m-am auzit = pr. vb., expr. vb. pr., refl. — cu pron. refl. „mă“ în Ac. cu funcție de cd -, intr., ind. perf. c, 1 sg.

vorbind = cm (e.p.s.), expr. vb. ger.

mi-am dat seama = pr. vb., expr. loc. vb., formată din :

mi-am dat = vb. pr., refl. — cu pron. refl. „mi“ în D. — tr., ind. perf. c., 1 sg.

seama = subst., f., sg., Ac.

chiar dacă = loc. conjcț. subord., introduce CV

în același timp = ct dezv., format din :

în... timp = ct, expr. subst., Ac. + prep. „în“

același = at. adj., expr. adj. pron. dem. id., n., sg., Ac.

mele = at. adj., expr. adj. pron. pos., 1 sg., un pos., are formă de pl., f., Ac.

cum = cm, expr. adv. mod, rel., introduce CD (CM)

să mă apăr = pr. vb., expr. vb. pr., refl. — cu pron. refl. „mă“ în Ac., cu funcție de cd anticipat al cd *pe mine* —, conj. prez., 1 sg.

și pe mine și pe oamenii = cd mult. format din două cd. coord. prin conjcț. cop. „și... și“ (anticipate prin *mă*, pron. refl.), exprimate prin :

pe mine = pron. pers., acc., 1 sg., Ac. + prep. „pe“

pe oamenii = subst., m., pl., Ac. + prep. „pe“, art. hot. encl., „-i“

mei = at. adj., expr. adj. pron. pos., 1 sg., un pos., are formă de pl., m., Ac.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANŢIAL DE MOD

A. RECAPITULARE

Complementul circumstanţial de mod este partea secundară a propoziţiei care arată modul (felul) cum se desfăşoară sau se înfăţişează o acţiune sau o calitate. El determină :

— *verbe* (locuţiuni verbale) : „Ea *citeşte* frumos", „... *recită* expresiv" „*Ia* bine *aminte!*", „...cum *vom munci*" ;

— *adjective* : „...*frumoasă* ca soarele", „...destul de *mare*", „...atît de *frumoasă*", „...mult *mai mari*" ;

— *adverbe* : „...*mai bine* decît ieri", „...ştie *mai mult* decît toţi băieţii" ;

— *interjecţii* : „...cel mijlociu, *ţuşti!* iute sub un chersin", „...*hai* mai repede !".

Complementul circumstanţial de mod este exprimat prin :

— *substantive* — în cazul *acuzativ* precedate de prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale : „...miroase *a primăvară, a pîine* caldă", „...bun *ca pîinea* caldă", „El ne explică *cu pricepere, cu calm...*" ;

— în cazul *dativ*, precedate de prepoziţia *asemeni*, provenită din adverb : „...ard *asemeni unor luminări...*" ; de asemenea substantivele în dativ pot fi precedate şi de prepoziţiile *contrar, conform* : „...A lucrat *conform planului*", „... a plecat *contrar indicaţiilor*" ;

— *pronume* în cazul acuzativ precedate de prepoziţiile *ca, cît, decît* (provenite din adverbe de mod comparative), *din, dintre* etc. : „...mai bun *decît mine*", „...cel mai bun *dintre noi*", „...cel mai bun *dintr-aceia*" ;

— *numerale* cu valoare substantivală („Ei merg *doi cîte doi*", „...mai bun *decît cei doi*", „...mai bun *ca al doilea*") şi cu valoare adverbială („...munceşte *înzecit*", „...a cîştigat *de două ori*") ;

— *adjective cu valoare substantivală* în cazul acuzativ cu prepoziţii : „...cel mai bun *dintre cei mai buni*" ;

— *adverbe* de mod : „...*mult* mi-ar plăcea", „...să umble *tot* cu domnişorii", „...*mai* trăia încă", „...ea vorbeşte *respectuos*", „...priveşte *lung*", „Era *aşa de* frumos", „...*mai întîi* Dacia era un regat" — cele mai multe dintre aceste adverbe sînt propriu-zise, altele sînt provenite din adjective, numerale şi, mai ales, din substantive : „...doarme *tun*", „...gol *puşcă*", „...aleargă *glonţ*", „...doarme *buştean*" (unii cercetători consideră adverbele *tun, buştean* etc. substantive cu valoare adverbială, tot aşa cum le consideră şi pe *vara, iarna, seara, dimineaţa* — care arată timpul desfăşurării unei acţiuni) ;

— *locuțiuni adverbiale* de mod : „...fuseseră luați *prin surprindere*", „...priveau *cu luare-aminte*", „...este greșită *cu totul*", „...pomenind *cu drag*", „...cum ar fi *de pildă*", „...îi veni în minte *dintr-o dată*", „...trec *fără încetare*", „...dați-mi *de bunăvoie*", „...ați spus-o *de mai multe ori*", „...mă trezește... *cu vai-nevoie*", „Și *numai ce*-o auzeai...", „...*mai ales* că el nu putea..." (*mai ales* este locuțiune adverbială, formată din adadverbul *mai* și adverbul *ales*) ;

— *interjecții* : „...și *haidea-haidea* am ajuns", „Merge *lipa-lipa*" ;

— *verbe* — la modul *infinitiv* precedate de prepoziții : „A plecat *fără a mai aștepta*", „A venit *fără a fi rezolvat* ceva" ;

— la modul *gerunziu* : „...care alunecă *foșnind*", „...el se ridică greu, *trudindu-se*", „Merge *șchiopătînd*".

Complementul circumstanțial de mod este :

— *simplu* : „...or fi venit *fără veste*", „...reflectînd *asemeni unor oglinzi*", „...nu era vorba... *pur și simplu* de..." ;

— *multiplu* : „...se stinse *tînguios și jalnic*", „... *mai mult ori mai puțin* populate...", „Merge *fără a privi* pe nimeni *și fără a vorbi*" ;

— *dezvoltat* : „...să țină... *unii la alții*", „...secundele vor urma *una după alta*", „Procedează *ba într-un fel, ba într-altul*" (în ultimul exemplu, avem un complement de mod multiplu format dintr-un complement de mod dezvoltat și unul simplu).

Adverbul de mod relativ-interogativ *cum*, care introduce subordonate de specii diferite, îndeplinește funcția sintactică de complement de mod) Știu / *(cum)* procedezi.), de nume predicativ (Știu / *(cum) ești)* sau este fără funcție sintactică, echivalent cu locuțiunile conjuncționale de cauză și de timp : *din cauză că, imediat ce (Cum)* o văzu / inima i se strînse. ; *(Cum)* e unul alb ca laptele, / ne pune dracul...). Adverbele *cum, cît* precedate de prepozițiile *după, pe* formează locuțiuni conjuncționale subordonatoare de mod, fără funcție în subordonatele pe care le introduc.

Notă : Elementele predicative suplimentare, frecvente în textele analizate, au fost interpretate de noi ca niște complemente de mod de tip special, menționîndu-se în paranteză că sînt e.p.s., după GA, și că au cazul N. cînd sînt exprimate prin substantive, adjective, participii fără prepoziții — și cînd sînt echivalente cu nume predicative în N. Această parte de propoziție, care nu se studiază în gimnaziu, este interpretată de elevi diferit : ca un complement de mod (întrucît răspunde la întrebarea *cum ?*), ca un atribut (întrucît se referă la un nume sau un substitut al acestuia, adesea acordîndu-se cu el) sau ca un complement direct (care răspunde la întrebarea *ce ?*).

B. TEXTE ANALIZATE

Ex. 1, pag. 75. Analizați complementele circumstanțiale de mod din textele următoare, stabilind valoarea lor morfologică. Precizați felul propozițiilor :

I. *Elena* **învață** bine la limba română.[1] / *Ea* **citește** frumos[1] / (și) **recită** expresiv poeziile învățate.[2] / *Noi* **memorăm** cu plăcere multe dintre poeziile explicate atît de frumos în orele de limba română.[1] /

II. (Cînd) *un elev* **pronunță** greșit cîte un cuvînt[1] / (sau) **recită** monoton,[2] / *profesorul* nostru îl **corectează** cu răbdare.[3] /

III. *El* **ne explică** cu pricepere[1] / (cum) **trebuie** *recitată* corect *o poezie.*[2] /

IV. *Profesorul* **intervine**[1] / (dacă) *cineva* **reproduce** mecanic diferite strofe.[2] /

I. 1. P. indep. — 1

1. P ⟩ și — 1 —și/cop— 2

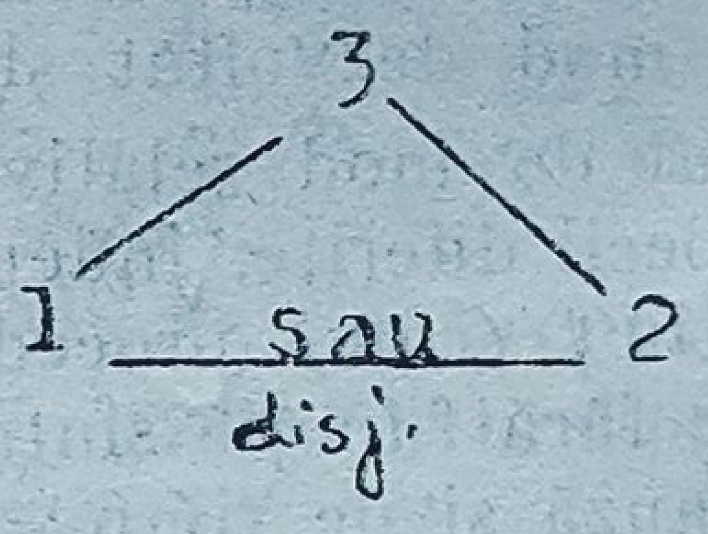
1. P

1. P indep. — 1

II. 1. CT (3) ⟩ sau

2. CT (3)

3. P

III. 1. P — 1 | 2

2. CD (1)

IV. 1. P — 1 | 2

3. CȚ (1)

bine = cm, expr. adv. mod s., poz.
frumos = cm, expr. adv. mod, prov. din adj., poz.
expresiv = cm, expr. adv. mod, provine din adj., poz.
cu plăcere = cm, expr. loc. adv. mod
atît de = cm, expr. adv. mod + prep. s. „de“
frumos = cm, expr. adv. mod, prov. din adj.
greșit = cm, expr. adv. mod, prov. din vb. part.
monoton = cm, expr. adv. mod, prov. din adj.
cu răbdare = cm, expr. prin. subst. în Ac., cu val. unei loc. adv. mod.
cu pricepere = cm, expr. prin. subst. în Ac., cu val. unei loc. adv. mod

cum = cm, expr. adv. mod, rel., introduce CD
corect = cm, expr. adv. mod, prov. din adj.
mecanic = cm, expr. adv. mod, prov. din adj.

Analiza altor cuvinte:

cîte un = at. adj., expr. num. card. distr., val. adj., Ac.
nostru = at. adj., expr. adj. pron. pos., pers. I pl., are formă de m., sg., N.
recitată = sb. gr. s., expr. vb. inf. pas., eliptic de vb. aux. „a fi"
o poezie = sb. gr. s., expr. subst. c. s. f., sg., N., art. nehot. procl. „o"; (subiect al infinitivului pasiv „a fi recitată")
diferite = at. adj., expr. adj. var. două term., f., pl., Ac.

Ex. 3, pag. 75. Analizați cuvintele subliniate din următoarele texte:

Vecinul nostru are un cocoș *frumos*. Acesta cîntă tare *frumos*. El are și un cîine *rău*, care l-a mușcat *rău* pe Alexandru. Ioana are un scris *corect*. Dan pronunță *corect* fiecare cuvînt. Emil este un băiat *respectuos*. El vorbește *respectuos* cu toată lumea.

frumos = at. adj., expr. adj. var., două term., m., sg., Ac., poz.
tare frumos = cm, expr. adv. prov. din adj., sup. abs.
rău = at. adj., expr. prin adj. var. două term., m., sg., Ac., poz.
rău = cm, expr. adv. mod., prov. din adj., poz.
corect = at. adj., expr. adj. var. două term., n., sg., Ac., poz.
corect = cm, expr. adv. mod, prov. adj., poz.
respectuos = at. adj., expr. adj. var. două term., m., sg., N., poz.
respectuos = cm, expr. adv. prov. adj.

Ex. 1, pag. 76

a. *Tunarii* **se răsuciră** și (P) *ei* pe coaste[1] / (și) **se ridicară** (P) în capul oaselor.[2] ! *Ce-o* (P) **fi** ?[1] / **Or fi venit** (P) iar *americanii* fără veste... ?[1] /

Pe cer, de pe aeroport **urca** cu repeziciune (P) *o formație* de trei avioane.[1] / **Fuseseră luați** (P) prin surprindere ?[1] /

(După Marin Preda, *O oră din august*)

pe coaste = cm, expr. subst., Ac. + prep. s. „pe", neart.
în capul oaselor = cm, expr. subst. c.s., n., pl., G. + loc. prep. „în capul", art. hot. encl. „-lor"
iar = cm, expr. adv. mod
fără veste = cm, expr. loc. adv. mod
cu repeziciune = cm, expr. subst. în Ac., cu val. unei loc. adv. mod
prin surprindere = cm, expr. loc. adv. mod (formată din prep. s. „prin" + subst. „surprindere")

Analiza altor cuvinte :
şi ei = sb. gr. s. reluat, expr. pron. pers., 3 pl., m., N., întărit de adv. mod de întăr. „şi"
ce = sb. gr. s., expr. pron. int. invar., N.
o fi = pr. vb., expr. vb. pr. impers., ind. viit., formă populară, 3 sg.
or fi venit = pr. vb., expr. vb. pr., act., intr., ind. viit., forma populară, 3 pl.
pe cer = cl, expr. subst. c.s., n., sg., Ac. + prep. s. „pe", neart.
de avioane = at. subst. prep., expr. subst. c.s., n., pl., Ac. + prep. s. „de"
fuseseră luaţi = pr. vb., expr. vb. pr., pas., intr., conjug. I, ind. m.m.c.p., 3 pl. (aux. vb. *a fi* + part. vb. de conjug.).

b. *Orheianu* **se opri**[1] (P) / (şi) **zise** (P) c-un fel de mulţămire, rotindu-şi ochii asupra tuturor celor[2] / *(care)* **erau de faţă** (AT) :[3] /

— **Bine v-am găsit,** (P) oameni buni ![1] /

— **Îţi mulţămim,** (P) boierule...[1] /

Răspunse (P) *preotul* cu bunătate şi cu privire bună, făcînd un pas înainte.[2] / *Ceilalţi* **murmurară** (P) încet salutarea[1] / (şi) **priveau** (P) cu luare-aminte la vechiul lor duşman.[3] /

(M. Sadoveanu, *Neamul Şoimăreştilor)*

cu mulţămire = cm, expr. subst., c.s., f., sg., Ac. + prep. s. „cu", neart.
bine = cm, expr. adv. mod s., poz.
cu bunătate şi cu privire = cm mult. format din două cm s., coord. cop., expr. substantive c.s., f., Ac. + prep. s. „cu", neart.
încet = cm, expr. adv. mod s., poz.
cu luare-aminte = cm, expr. loc. adv. de mod (formată din prep. s. „cu" + loc. subst. „luare-aminte")

Analiza altor cuvinte :
un fel de = at. subst. prep., expr. loc. adj. (= „anumită")
rotindu-şi = ct, expr. vb. refl. — cu pron. în D. pos. cu funcţie de at. pron. în D. —, ger.
asupra... celor = ci, expr. pron. dem. dep., forma scurtă, pl., G. cu prepoz. s. „asupra"
tuturor = at. adj., expr. adj. pron. nehot. s., pl., G. ; considerat şi adj. var. cu două term.
erau de faţă = pr. nom., format din :
erau = vb. cop., act., intr., ind. imperf., 3. pl.

de față = nume pr., expr. loc. adj. („prezenți")
oameni = subst. c.s. ,m., pl., V., neart., fără funcție sintactică
buni = at. adj., expr. adj. var. două term., m., pl., V., poz.
la... dușman = ci, expr. subst. c.s., m., sg., Ac. + prep. s. „la", neart.

c. *Stăpînirea* romană în Dacia [P] **prezintă** un dublu aspect.[1] / *Ea* [P] **s-a instaurat** pe pămîntul Daciei prin violență, pe calea armelor,[1] / (și) [P] **s-a menținut** tot timpul sprijinindu-se pe o armată numeroasă și pe un puternic sistem de apărare.[2] / *Viața* economică [P] **se desfășoară** cu intensitate în toate domeniile.[1] /

(După *Istoria României*, vol. I)

prin violență = cm, expr. subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. s. „prin", neart. (considerat de GA = c. instrumental)
pe calea armelor = cm, (după GA = c instrumental), expr. subst. s.c.. f., pl., G. + loc. prep. „pe calea", art. hot. encl. *-lor*
sprijinindu-se = cm (după GA = c instrumental), expr. vb., refl. — cu pron. *se* în Ac. —, ger.
cu intensitate = cm, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. s. „cu", neart.

Analiza altor cuvinte :

dublu = at. adj., expr. adj. var. două term., n., sg., Ac., cu val. unui num. multipl. („îndoit")
un aspect = cd, expr. subst., n., sg., Ac., art. nehot. procl. „un"
pe pămîntul = cl, expr. subst. c.s., n., sg., Ac. + prep. s. „pe", art. hot. encl. „-l"
tot timpul = ct dezv. format din :
 tot = at. adj., expr. adj. nehot. s., Ac.
 timpul = ct, expr. subst. c.s., sg., Ac., art. hot. encl. -l
de apărare = at. subst. prep., expr. subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. s. „de", neart.
în domeniile = ci (nț. cl), expr. subst. c.s., n., pl., Ac. + prep. s. „în", art. hot. encl. „-le"
toate = at. adj., expr. adj. pron. nehot. s., n., pl., Ac.

d. La noi *nevestele* [P] plîngînd
Sporesc pe fus fuiorul,[1] /

(Și)-mbrățișîndu-și jalea [P] **plîng**
Și *tata*, și *feciorul*.[2] /

(Octavian Goga, *Noi*)

îmbrățișîndu-și = cm, expr. vb., refl. — cu pron. *și* în D. —, ger.

Analiza altor cuvinte :
la noi = cl, expr. pron. pers. acc., 1, pl., Ac. + prep. s. „la"
plîngînd = at. vb., expr. vb., act., intr., conjug. III, ger. (nț. ct)
pe fus = cl, expr. subst. c.s., n., sg., Ac. + prep. s. „pe", neart.
jalea = cd, expr. subst. c.s., f., sg., def. de pl., Ac., art. hot. encl. „-a"
şi..., şi = conjcț. coord. cop., leagă două sb.

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE MOD

A. RECAPITULARE

Subordonata circumstanțială de mod *(CM)* îndeplinește funcția de complement de mod al unui verb, adverb sau adjectiv din regentă. Programa școlară nu prevede felurile circumstanțialei de mod : propriu-zisă, comparativă, comparativă condițională etc. Cînd determină un adjectiv sau un adverb, elevii sînt tentați să considere CM drept CI :

Ea este **mai frumoasă**[1] / (decît) sîntem noi.[2] /
(P ... CM)

Ea muncește **mai mult**[1] / (decît) muncim noi.[2] /
(P ... CM)

Subordonatele CM sînt introduse prin :

— adverbe relative : *cum, precum, cît, precît ;* sau nehotărîte : *oricum, oricît ;*

— locuțiuni conjuncționale : *după cum, după cît, pe cît, fără să, fără ca să, ca și cum, ca și cînd, de parcă* etc.

— alte adverbe : *parcă, decît.*

Circumstanțialele de mod au, adesea, în regentă adverbe sau locuțiuni adverbiale corelative : *așa, astfel, tot astfel, cu atît, de ce* etc., care îndeplinesc aceeași funcție de CM pe lîngă același element regent.

Circumstanțialele de mod pot fi așezate în urma, dar și înaintea elementului regent. Virgula este obligatorie, cînd CM sînt așezate înaintea regentelor sau cînd au un element corelativ în regentă.

B. TEXTE ANALIZATE

Ex. 4, pag. 79.

Analizați complementele circumstanțiale de mod și cuvintele prin care sînt introduse subordonatele din textele următoare :

Pomii **se înclină** cînd într-o parte, cînd în alta,[1] / (după cum) **bate** *vîntul.*[2] /
(P ... CM)

P CM
Cîntă la vioară, fără note,[1] / (cum) **a prins** după ureche.[2] /

P CM
A traversat strada,[1] / (cum) **prevăd** *regulile* de circulație,[2] / numai prin locurile marcate.[1] /

P
Maria **citea** expresiv, intonînd fiecare vers, așa[1]/ (cum) **a învățat**
CM P
la orele de limba română.[2] / *Dana* **citea** repede și neclar,[1] / (ca și
CM P CM
cînd) **ar fi grăbit**-o *cineva*.[2] / *Eu* **citesc**, uneori,[1] / (fără să) **țin seama** de intonația necesară.[2] /

CM P
(Cum) **îți vei pregăti** lecțiile,[1] / așa **vei răspunde**.[2] /

cînd într-o parte ,cînd în alta = cm mult. format din două cm s., coord. disj. cu conjcț. repetată *cînd*, prov. din adv., expr. prin :
  într-o parte = cm, dezv. format din :
  întru... parte = cm, expr. subst. f., sg., Ac. + prep. s. „întru"
  o = at. adj., expr. adj. pron. nehot. s., f., sg., Ac.
  în alta = cm, expr. pron. nehot. s., f., sg., Ac. + prep. s. „în"

după cum = loc. conjcț. subord. circ., introduce CM, fără funcție sintactică

fără note = cm, expr. subst. c.s., f., pl., Ac. + prep. s. „fără", neart.

cum = cm, expr. adv. mod s., rel., introduce CM

expresiv = cm, expr. adv. mod, provine din adj.

intonînd = cm, expr. vb. act., tr., conjug. I, ger.

fiecare = at. adj., expr. adj. pron. nehot. com., n., sg., Ac.

cum = adverb relativ cu rol în frază de conjcț. subord. circ., introduce CM, cu funcție sintactică de cm

repede și neclar = cm mult. format din două cm s., coord. cop., expr. prin :
  repede = adv. mod, s., poz.
  neclar = adv., prov. din adj. neg.

ca și cînd = loc. conjcț. subord., circ., introduce CM, fără funcție sintactică

uneori = cm (nț. ct), expr. adv. mod compus

fără să = loc. conjcț. subord., circ., introduce CM, fără funcție sintactică

cum = cm, expr. adv. mod s., rel, introduce CM

...așa = cm, expr. adv. mod s., corelativ al CM.

Ex. 5, pag. 79.

Analizați frazele și stabiliți felul propozițiilor :

a. (Fără să) mai **privească** în urmă,[1] / *Tudor* **se prăpăstui** pe poartă.[2] /
(Mihail Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*)

1. CM (2) 2
|
2. P 1

mai = cm, expr. adv. mod
în urmă = cl, expr. loc. adv. de loc

b. I. *Napoca* **a primit** dreptul municipal probabil cu prilejul vizitei în Dacia a lui Hadrian în anul 124...[1] /

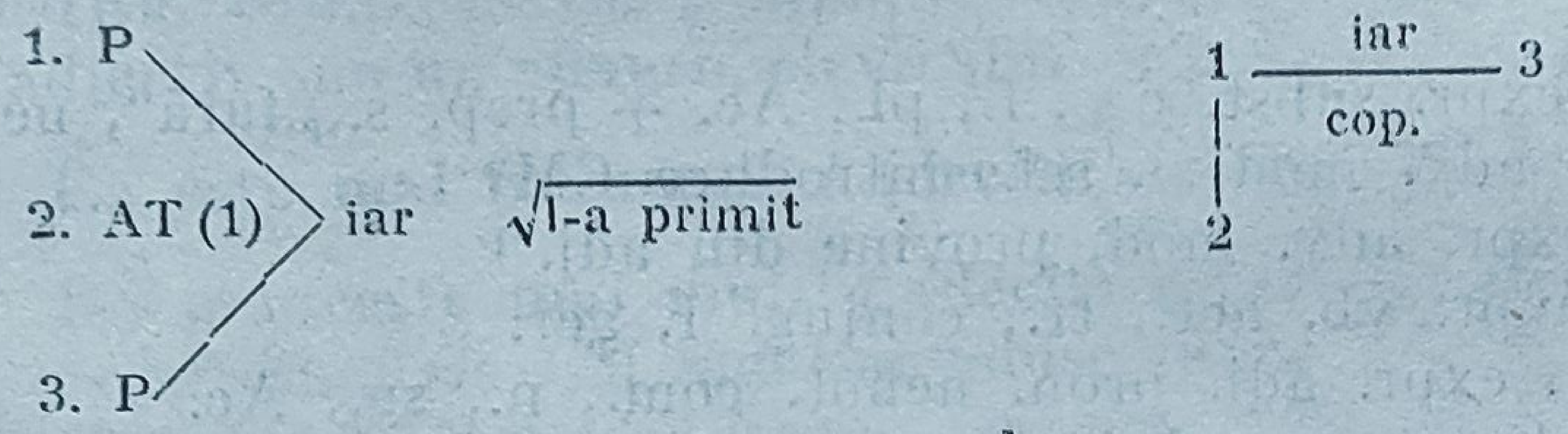
1. P — independentă

II. Pe timpul lui M. Aurelius sau cel mai tîrziu în vremea lui Commodus *orașul* **e ridicat** la rangul de colonie,[1] / (după cum) **rezultă** din numele de colonia Aurelia Napocensus, atestat de inscripții.[2] /

1. P 1
|
2. CM (1) 2

III. *Drobeta sau Drubeta,*[1] / (cum) mai **este numită** de inscripții,[2] / **a primit** titlul de municipiu tot de la Hadrian,[1] / (iar) pe cel de colonia √ de la Septimius Severus, între 193—198.[3] /

(După *Istoria României*, vol. I)

probabil = cm, expr. adv. s. mod.
cu prilejul vizitei = ct, expr. subst. c.s., f., sg., G., cu loc. prep. „cu prilejul", art. hot. encl. „-i"
în Dacia = at. subst. prep., expr. subst. p.s., f., sg., Ac. + prep. s. „în"
a lui Hadrian = at. subst. gen., expr. subst. p.s., m., sg., G. cu art. pos. — gen. „a", articulat cu art. hot. procl. „lui"
pe timpul... sau în vremea = ct mult. format din două ct s. coord. disj., expr. prin:
pe timpul = subst. c.s., n., sg., Ac. + prep. s. „pe", art. hot. encl. -l
în vremea = subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. s. „în", art. hot. encl. -*a*
cel mai tîrziu = ct, expr. adv. s.t., sup. rel. super.
e ridicat = pr. vb., expr. vb. pr., pas., intr., conjug. I, ind. prez., 3 sg. (vb. aux. *a fi* + part. vb. conjugat)
atestat = at. adj., expr. vb. part. cu formă adj., n., sg., Ac.
de inscripții = cag. (și, d.p.d.v. logic, sb.), expr. subst. c.s., f. pl., Ac. + + prep. s. „de", neart.
este numită = pr. vb., expr. vb. pr., pers., pas., intr., conjug. IV, 3 sg.

pe cel = cd, expr. pron. dem. dep., forma scurtă, sg., Ac. + prep. s. „pe"
de colonia = at. subst. prep., expr. subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. s. *de*
tot = cm, expr. adv. mod s.

c. — **Știu.**[1] / **răspunse** *Huțu*, rece ca la examen,[2] / (precum) **mi-ați spus-o** de mai multe ori...[3] /

(Ioan Slavici, *Budulea Taichii*)

1. P
2. P — incidentă
3. CM (1)

1 — 3

Prop. 2 = P incid.

rece = cm, expr. adv. prov. din adj.
-o = cd, expr. pron. pers., neacc., 3 sg., f., cu val. neutră
de mai multe ori = cm, expr. loc. adv. de mod.

d. **Țineau** foarte tare la el, așa[1] / (cum) **sînt în stare**[2] / (să) **țină** *țăranii* unii la alții în armată,[3] / (pe care) de altfel o **consideră a lor.**[4] /

(Marin Preda, *O oră din august*)

1. P
2. CM (1)
3. CI (2)
4. AT (3)

1 — 2 — 3 — 4

foarte tare = cm, expr. adv. mod, prov. din adj., sup. abs.
sînt în stare = pr. nom. format din:
sînt = v. cop., act., intr., ind. prez., 3 pl.
în stare = nume pred.. expr. prin loc. adj. *(capabili)*
unii la alții = cm, expr. constr. corel. formată din:
unii... alții = pron. nehot. s., legate prin prep. s. „la"
de altfel = cm, expr. loc. adv. mod.

Ex. 6. p. 79—80.

Deși toate încep cu adverbul relativ *cum*, propozițiile subordonate introduse sînt diferite. Stabiliți felul acestor propoziții:

(Cum) **trecî** Siretul,[1] (CT) / *apa*-i **rea**[2] (P) / (și) *lemnele* **sînt pe sponci.**[3] (P) /

(Ion Creangă)

(Cum) **îți vei așterne,**[1] (CM) / așa **vei dormi**[2] (P) /

E de mirare[1] (P) / (cum) **am ajuns** pînă la cabană.[2] (SB) /

Întrebarea **este**[1] (P) / (cum) **am ajuns** pînă acolo.[2] (PR) /

P — CD

Am văzut *eu* însumi[1] / (cum) **s-au întors** din drum.[2] /

P — AT

Modul[1] / (cum) **să rezolve** mai ușor problemele la matematică[2] / **îi preocupă** pe toți.[1] /

P — CM

S-a procedat[1] / (cum) **se căzuse de acord**.[2] /

CT — P

(Cum) **deschizi** ușa,[1] / *un val* de frig **pătrunde** de afară.[2] /

Ex. 1, p. 80.

X Despărțiți în propoziții frazele următoare și analizați-le:

a. Această *strîmtoare*,[1] / (pe care) *locuitorii* o **numesc** Vadul Călugărenilor,[2] / **fu aleasă** de Mihai-vodă spre a sluji de Termopile românilor.[1] / II. Astăzi această *vale* **se află** întocmai[1] / (după cum) ne-o **descriu** *analiștii* acelor timpuri.[2] /

(Nicolae Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*)

I. 1. P
2. AT (1)

II. 1. P
2. CM (1)

1
|
2

1
|
2

Analiză gramaticală a cuvintelor:

fu aleasă = pr. vb., expr. vb. pr., pas., intr., conjug. III, ind. perf. s., 3 sg. (vb. aux. *a fi* + part. vb. conjugat)
spre a sluji = cs, exp. vb., act., tr., inf. prez. cu prep. com. „spre a"
de Termopile = ci, expr. subst. p.s., sg., Ac. + prep. s. „de"
întocmai = cm, expr. adv. mod com.
acelor = at. adj. ,expr. adj. pron. dem. dep., n., pl., G.

b. I. **Era de mirare**[1] / *(ce)* **se întîmplase** cu formația aceea[2] / *(care)* **nu se mai întorcea**.[3] / II. **Aveau** *toți* o pîlpîire de curiozitate în priviri[1] / (și) *nici unul* **nu părea**[2] / (să) **fie îngrijorat** de soarta bateriei,[3] / afară,[2] / **poate**,[4] / de ofițer[2] /

(După Marin Preda, *O oră din august*)

I. 1. P
2. SB (1)
3. AT (2)

1
|
2
|
3

II. 1. P ⟩ și
2. P
3. PR
4. P incid.

1 —și (cop.)— 2
|
3

Prop. 4 = P incid.

Analiză gramaticală a cuvintelor ::

ce = sb. gr. s., expr. pron. rel., N., introduce SB

care = sb. gr. s., expr. pron. rel., N., introduce AT

toți = sb. gr. s., expr. pron. nehot. s., m., pl., N.; considerat și adj. substantivizat

nici unul = sb. gr. s., expr. pron. neg. com., m., sg., N.

nu părea = pr. nom. incomplet (cu nume pr. o prop. PR), expr. prin: vb. cop., act., intr. conjug. II, ind. imperf., 3 sg., forma neg. cu adv. mod „nu"

să fie îngrijorat = pr. nom. format din:

să fie = vb. cop. ,conj. prez., 3 sg.

îngrijorat = nume pr., expr. adj. var. două term., m., sg., N

de soarta = ci, expr. subst., c.s., f., sg., Ac. + prep. s. „de", art. hot. encl. „-a"

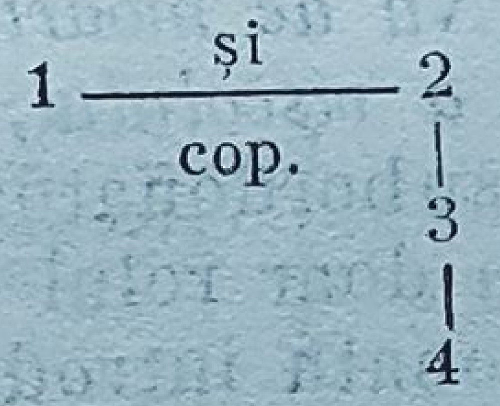
afară... de ofițer = ci (după GA c exc.), expr. subst. c.s., m., sg., Ac. + loc. prep. „afară de", neart.

poate = pr. vb., expr. adv. pr., în prop. incid.

c. De la o vreme, *musca* **își schimbă** planul de atac[1] / (și) **începu**[2] / **(să) bată** părțile mai slabe ale citadelei,[3] / (ca și cum) adică *Pisicuța* **n-ar fi avut** nici picioare, nici coadă...[4] /

(Calistrat Hogaș, *Singur)*

1. P ⟩ și
2. P
3. CD (2)
4. CM (3)

Analiză gramaticală a cuvintelor :

de la o vreme = ct expr. subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. com. „de la", art. nehot. procl. „o"

începu = pr. vb., expr. vb. pr., act., tr., conjug. III, ind. perf. s., 3 sg.

mai slabe = at. adj., expr. adj. var. două term., f., pl., Ac., comp. super.

ale citadelei = at. subst. gen., expr. subst. c.s., f., sg., G. cu art. pos.-gen. „ale", art. hot. encl. „-i"

ca și cum = loc. conjcț. subord. circ., introduce CM

adică = adv. mod explicativ, fără funcție sintactică

nici... nici... nici = conjcț. cop. repetată, leagă trei cd.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE CAUZĂ

A. RECAPITULARE

Complementul circumstanțial de cauză determină un verb sau un adjectiv, arătînd cauza unei acțiuni, a unei stări sau a unei însușiri (moare *de frică*, sare *de bucurie*, galben *de mînie*, roșu *de furie* etc.) și este exprimat prin : a) *substantive* în Ac. (cu prepozițiile *de, din, dintru, pentru* sau cu locuț. prepoz. *din cauză de, din pricină de)* și G. (cu locuțiunile prepoziționale *din cauza, din pricina)* : „...urlînd *de ciudă și de foame*", „*Din neglijență* a spart paharele", „...se uscaseră *din pricina secetei*" ; b) *pronume și numerale* cu valoare substantivală, de obicei în G. precedate de locuțiuni prepoziționale : „Am pierdut *din cauza lui*", „N-a ajuns la timp *din cauza celor doi* " ; c) *adjective sau participii* cu formă adjectivală precedate de prepoziția *de* : „Abia se mișcă *de gras*", „...să plîng *de fericit*", „*De obosit* / ce era... /, el a adormit imediat. " ; d) *verbe* la gerunziu : „...*văzînd*, m-a luat", „...*nefiindu*-i frică...", „*Temîndu-ne* de viscol, ne-am adăpostit", „*Fiind bolnavă*, a lipsit ieri" ; e) *locuțiuni adverbiale* de cauză : „*De aceea*, n-a venit, pentru că..."

Complementele circumstanțaile de cauză sînt : *simple* („...albit *de zile*", „...cu ochii cîrpiți *de somn*") ; *dezvoltate* („... *fiind ascuns*, umflu pupăza", „...*fiind mîndru* de numele de român îl dă...", „...*fiindu-i înghețate picioarele*...") ; *multiple* („Nu *de moarte* mă cutremur, *ci de veșnicia* ei", „...*din cauza zăpezii și a viscolului*, rătăcesc...").

Locuțiunile conjuncționale subordonatoare de cauză : *din cauză că, din pricină că, de vreme ce* au doar rolul de a introduce CZ și sînt fără funcție sintactică în subordonata introdusă de ele. Același statut îl are și adverbul relativ *cum*, cu valoarea locuțiunii conjuncționale *din cauză că*, adică el doar introduce, nu are și funcție sintactică. Spre deosebire de acestea, pronumele relativ-interogativ *ce*, precedat de prepoziție, are funcție de cz (Nu știu / *de ce* te-ai supărat.).

B. TEXTE ANALIZATE

Ex. 1, pag. 81.

Analizați complementele circumstanțiale de cauză din textele următoare, stabilind valoarea lor morfologică. Precizați felul propozițiilor :

I. *Fratele* mamei **este un vînător** pasionat.[1] / Plictisindu-se singur, deseori îl **ia** la vînătoare și pe vărul meu, Sandu.[1] / Uneori **se vaită**

[P]de frig sau de ploaie.[1] / Nefiindu-i frică, [P]**merge** iarna și la vînătoare de urși.[1] / Din cauza zăpezii și a [P]viscolului, **rătăcesc** cîteodată drumul.[1] / Din pricina zăpezii, [P]*ramurile* **se aplecaseră** pînă aproape de pămînt.[1] / *Lupii* **au plecat** [P]urlînd de ciudă și de foame.[1] / Fiindu-i înghețate picioarele, *Sandu* abia [P]**a coborît** din brad.[1] /

II. *Acesta* **sare** în sus de bucurie,[1] / (cînd) **pleacă**.[2] /

III. (Cînd) **se întoarce** acasă,[1] / **este frînt** de oboseală **și lihnit** de foame.[2] /

IV. *El* **moare** de frică,[1] / (dar) **nu zice** nimic, de teamă[2] / (că) *unchiul* său **nu-l va** mai **lua** și altă dată.[3] /

V. Odată, temîndu-se de niște lupi, *Sandu* **s-a urcat** într-un brad[1] / (unde) **era cît pe-aci**[2] / (să) **înghețe** din cauza vîntului și a zăpezii,[3] / *(care)* **acoperise** ramurile bradului.[4] /

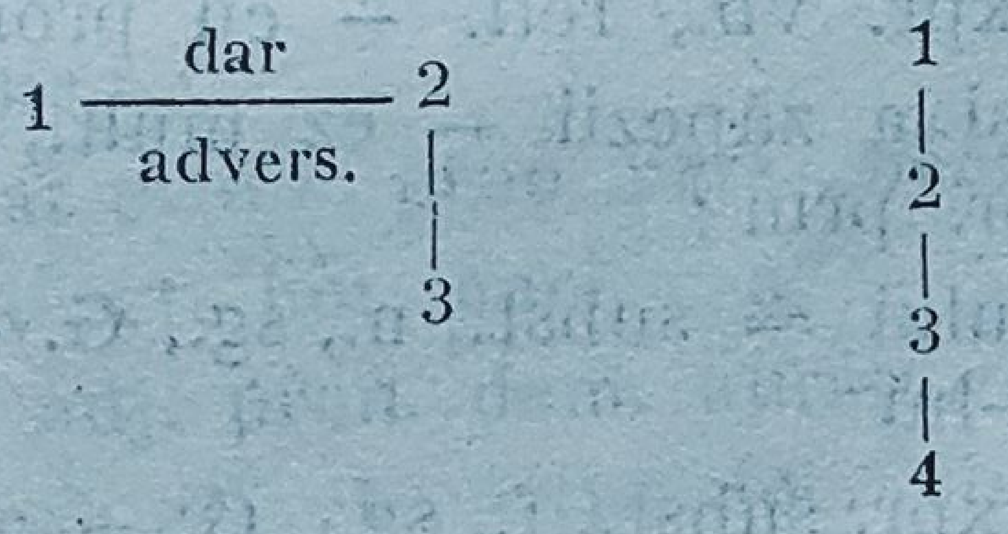
II. 1. P
2. CT (1)

III. 1. CT (2)
2. P

IV. 1. P } dar
2. P
3. AT (2)

V. 1. P
2. AT (1)
3. SB (2)
4. AT (3)

plictisindu-se = cz, expr. vb., refl. — cu pron. în Ac. — ger.
de frig sau de ploaie = cz mult, format din două cz s., coord. disj., expr. prin :
de frig = subst., n., sg., Ac. + prep. „de", neart.
de ploaie = subst., f., sg., Ac. + prep. „de", neart.
nefiindu-i frică = cz dezv., format din :
nefiindu = cz, expr. vb. nepersonal, ger. neg.

-i = ci (şi, d.p.d.v. logic, subiect), expr. pron. pers., 3 sg, D.
frică = sb. gr. s., expr. subst., f., sg., N, neart.

din cauza zăpezii şi a viscolului = cz mult. format din două cz. s., coord. cop., expr. prin :

din cauza zăpezii = subst., f., sg., G. + loc. prep. „din cauza", art. hot. encl. „-i"

a viscolului = subst., n., sg., G. + art. pos. gen. „a", art. hot. encl. „-lui"

din pricina zăpezii = cz, expr. subst., f., sg., G. + loc. prep. „din pricina", art. hot. encl. „-i"

de ciudă şi de foame = cz mult., format din două cz s., coord. cop., expr. subst., f., Ac. + prep. „de", neart.

fiindu-i îngheţate picioarele = cz dezv. format din :

fiind îngheţate = cz format din :

fiind = vb. cop., ger.

îngheţate = nume pr., expr. vb. part., cu val. adj., f., pl., N.

-i = ci (şi d.p.d.v. logic, sb), expr. pron. pers., neacc., 3 sg., D. pos.

picioarele = sb. gr. s., expr. subst., n., pl., N., art. hot. „-le"

de bucurie = cz, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „de", neart.

de oboseală = cz, expr, subst., f., sg., Ac. + prep. „de", neart.

de foame = cz, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „de". neart.

de frică = cz, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „de", neart.

de teamă = cz, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „de", neart.

temîndu-se = cz, expr. vb., refl. — cu pron. refl. „se" în Ac., ger.

din cauza vîntului şi a zăpezii — cz mult., format din două cz s., coord. cop., expr. prin :

din cauza vîntului = subst., n., sg., G. + loc. prep. „din cauza", art. hot. encl. "-lui"

a zăpezii = cz, expr. subst., f., sg., G. + art. pos. gen. „a", art. hot. encl. „-i"

Analiza altor cuvinte :

este un vînător = pr. nom. format din :

este = vb. cop., ind. prez., 3 sg.

un vînător = nume pr., expr. subst., m., sg., N., art. nehot. „un"

singur = cm (eps.), expr. adj. var., m., sg., N

deseori = cm, expr. adv. mod, compus

şi pe vărul = cd, expr. subst., m., sg., Ac. + prep. „pe", întărit de adv. mod „şi" (cd este anticipat prin *il*, pron. pers., neacc., 3 sg., m., Ac.)

Sandu = at. subst. ap., expr. subst. p.s., N.

este frînt și lihnit = pr. nom. format din :
   este = vb. cop., ind. prez., 3 sg .
   frînt și lihnit = nume pr. multiplu, expr. prin două adj., m., sg., N.
uneori = ct (nț. cm), expr. adv. timp
pînă aproape de pămînt = cl, expr. subst., n., sg., Ac. + loc. prep. „pînă aproape de“, neart.
nimic = cd, expr. pron. neg. s., Ac.
său = at. adj., expr. adj. pron. pos., 3 sg., m., N.
de niște lupi = ci, expr. subst., m., pl., Ac. + prep. „de“, art. nehot. „niște“
era cît pe-aci = pr. nom., expr. prin expresie vb. impers. formată din :
   era = vb. cop. impers., ind. imperf., 3 sg.
   cît pe-aci = nume pr., expr. loc. adv.

Ex. 1. pag. 82

a. Modificarea asta **a adus**-o chiar *Vasile*, de frică[1]/ (să) **nu dăm de bănuit**. . .[2]/

(Marin Preda, *O oră din august*)

1. P   1
          |
2. AT (1) 2

de frică = cz, expr. subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. „de“, neart.

Analiza altor cuvinte :

modificarea = cd (reluat prin *o*, pron. pers., neacc., 3 sg., f., Ac.), expr. subst., f., sg., Ac., art. hot. encl. „-a“
asta = at. adj., expr. adj. pron. dem. aprop., f., sg., Ac.
să nu dăm de bănuit = pr. vb., expr. loc. vb. formată din :
   să nu dăm = vb. pr., conj. prez., 1 pl., formă neg. cu adv. „nu“
   de bănuit = subst., n., sg., Ac., prov. din vb. supin
chiar Vasile = sb. gr., expr. subst. p.s., N., întărit de adv. mod *chiar*.

b. *Copila* **își șterge** (P) fruntea de sudoare[1]/ *Inima* îi (P) **bate cu putere.**[1]/ (P) **Răsuflă** greu.[1]/ **Este** (P) **sleită** de foame,[1]/ (CZ) (căci) **nu și-a luat** merinde.[2]/ (Iar) *buzele* îi (P) **sînt arse** de sete ca de friguri.[1]/

(Alexandru Mitru, *Cuțitașul fermecat*)

de foame = cz, expr. subst., f., sg., def. pl., Ac. + prep. „de“, neart.
de sete = cz, expr. subst., f., sg., def. pl., Ac. + prep. „de“, neart.

Analiza altor cuvinte :

de sudoare = ci, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „de“, neart.
cu putere = cm, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „cu“, neart.
greu = cm, expr. adv. mod
este sleită = pr. nom., format din :
este = vb. cop., ind. prez., 3 sg.
sleită = nume pr., expr. adj. var., f., sg., N.
sînt arse = pr. nom. format din :
sînt = vb. cop., ind. prez., 3 pl.
arse = nume pr., expr. part., cu formă adj., f., pl., N.
ca de friguri = cm comp., expr. subst., n., pl., Ac. + prep. „de“ și adv. mod comp. „ca“, neart.

c. Moșneag albit de zile negre
Așa il pomenise *satul*,
Pe pieptărelul lui de lînă
Purtînd un ban de la-mpăratul.[1]/

(Octavian Goga, *Apostolul*

de zile = cz, expr. subst. c.s., f., pl., Ac. + prep. „de“, neart.

Analiza altor cuvinte :

moșneag = cm (e.p.s.), expr. subst., m., sg., N., neart.
albit = at. adj., expr. vb. part., cu formă adj., m., sg., N.
pe pieptărelul = cl, expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „pe“, art. hot. -*l*
de lînă = at. subst. prep., expr. subst., f., sg., def. pl., Ac. + prep. „de“
purtînd = cm (e.p.s.), expr. vb. ger.
de la-mpăratul = at. subst. prep., expr. subst., m., sg., Ac. + prep. com. „de la“, art. hot. encl. „-l“ (poate fi interpretat și ca un ci, al unui vb. subînțeles „primit“).

d. Nu de moarte **mă cutremur**, ci de veșnicia ei.[1]/

(Alexandru Vlahuță, *Din prag*)

nu de moarte, ci de veșnicia = cz mult., format din două cz s., (unul cu formă neg., altul cu formă af.), coord. prin conjcț. advers. „ci“, exprimate prin :
nu de moarte = subst., f., sg., Ac. + prep. „de“, cu adv. „nu“, neart.
de veșnicia = subst., f., sg., Ac. + prep. „de“, art. hot. -*a*.

e. Deasupra criptei negre a sfîntului mormînt
Se scutură *salcîmii* de toamnă și de vînt...[1]/

(Mihai Eminescu, *O, mamă...*)

de toamnă și de vînt = cz mult., format din două cz. s., coord. cop., expr. prin :
de toamnă = subst., f., sg., Ac. + prep. „de“, neart.
de vînt = subst., n., sg., Ac., + prep. „de“, neart.

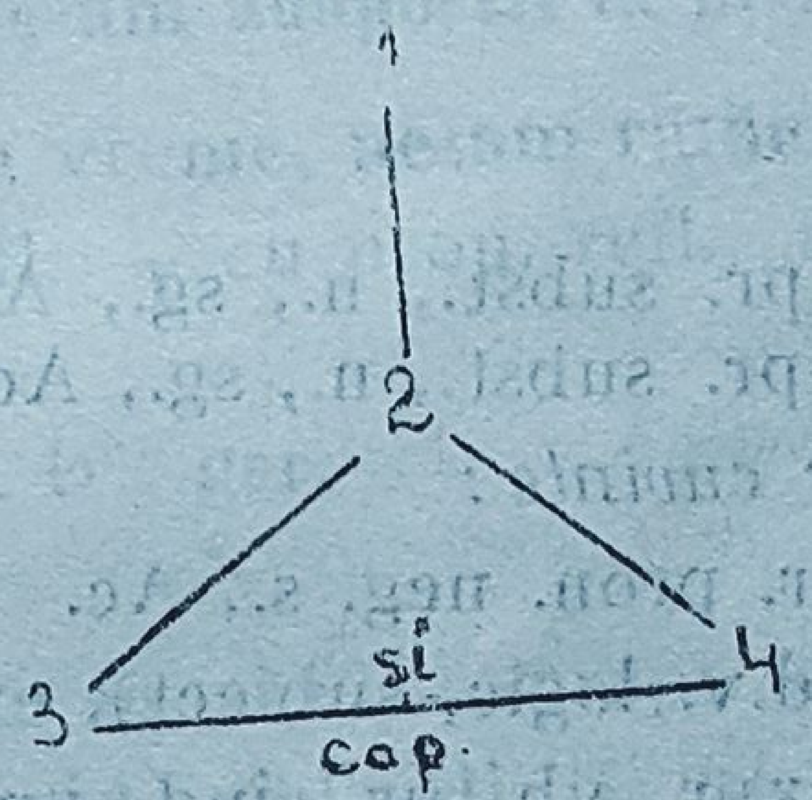
Analiza altor cuvinte :

deasupra criptei = cl, expr. subst., c.s., f., sg., G. + prep. „deasupra“, art. hot. encl. „-i“
a... mormînt = at. subst. gen., expr. subst., n., sg., G. cu art. pos. gen. *a*
sfîntului = at. adj., expr. adj. var., n., sg., G, art. hot. encl. *-lui* ce aparține subst. „mormînt“
se scutură = pr. vb., expr. vb. pr., refl., -cu pron. „se“ în Ac. -, intr., conjug. I, ind. prez., 3 pl.

f. În zadar *viforul*, *vijelia și uraganele* **se izbiseră** oarbe în clădirea zburlită de crengi uriașe a întăriturilor mele,[1]/ (căci) **nu izbutiră**[2]/ **(decît să) se sfîșie**[3]/ (și) (să) **urle** de durere și de ciudă.[4]/

(Calistrat Hogaș, *În munții Neamțului*)

1. P
2. CZ (1)
3. CD (2) } și
4. CD (2)

de durere și de ciudă = cz mult., format din două cz s., coord. cop., expr. prin :
de durere = subst., f., sg., Ac. + prep. „de“, neart.
de ciudă = subst., f., sg., def. pl., Ac. + prep. „de“, neart.

Analiza altor cuvinte :

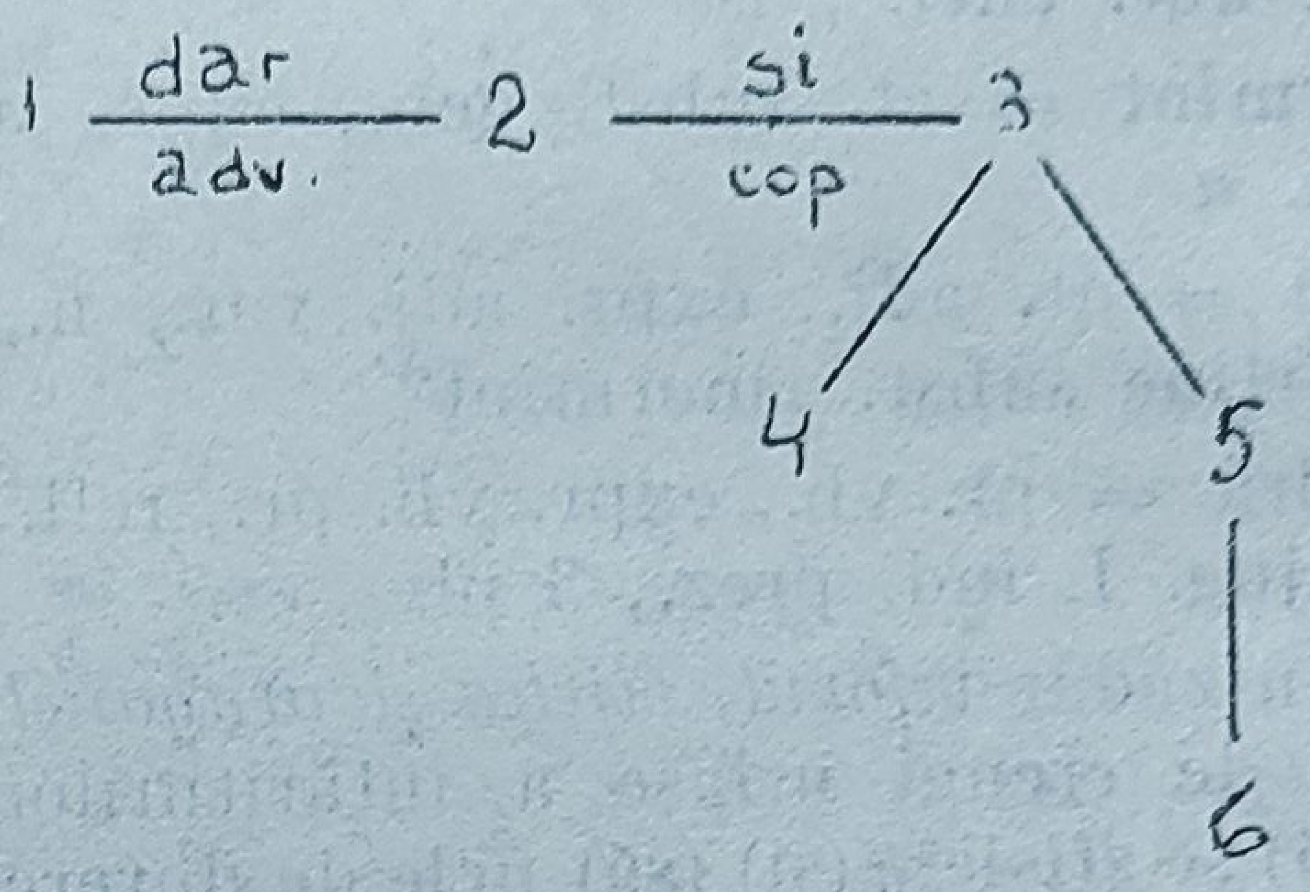
în zadar = cm, expr. loc. adv.
oarbe = cm (e.p.s.), expr. adj. var., f., pl., N.
zburlită = at. adj., expr. part. cu formă adj., f., sg., Ac.
de crengi = cag, expr. subst., f., pl., Ac. + prep. „de“, neart.
mele = at. adj., expr. adj. pron. pos., 1 sg., un pos., are formă de pl., f., G.
decît să = loc. conj. subord., introduce CD.

g. I. *Eu* **nu duceam** nimic,[1]/ (dar) **zgribuream** de frig[2]/ (și)-mi **era** *rușine*[3]/ **(să) le-o spun,**[4]/ (deși) **aş fi dorit**[5]/ **(să) întîlnim** cît mai curînd sania.[6] /

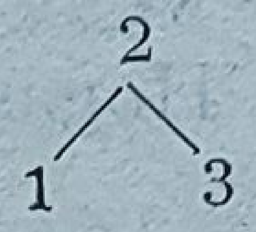
II. (Cînd) **am sosit** amorțit de frig la Cocorăști,[1]/ îmi **era** *frică*[2]/ **(să) mă duc** acasă . . .[3]/

(Ioan Slavici, *Budulea Taichii*)

I. 1. P ⟩ dar
2. P ⟩ și
3. P
4. CI (3)
5. CV (3)
6. CD (5)

II. 1. CT (2)
2. P
3. CI (2)

de frig = cz, expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „de“, neart.
de frig = cz, expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „de“, neart.

Analiza altor cuvinte :

nimic = cd, expr. pron. neg. s., Ac.
mi = ci (și, d.p.d.v. logic, subiect), expr. pron. pers., neacc., 1 sg., D.
era = pr. vb., expr. vb. pr., ind. imperf., 3 sg.
rușine = sb. gr., expr. subst., f., sg., N., neart.
le = ci, expr. pron. pers., neacc., 3 pl., D.
o = cd, expr. pron. pers., neacc., 3 sg., f., Ac.
cît = cm, expr. adv. mod
mai curînd = ct, expr. adv. t., comp. super.
amorțit = cm (e.p.s.), expr. vb. part., cu formă adj., m., sg., N.
îmi = ci (și, d.p.d.v. logic, subiect), expr. pron. pers. neacc., 1 sg, D.
frică = sb. gr., expr. subst., f., sg., def. pl., N., neart.
acasă = cl, expr. adv. 1.
să mă duc = pr. vb., expr. vb. pr. pers., refl. — cu pron. refl. „mă“ în Ac. —, intr., conjug. III, conj. prez., 1 sg.
la Cocorăști = cl, expr. subst. p.s., Ac. + prep. „la“.

h. De ciudă, *căpetenia* dușmană a dat poruncă¹/ (să) se zidească *peștera* la gură . . .²/

(Alex. Mitru, *Vîlcazul Dapix și fiica lui, Gebila*)

1. P 2
2. CI (1) AT 1

de ciudă = cz, expr. subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. „de", neart.

Analiza altor cuvinte

a dat poruncă = pr. vb., expr. loc. vb., formată din :
a dat = vb. pr., act., tr., ind. perf. c., 3 sg.
poruncă = cd în loc. vb., expr. prin subst., f., sg., Ac. (locuțiunea verbală este intranzitivă)
să se zidească = pr. vb., expr. vb. pr., refl., cu sens pas. — cu pron. „se" în Ac. —, intr., conj. prez., 3 sg.
peștera = sb. gr., expr. subst., f., sg., N., art. hot. encl. „-a"
la gură = cl, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „la", neart.

i. Temîndu-ne de viscol, **ne-am adăpostit** (P) la prima cabană.¹/

Coborînd pe o asemenea vreme, **ne-am rătăcit** (P).¹/

temîndu-ne = cz, expr. vb. refl. — cu pron. refl. „ne" în Ac. —, intr., ger.
coborînd = cz, expr. vb. act., tr., ger.

Analiza altor cuvinte :

de viscol = ci, expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „de", neart.
prima = at. adj., expr. num. ord., val. adj., f., sg., Ac., art. hot. encl. *-a* care aparține subst. „cabană"
pe o vreme = ct, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „pe", art. nehot. *o*
asemenea = at. adj., expr. adj. invar., prov. din adv., f., sg., Ac.

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE CAUZĂ

A. RECAPITULARE

Subordonata circumstanțială de cauză *(CZ)* îndeplinește funcția de complement de cauză, determinînd cuvinte care exprimă acțiuni sau însușiri.

Subordonatele CZ sînt introduse, în primul rînd, prin conjuncții și locuțiuni conjuncționale : *căci, fiindcă, deoarece, că, dacă, întrucît, din cauză că, din pricină că, de vreme ce*, iar, în al doilea rînd, prin adverbele relative *cum, unde*, „pentru că“, cu valoare de conjuncții.

Subordonatele de cauză sînt confundate de elevi cu cele de scop sau cu completivele indirecte, pentru că elevii nu sînt atenți la faptul că acțiunea din regenta cauzalei este efectul acțiunii din propoziția cauzală și pentru că subordonata CZ este introdusă prin alte conective gramaticale decît finala.

Propozițiile CZ sînt așezate atît după regentă, cît și înaintea acesteia. CZ au și topică fixă : înaintea regentei, cînd sînt introduse prin adverbul relativ *cum*, sau după regentă, cînd sînt introduse prin conjuncțiile *că, căci*.

Cauzalele se despart prin virgulă, indiferent de topica lor.

Atragem atenția asupra faptului că nici un conectiv gramatical, inclusiv *cum* cauzal, nu are funcție sintactică în CZ.

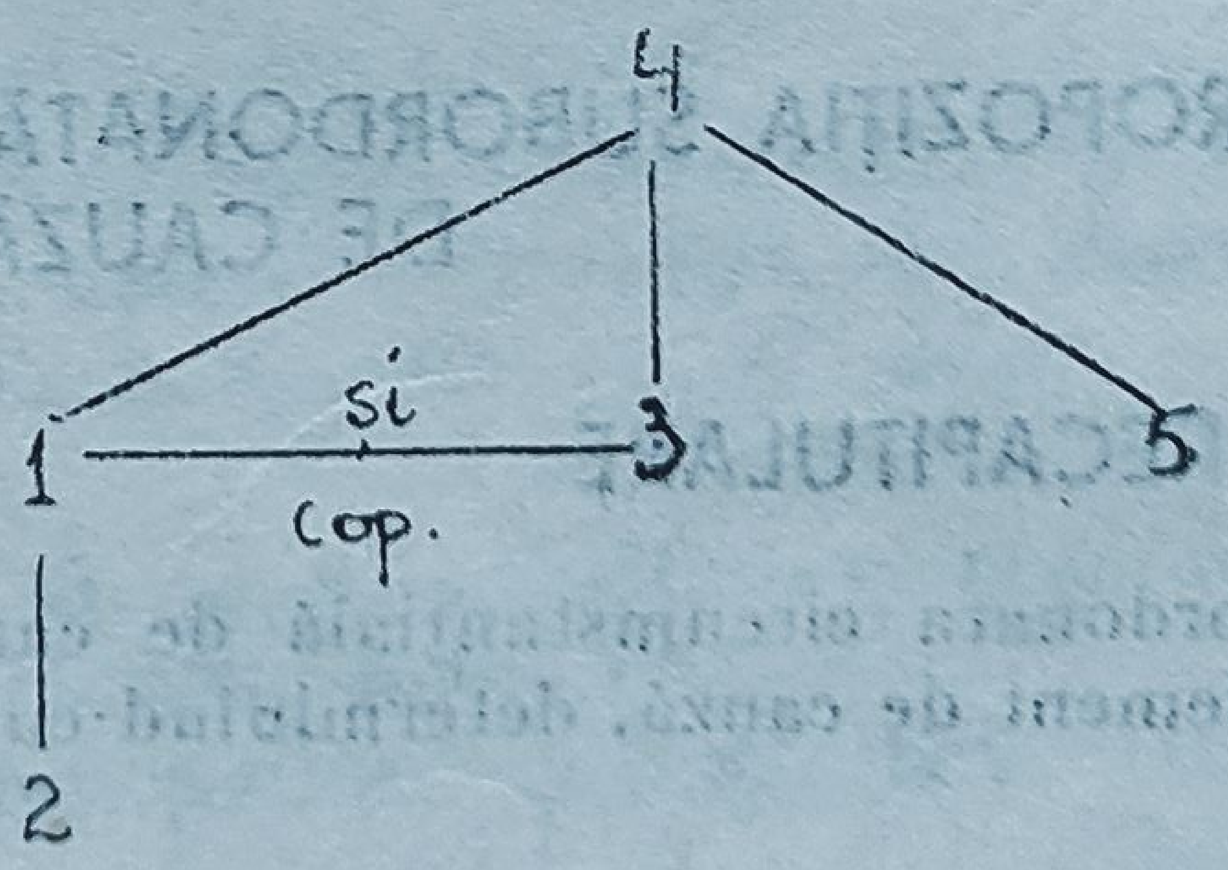
B. TEXTE ANALIZATE

Ex. 4, pag. 85. Analizați sintactic și morfologic cuvintele subliniate din următoarele texte :

a. (Cum)[1] / (însă)[4] / *sufletul* meu niciodată **n-a fost în stare**[1] / **(să) ducă** prea multă vreme, în spate, povara ucigătoare a sublimului,[2] / (și) (cum) *puterile* întunericului, în urgia răzvrătirii lor, *izbise*, pe toate glasurile, clapele imense ale claviaturilor făpturii,[3] / **aș fi ajuns** în cele din urmă[4] / *(să) găsesc* banală și monotonă această rodomontadă a stihiilor. . .[5] /

(Calistrat Hogaș, *În munții Neamțului*)

1. CZ (4) ⟩ și
2. CI (1)
3. CZ (4) ⟩ și
4. P
5. PR (4)

cum = adv. rel., cu val. de conjcț. subord., fără funcție sintactică, introduce CZ

însă = conjcț. coord. advers., leagă două fraze

n-a fost în stare = pr. nom. format din :

n-a fost = vb. cop., ind. perf. c., 3 sg. ; formă negativă cu adv. mod neg. „nu"

în stare = nume pr., expr. loc. adj. („capabil")

prea multă vreme = ct dezv. format din :

prea multă = at. adj., expr. adj. var., f., sg., Ac., sup. abs.

vreme = ct, expr. subst., f., sg., Ac., neart.

în spate = cl, expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „în"

lor = at. pron. gen., expr. pron. pers., 3 pl., G.

toate = at. adj., expr. adj. pron. nehot. s., n., pl., Ac.

imense = at. adj., expr. adj. var., f., pl., Ac., poz. fără comp. (cu sens de sup. abs.)

aș fi ajuns = pr. nom. incomplet (al cărui nume pr. este PR), expr. vb. cop., act., intr., conjug. III, cț.-opt. perf., 1 sg.

în cele din urmă — ct, expr. loc. adv., prov. din loc. adj.

banală și monotonă = cm (e.p.s.) mult., expr. adj., f., sg., N., poz.

această = at. adj., expr. adj. dem. aprop., f., sg., Ac.

b. (Cum) **n-oi** mai fi **pribeag** (CZ)
De-atunci înainte,[1]/
M-or troieni cu drag (P)
Aduceri-aminte.[2]/

2
|
1

(Mihai Eminescu, *Mai am un singur dor*)

cum = adv. rel., cu val. unei loc. conjcț. subord. cauzale, fără funcție sintactică, introduce CZ

n-oi fi pribeag = pr. nom. format din :

n-oi fi = vb. cop., ind. viit., formă populară, 1 sg., formă neg. cu adv. mod neg. „nu"

pribeag = nume pr., expr. adj., m., sg., N.

cu drag = cm, expr. loc. adv., formată din prep. + subst.

aduceri-aminte = sb. gr., expr. loc. subst., pl., N., neart. („amintiri").

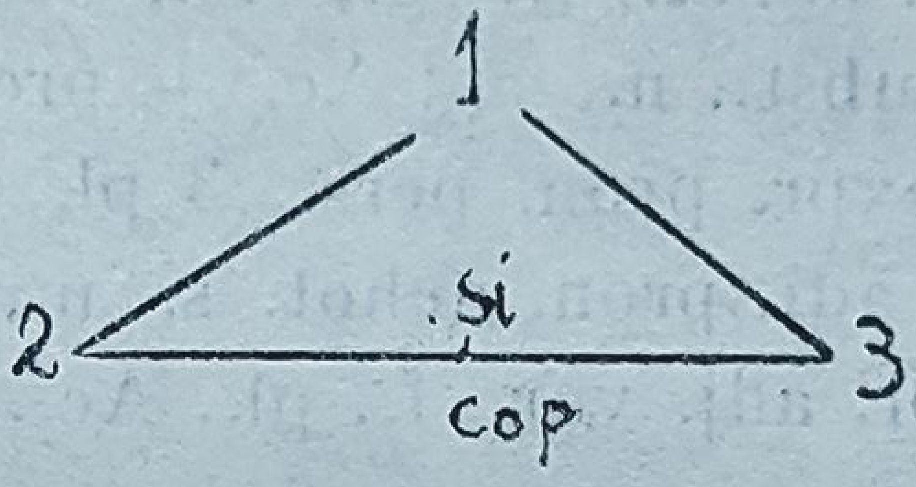
c. **A pierit** ucis de buzdugan mișelește,[1] / (P) (pentru că) **s-a ridicat** (CZ) pentru drepturile și ocinile noastre . . .[2] /

(M. Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*)

ucis = cm (e.p.s.), expr. vb. part., cu formă adj., m., sg., N.
de buzdugan = cag., expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „de“, neart.
pentru că = loc. conjcț. subord., fără funcție sintactică, introd. CZ.
pentru drepturile și ocinile = cs mult., format din două cs s., coord. cop., expr. subst., Ac. + prep. „pentru“, art. hot. *-le*
noastre = at. adj., expr. adj. pron. pos., 1 pl., f., Ac.

d. Blînd tainele vi le **desface**
Din sînu-i milostiva *glie*,[1] /
(Căci) toată *floarea* vă **cunoaște**[2] /
(Și) toată *frunza* ei vă **știe**.[3] / (Octavian Goga, *Plugarii*)

1. P
2. CZ (1) > și
3. CZ (1)

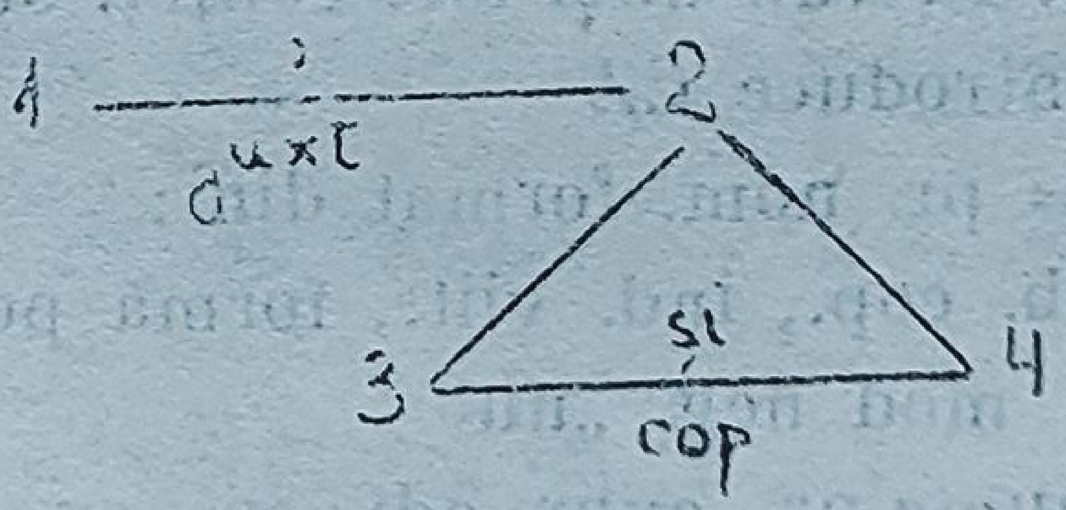

blînd = cm, expr. adv. mod., prov. din adj., poz.
tainele = cd (reluat prin *le*, pron. pers., neacc., 3 pl., f., Ac.), expr. subst., f., pl., Ac., art. hot. encl. „-le“
vi = ci, expr. pron. pers., neacc., 2 pl., D. (are și val. de D pos.)
din sînu = cl, expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „din“
-i = at. pron. în D., expr. pron. pers., neacc., 3 sg., f., D. pos.
căci = conjcț. subord., introduce CZ
vă = cd, expr. pron. pers. neacc., 2 pl., Ac.
ei = at. pron. gen., expr. pron. pers., 3 sg., f., G.

e. *Nimeni* **nu-l văzuse** vreodată întristat sau rîzînd în hohote,[1] / poate chiar nici **nu rîdea**,[2] / (fiindcă) în el *bucuria* de a trăi **nu cobora**[3] / (și) **nu urca** parcă deloc.[4] /

(M. Preda, *O oră din august*)

1. P > juxt.
2. P
3. CZ (2) > și
4. CZ (2)

nimeni = sb. gr. s., expr. pron. neg. s., N.
vreodată = ct, expr. adv. t., com.
întristat sau rîzînd = cm (e.p.s.) mult., format din două cm s., coord. disj., expr. prin:
întristat = adj. prov. din vb. part., m., sg., N.
rîzînd = vb., act., intr., ger.

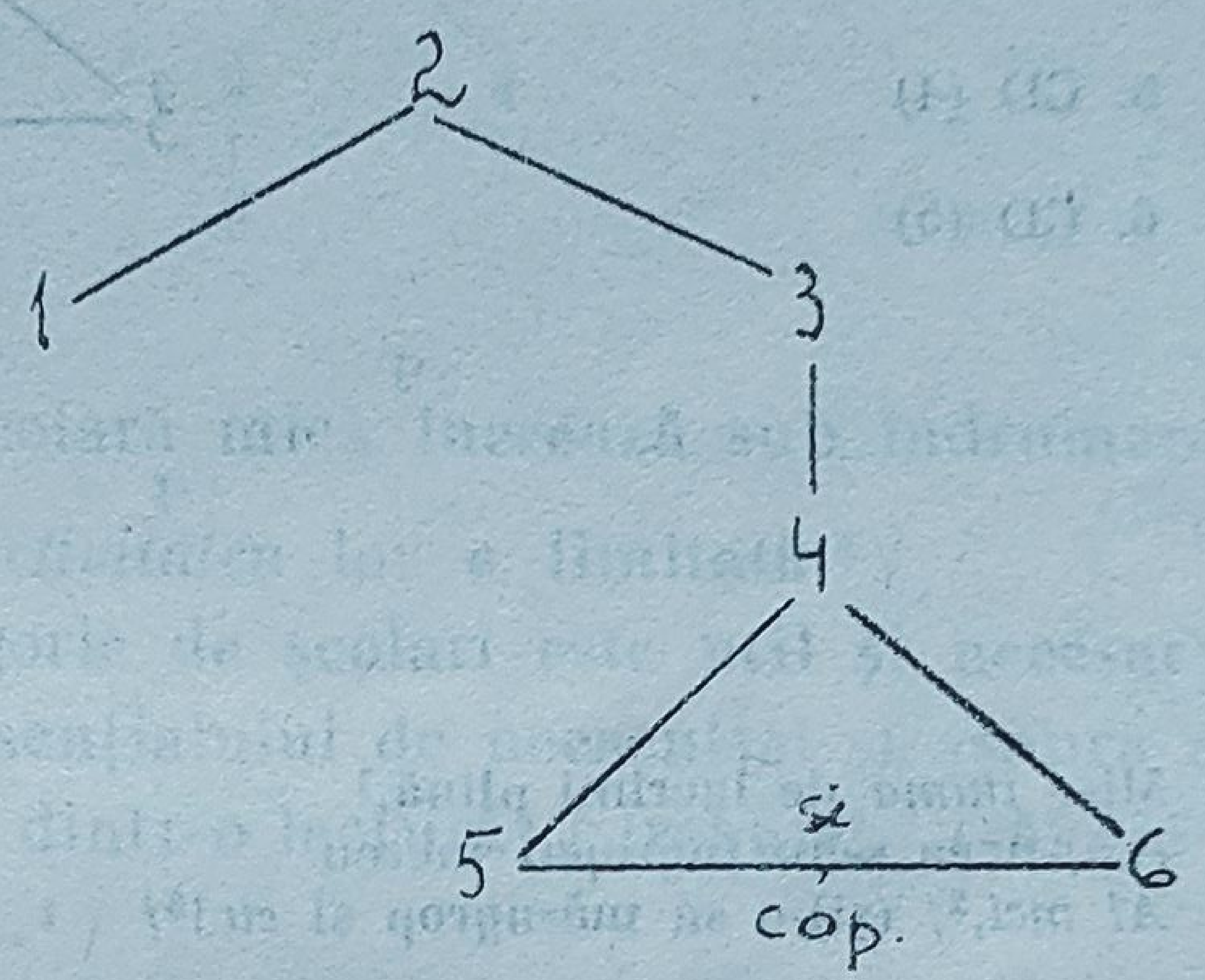
în hohote = cm, expr. subst., n., pl., Ac. + prep. „în“, neart.
poate = cm, expr. adv. mod
de a trăi = at. vb., expr. vb. inf. prez., cu prep. com. „de a“
deloc = cm, expr. adv. mod com.

Ex. 4, pag. 86—87

a. (Cînd) **mă deşteptai** a doua zi, numai după o clipă parcă de somn,[1] / **băgai de seamă**[2] / (că) *soarele* **fusese** cu mult **mai harnic decît mine**,[3] / (căci) **se părea**[4] / (că) **se înălţase** pe ceruri, în vîrful degetelor,[5] / (şi), de peste întărituri, **se uita** furiş la mine tocmai în fundul peşterii. /

(Calistrat Hogaş, *Singur*)

1. CT (2)
2. P
3. CD (2)
4. CZ (3)
5. SB (4) \
6. SB (4) / şi

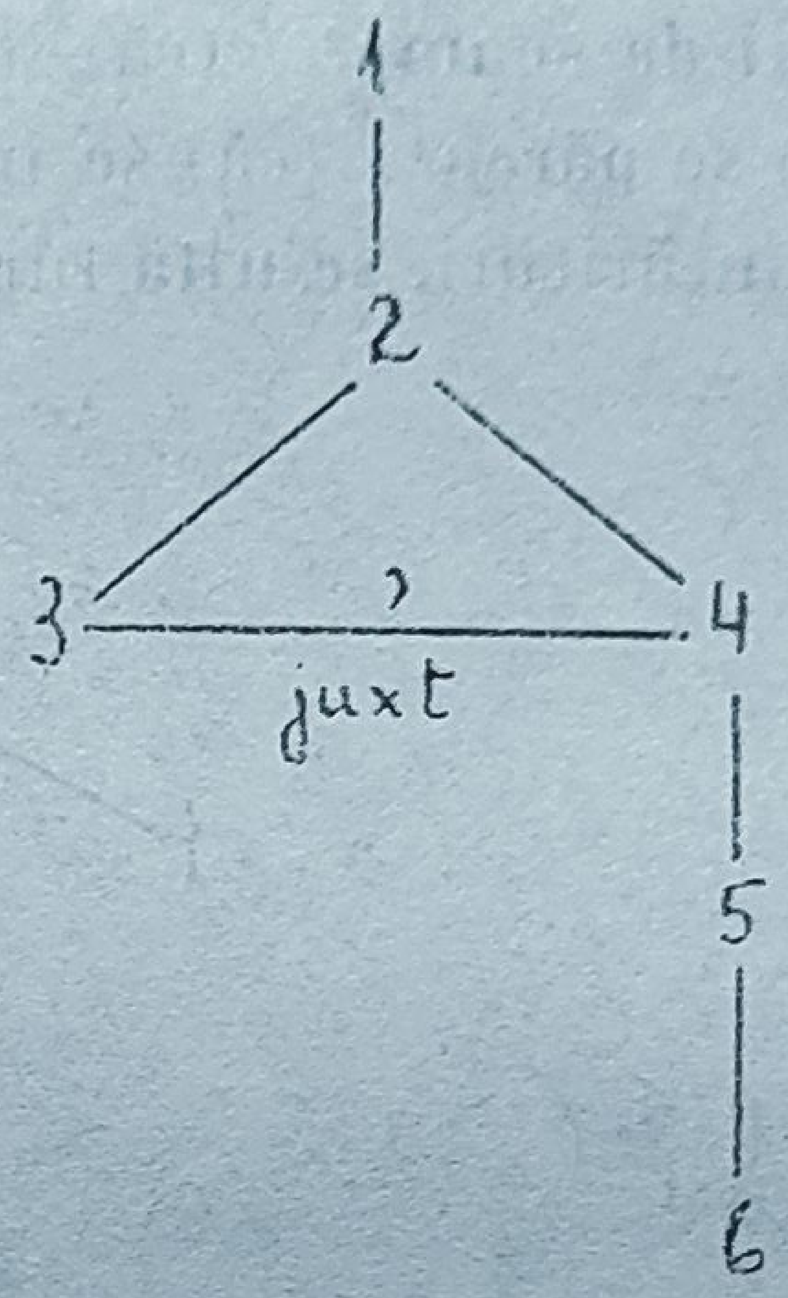

cînd = ct, expr. adv. t., rel., introduce CT
a doua zi = ct dezv., format din :
  a doua = at. adj., expr. num. ord., val. adj., sg., Ac.
  zi = ct, expr. subst., f., sg., Ac., neart.
după o clipă = ct, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „după“ + num. card., propriu-zis simplu „o“ sau val. adj., f., sg., Ac., at. adj.
de somn = at. subst. prep., expr. subst., n., sg. Ac. + prep. „de“, neart.
fusese mai harnic = pr. nom. format din :
  fusese = vb. cop., ind. m.m.c.p., 3 sg.
  mai harnic = nume pr., expr. adj. var., m., sg., N., comp. super.
cu mult = cm, expr. loc. adv. mod, formată din prep. + adv.
decît mine = cm comp., expr. pron. pers., 1 sg., Ac. + prep. „decît“ care prov. din adv.
căci = conjcţ. subord. circ., introduce CZ
se părea = pr. vb., expr. vb. pr. impers., ind. imperf., 3 sg.

de peste întărituri = cl, expr. subst., f., pl., Ac. + prep. com. *de peste*
furiș = cm, expr. adv. mod.
tocmai în fundul peșterii = cl, expr. subst., f., sg., G. + loc. prep. „în fundul", art. hot. „-i", întărit de adv. mod *tocmai*.

b. I. **Aș vrea[1] / (să) plâng de fericit,[2] /**
(Că) simt suflarea ta divină,[3] /
(Că) pot[4] / (să) văd[5] / (ce)-ai plăsmuit ![6] /

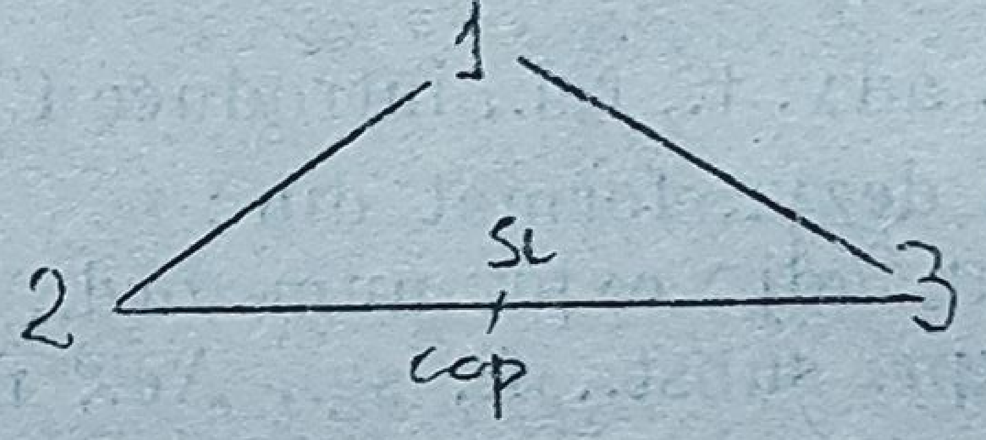
1. P
2. CD (1)
3. CZ (2) } juxt.
4. CZ (2) }
5. CD (4)
6. CD (5)

II. **Mi-e** *inima* **de lacrimi plină,[1]**
(Că)-n ea s-au îngropat mereu
Ai mei,[2] / **(și)-o să mă-ngrop și** *eu* ![3] /

(G. Coșbuc, *Vara*)

1. P
2. CZ (1) } și
3. CZ (1) }

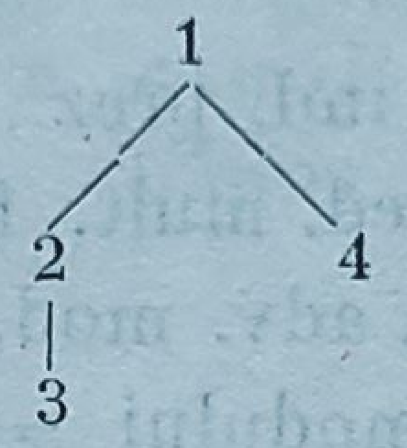

de fericit = cz, expr. adj. var. două term., m., sg., Ac. + prep. „de"
că = conjcț. subord. circ., introduce CZ
ta = at. adj., expr. adj. pron. pos., 2 sg., f., Ac.
divină = at. adj., expr. adj. var., f., sg., Ac., poz.
ce = cd, expr. pron. rel. s., invar., Ac., introduce CD
mi = ci, expr. pron. pers., neacc., 1 sg., D., are și valoare de D. pos. cu funcție de at. pron. în D al subst. *inima*
e plină = pr. nom. format din :
e = vb. cop., ind. prez., 3 sg.
plină = nume pr., expr. adj. var., f., sg., N., poz.

inima = sb. gr., expr. subst., f., sg., N., art. hot. encl. „-a"
de lacrimi = ci, expr. subst., f., pl., Ac. + prep. „de", neart.
-n ea = cl, expr. pron. pers., acc., 3 sg., f., Ac. + prep. „în"
ai mei = sb. gr. s., expr. prop. pos., pers. I sg., are formă de pl., m., N.
o să mă-ngrop = pr. vb., expr. vb. pr., ind. viit. formă pop., 1 sg., refl- — cu pron. refl. „mă", în Ac.
și eu = sb. gr. s., expr. pron. pers., 1 sg., N., întărit de adv. mod „și".

c. I. **Ne-am referit** mai ales la felul[1] / (cum) **trebuie**[2] / (să) **fie citită** *o carte* de către elevii de vîrstă școlară mare,[3] / (deoarece) aici **se ivesc** cele mai importante *probleme.*[4] /

1. P
2. AT (1)
3. SB (2)
4. CZ (1)

II. *Elevii* de vîrstă școlară mică **lucrează** sub îndrumarea directă a învățătorului,[1] / (iar) *activitatea* lor **e limitată**.[2] /

III. La această categorie de școlari **este util și necesar**[1] / (să) **se insiste** asupra deosebirii esențialului de neesențial și asupra modului[2] / (în care)[3] / *ideile* desprinse dintr-o lectură[4] / **trebuie**[3] / (să) **fie sistematizate** într-un rezumat scurt.[4] /

(Ion Popescu, *Lectura elevilor*)

1. P
2. SB (1)
3. AT (2)
4. SB (3)

la felul = ci, expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „la", art. hot. encl. „-l"
să fie citită = pr. vb., expr. vb. pr., pas., intr., conjug. IV, conj. prez., 3 sg.
o carte = sb. gr. s., expr. subst., f., sg., N., art. nehot. procl. „o"
de către elevii = cag., expr. subst., m., pl., Ac. + prep. com. „de către", art. hot. encl. „-i"

cele mai importante = at. adj., expr. adj. var., f., pl., N., sup. rel. de super.
probleme = sb. gr. s., expr. subst., f., pl., N., neart.
sub îndrumarea = cm, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „sub“, art. hot. *-a*
lor = at. pron. gen., expr. pron. pers., 3 pl., G.
este mai limitată = pr. nom. format din :
este = vb. cop., ind. prez., 3 sg.
mai limitată = nume pr., expr. adj. var., f., sg., N., comp. super.
este util și necesar = pr. nom., expr. prin expresie vb. impers., formată din :
este = vb. cop. impers., ind. prez., 3 sg.
util și necesar = nume pred. mult., format din două nume pr. coord. cop., exprimate prin adv. mod, prov. din adj.
asupra deosebirii și asupra modului = ci mult., format din două ci, coord. cop., expr. prin :
asupra deosebirii = subst., f., sg., G. + prep. „asupra“, art. hot. encl. „-i“
asupra modului = subst., n., sg., G. + prep. „asupra“, art. hot. encl. „-lui“
esențialului = at. subst. gen., expr. subst., n., sg., G., art. hot. „-lui“
de neesențial = at. subst. prep., expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „de“, neart.
în care = cm, expr. pron. rel. s., Ac. + prep. „în“, introduce AT
desprinse = at. adj., expr. vb. part., formă adj., f., pl., N
dintr-o lectură = ci (nț. cl), expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „dintru“, art. nehot. procl. „o“
să fie sistematizate = pr. vb., expr. vb. pr., pas., intr., conjug. I, conj. prez., 3 pl. (vb. aux. *să fie* + part. vb. de conjugat *sistematizate*).

d. *Copiii* **continuau**[1] / **(să) cînte,**[2] / (ca și cum) nici o *piatră* **nu s-ar fi mișcat** pe tot pămîntul.[3] /

(Dumitru Radu Popescu, *Mări sub pustiuri*)

1. P
2. CD (1)
3. CM (2)

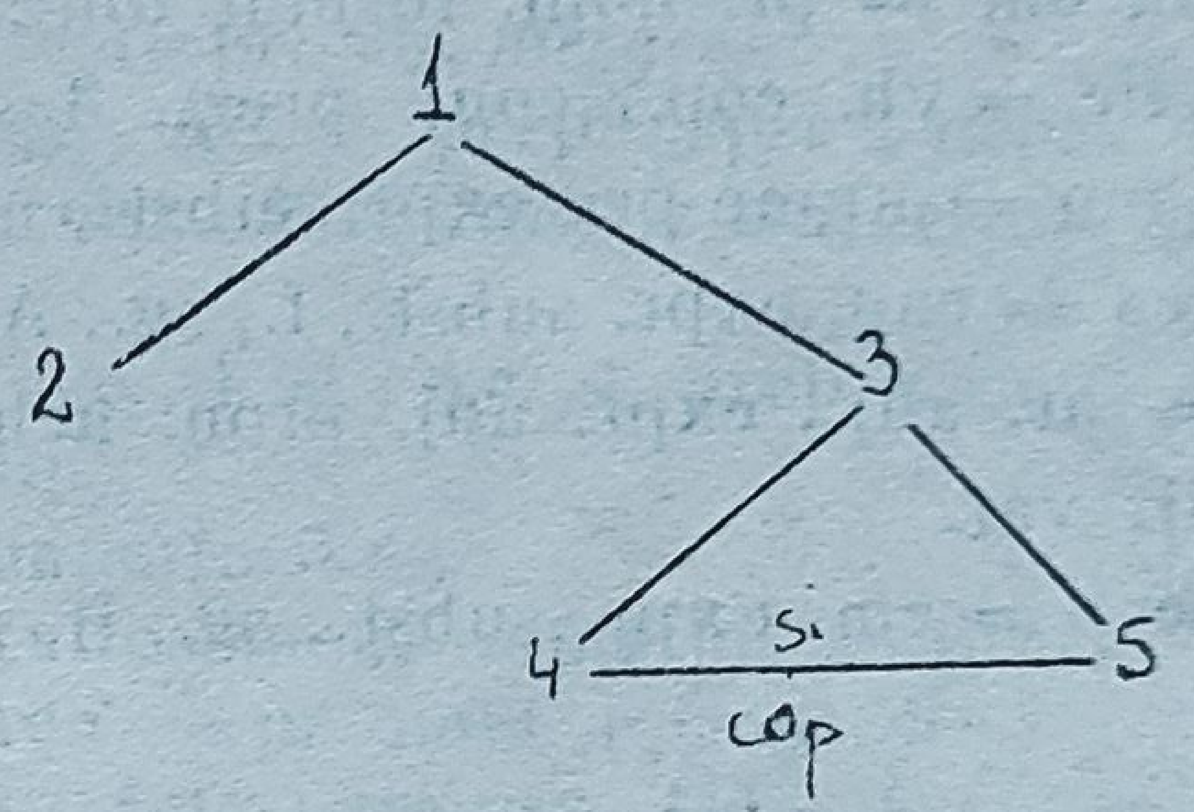
1
|
2
|
3

continuau = pr. vb., expr. vb. pr. pers., act., tr., ind. imperf., 3 pl.
ca și cum = loc. conjcț. subord. circ., fără funcție sintactică, introduce CM
nici o = at. adj., expr. adj. pron. neg. com., f., sg., N.
nu s-ar fi mișcat = pr. vb., formă neg. — cu adv. mod „nu"-, expr. vb. pr., refl. — cu pron. „se" în Ac. —, intr., conjug. I, cț-opt. perf., 3 sg.
tot = at. adj., expr. adj. pron. nehot. s., n., sg., Ac. ; considerat și adj. var. cu două term.
pe pămîntul = cl, expr. subst., n., sg., Ac. + prep. s. „pe", art. hot. encl. „-l".

e. **Avea poftă**[1] / (să) **mănînce** o legătură de lăptuci :[2] / dormind **visase**[3] / (c)-**a plouat**[4] / (și) (că) i-a **înverzit** *grădina...*[5] /

(Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*)

1. P
2. CI (1)
3. CZ (1) juxtapusă
4. CD (3) } și
5. CD (3) }

avea poftă = pr. vb., expr. loc. vb. intr., formată din :
avea = vb. pr., act., conjug. II, ind. imperf., 3 sg.
poftă = subst., f., sg., Ac., neart. ; cd în loc. vb.
dormind = ct, expr. vb. ger.
a plouat = pr. vb., expr., vb. pr. impers., ind. perf. c., 3 sg.
i = ci, expr. pron. pers., neacc., 3 sg., D. ; are și valoare de D. pos., cu funcție de at. pron. în D. al subst. *grădina*
a înverzit = pr. vb., expr. vb. pr. impers., ind. perf. c., 3 sg.
grădina = sb. gr. s., expr. subst., f., sg., N., art. hot. encl. „-a"
ca în anii = cm comp., expr. subst., m., pl., Ac. + prep. „în" și adv. mod comp. „ca", art. hot. encl. „-i".

f. — Ioane, **cată**[1] (P) / (să) **nu dăm** cinstea pe rușine... ![2] (CD) /
Ai să pleci[1] (P) / (unde) **zic** *eu.*[2] (CL) /

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

1 — 2   1 — 2

cată = „caută“, „încear că“ cere o CD; cu sensul „privește“, „ia seama“ cere o CI.

ai să pleci = pr. vb., expr. vb. pr. pers., act., intr., ind. viit., formă populară, 2 sg.

unde = cl, expr. adv. 1, rel., introduce CL.

P PR

g. *Deviza* lui **era**[1] / (să) **fie un om** cinstit și iubit de toată lumea.[2] /

P CI

II. De aceea **își aducea aminte** cu plăcere[1] / (de ceea ce) **făcuse** atunci pentru colegii săi[2] /.

lui = at. pron. gen., expr. pron. pers., 3 sg., m., G.

era = pr. nom. incomplet (al cărui nume pr = PR), expr. vb. cop., ind. imperf., 3 sg.

să fie un om = pr. nom. format din:

să fie = vb. cop., conj. prez., 3 sg.

un om = nume pr., expr. subst., m., sg., N., art. nehot. procl. „un“

de lumea = cag, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „de“, art. hot. encl. *-a*

toată = at. adj., expr. adj. pron. nehot. s., f., sg., Ac.; considerat și adj. var.

cu plăcere = cm, expr. subst., sg., f., Ac. + prep. „cu“ (cu val. de loc. adv.)

de ceea ce = cd, expr. pron. rel. com., f., sg., Ac. + prep. „de“, excepție de la modul de exprimare a cd, întrucît pron. rel. introduce CI

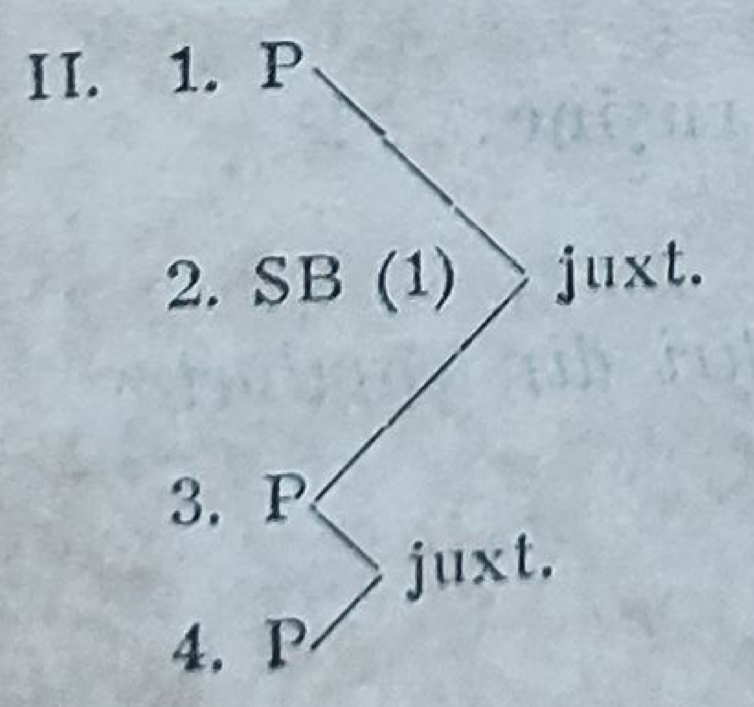
săi = at. adj., expr. adj. pron. pos., 3 sg., un posesor, are formă de pl. m., Ac.

P CD

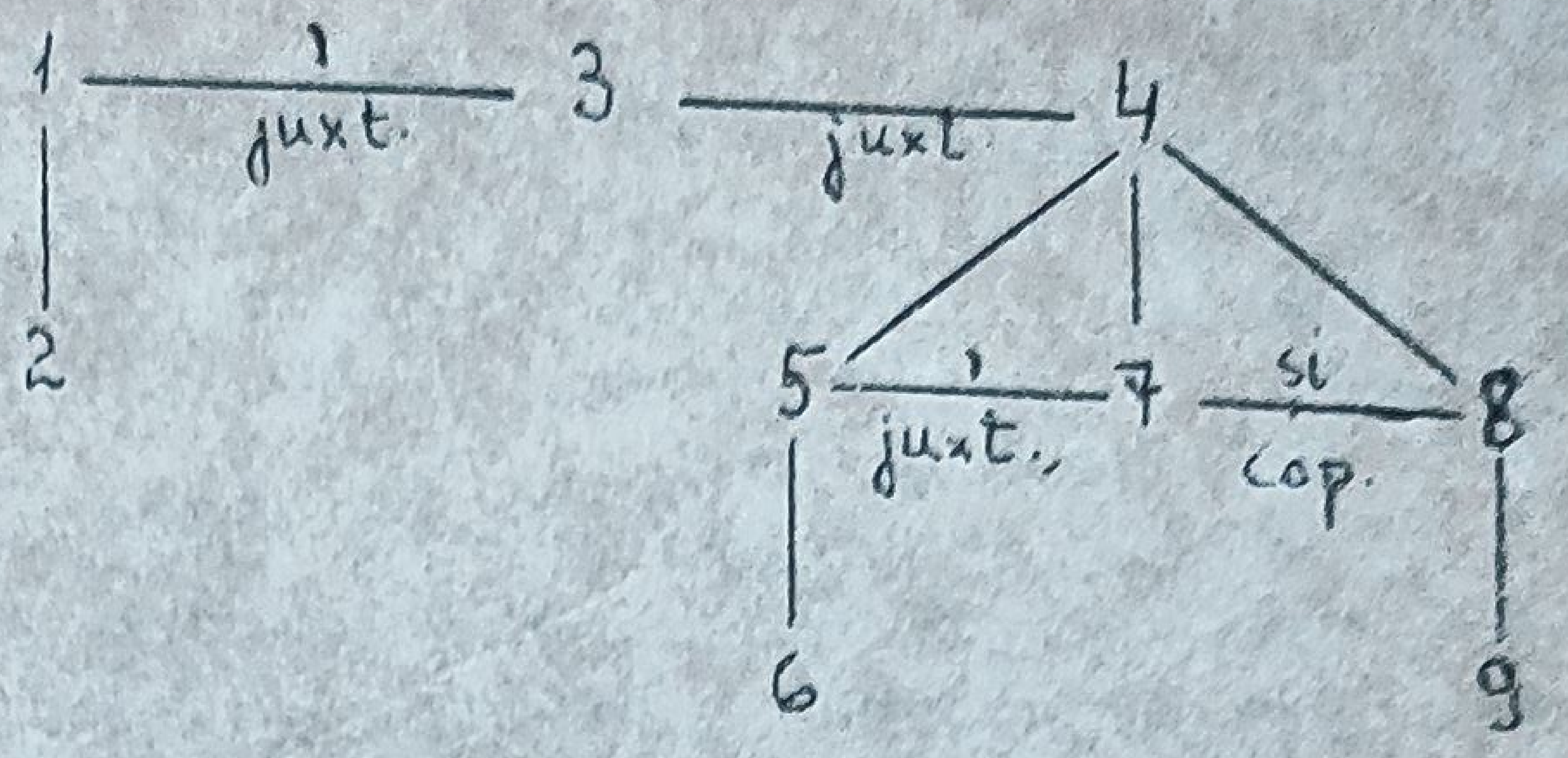
h. I. **Întrebați**[1] / (dacă-mi **părea bine** ?[2] /

II. (Dar) **se înțelege**[1] / (că)-mi **părea bine** [2] / nici nu mai **mergeam**,[3] / **zburam** spre casă,[4] / (pentru că)[5] / *Huțu*[6] / **trebuia**[5] / (să) **locuiască** cu mine,[6] / *el* **era**[7] √‾ / (și) **trebuia**[8] / (să) **rămînă** sub scutul și povățuirea mea[9]. /

(Ioan Slavici, *Budulea Taichii*)

5. CZ (4)
6. SB (5) } juxt
7. CZ (4)
8. CZ (4) } și
9. SB (8)

dacă = conjcț. subord. necirc., introduce CD
mi = ci (și, d.p.d.v. logic, subiect), expr. pron. pers., neacc., 1 sg., D
părea bine = pr. vb., expr. loc. vb. intr., formată din :
    părea = vb. pr., ind. imperf., 3 sg.
    bine = adv. mod, s.
nici = adv. mod. de întăr., întărește pr. vb. *mergeam*
spre casă = cl, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „spre", neart.
pentru că = loc. conjcț. subord. circ., fără funcție sintactică, introduce
    CZ.
cu mine = ci, expr. pron. pers., acc., 1 sg., Ac. + prep. s. „cu"
era $\sqrt{\quad}$ = pr. nom. format din :
    era = vb. cop. pers., ind. imperf., 3 sg.
    $\sqrt{\quad}$ = (sub scutul și povățuirea mea) nume pr. subînț.
să rămînă sub scutul și povățuirea = pr. nom. format din :
    să rămînă = vb. cop., act., intr., conjug. III, conj. prez., 3 sg.
    sub scutul și povățuirea = nume pr., expr. loc. adj. („protejat")
mea = at. adj., expr. adj. pron. pos., 1 sg., f., Ac.

COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE SCOP

A. RECAPITULARE

Complementul circumstanțial de scop arată scopul acțiunii exprimate de un verb și determină :

— *verbe* (sau locuțiuni verbale) : „. . . a plecat *după cumpărături*", „A luat-o la fugă *pentru a nu fi prins*" ;

— *interjecții* : „Hai și noi *după cumpărături*."

Complementul circumstanțial de scop este exprimat prin :

— substantive în Ac. cu prepozițiile *pentru, spre, după, la* și în G. cu locuțiunea prepozițională *în vederea* : „. . . *spre sărbătorirea biruinței*, aprinsei o țigară", „. . . m-am pregătit *de luptă*", „. . . *în vederea examenului*, am pregătit temele" ;

— *pronumele* relativ-interogativ *ce* precedat de prepoziţiile *de*, *la*: „*De ce* ai venit, ca să mă sperii ?", „*La ce* ai venit, ca să..." ;

— *verbe la infinitiv* (cu prepoziţiile *pentru*, *spre*) şi *la supin* (cu prepoziţia *la*) : „...fu aleasă *spre a sluji*", „...îi regăseşti *pentru a măsura* timpul", „...*spre a le culege* a început a le rupe", „...a plecat *la cules*", „...a pus laptele *la fiert*" ;

— *adverbe şi locuţiuni adverbiale* de scop : *înadins*, *dinadins*, *într-adins*, *dintr-adins*, *de aceea*, *pentru aceea*, *de asta*, *pentru asta* : „*Dinadins* tace, ca să mă supere.", „*Într-adins* a lipsit, ca să înveţe.", „...vreau să ştiu şi *pentru asta* am venit.", „*De aceea* nu a venit, pentru ca să...".

Complementele circumstanţiale de scop sînt :

— *simple* : „Luptăm *pentru victorie*.", „Muncim *pentru strîngerea* propriei noastre recolte." ;

— *dezvoltate* : „A rămas pe loc *spre a se odihni caii*.", „... a rămas pe loc *pentru a nu fi considerat un laş*." ;

— *multiple* : „S-a ridicat *pentru drepturile şi ocinile* sale.", „El s-a dus *pentru a vîna* potîrnichi, *dar şi pentru a se destinde*."

Conjuncţia compusă *ca să* (şi *ca...să*), precum şi locuţiunea conjuncţională *pentru ca să* introduc propoziţii subordonate circumstanţiale de scop, ele neavînd funcţie sintactică de parte de propoziţie în CS pe care o introduc. Nu trebuie însă confundat cu locuţiunile conjuncţionale pronumele relativ *ce* precedat de prepoziţia *de*, pentru că acest pronume, pe lîngă că introduce o subordonată (*nu* circumstanţială de scop !), are şi funcţie sintactică de complement circumstanţial de scop în această subordonată.

De asemenea, adverbele *înadins*, *dinadins* şi locuţiunile adverbiale *într-adins*, *dintr-adins*, *de aceea*, *pentru aceea* etc. nu trebuie confundate cu conjuncţiile şi locuţiunile conjuncţionale subordonatoare de scop, întrucît sînt corelative care au rolul de a anunţa o circumstanţială de scop şi au şi funcţia sintactică de complement circumstanţial de scop pe lîngă acelaşi verb regent ca al subordonatei circumstanţiale de scop.

B. TEXTE ANALIZATE

Ex. 1, pag. 88. Analizaţi complementele circumstanţiale de scop din textele următoare, stabilind valoarea lor morfologică. Precizaţi propoziţiile :

I. *Mama* **a plecat** la piaţă după cumpărături.[1] / *Tata* **a plecat** la vînat.[2] / *El* **s-a dus** pentru a vîna potîrnichi, dar şi pentru a se destinde.[1] /

P

Noi **am rămas** acasă pentru a ne pregăti lecțiile.[1] / În scopul acesta, **ne-am organizat** bine timpul.[1]

I. Spre a-l ajunge la învățătură pe fratele meu,[2] / **trebuie**[1] / **(să) muncească** mult.[2] /

II. **M-am pregătit** de luptă[1] / (și) **sper**[2] / (că) **voi reuși**.[3] /

I.	1. P		1
	2. SB (1)		2
II.	1. P	și	1 —și (cop.)— 2
	2. P		3
	3. CD (2)		

după cumpărături = cs (nț. cl.), expr. subst. c.s., f., pl., Ac. + prep. s. „după", neart.
la vînat = cs (nț. cl.), expr. vb., act., tr., conjug. I, supin
pentru a vîna . . . dar și pentru a se destinde = cs mult. format din două cs coord. cop. cu loc. conjcț. „dar și", expr. prin :
pentru a vîna = vb. act., tr., inf. prez. + prep. s. „pentru"
pentru a se destinde = vb. refl., cu pron. refl. în Ac., intr., inf. prez. + prep. s. „pentru"
pentru a ne pregăti = cs, expr. vb. refl. — cu pron. în D. pos. cu funcția de at. pron. în D. — tr., inf., prez. + prep. com. „pentru a"
în scopul acesta = cs dezv. format din :
în scopul = cs simplu, expr. prin subst., c., s., n., sg., Ac. precedat de prep. „în", art. cu art. hot. encl. *-l*
acesta = at. adj., expr. prin adj. pron. dem. aprop., n, sg., Ac.
Notă : *în scopul acesta* este considerat și un singur complement de scop exprimat prin adj. pron. *acesta* precedat de loc. prep. *în scopul.*
spre a ajunge = cs, expr. prin vb., act., tr., inf. + prep. *spre a*
de luptă = cs, expr. prin subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. „de", neart.

Analiza altor cuvinte :

acasă = cl, expr. prin adv. de loc., simplu
bine = cm, expr. prin adv. de mod s., poz.
pe fratele = cd, expr. prin subst. c.s., m., sg., Ac. + prep. s. „pe", anticipat prin cd „-l", expr. prin pron. pers., 3 sg., Ac.
mult = cm, expr. prin adv. de mod s., poz.

Ex. 4, pag. 88. Analizați cuvintele subliniate din textele următoare :

Uneltele *de pescuit* se păstrează cu grijă. Fratele meu a plecat azi *la pescuit.*

Meşteşugul *de a prinde* peşte se învaţă uşor. *Pentru a prinde* peşte, ai nevoie de o oarecare îndemînare.

Tata a plecat în oraş *după treburi*. El spune că alergatul *după treburi*, într-un oraş mare, este obositor.

de pescuit = at. vb., expr. prin vb. act., tr., conjug. IV, supin
la pescuit = cs (nţ. cl.), expr. prin vb. act., tr., conjug. III, supin
de a prinde = at. vb., expr. prin vb. act., tr., conjug. III, inf. prez. + prep. com. „pentru a"
după treburi = cs, expr. prin subst. c.s., f., pl., Ac. + prep. s. „după", neart. (cs are şi nţ. de cl)
după treburi = at. subst. prep., expr. prin subst., Ac. + prep. „după".

Ex. 1. pag. 88—89. Analizaţi complementele circumstanţiale de scop :

a. I. *Sinan-Paşa*, văzînd retragerea românilor, **luase inimă**[1] / (şi) **vrea** a-i desface şi a-i răsfira de tot.[2] /

II. Spre acest sfîrşit, în capul rezervei sale, *el* **umbla**[1] / (să) **treacă** podul spre a izbi pe ai noştri în frunte.[2] / *Mihai* atunci se **aşază** cu ceata de curînd sosită la capul podului spre a întîmpina . . .[3] /.

(Nicolae Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*)

I. 1. P ⟩ şi
2. P

1 —(şi / cop.)— 2

II. 1. P
2. CS (1)
3. P indep.

1
|
2

spre a izbi = cs, expr. prin vb., inf. prez., cu prep. com. „spre a"
spre a întîmpina = cs, expr. vb., inf. prez., cu prep. com. „spre a"

Analiza altor cuvinte :

văzînd = cz (nţ. ct.), expr. prin vb., ger.
a desface şi a răsfira = cd mult., format din două cd simple, coord. cop., expr. prin vb., inf. prez. + prep. „a"
i = cd, expr. prin pron. pers., neacc., 3 pl., Ac.
de tot = cm, expr. prin loc. adv. de mod
în capul rezervei = cl, expr. prin subst., f., sg., G. + loc. prep. „în capul"
în frunte = cl, expr. prin subst., f., sg., Ac. + prep. „în" (este considerat şi loc. adv. „frontal")
de curînd = ct, expr. prin loc. adv. de timp

la capul podului = cl dezv. format din :
la capul = cl, expr. prin subst., Ac. + prep. „la"
podului = at. subst. gen., expr. prin subst., G., art. hot.„-lui".

b. **Mă lungii** într-un cot pe iarba moale[1] / (și) spre sărbătorirea deplinei mele biruinți (...) **aprinsei** o țigară...[2] /

(După Calistrat Hogaș, *În munții Neamțului*)

spre sărbătorirea = cs., expr. prin subst., f., sg., Ac. + prep. „spre", art. hot. encl. „-a"

Analiza altor cuvinte :

într-un cot = cm, expr. prin subst., n., sg., Ac. + prep. s. „întru", art. nehot. procl. „un"
pe iarba = cl, expr. prin subst., f., sg., Ac. + prep. „pe", art. hot. „-a"
deplinei = at. adj., expr. prin adj. var. cu două term., f., sg., G., art. hot. encl. „-i" aparține subst. „biruinți"
mele = at. adj., expr. prin adj. pron. pos., pers. I sg., fem., G.
biruinți = at. subst. gen., expr. prin subst., f., sg., G., art. hot. encl. „-i" este atașat adj. precedent „deplinei".

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE SCOP

A. RECAPITULARE

Subordonata circumstanțială de scop *(CS)* sau finală corespunde complementului circumstanțial de scop, arătînd scopul îndeplinirii unei acțiuni.

Ca momente ale acțiunilor, din regentă și din finală, menționăm că, întotdeauna, acțiunea din finală, fiind realizabilă, va sta pe planul al doilea, după acțiunea din regentă, în opoziție cu situația prezentată la cauzală.

Pentru a deosebi finala de cauzală, nu comparăm numai ordinea acțiunilor, ci sîntem atenți și la conectivele gramaticale total deosebite : CZ este introdusă prin *că...*, iar CS prin *să...*

Propozițiile CS sînt introduse prin conjuncțiile *să, ca să, de,* precum și prin locuțiunile conjuncționale *pentru ca să, pentru ca... să.* Finalele negative introduse prin conjuncția *să* sau prin conjuncția compusă *ca...să* ori prin locuțiunea conjuncțională *pentru ca... să* pot avea înaintea lui *să* adverbele de mod : *cumva, care cumva.* Aceste grupuri (adverbe de mod și conjuncții) sînt considerate în mod greșit locuțiuni conjuncționale de scop. Unii elevi sînt tentați să considere că aceste

CS sînt CZ, ceea ce constituie o greşeală din două puncte de vedere acţiunea din finală se va desfăşura după cea din regentă (la CZ est: invers) şi subordonata este introdusă printr-un grup compus cu *să* (care nu se întîlneşte niciodată la CZ).

Propoziţia CS stă de obicei după regentă şi nu se desparte prin virgulă, decît dacă nu se insistă asupra ei. Este aşezată şi înaintea elementului regent verbal, în această poziţie fiind despărţită de virgulă. Are şi topică fixă, după regentă, cînd este introdusă prin conjuncţia *de* „să", şi astfel nu se desparte prin virgulă de regenta sa.

B. TEXTE ANALIZATE

Ex. 1., pag. 91. Subliniaţi cu două linii întrerupte complementele circumstanţiale de scop şi analizaţi propoziţiile din frazele:

P CS

Aurel **s-a dus** cu oile **la păscut.**[1] / (Ca să) **găsească** păşunile cu iarbă bună,[1] / *el* **colindă** plaiurile mai neumblate.[2] /

CS P

(Ca să) **nu se rătăcească,** [1] / **îşi stabileşte** totdeauna cîteva puncte de orientare.[2] /

P indep.

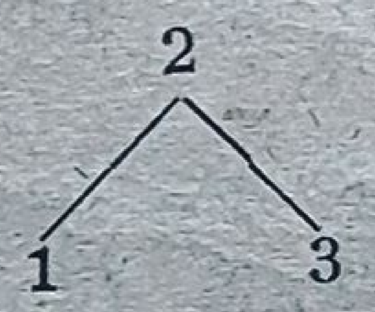
Într-o zi **s-a dus** d u p ă m u r e într-un loc mai puţin frecventat.[1] /

P CS

A luat cu el şi cîinele,[1] / (ca să)-l **păzească** de sălbăticiuni.[2] /

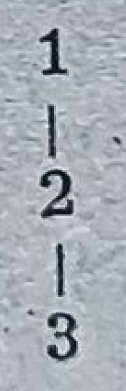
(Ca) **nu cumva (să) se rătăcească** vreo *oaie,*[1] / **a avut grijă**[2] / (să) **lase** pe unul dintre cîini lîngă ele.[3] /

1. CS negativă (2)
2. P
3. CI (2)

El **voia**[1] / (să) **culeagă** cît mai multe mure,[2] / (ca să) **le ducă** şi surorilor lui.[3] /

1. P
2. CD (1)
3. CS (2)

P CD

Spre a le culege, **a început**[1] / (să) **le rupă** cu rugi cu tot.[2] /

P indep.

Pentru aceasta **avea nevoie** de nişte mănuşi.[1] /

El **a folosit** (însă) o batistă în locul mănuşilor,[1] / (ca) **nu cumva**

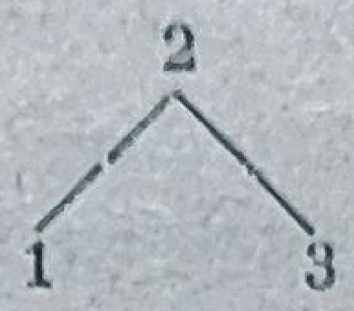
(să) se înțepe prea tare.[2] /

1. P
2. CS negativă (1)

(Fiindcă) **avea nevoie** de mai mult timp pentru cules murele, [1] / **era cît pe-aci**[2] / (să) **piardă** urma oilor.[3] /

1. CZ (2)
2. P
3. SB (2)

Analiza gramaticală a cuvintelor :

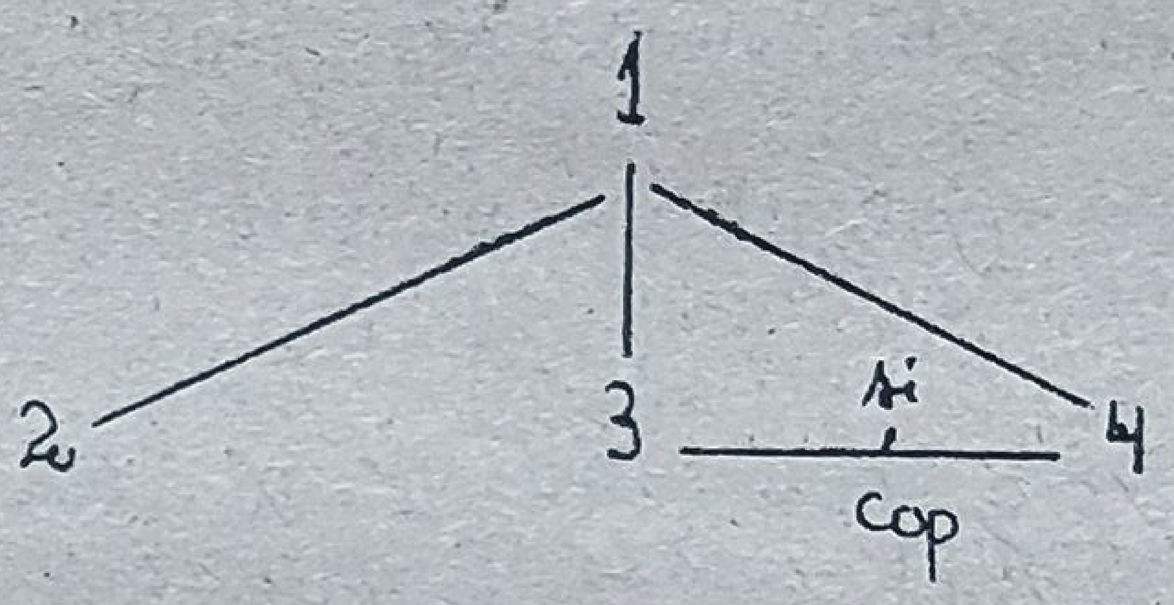
la păscut = cs (nț. cl), expr. vb. supin
cu iarbă = at. subst. prep., expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „cu", neart.
mai neumblate = at. adj., expr. prin adj. prov. din vb. part. cu formă neg., n, pl., Ac., comp. super.
cîteva = at. adj., expr. adj. pron. nehot. com., n., pl., Ac.
după mure = cs, expr. subst., f., pl., Ac. + prep. s. „după", neart.
mai puțin frecventat = at. adj., expr. adj. prov. din vb. part., n., sg., Ac., comp. infer.
de sălbăticiuni = ci, expr. subst., f., pl., Ac. + prep. s. „de", neart.
ca nu cumva să = conjuncție compusă întărită de adv. *nu cumva*, considerată și loc. conjcț. subord. circ., introduce CS. neg.
vreo = at. adj., expr. adj. pron. nehot., f., sg., N.
a avut grijă = pr. vb., expr. loc. vb., intr., conjug. II, act., ind., perf. c., 3 sg.
pe unul = cd, expr. pron. nehot., m., sg., Ac. + prep. s. „pe"
dintre cîini = at. subst. prep., expr. subst., m., pl., Ac. + prep. s. *dintre*
cît = cm, expr. adv. mod
mai multe = at. adj., expr. adj. var., f., pl., Ac., comp. super.
spre a culege = cs, expr. vb., inf. prez., cu prep. com. „spre a"
mai ușor = cm, expr. adv. mod, comp. super.
cu rugi cu tot = cm (după GA c sociativ), expr. subst. c.s., m., pl., Ac. + loc. prep. „cu tot cu", neart.
pentru aceasta = cs, expr. loc. adv.
avea = pr. vb., expr. vb. pr., ind. imperf., 3 sg.
nevoie = cd, expr. subst., f., sg., Ac., neart.
Notă : Grupul *avea nevoie* este considerat și loc. vb.
de niște mănuși = ci, expr. subst., f., pl., Ac. + prep. „de", art. nehot. procl. „niște"

în locul mănușilor = ci (după GA = c opozițional), expr. subst., f., pl., G. + loc. prep. „în locul", art. hot. *-lor*
prea tare = cm, expr. adv. mod, sup. abs.
mai mult = at. adj., expr. adj. var., n., sg., Ac., comp. super.
pentru culcs = cs, expr. vb. supin
era cît pe-aci = pr. nom., expr. expresie vb. impers. formată din:
era = vb. cop., ind. imperf., 3 sg.
cît pe-aci = nume pr., expr. loc. adv.

Ex. 6, pag. 92. Despărțiți frazele următoare și analizați-le:

a. I. *Mihai-Vodă* **voi** a se folosi de poziția și de strîmtoarea vadului Călugărenilor,[1] / (în care) **nu** se **puteau** destinde în front mai mult de doisprezece *oameni*,[2] / (ca **să**) **facă** mulțimea turcilor nefolositoare[3] / (și) (ca **să**) se **poată** astfel lupta cu puteri deopotrivă.[4] /

1. P
2. AT (1)
3. CS (1) } și
4. CS (1)

II. Pentru aceea, *el* **tăbărî** acolo cu oștile sale, puind strajă în deosebite părți,[1] / (ca **să**) **vază**[2] / (de) **nu vor umbla** *turcii* a trece prin alt loc.[3] / (N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*)

1. P
2. CS (1)
3. CD (2)

1
|
2
|
3

Analiză gramaticală a cuvintelor:

voi = pr. vb., expr. vb. pr., act., tr., conjug. IV, ind. perf. s., 3 sg.
a se folosi = cd, expr. vb., inf. prez., refl. cu pron. „se" în Ac., intr.
în care = cl, expr. pron. rel., s., Ac. + prep. „în", introduce AT
nu puteau = pr. vb., expr. vb. pr., act., tr., conjug. II, ind. imperf., 3 pl.
(a) se destinde = cd, expr. vb., refl. — cu pron. în Ac. —, inf. prez.
mai mult de = cm, expr. adv. mod + prep. „de", comp. super.
doisprezece = at. adj., expr. num. card. p-z., val. adj., N.
oameni = sb. gr., expr. subst., m., pl., N., neart.
nefolositoare = cm (e.p.s.), expr. adj. var., f., sg., N., poz.
să poată = pr. vb., expr. vb. pr., conj. prez., 3 sg.

(a) se lupta = cd, expr. vb., refl.-cu pron. în Ac. —, intr., inf. prez.
deopotrivă = at. adj., expr. adj. invar., *prov.* din adv., f., pl., Ac.
pentru aceea = cs, expr. loc. adv.
sale = at. adj., expr. adj. pron. pos., 3 pl. — un pos. —, f., Ac.
deosebite = at. adj., expr. adj. var., f., pl., Ac., poz.
a trece = cs, expr. vb., inf. prez.
prin loc = cl, expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „prin", neart.
alt = at. adj., expr. adj. pron. nehot. s., sg., Ac.

b. **Vin'** la Milcov cu grăbire[1]/
(**Să**)-l **secăm** dintr-o sorbire,[2]/
(**Ca să**) **treacă** *drumul* mare
Peste-a noastre vechi hotare.[3]/ (Vasile Alecsandri, *Hora Unirii*)

1. P
2. CS (1)
3. CS (2)

1
|
2
|
3

Analiză gramaticală a cuvintelor :

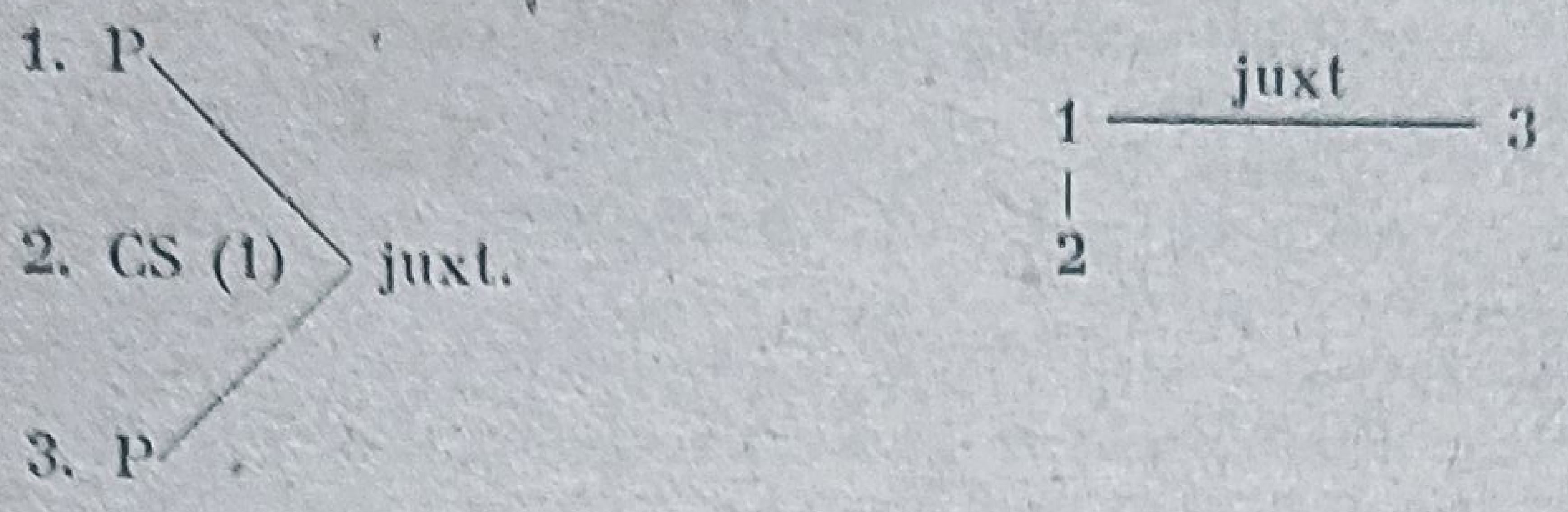
vin' = pr. vb., expr., vb. pr. pers., act., intr., conjug. IV, imper. af. 2 sg.
dintr-o sorbire = cm, expr. subst., Ac. + prep. *dintru*, art. nehot. „o"
drumul = sb. gr., expr. subst., n., sg., N., art. hot. encl. „-l"
peste hotare = cl, expr. subst., pl., n., Ac. + prep. „peste", neart.
a noastre = at. adj., expr. adj. pron. pos., 1 pl., n., Ac., precedat de art. pos.-gen. „a" cu formă invariabilă (=*ale*).

c. La tine **vin** *nevestele*[1] / (**să-şi**) **plîngă**
Feciorii duşi în slujbă la-mpăratul,[2] /
(**Şi**) *tu* **ascunzi** o lacrimă-ntre slove,[3] /
În alte ţări (**cînd**) le **trimiţi** oftatul.[4] /

1. P ⟩
2. CS (1) ⟩ şi
3. P ⟩
4. CT (3)

1 —— şi —— 3
|　　　　　　|
2　　　　　　4

II. (Și) *fete* **vin**,[1] / *(să)* **le-nflorești** alti̦ța,[2]/
La pragul tău **e plină** *ulicioara*.[3] / (Octavian Goga, ***Dăscălița***)

Analiză gramaticală a cuvintelor :

să-și plîngă = pr. vb., expr. vb. pr., refl.-cu pron. „și" în D. pos., cu funcție de at. pron. în D. —, tr., conjug. III, conj. prez., 3 pl.
duși = at. adj., expr. vb. part. cu formă adj., m., pl., Ac.
în slujbă = cs (nț.cl), expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „în", neart.
în țări = cl, expr. subst., f., pl., Ac. + prep. „în" neart.
alte = at. adj., expr. adj. pron. nehot. s., f., pl., Ac.
le = ci, expr. pron. pers., neacc., 3 pl., f., D.
tău = at. adj., expr. adj. pron. pos., 2 sg., n., Ac.
e plină = pr. nom. format din :
e = vb. cop., ind. prez., 3 sg.
plină = nume pr., expr. adj., var., f., sg., N., poz.

Ex. 2, p. 93. Diferite propoziții subordonate încep cu aceeași conjuncție. Precizați felul lor :

P PR
Marea lui *dorință* **era**[1] / (să) **urce** pe Bucegi . . .[2] /
P PR CD
Părea[1] / (să) **fi înțeles**[2] / (ceea ce) **i-ai spus.**[3] /
P CS
Venise la oraș[1] / (să) **cumpere** un televizor.[2] /
P SB
Mîine[2] / **trebuie**[1] / (să) **mă scol** dis-de-dimineață.[2] /
AT P
Hotărîrea[1] / (să) **locuiască** la țară[2] / îi **era nestrămutată.**[1] /
P CI
Mă gîndisem[1] / (să) **plec** mîine după-amiază la Galați.[2] /
P CD
L-am rugat[1] / (să) **nu mai facă** zgomot.[2] /

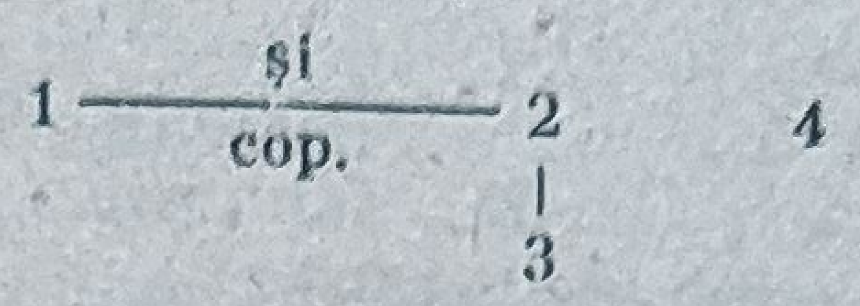
Ex. 3, p. 93—94.

Despărțiți în propoziții frazele următoare și notați felul acestora :

a. (Și) ca o taină călătoare,
Un nor cu muntele vecin
Plutea-ntr-acest imens senin ![1]/

(Și) n-avea aripi[2] / (să) mai zboare ![3] /
(Și) tot *văzduhul* era plin
De cîntece ciripitoare.[4] / (George Coșbuc, *Vara*)

1. P } și
2. P }
3. CS (2) AT
4. P indep.

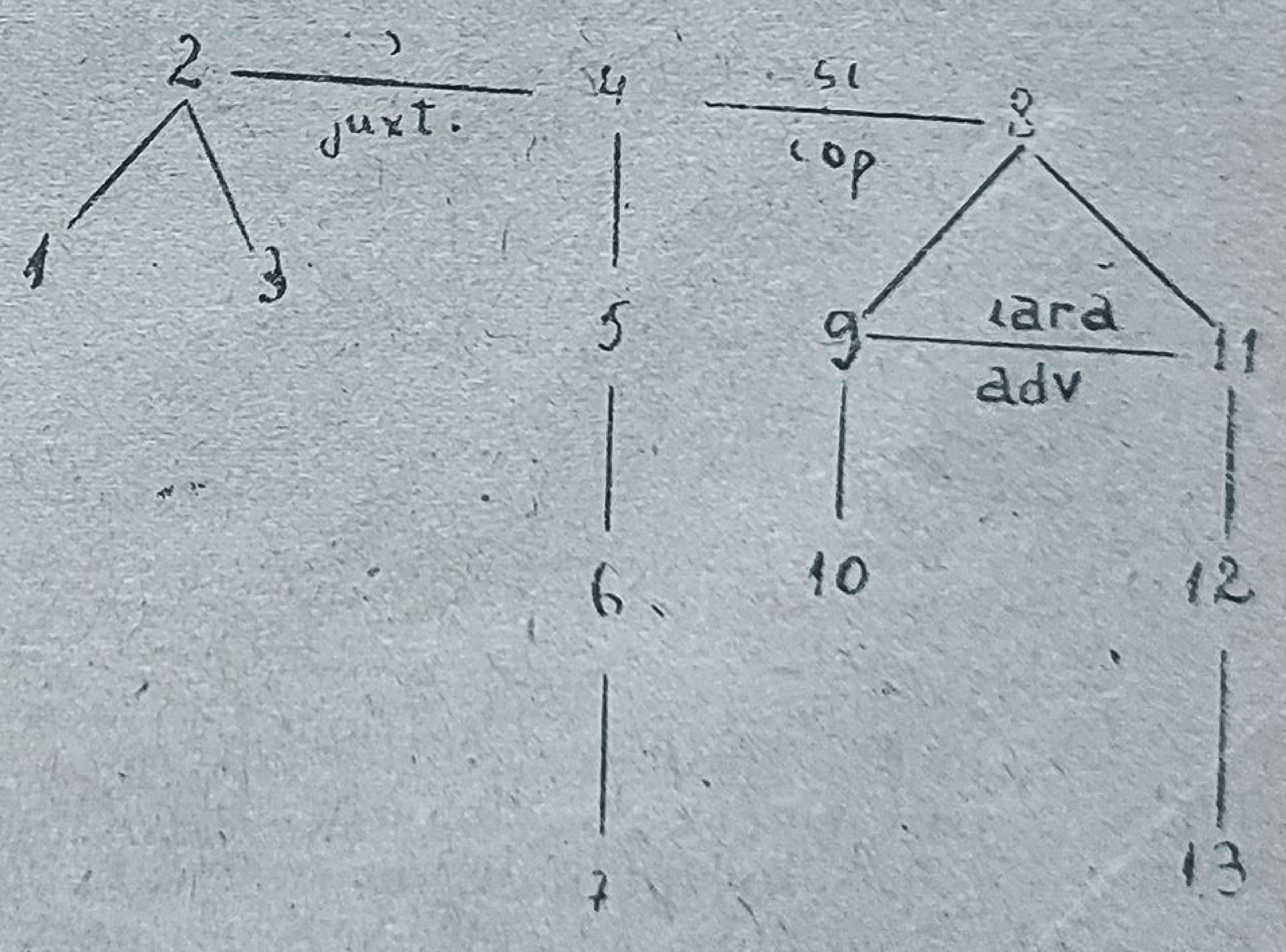

Analiză gramaticală a cuvintelor :

ca o taină = cm comp., expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „ca" prov. din adv., art. nehot. procl. „o"
cu muntele = ci, expr. subst. m., sg., Ac. + prep. „cu", art. hot. encl. *-le*
vecin = at. adj., expr. adj. var., m., sg., N.
-într-... senin = cl, expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „întru", neart.
tot = at. adj., expr. adj. pron. nehot. sg., N. ; considerat și adj. var.
era plin = pr. nom. format din :
era = vb. cop., ind. imperf., 3 sg.
plin = nume pr., expr. adj. var., n., sg., N., poz.
de cîntece = ci, expr. subst., n., pl., Ac. + prep. „de", neart.

b. (Cînd) **am sosit** morți de frig la Cocorăști,[1] / îmi **era** *frică*[2] / (să) **mă duc acasă** ;[3] / pentru aceea *Huțu* **a venit** cu mine,[4] / (ca să) **spună**[5] / (că) *el* **e de vină**,[6] / (că) **m-a luat** și pe mine,[7] / (și) *toate* **au fost bine**,[8] / (fiindcă) *mama* **se bucura**[9] / (că) **n-am degerat** pe drum.[10] / (iară) *tata* **zicea**[11] / (că) așa **trebuie**[12] / (ca) *voinicii* (**să**) **umble** pe ger și frig.[13] / (Ioan Slavici, *Budulea Taichii*)

1. CI (2)
2. P
3. CI (2) } juxt
4. P
5. CS (4)
6. CD (5) } și
7. CZ (6)
8. P
9. CZ (8)
10. CI (9) } iară
11. CZ (8)
12. CD (11)
13. SB (12)

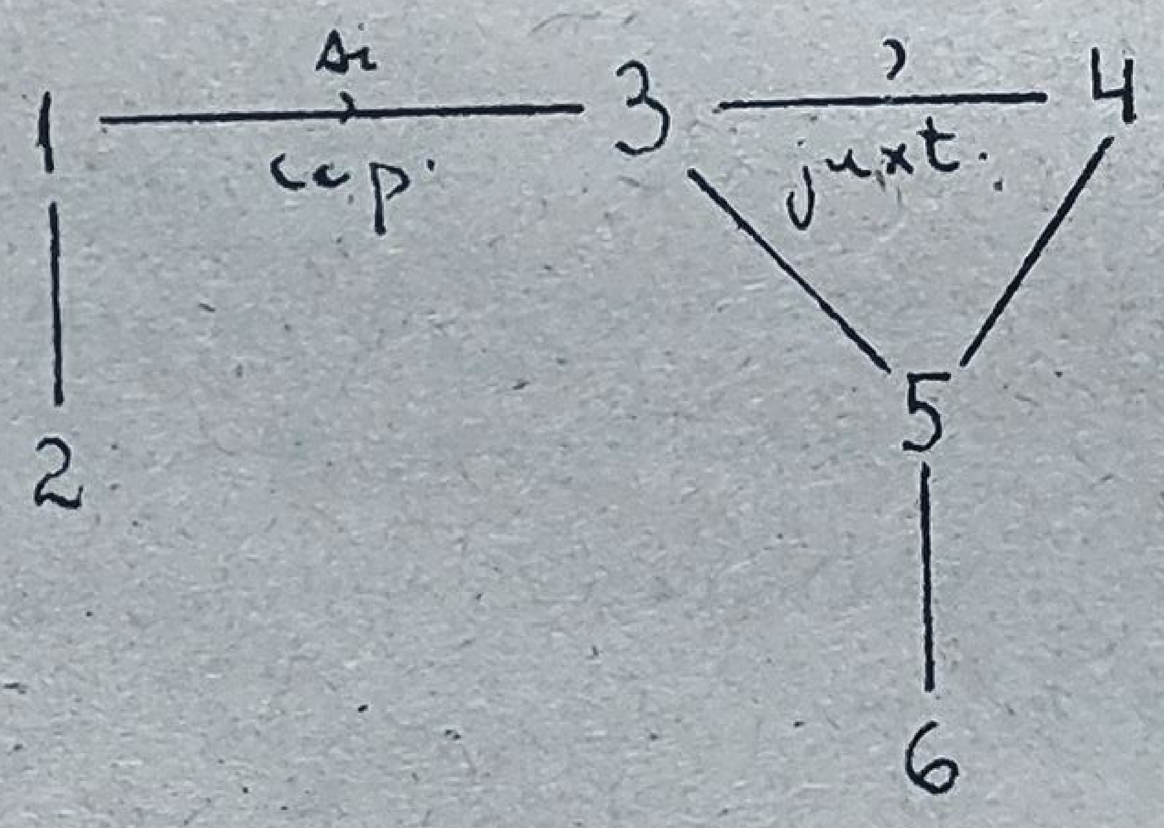

Analiză gramaticală a cuvintelor :

morți = cm (e.p.s.), expr. adj. var., m., pl., N., poz. fără comp.
de frig = cz, expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „de“, neart.
îmi = ci (și, d.p.d.v. logic, subiect), expr. pron. pers., neacc., 1 sg., D
era = pr. vb., expr. vb. pr., act., intr., ind. imperf., 3 sg.
frică = sb. gr., expr. subst., f., sg., def. pl., N., neart.
acasă = cl, expr. adv. loc
pentru aceea = cs, expr. loc. adv.
e de vină = pr. nom. format din :
 e = vb. cop., ind. prez., 3 sg.
 de vină = nume pr., expr. loc. adj. („vinovat“)
pe mine = cd (anticipat prin *m-*, pron. pers., neacc., 1 sg., Ac.), expr. pron. pers., acc., 1 sg., Ac. + prep. „pe“
au fost bine = pr. nom. format din :
 au fost = vb. cop., ind. perfect c., 3 pl.
 bine = nume pr., expr. adj. invar., prov. din adv.
se bucura = pr. vb., expr. vb. pr. pers., refl. — cu pron. „se“ în Ac. —, intr., conjug. I, ind. imperf., 3 sg.
iară = conjcț. coord. advers., leagă două CZ
pe ger = ct, expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „pe“, neart.

e. **Trec** *furnici* ducînd în gură de făină marii saci,[1] /
(Ca să) **coacă** pentru nuntă și plăcinte și colaci ;[2] /
(Și) *albinele*-**aduc** miere,[3]/ **aduc** colb mărunt de aur,[4] /
(Ca) cercei din el (să) **facă** *cariul*,[5] / *(care)*-i **meșter** faur.[6] /
(Mihai Eminescu, *Călin, File din poveste*

1. P
2. CS (1) > și
3. P
> juxt.
4. P
5. CS (3, 4)
6. AT (5)

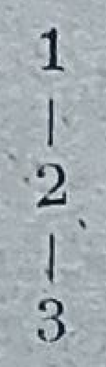
Analiză gramaticală a cuvintelor :

ducînd = at. vb., expr. vb., act., tr., ger. neacordat
de făină = at. subst. prep., expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „de“, neart.
saci = cd, expr. subst., n., pl., Ac., art. hot. encl. *-i* este preluat de adj. precedat *marii*

pentru nuntă = ci, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „pentru“, neart.
și...și = conjcț. coord. cop. repetată, leagă două cd
mărunt = at. adj., expr. adj. var., n., sg., Ac., poz.
de aur = at. subst. prep., expr. subst., n., sg., def. pl., Ac. + prep. „de“, neart.
din el = ci, expr. pron. pers., acc., 3 sg., m., Ac. + prep. „din“
care = sb. gr. s., expr. pron. rel., s., N., introduce AT
-i meșter = pr. nom. format din :
    -i = vb. cop., ind. prez., 3 sg.
    meșter = nume pr., expr. subst., m., sg., N., neart.
faur = at. subst. ap., expr. subst., m., sg., N., neart.

d. I. **Declară** doar[1] / (că) **nu-și aducea bine aminte**[2] / (cum) **se petrecuseră** *lucrurile.*[3] /

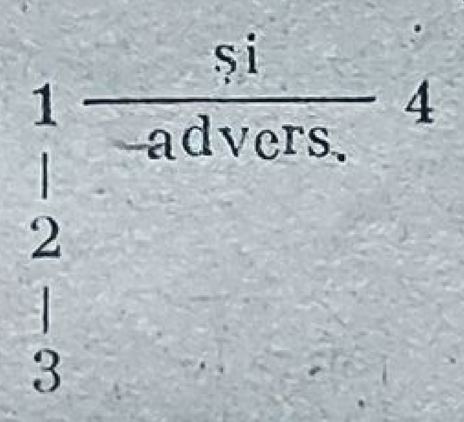
1. P
2. CD (1)
3. CI (2)

II. **Ar fi putut** totuși[1] / (să) **spună**[1] / (că) *închizătorul* armei soldatului **era** la el în buzunar,[3] / (și) atunci cu ce îl **împușcase** soldatul ? [4] /

1. P
2. CD (1)
3. CD (2)
4. P

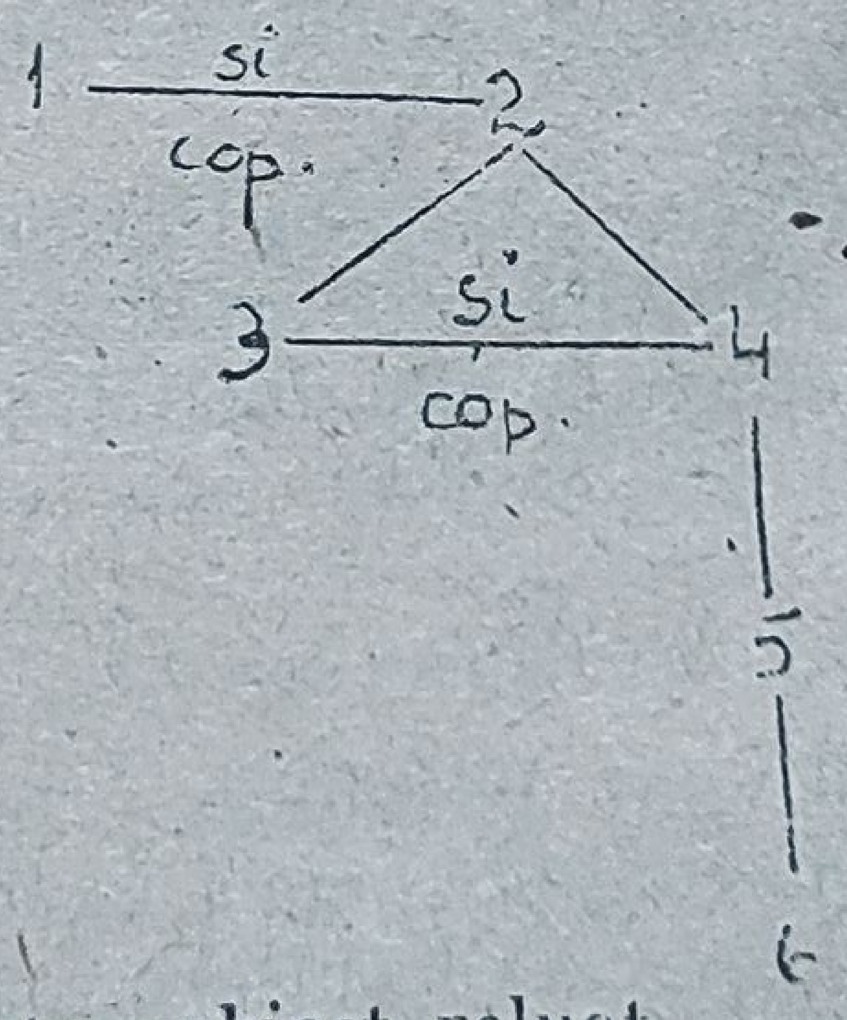
(2 și 4: și)

III. **N-avea** nici o dovadă[1] / (și) **își dăduse** poate **seama**[2] / (că) *soldatul* **știa** și *el* acest lucru[3] / (și) **ar fi negat** cu hotărîre[4] / (că) i **s-ar fi luat** *închizătorul*[5] / (în timp ce) **dormea** în post ?[6] /

(Marin Preda, *O oră din august*)

1. P } și
2. P
3. CI (2) } și
4. CI (2)
5. CD (4)
6. CT (5)

Notă : Pronumele *el* este subiect reluat.

Analiză gramaticală a cuvintelor :

doar = adv. mod s.
cum = cm, expr. adv. mod, rel., introduce CI
lucrurile = sb. gr. s., expr. subst., n., pl., N., art. hot. encl. „-le“
totuși = adv. mod concesiv, cm
la el = ci (nț. cl), expr. pron. pers., acc., 3 sg., m., Ac. + prep. „la“
în buzunar = cl, expr. subst., n., Ac. + prep. „în“, neart.
cu ce = ci (după GA = c instrumental), expr. pron. int., Ac. + prep. *cu*
nici o = at. adj., expr. adj. pron. neg., com., f., sg., Ac.
dovadă = cd, expr. subst., f., sg., Ac., neart.
își dăduse seama = pr. vb., expr. loc. vb., formată din :
    își dăduse = vb. pr., refl. — cu pron. „își“ în D. —, tr., ind. m.m.c.p., 3 sg.
    seama = subst., f., sg., Ac.
poate = cm, expr. adv. mod
i = ci, expr. pron. pers., neacc., 3 sg., m., D.
s-ar fi luat = pr. vb., expr. vb. pr., refl. cu sens pas. — cu pron. „se“, în Ac. —, intr., conjug. I, cț-opt., perf., 3 sg.
închizătorul = sb. gr. s., expr. subst., n., sg., N., art. hot. encl. „-l“
în timp ce = loc. conjcț. sudord. circ., fără funcție sintactică, introduce CT.

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ CONDIȚIONALĂ

A. RECAPITULARE

Subordonata circumstanțială condițională *(CȚ)* exprimă o condiție, de a cărei îndeplinire depinde realizarea acțiunii sau a însușirii, ori o ipoteză (presupunere).

În analiza propozițiilor CȚ, vom ține seama că ele exprimă o acțiune nerealizată, dar realizabilă, și că ordinea acțiunilor este : 1 = regentă, 2 = subordonată. Dacă acțiunile din CȚ și din R se realizează, sînt reale, subordonata CȚ devine CZ :

CZ P
(Dacă) am citit mult,[1] / am răspuns corect.[2]/

Subordonatele CȚ sînt introduse prin conjuncțiile *dacă, de, să* „dacă“ ; prin locuțiunea conjuncțională *în caz că ;* prin adverbul relativ *cînd* „dacă“ (în acest caz, adverbul are valoare de conjuncție și deci nu are funcție sintactică în propoziția CȚ pe care o introduce).

Unele condiționale sînt coordonate prin juxtapunere cu regenta lor și se așază pe primul loc :

CȚ P
Ai carte,[1]/ ai parte.[2]
CȚ P
Aș învăța,[1]/ aș ști.[2]

Subordonatele CȚ stau, de obicei, înaintea propoziției regente, dar, cînd se insistă asupra propoziției regente, condiția este mai puțin importantă și subordonata CȚ se așază după R.

Indiferent de locul lor, CȚ se despart prin virgulă. Excepția se referă la CȚ postpuse care exprimă o singură condiție a acțiunii din regentă, insistîndu-se asupra acestei condiții :

P CȚ
Aș pleca[1]/ n u m a i (dacă) aș fi lăsat.[2]/

B. TEXTE ANALIZATE

Ex. 3, p. 96. Analizați frazele următoare :

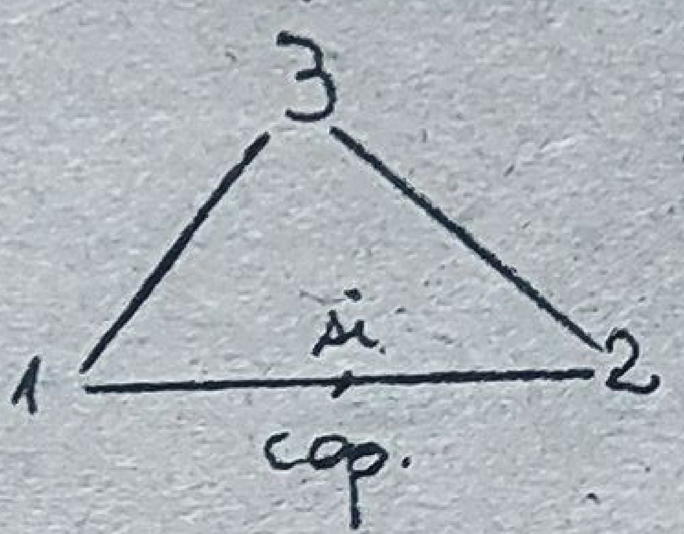
Ascultă-mă pe mine,[1] / (dacă) **vrei**[2] / (ca) *lucrurile* (să) **iasă** bine.[3] /

1. P
2. CȚ (1)
3. CD (2)

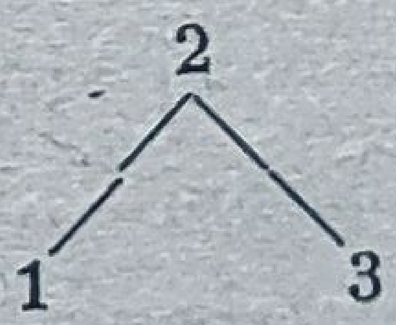
(De **tună**[1]/ (și) **fulgeră**,[2]/ **nu te speria**.[3]/

1. CȚ (3) } și
2. CȚ (3)
3. P

(În caz că) *apele* rîului **cresc** prea mult,[1] / **nu te încumeta**[2] / (să) **treci** prin vad.[3] /

1. CȚ (2)
2. P
3. CI (2)

5. *Ex. 5, p. 96.* Spuneţi ce fel de propoziţii introduc, în frazele următoare, conjuncţiile *dacă*, *de* şi *să* :

P CD
Aş fi aflat[1]/ (dacă) m-ai fi **căutat** după-amiază acasă.[2]/
P SB
Ar fi bine[1]/ (dacă) ai **cunoaşte** potecile în munţi.[2]/

Întrebarea **este**[1]/ (dacă) **ai să reuşeşti**[2]/ (să) **urci** pînă sus.[3]/

1. P
2. PR (1)
3. CD (2)

1
|
2
|
3

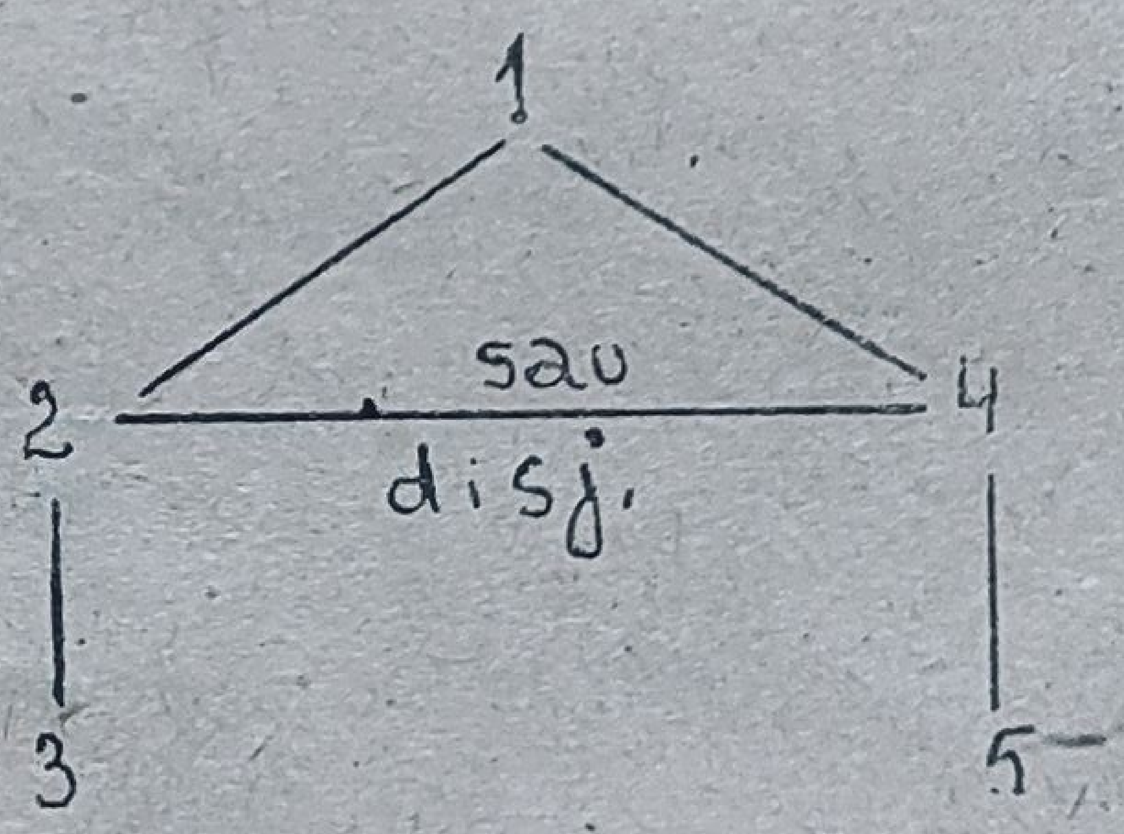
P AT P
Hotărîrea[1]/(dacă)**va dormi** la cabană[2]/**nu este** definitivă.[1]/
COND P
(De) **nu te observă**,[1]/ **nu fi supărat**.[2]/
CŢ P
(Să)-l fi strigat mai tare,[1]/ **te-ar fi auzit**.[2]/
Mîine[2]/ **trebuie**[1]/ **(să) pleci** la Constanţa,[2]/ (dacă) **vrei**[3]/ **(să) ne mai găseşti** acolo.[4]/

1. P
2. SB (1)
3. CŢ (2)
4. CD (3)

1
|
2
|
3
|
4

P PR
Sfatul lui **este**[1]/ **(să) pleci** imediat.[2]/
Spune[1]/ (de) **vrei**[2] / **(să)** mai **rămîi**[3] / (sau) **preferi**[4] / **(să) pleci**[5]/.

1. P
2. CD (1)
3. CD (2) — sau
4. CD (1)
5. CD (4)

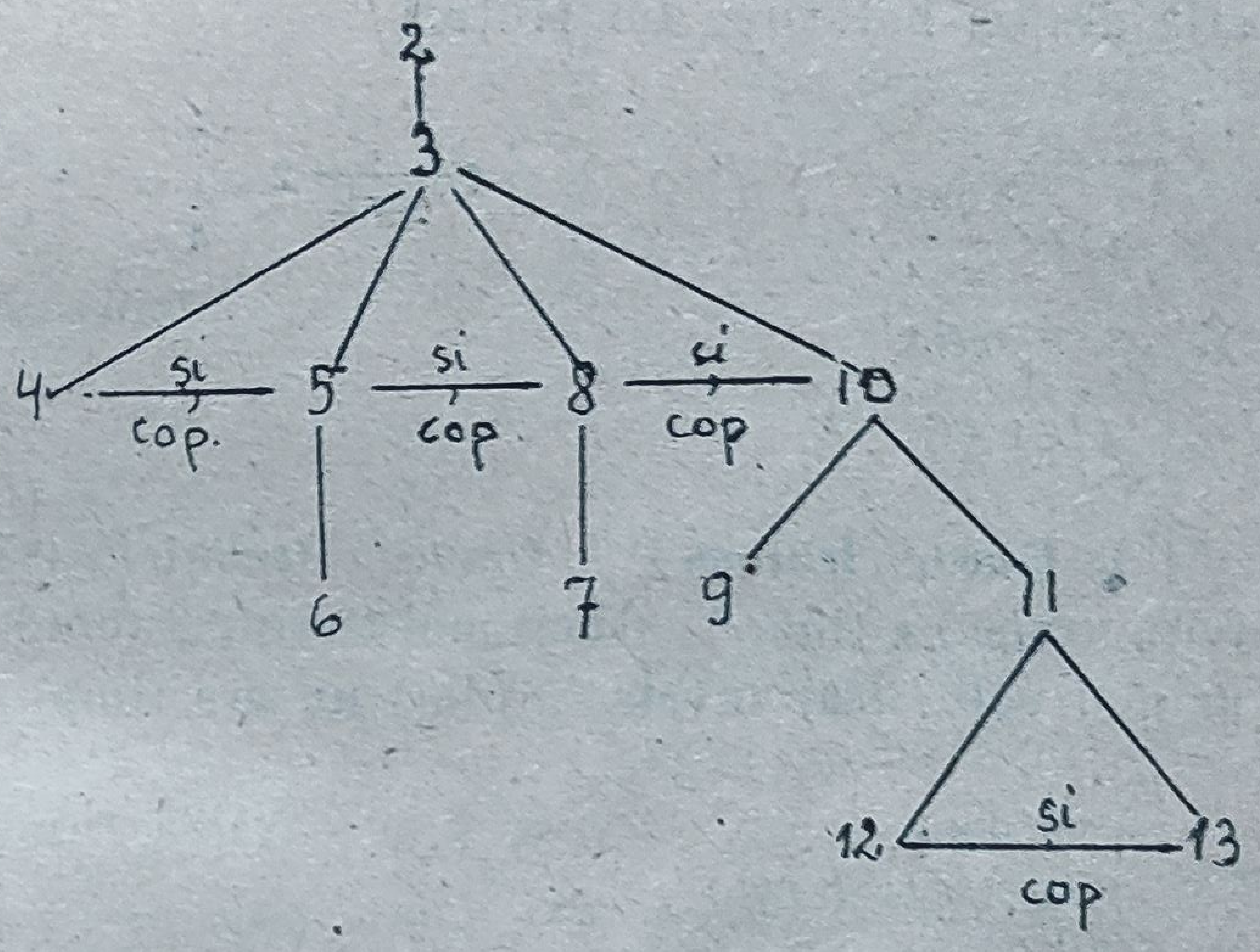

P CI
Se ruşina[1]/ **(să) plece** înaintea celorlalţi.[2]/
P SB
Îi plăcea mult[1]/ **(să) cînte** la pian.[2]/
P AT P
Hotărîrea[1]/ **(să) amînăm** plecarea[2]/ **nu-i convenea** nici lui, nici mie.[1]/

Ex. 3, p. 97–98. Analizaţi frazele :

a. — Domnule,[2] / îmi **zisese** *părintele* Ghermănuţă la plecare,[1] / **nu era rău**[2] / (să) **mai fi zăbovit** *dumneavoastră* cîteva zile la noi,[3] / (că)-i tocmai la primenitul luminii[4] / (şi) *vremea* **poate**[5] / (să) **se schimbe,**[6] / (şi[8]/ (de) v-**a apuca** *ploaia* în pădure,[7] / apoi **are să vă fie greu de tot**[8] / (şi) mai ales,[10] / (cum) **nu cunoaşteţi** *dumneavoastră* drumul,[9] / **se poate** *întîmpla*[10] / (să) **rătăciţi,**[11] / (că) *potecile* **se taie**[12] / (şi) **se încrucişează** între ele. . .[13] / (Calistrat Hogaş, *În munţii Neamţului*)

1. P incid.
2. P
3. SB (2)
4. CZ (3) } şi
5. CZ (3) } şi
6. CD (5)
7. CŢ (8)
8. CZ (3) } şi
9. CZ (10) } şi
10. CZ (3)
11. SB (10)
12. CZ (11) } şi
13. CZ (11)

Prop. 1 = P incid.

Analiză gramaticală a cuvintelor :

Ghermănuţă = at. subst. ap., expr. subst. p.s., N.
la plecare = ct, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „la", neart.
să fi zăbovit = pr. vb., expr. vb. pr. pers., act., intr., conjug. IV, conj. perf., 2 pl.
mai = cm (nţ.ct), expr. adv. mod cu val. de durată
cîteva zile = ct dezv., format din :
zile = ct, expr. subst., f., pl., Ac., neart.
cîteva = at. adj., expr. adj. pron. nehot. com., f., pl., Ac.
vremea = sb. gr. s., expr. subst., f., sg., N., art. hot. encl. „-a"
poate = pr. vb., expr. vb. pr., act., tr., conjug. II, ind. prez., 3 sg. (dacă ar fi adv. pr., *poate* ar fi urmat de conjcţ. *că*)

are să fie greu de tot = pr. nom., format din :

are să fie = vb. cop., ind. viit. — formă perifrastică —, 3 sg.

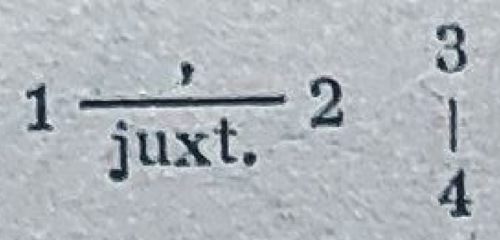
greu de tot = nume pr., expr. adv. mod, sup. abs.

vă = ci, expr. pron. pers., neacc., 2 pl., D.

întîmpla = sb. gr., expr. vb., inf. prez.

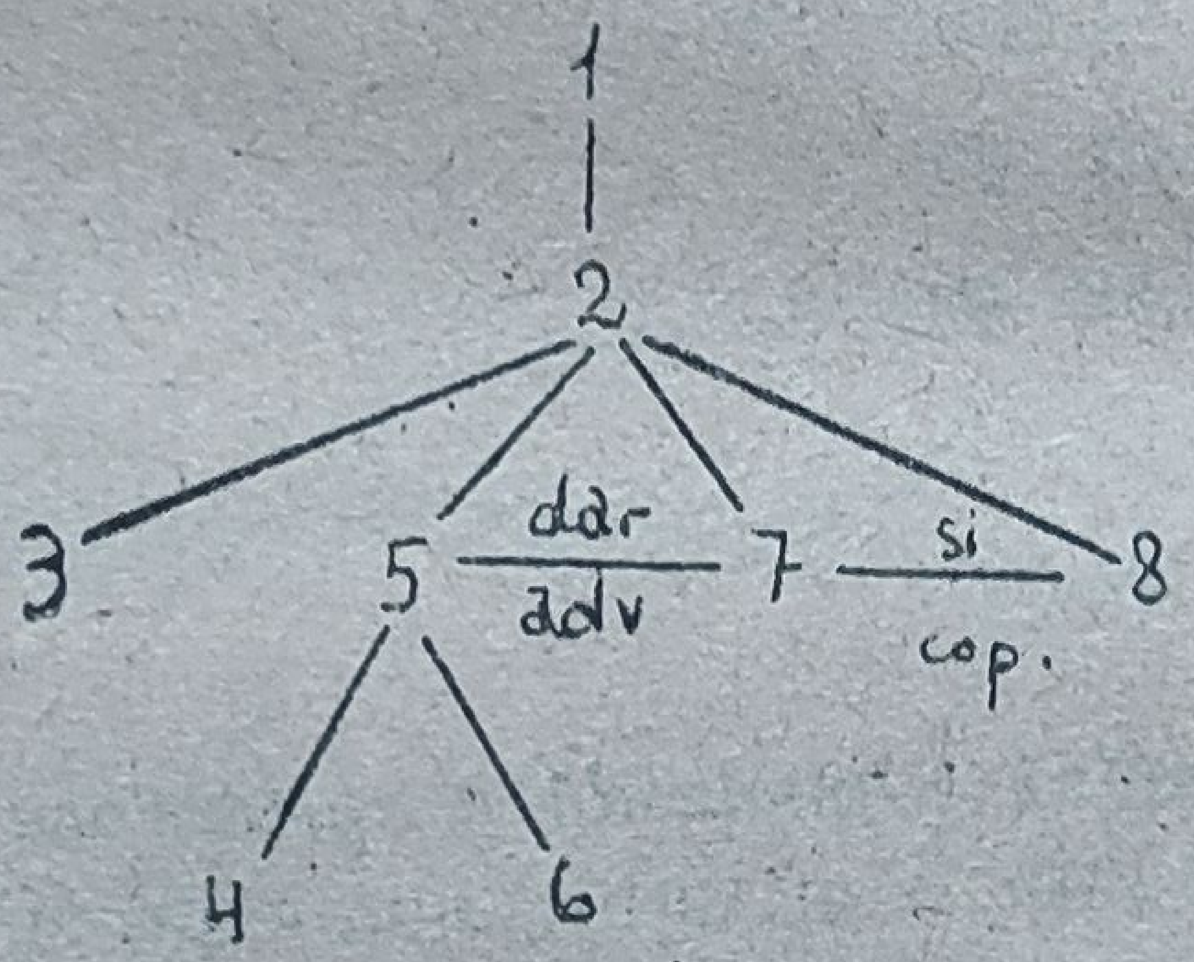
b.I. — Prea bine ![1] / **prea bine**[2] / **zise** *dașcălul* Clăiță,[3] / (cînd) **află** despre hotărîrea lui Huțu.[4] /

1. P } juxt.
2. P }
3. P incid.
4. CT (3)

I. **Foarte frumos !**[1] / *Omul*[2] / **trebuie**[1] / (să) **adune învățătură**[2] / (cîtă vreme) **e tînăr,**[3] / (căci) mai tîrziu,[5] / (cînd) **are** nevastă și copii,[4] / **ar mai voi**[5] / (să) **învețe,**[6] / (dar) **nu are timp**[7] / (și) **nu are** tihnă.[8] /

1. P indep.
1. P
2. SB (1)
3. CT (2)
4. CT (5)
5. CZ (2) } dar
6. CD (5) }
7. CZ (2) } și
8. CZ (2) }

III. **Trebuie**[1] / (să) **muncească**[2] / (pentru ca să)-i **poată hrăni.**[3] /

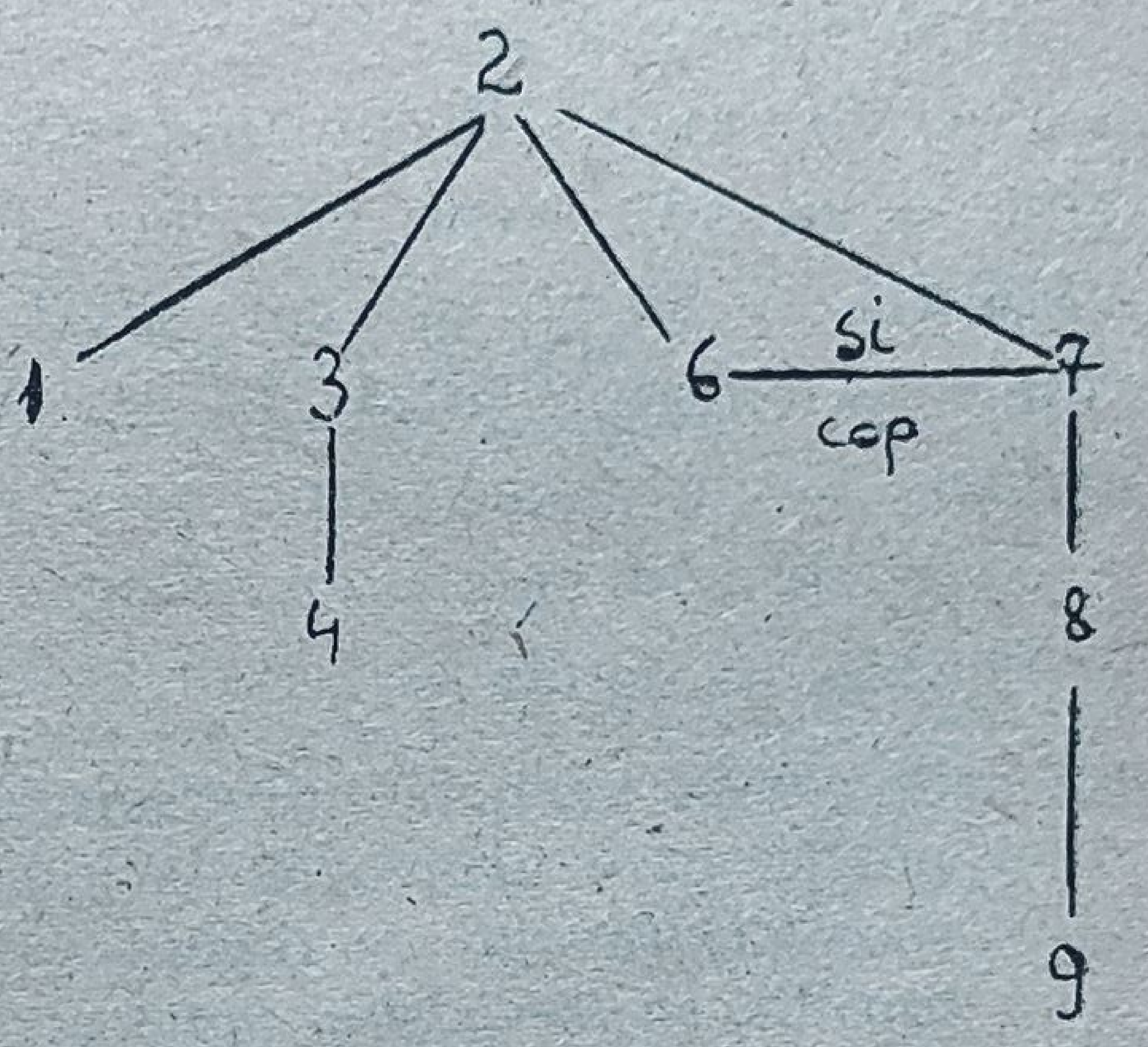
1. P
2. SB (1)
3. CS (2)

IV. (Cînd) **nu are** nevastă **și** copii,[1] / **poate**[2] / **(să) facă**[3] / (ce) **vrea.**[4] / (Pentru că)[6] / **să vezi** *tu* :[5] / **e** multă *învățătură* în lume[6] / (și) **e frumos**[7] / (dacă) **poți**[8] / **(să) ți-o cîștigi** toată.[9] /

(Ioan Slavici, *Budulea Taichii*)

1. CT (2)
2. P
3. CD (2)
4. CD (3)
5. P incid.
6. CZ (2) ⟩ izolată prin punct și
7. CZ (2)
8. SB (7)
9. CD (8)

Prop. 5 = P incid.

Analiză gramaticală a cuvintelor :

prea bine = nume pr. (al pr. nom. cu vb. cop. subînț.), expr. adv. mod, sup. abs.
Clăiță = at. subst. ap., expr. subst. p.s., N.
despre hotărîrea = ci, expr. subst. c., sg., Ac. + prep. com. „despre", art. hot. encl. „-a"
lui Huțu = at. subst. gen., expr. subst. p.s., G., art. cu art. hot. proclitic „lui"
foarte frumos — nume pr. (al pr. nom., cu vb. cop. subînț.), expr. adv. mod, sup. abs.
cîtă vreme = loc. conjcț. subord. circ., introduce CT (formată din adj. pron. rel. + subst).
mai tîrziu = ct., expr. adv. t., comp. super.
timp = cd, expr. subst., n., sg., Ac., neart.
tihnă = cd, expr. subst., f., sg., Ac., neart.
pentru ca să = loc. conjcț. subord. circ., fără funcție sintactică, introduce CS

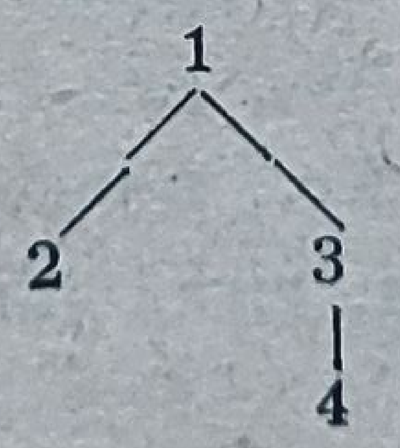
hrăni = cd, expr. vb., inf. prez.
poate = pr. vb., expr. vb. pr. pers., ind. prez., 3 sg.
pentru că = loc. conjcț. subord. circ., fără funcție sintactică, introduce CZ izolată prin punct
să vezi = pr. vb., expr. vb. pr. pers., act., tr., conj. prez (cu valoare imperativă), 2 sg.
e = pr. vb., expr., vb. pr., ind. prez., 3 sg.
multă = at. adj., expr. adj. var., f., sg., N., poz.
învățătură = sb. gr. s, expr. subst., f., sg., N., neart.
în lume = cl, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „în", neart.
e frumos = pr. nom., expr. prin expresie vb. impers., formată din :
    e = vb. cop. ind. prez., 3 sg.
    frumos = nume pr., expr. adv. mod s., poz.

Notă : Expresia verbală impersonală cere o SB. Dintre cele două propoziții care urmează, *dacă poți* este SB, iar *să ți-o cîștigi toată* este CD (avînd ca regent verbul *poți*). După unele interpretări greșite, *să ți-o cîștigi toată* ar fi SB (a expresiei vb. impers. *este frumos*), iar *dacă poți* ar fi CȚ (a propoziției *să ți-o cîștigi toată*). Se vede clar că propoziția *să ți-o cîștigi toată* este CD care depinde de *poți*, iar nu SB care depinde de *este frumos*, întrucît, prin contragere, ea devine complement direct al verbului *poți* : . . . (dacă) *ți-o* poți *cîștiga toată*. De asemenea, dacă propoziția *dacă poți* ar fi condițională, ar trebui pusă între două virgule.

dacă = conjcț subord., necirc., introduce SB
poți = pr. vb., expr. vb. pr. pers., ind. prez., 2 sg (regent al CD)
să-ți cîștigi = pr. vb. expr. vb. pr. pers., conj. prez., 2 sg refl. — cu pron. refl. „ți" în D., cu funcție de ci —
toată = cd (anticipat prin *o*, pron. pers., neacc., 3 sg., f., Ac.), expr. pron. nehot. s., f., sg., Ac. ; considerat și adj. substantivizat.

c. I. Lîngă lacul[1] / *(care)*-n tremur somnoros și lin se **bate,**[2] / **Vezi** o masă mare-ntinsă cu făclii prea luminate, [1] / (Căci) din patru părți a lumii *împărați și-mpărătese* **Au venit**[3] / (ca **să**) **serbeze** nunta gingașei mirese.[4] /

1. P
2. AT (1)
3. CZ (1)
4. CS (3)

hrăni = cd, expr. vb., inf. prez.

poate = pr. vb., expr. vb. pr. pers., ind. prez., 3 sg.

pentru că = loc. conjcț. subord. circ., fără funcție sintactică, introduce CZ izolată prin punct

să vezi = pr. vb., expr. vb. pr. pers., act., tr., conj. prez (cu valoare imperativă), 2 sg.

e = pr. vb., expr., vb. pr., ind. prez., 3 sg.

multă = at. adj., expr. adj. var., f., sg., N., poz.

învățătură = sb. gr. s, expr. subst., f., sg., N., neart.

în lume = cl, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „în", neart.

e frumos = pr. nom., expr. prin expresie vb. impers., formată din :

  e = vb. cop. ind. prez., 3 sg.

  frumos = nume pr., expr. adv. mod ș., poz.

Notă : Expresia verbală impersonală cere o SB. Dintre cele două propoziții care urmează, *dacă poți* este SB, iar *să ți-o cîștigi toată* este CD (avînd ca regent verbul *poți*). După unele interpretări greșite, *să ți-o cîștigi toată* ar fi SB (a expresiei vb. impers. *este frumos*), iar *dacă poți* ar fi CȚ (a propoziției *să ți-o cîștigi toată*). Se vede clar că propoziția *să ți-o cîștigi toată* este CD care depinde de *poți*, iar nu SB care depinde de *este frumos*, întrucît, prin contragere, ea devine complement direct al verbului *poți* : . . . (dacă) *ți-o* poți *cîștiga toată*. De asemenea, dacă propoziția *dacă poți* ar fi condițională, ar trebui pusă între două virgule.

dacă = conjcț subord., necirc., introduce SB

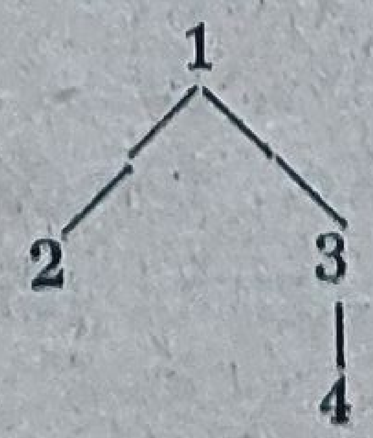
poți = pr. vb., expr. vb. pr. pers., ind. prez., 2 sg (regent al CD)

să-ți cîștigi = pr. vb. expr. vb. pr. pers., conj. prez., 2 sg refl. — cu pron. refl. „ți" în D., cu funcție de ci —

toată = cd (anticipat prin *o*, pron. pers., neacc., 3 sg., f., Ac.), expr. pron. nehot. s., f., sg., Ac. ; considerat și adj. substantivizat.

c. I. Lîngă lacul[1] / *(care)*-n tremur somnoros și lin **se bate**,[2] / **Vezi** o masă mare-ntinsă cu făclii prea luminate, [1] / (Căci) din patru părți a lumii *împărați și-mpărătese* **Au venit**[3] / (ca să) **serbeze** nunta gingașei mirese.[4] /

1. P
2. AT (1)
3. CZ (1)
4. CS (3)

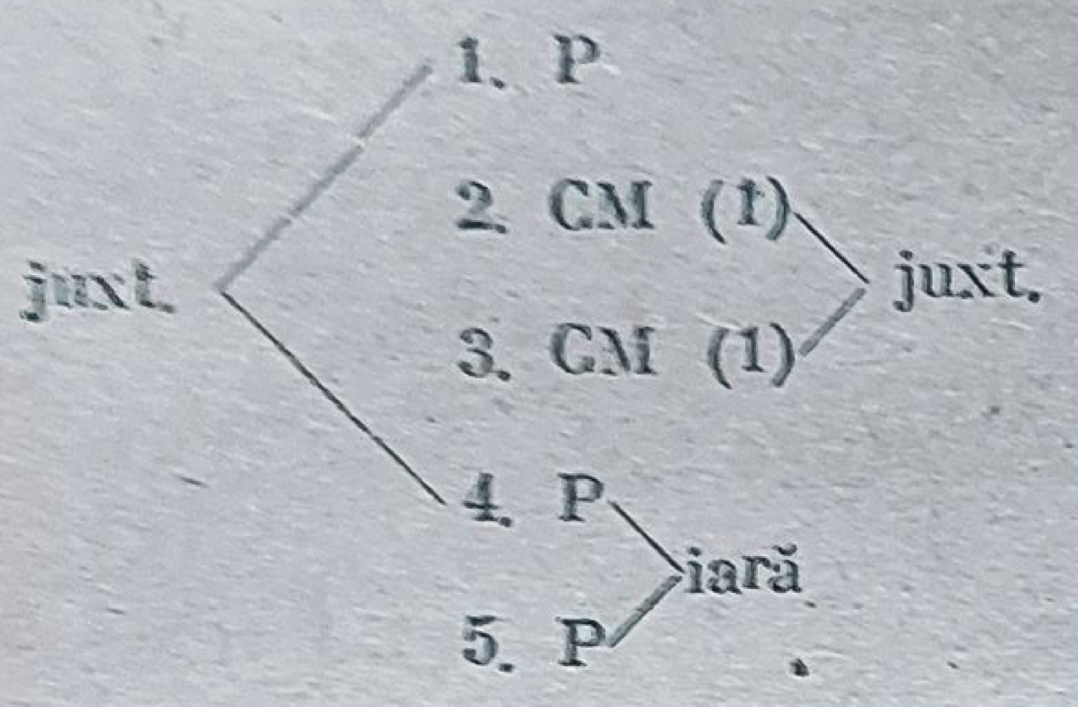

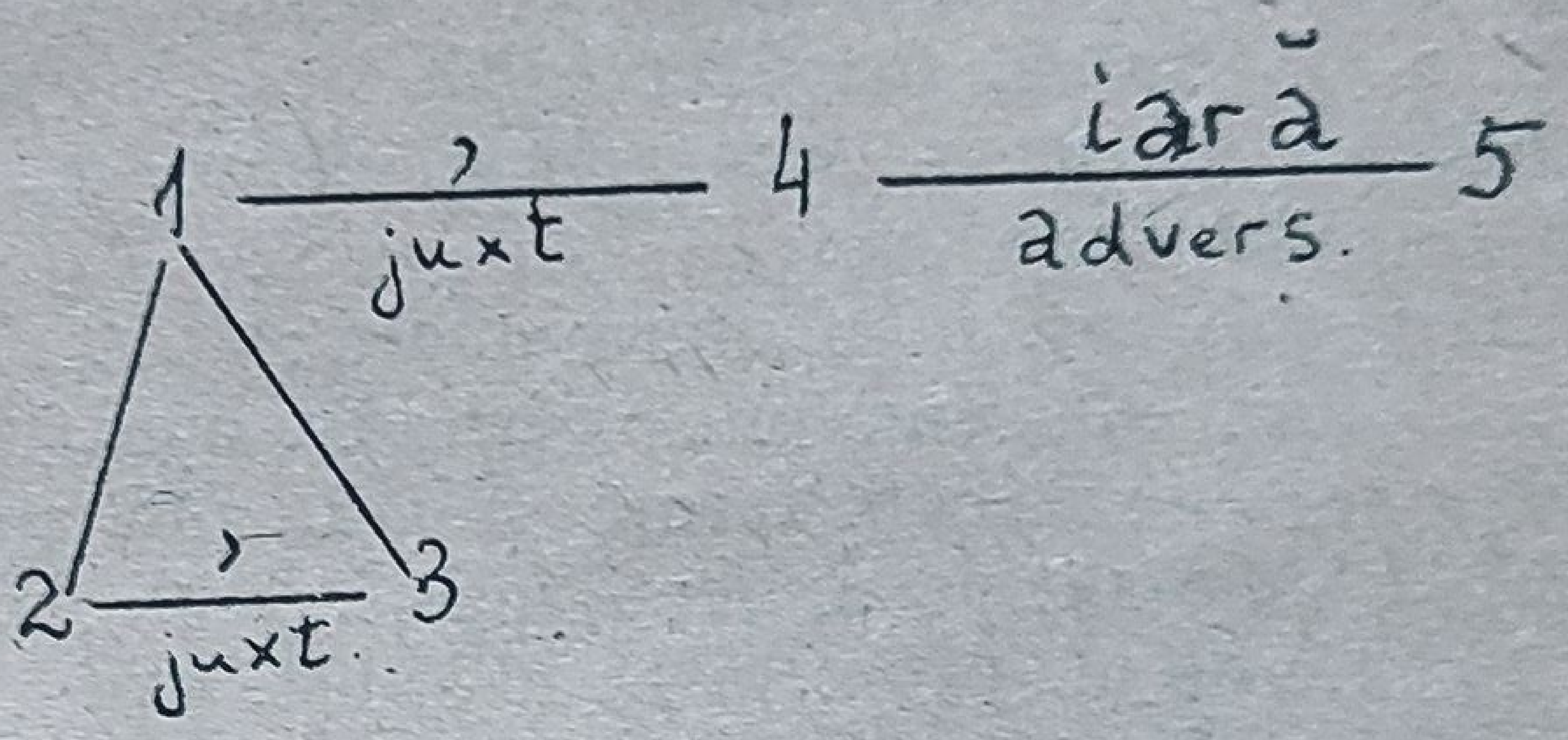
II. *Socrul* **roagă**[1] / **-n capul mesei**[3] / (**să**) **poftească**[2] / (**să**) **se pună**[3] /
Nunul mare, mîndrul soare, și pe nună, mîndra lună.[1] /

1. P
2. CD (1)
3. CS (2)

III. (**Și**) **s-așază** *toți* **la masă,**[1] / (**cum**) **li-s** *anii*[2] / (**cum**) **li-i** *rangul*[3] /.
Lin *vioarele* **răsună,**[4] / (**iară**) *cobza* **ține hangul.**[5] /
(Mihai Eminescu, *Călin. File din poveste.*)

Analiza gramaticală a cuvintelor :

care = sb. gr. s., expr., pron. rel. s., N., introduce AT
somnoros și lin = cm (e.p.s.) mult., format din două cm coord., cop., expr. prin adj. var., n., sg., N., poz.
mare = at. adj., expr. adj. var. cu o term., f., sg., Ac., poz.
-ntinsă = at. adj., expr. vb. part., cu formă adj., f., sg., Ac.
cu făclii = at. subst. prep., expr. subst., f., pl., Ac. + prep. „cu", neart.
prealuminate = at. adj., expr. adj. var. două term., f., pl., Ac., sup. abs.
din patru părți = cl dezv., format din :
   din părți = cl, expr. subst., f., pl., Ac. + prep. „din"
   patru = at. adj., expr. num. card. p-z. s., val. adj., f., pl., Ac.
a lumii = at. subst. gen., expr. subst., f., sg., G. cu art. pos.-gen. „a" (cu formă regională invariabilă), art. hot. encl. *-i*
gingașei = at. adj., expr. adj. var., f., sg., G., art. hot. encl. *-i* al subst. „miresei"
-n capul mesei = cl dezv., format din :
   -n capul = cl, expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „în", art. hot. *-l*
   mesei = at. subst. gen., expr. subst., f., sg., G., art. hot. encl. *-i*

nunul și pe nuna = cd mult., format din două cd coord. cop., expr. prin
nunul = subst. c. s., m., sg., Ac., art. hot. encl. „-l“
pe nună = subst. c. s., f., sg., Ac. + prep. s. *pe*, neart.
mare = at. adj., expr. adj. var. cu o term., m., sg., Ac.
mîndrul soare = ap. dezv., formată din :
soare = at. subst. ap., expr. subst., m., sg., N., art. *-l* este atașat adj. precedent
mîndrul = at. adj., expr., adj. var., m., sg., N., art. *-l* aparține subst. următor
mîndra lună = ap. dezv., formată din :
lună = at. subst. ap. expr. subst., f., sg., N., art. hot. encl. *-a* e preluat de adj.
mîndra = at. adj., expr. adj. var., f., sg., N., art. hot. *-a* aparține subst. următor *lună*
toți = sb. gr. s., expr. pron. nehot. s., m., pl., N. ; considerat și adj. substantivizat.
cum -s = pr. nom., format din :
cum = nume pr., expr. adv. mod, rel., introduce CM
-s = vb. cop. formă scurtă,, ind. prez., 3 pl.
li = ci, expr. pron. pers., neacc., 3 pl., D. ; are și val. de D. pos. cu funcție de at. pron. în D. al subst. *anii*
anii = sb. gr. s., expr. subst., m., pl., N., art. hot encl. „*-i*“.

d. I. — Prin voi **trimit** și *eu* răspuns lui Crassus al vostru, preaslăvitul,[1] / (și) pentru mine *amenințarea* lui **e ca o bute** goală[2] / (*ce*) se **rostogolește** pe un deal.[3] /

1. P ⟩ și
2. P
3. AT (2)

1 —și/cop.— 2
|
3

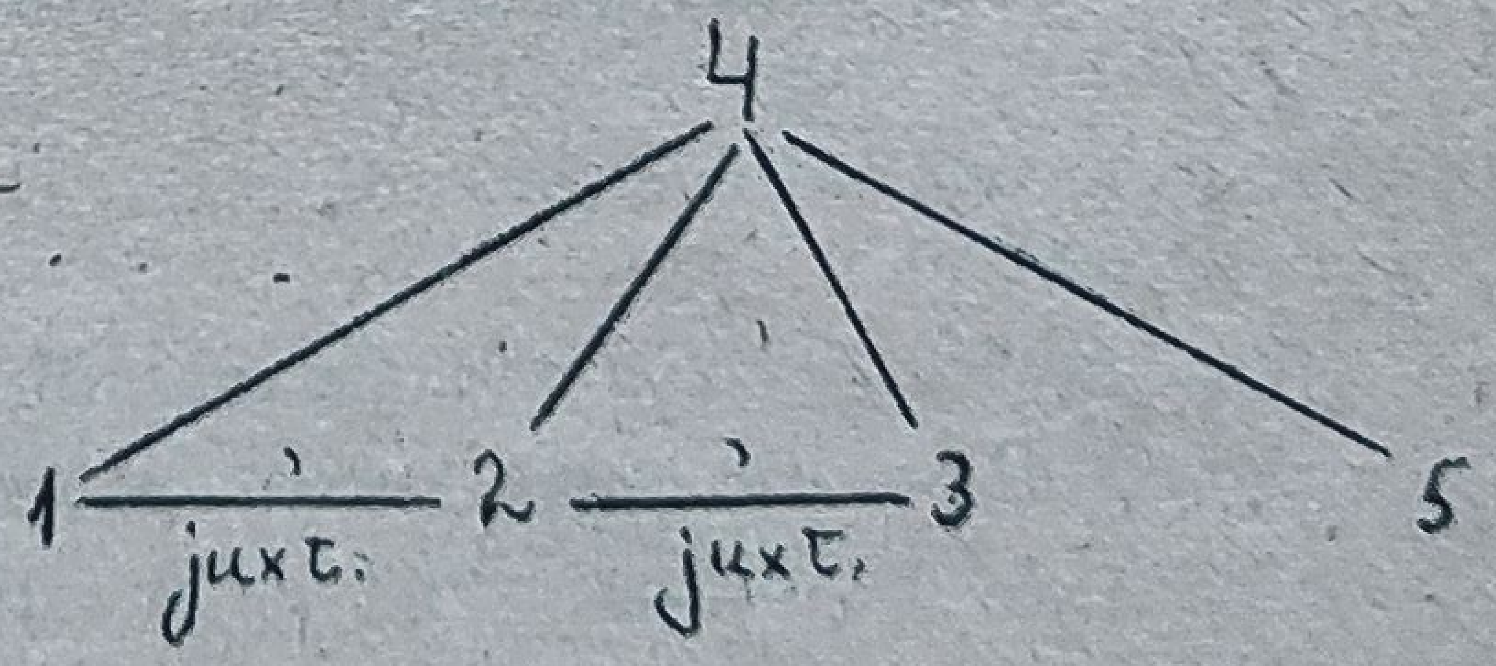
II. **E** *zgomot* mult,[1] / (dar) **nu se teme** *nimeni*.[2] /

1. P ⟩ dar
2. P

1 —dar/adv.— 2

III. (De) **vrea** pămînturile gete,[1] / (de) ne **vrea** robi,[2] / (de) **vrea** cetatea mea săracă de piatră,[3] / **să vină**[4] / (să) le **ia**.[5] /

1. CȚ (4) ⟩ juxt.
2. CȚ (4) ⟩ juxt.
3. CȚ (4)
4. P
5. CS (4)

Analiza gramaticală a cuvintelor :

lui Crassus = ci, expr. subst. p., s., D., art. hot. procl. „lui“
al vostru = at. adj., expr. adj. pron. pos., 2 pl., m.m. pos., are formă de sg., m., D.
preaslăvitul = at. adj., expr. adj. var., m., sg., N., sup. abs. (este un at. adj. izolat de subst. *Crassus* pe care îl determină, dar cu care nu se acordă în caz)
lui = at. pron. gen., expr. pron. pers., 3 sg., m., G.
e ca o bute = pr. nom., format din :
e = vb. cop., ind. prez., 3 sg.
ca o bute = nume pr., expr. subst., f., sg., Ac. + adv. „ca“ cu val. prep., art. nehot. procl. „o“
ce = sb. gr. s., expr. pron. rel., invar., N., introduce AT
e = pr. vb., expr. vb. pr., ind. prez., 3 sg.
mult = at. adj., expr. adj. var., n., sg., N., poz.
zgomot = sb. gr. s., expr. subst., n., sg., N., neart.
nimeni = sb. gr., expr. pron neg. s., N.
ne = cd, expr. pron. pers., neacc., 1 pl., Ac.
robi = cm (e.p.s.), expr. subst. c.s., m., pl., N., neart.
mea = at. adj., expr. adj. pron. pos., 1 sg., f., Ac.
să vină = pr. vb., expr. vb. pr. pers., conj, prez. — cu val. imperativă — 3 sg.

PROPOZIȚIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ CONCESIVĂ

A. RECAPITULARE

Subordonata circumstanțială concesivă *(CV)* arată o împrejurare capabilă să împiedice realizarea acțiunii sau existența însușirii din regentă, dar nu o împiedică. CV corespunde complementului concesiv, pe care, ca și complementul condițional, elevii din clasele gimnaziale nu-l au prezentat în programa școlară. În această situație, elevii trebuie atenționați ca, în cazul acestor două complemente, să fie atenți la analiză :

AT P
În eventualitatea[1]/ (că) plouă,[2] / aș lua umbrela.[1] /

AT P
În cazul[1] / (că) plouă,[2] / aș lua umbrela.[1] /

În cazul, în eventualitatea sînt complemente circumstanțiale care fac parte din propoziția regentă, ele nu trebuie confundate cu niște locuțiuni conjuncționale alcătuite din aceste cuvinte și conjuncția *că* următoare

P   P
Invață bine,[1] / cu toate acestea ia note mici.[2] /

Cu toate acestea este o locuțiune adverbială cu funcție, în a doua propoziție, de complement concesiv. Elevii sînt tentați, din această cauză, să considere a doua propoziție CV.

Subordonatele CV sînt introduse prin :

— conjuncții : *deși, de, dacă, să, că ;*

— locuțiunile conjuncționale : *cu toate că, măcar că, măcar să, măcar de, chit că, chiar să, chiar de, chiar dacă, și (chiar) dacă, și (chiar) de, fără să ;*

— pronume și adjective pronominale nehotărite : *oricare, oricine, orice, oricîte ;*

— adverbe nehotărite : *oricum, oricît, oriunde* etc.

Subordonatele CV au, în regentele lor, adverbe *(totuși, tot)* sau locuțiuni adverbiale *(cu toate acestea, cu toate astea)* corelative.

Subordonatele CV stau, în primul rînd, înaintea regentei, de fapt, și acțiunea subordonatei are loc, ca timp, înaintea celei din regentă. Cînd se insistă asupra acțiunii din regentă, CV sau după aceasta.

Indiferent de locul ocupat de CV (înaintea regentei, după aceasta sau intercalată : *Mama,*[2] / (că) **e mamă,**[1] / și tot mă **ceartă**[2] /), se despart totdeauna prin virgulă sau prin două virgule (cele intercalate).

(CV deasupra lui „e")

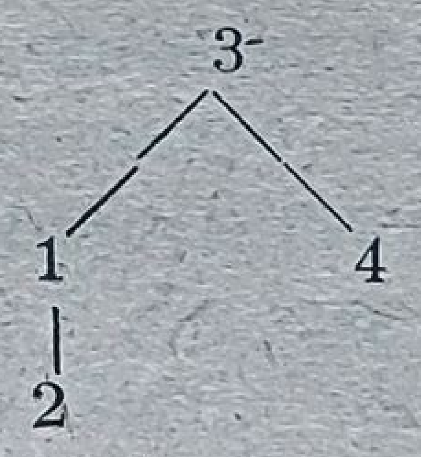
B. TEXTE ANALIZATE

Ex. 3, p. 101 Despărțiți în propoziții frazele următoare și arătați felul propozițiilor :

a. (Și),[3] / (deși) **eram încredințat**[1] / (că), în cele din urmă, *biruința* **va cumpăni** spre partea Pisicuții,[2] / **mă hotării** totuși[3] / (să) **intru la mijloc** în această epopee măreață. . .[4] /

(Calistrat Hogaș, *In munții Neamțului*)

1. CV (3)
2. CI (1)
3. P
4. CI (3)

Analiza gramaticală a cuvintelor :

deși = conjcț. subord. circ., introduce CV
eram încredințat = pr. nom., format din :
eram = vb cop., ind. imperf., 1 sg.
încredințat = nume pr., expr. vb. part., formă adj., m., sg., N.
în cele din urmă = ct, expr. loc. adv. t., prov. din loc. adj.
va cumpăni = pr. vb., expr. vb. pr., act., intr., ind. viit., 3 sg.

totuși = cm, expr. adv. mod cu val. concesivă, corelativ al CV
să intru la mijloc = pr. vb., expr. loc. vb., formată din :
 să intru = vb. pr., conj. prez., 1 sg.
 la mijloc = subst., n., sg., Ac. + prep. „la“, neart.
aceasta = at. adj., expr. adj. pron. dem. aprop., f., sg., Ac.

b. (Însă),[2] / (oricît) de bun **băiat ar fi fost**,[1] / **avea** și *el* păcatele lui.[2] /
(Ioan Slavici, *Budulea Taichii*)

1. CV (2) — 2
2. P — 1

Analiza gramaticală a cuvintelor :
oricît de = cm, expr. adv. mod, nehot. com. + prep. „de“, introduce CV
băiat ar fi fost = pr. nom., format din :
 băiat = nume pr., expr. subst., m., sg., N., neart.
 ar fi fost = vb. cop., cț. — opt. perf., 3 sg.
și el = sb. gr. s., expr. pron. pers., m., sg., N., întărit de adv. mod *și*.

c. **Avea** ochii cîrpiți de somn,[1] / (fiindcă),[3] / (deși) **era trecut** de amiază,[2] / abia **se sculase** din pat.[3] /
(Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*)

1. P — 1
2. CV (3) — 3
3. CZ (1) — 2

Analiza gramaticală a cuvintelor :
cîrpiți = cm, expr. vb. part., formă adj., m., pl., N. (după GA ≠ = e.p.s.)
de somn = cz, expr. subst., Ac. + prep. „de“, neart.
era trecut = pr. vb. expr. vb. pr., ind. m.m.c.p. perifrastic („trecuse“)
 Ar putea fi interpretat și ca pr. nom. (format din vb. cop. + nume pr. al unui subiect subînțeles *(timpul)*
abia = cm (nț. ct), expr. adv. mod.

d. **N-am doborît** nici un bombardier, / (cu toate că) **erau mari** cît niște case.[2] /
(Marin Preda, *O oră din august*)

1. P — 1
2. CV (1) — 2

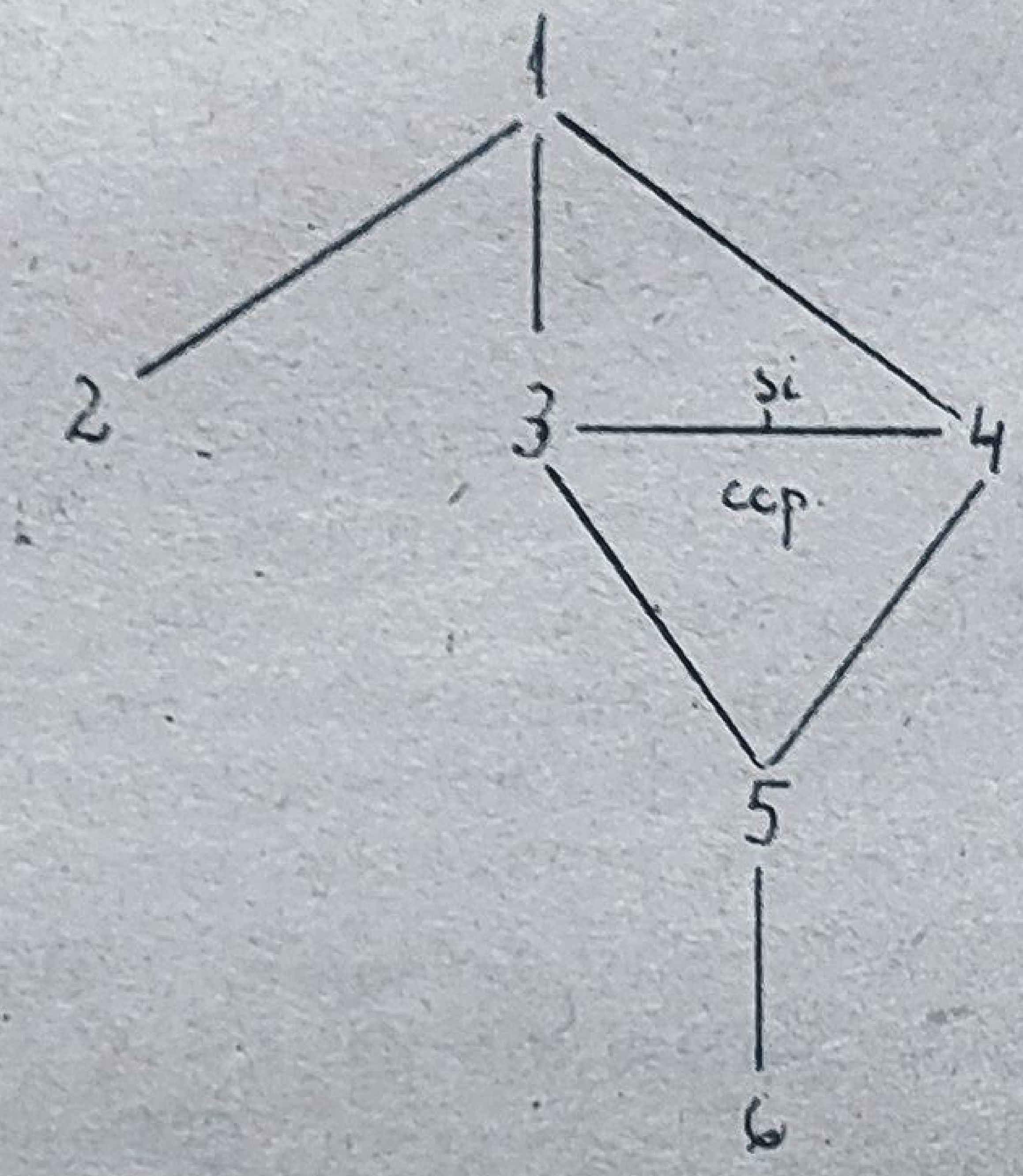
Analiza gramaticală a cuvintelor :
nici un = at. adj., expr. adj. pron. neg. com., n., sg., Ac.
cu toate că = loc. conjcț. subord. circ., fără funcție sintactică, introduce CV

cît nişte case = cm comp., expr. subst., f., pl., Ac. + adv.„cît“ cu val. unei prep., art. nehot. procl. „nişte“.

e. **Spuneţi-i** (dar) aceluia[1] / *(ce)* **v-a trimis** la noi[2] / (că) **liberi sîntem**[3] / (şi) liberi **vom trăi**,[4] / (chiar de) **ar fi** *Crassus* de zece ori **mai tare**[5] / (decît) **este**.[6] /

(Al. Mitru, *Viteazul Dapix şi fiica lui, Gebila*)

1. P
2. AT (1)
3. CD (1) } şi
4. CD (1)
5. CV (3, 4)
6. CM (5)

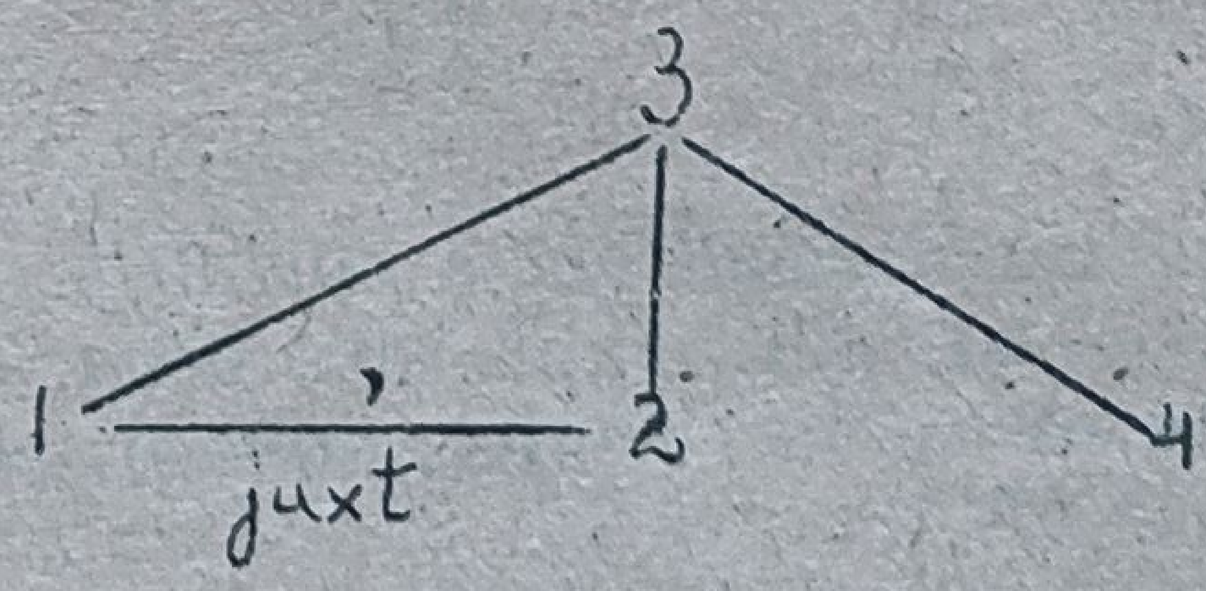

Analiza gramaticală a cuvintelor :

aceluia = ci (anticipat prin *i*, pron. pers., neacc., 3 sg., m., D.), expr. pron. dem. dep., m., sg., D.
ce = sb. gr. s., expr. pron. rel., invar., N., introduce AT
sîntem liberi = pr. nom. format din :
liberi = nume pr., expr. adj. var., m., pl., N., poz.
sîntem = vb. cop., ind. prez., 1 pl.
liberi = cm (e.p.s.), expr. adj. var., m.,pl., N., poz.
chiar de = loc. conjcţ., fără funcţie sintactică,introduce CV
ar fi. . .mai tare = pr. nom. format din :
ar fi = vb. cop., cţ. — opt. prez., 3 sg.
mai tare = nume pr., expr. adj var., o term., m., sg., N., comp. super.
de zece ori = cm, expr. num. card. adv., cu val. adv.

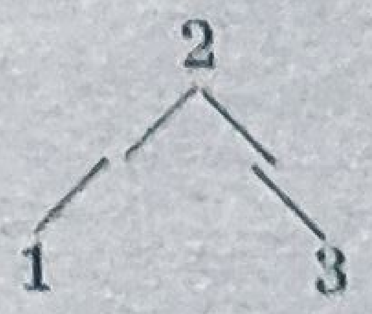
f. **Vrei**,[1] / **nu vrei**,[2] / **trebuie**[3] / (să) **faci** acest tratament.[4] /

1. COND juxt(3) } jux
2. CV juxt (3)
3. P
4. SB (3)

g. (Oricît) **mi-aş frămînta mintea,**[1] / **nu ştiu**[2] / (unde) **am pus** stiloul cel vechi.[3] /

1. CV (2)
2. P
3. CD (2)

Analiza gramaticală a cuvintelor :

oricît = cm, expr. adv. mod, nehot. com., introduce CV
mi-aş frămînta mintea = pr. vb., expr. loc. vb., formată din :
mi-aş frămînta = vb. pr. refl. — cu pron. refl. „mi" în D. pos., cu funcţie de at. pron. în D. al substantivului *mintea-*, cţ. — opt. prez., 1 sg.
mintea = subst., f., sg., Ac., art. hot. -a ; cd. în loc. vb.
unde = cl, expr, adv. 1., rel., introduce CD
cel vechi = at. adj., expr. adj. var. două term., n., sg., Ac., poz., art. adj. -dem. „cel".

Ex. 1, *p. 101—102.* Analizaţi propoziţiile din frazele :

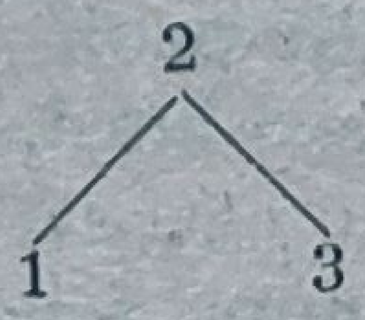
I. (Deşi) *înserarea* **îşi aşternuse** vălul ei mohorît peste cîmpia întinsă,[1] / *Stelian* **îşi continua** cu hotărîre drumul.[2] /

1. CV (2)
2. P

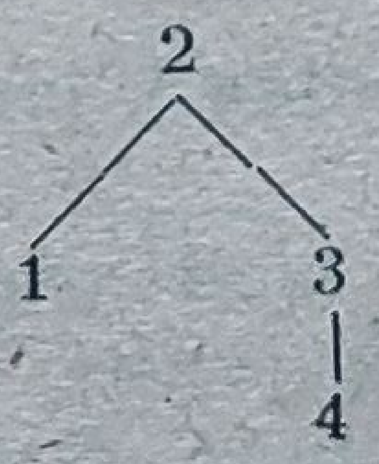
I. (Chiar dacă) **ar fi întîmpinat** orice obstacol,[1] / **nu s-ar fi abătut** de la planul său,[2] / (măcar că) **era foarte obosit.**[3] /

1. CV (2)
2. P
3. CV (2)

III. (Chiar de) **întîrzii** puţin,[1] / **nu se întîmplă** nimic[2] / (deoarece) *tata* **ştie** [3] / (că) *drumul* **a fost lung şi anevoios.**[4] /

1. CV (2)
2. P
3. CZ (2)
4. CD (3)

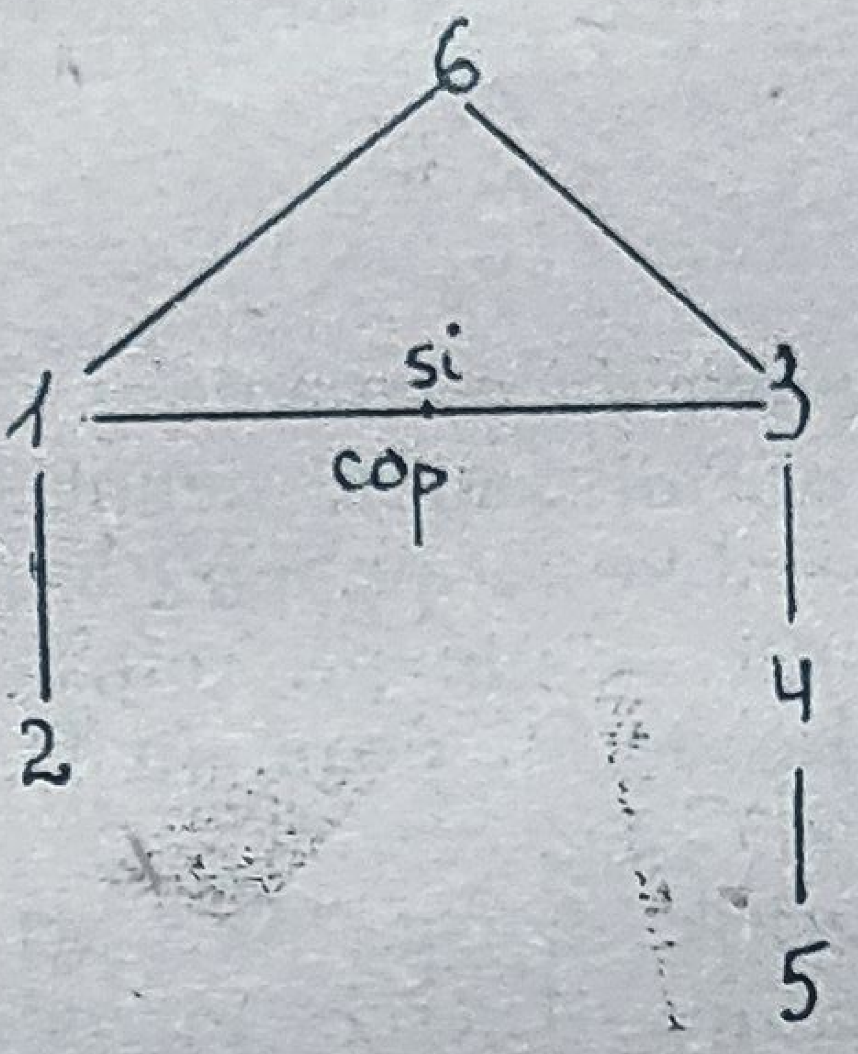
IV. (De)-**ar fi ştiut**[3] / (că) **va călători** toată noaptea,[2] / tot **nu s-ar fi dat bătut.**[3] /

1. CV (3)
2. CD (1)
3. P

V. (Oricît) **încercam** *noi*[2] / (să)-l **oprim**[2] / (și) (oricum) **căutam**[3] / (să)-l **convingem**[4] / (că) **exagerează**,[5] / *el* **mergea** neabătut înainte.[6] /

1. CV (6)
2. CD (1) ⟩ și
3. CV (6)
4. CD (3)
5. CI (4)
6. P

Analiza gramaticală a cuvintelor :

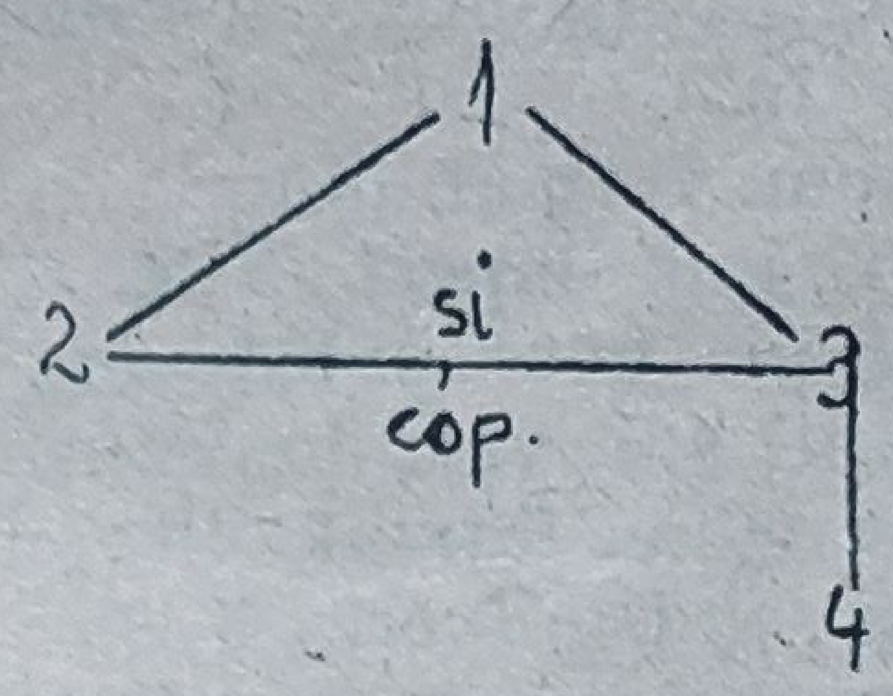
deși = conjcț. subord. circ., introduce CV
își așternuse = pr. vb., expr. vb. pr., refl. — cu pron. în D. pos. ,cu funcție de at. pron. în D. — tr., conjug. III, ind. m.m.c.p., 3 sg.
ei = at. pron. gen., expr. pron. pers., 3 sg., f., G.
chiar dacă = loc. conjcț. subord. circ., introduce CV, fără funcție sintactică în propoziție.
ar fi întîmpinat = pr. vb., expr. vb. pr., act., tr., conjug. I, cț.-opt., perf., 3 sg.
orice = at. adj., expr. adj. pron. nehot., com., n., sg., Ac.
său = at. adj., expr. adj. pron. pos., 3 sg., n., Ac.
măcar că = loc. conjcț. subord. circ., introduce CV, fără funcție sintactică
era foarte obosit = pr. nom. format din :
  era = vb. cop., ind. imperf., 3 sg.
  foarte obosit = nume pr., expr. adj. var., două term., m., sg., N., sup. abs.
chiar de = loc. conjcț. subord. circ., introduce CV, fără funcție sintactică
puțin = cm, expr. adv. mod, prov. din adj.
nu se întîmplă = pr. vb., expr. vb. pr., refl. impers. — cu pron. *se* în Ac. —, intr., ind. prez., 3 sg., forma neg. cu adv. mod *nu*
nimic = sb. gr. s., expr. pron. neg., N.
de = conjcț. subord. circ., introduce CV
ar fi știut = pr. vb., expr. vb. pr., act., tr., cț.-opt. perf., 3 sg.
toată noaptea = ct dezv., format din :
  noaptea = ct., expr. prin adv. prov. din subst.
  toată = at. adj., expr. adj. pron. nehot., s., f., sg., Ac.

tot = cm, expr. adv. mod. s., corelativ pentru CV
nu s-ar fi dat = pr. vb., expr. vb. pr., refl. — cu pron. *se* în Ac. —, intr., conjug. I, cț.-opt. perf., 3 sg.
bătut = cm (după *GA* e.p.s.), expr. vb. part. cu formă adj., m., sg., N.
oricît = cm, expr. adv. mod nehot. com., introduce CV
oricum = cm, expr. adv. mod, nehot., com., introduce CV
neabătut = cm, expr. adv., prov. din vb. part. neg.
înainte = cl, expr. adv. loc.

Ex. 4, p. 102. Despărțiți în propoziții frazele următoare, arătînd felul lor :

a. I. **Îmi aduce aminte**[1] / (că) **eram copil** mic[2] / (și) (că) **priveam** cînd la piciorul cel scurt al lui Budulea, cînd la Huțu,[3] / (*care*) **ședea** cu cimpoile într-un colț al casei.[4] /

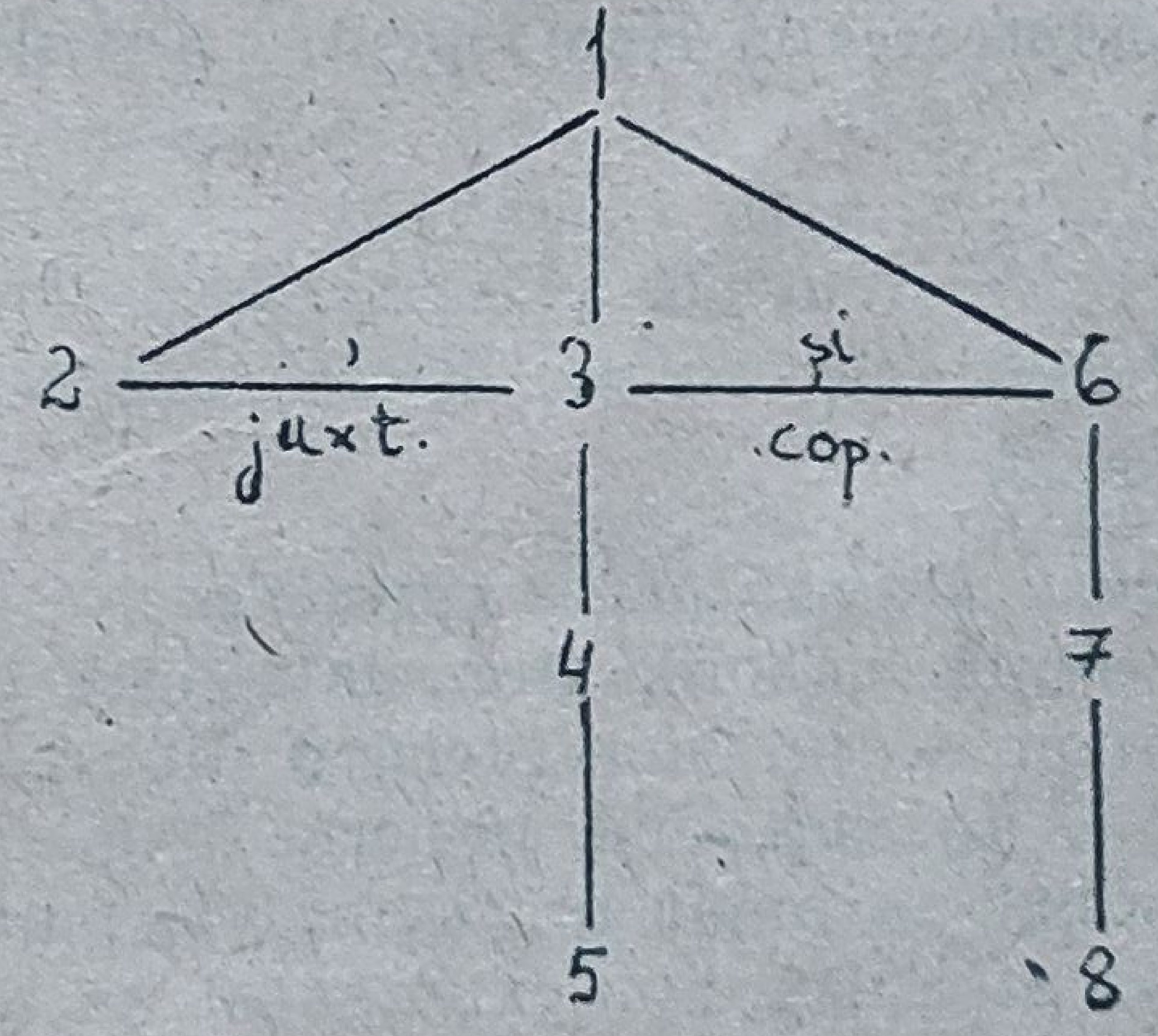
1. P
2. CI (1)
3. CI (1)
4. AT (3)

II. **Mai țin** apoi **minte**[1] / (că) **i-am dat** o bucată de plăcintă,[2] / (că) **l-am bătut,**[3] / (fiindcă) **nu voia**[4] / (să)-mi **lase** cimpoiul,[5] / (și) (că) **era băiat bun,**[6] / (căci) **nu s-a supărat,**[7] / (deși) **era mai mare** decît mine.[8] /

(Ioan Slavici, *Budulea Taichii*)

1. P
2. CD (1) — juxt
3. CD (1)
4. CZ (3)
5. CD (4) — și
6. CD (1)
7. CZ (6)
8. CV (7)

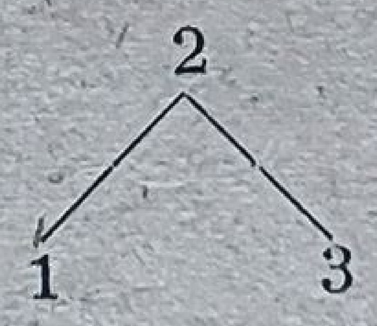
Analiza gramaticală a cuvintelor :

îmi aduc...aminte = pr. vb., expr. loc. vb. intr., formată din :
  îmi aduc = vb. pr. refl. — cu pron. refl. *îmi*, D. — tr., ind. prez., 1 sg.
  aminte = adv. mod
eram copil = pr. nom. format din :
  eram = vb. cop., ind. imperf., 1 sg.
  copil = nume pr., expr. subst., m., sg., N., neart.
mic = at. adj., expr. adj. var., două term., m., sg., N., poz.
cînd...cînd = adv. repetat cu val. conjcț. coord. disj.
cel scurt = at. adj., expr. adj. var. două term., n., sg., Ac., poz., cu art. adj. dem. „cel"
care = sb. gr. s., expr. pron. rel., N., introduce AT
mai = cm., expr. adv. mod durativ
țin...minte = pr. vb., expr. loc. vb. tr., formată din :
  țin = vb. act., tr., conjug. III, ind. prez., 1 sg.
  minte = subst. f., sg., Ac., cu funcția de cl în loc. vb. (cu prep. subînț. „în")
era băiat = pr. nom. format din :
  era = vb. cop., ind. imperf., 3 sg.
  băiat = nume pr., expr. subst., m., sg., N., neart.
bun = at. adj., expr. adj. var. două term., m., sg., N., poz.
era mai mare = pr. nom. format din :
  era = vb. cop., ind. imperf., 3 sg.
  mai mare = nume pr., expr. adj. var., o term., f., sg., N., comp. super.
decît mine = cm. expr. pron. pers., acc., 1 sg., Ac. + prep. „decît", prov. din adv. mod. comp.

b. (Deși) *războiul* **era terminat** în vara anului 106,[1] / *împăratul* Traian **a mai întîrziat** în Dacia pînă în primăvara anului următor,[2] / (cînd) **se întoarce** la Roma pentru a-și serba triumful.[3] /

(*Istoria României*, vol. I)

1. CV (2)
2. P
3. AT (2)

Analiza gramaticală a cuvintelor :

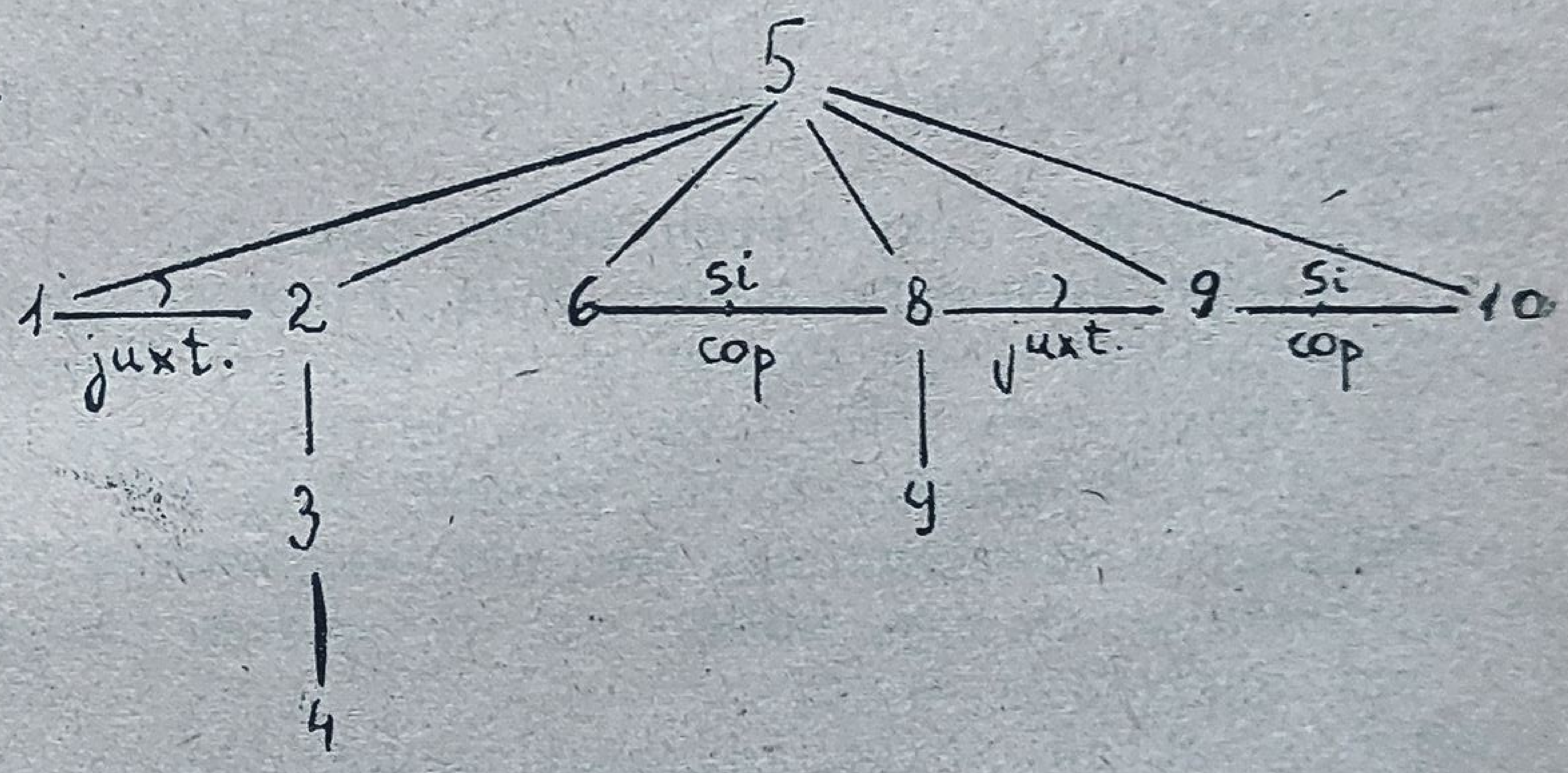
deși = conjcț. subord. circ., introduce CV
era terminat = pr. nom., format din :
  era = vb. cop., ind. imperf., 3 sg.
  terminat = nume pr., expr. vb. part. cu val. adj., n., sg., N.
Traian = at. subst. ap., expr. subst. p., s., m., sg., N

mai = cm, expr. adv. mod durativ
pînă în primăvara = ct, expr. subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. com. „pînă în“, art. hot. encl. “-a“
anului = at. subst. gen., expr. subst., m., sg., G., art. hot. encl. “-lui“
următor = at. adj., expr. adj. var. două term., m., sg., G, poz. fără comp.
pentr a-și serba = cs, expr. vb. refl. — cu pron. „și“ în D. pos., cu funcție de at. pron. în D. —, tr., inf. prez. + prep. com. „pentru a“.

c. (Și)[5] / (deși) în împrejurările grele *filozofia* **nu m-a părăsit,**[1] / cu alte cuvinte, (deși) **eram încredințat**[2] / (că)[3] / și *potecile* ca orice lucru în lumea asta,[4] / **trebuiau**[3] / **(să) aibă** mai la urmă un capăt și un sfîrșit,[4] / totuși o nemărginită și neputincioasă *ciudă* **mă cuprindea,**[5] / (cînd) *vreuna* din ele, cu apucăturile ei de femeie vicleană, mă **purta** după voie **de nas** pînă la hotarele murelor sau ale ciupercilor,[6] / (ș)-apoi deodată [8]/ (ca și cum) *cineva* **i-ar fi tăiat** capul,[7] / **se curma,**[8] / **își dădea sufletul**[9]/ (și) **murea** la marginea vreunui desiș încîlcit și întunecos al pădurilor . . .[10]/

(Calistrat Hogaș, *În munții Neamțului*)

1. CV (5) } juxt.
2. CV (5)
3. CI (2)
4. SB (3)
5. P
6. CT (5)
urit 7. CM (8)
8. CT (5)
9. CT (5)
10. CT (5)

Analiza gramaticală a cuvintelor :
deși = conjcț. subord. circ., introduce CV
în împrejurări = ct, expr. subst., f., pl., Ac. + prep. s. „în“
grele = at. adj., expr. adj. var. două term., f., pl., Ac.
cu alte cuvinte = cm, expr. expresie cu sens de loc. adv. mod, formată din :
cu cuvinte = subst. c.s., n., pl., Ac. + prep. s. „cu“, neart.
alte = at. adj., expr. adj. pron. nehot. s., n., pl., Ac.
eram încredințat = pr. nom. format din :
eram = vb. cop., ind. imperf., 1 sg.
încredințat = nume pr., expr. vb. part., cu formă adj., m., sg., N.
a . . . lucru = cm comp., expr. subst., n., sg., Ac. + prep. s. „ca“, prov. din adv. comp.

orice = at. adj., expr. adj. nehot. com., invar., n., sg., Ac.
în lumea = at. subst. prep., expr. subst., f., sg., Ac. + prep. s. „în", art. hot. encl. "-a"
asta = at. adj., expr. adj. pron. dem. aprop., f., sg., Ac.
trebuiau = pr. vb., expr. vb. *impers.*, act., intr., ind. imperf., 3 pl.
mai la urmă = ct., expr. loc. adv. t., comp. super.
totuşi = cm, expr. prin adv. mod, corelativ pentru CV
o...ciudă = sb. gr. s., expr. subst, c.s., f., sg., def. de pl., N., art. nehot. procl. „o"
vreuna = sb. gr. s., expr. pron. nehot. com., f., sg., N.
din ele = at. pron. prep., expr. pron. pers., acc., 3 pl., f., Ac. + prep. s. „din"
ei = at. pron. gen., expr. pron. pers., 3 sg., f., G.
după voie = cm., expr. loc. adv. mod
purta...de nas = pr. vb., expr. loc. vb. tr., formată din :
    purta = vb. act., tr., ind. imperf., 3 sg.
    de nas = subst., n., sg., Ac. + prep. s. „de", ci în loc vb.
pînă la hotarele=cl, expr. subst. c.s., n., pl., Ac+prep. com. „pînă la", art. hot. encl. "-le„
ca şi cum = loc. conjcţ. subord. circ., introduce CM, fără funcţie sintactică
cineva = sb. gr. s., expr. pron. nehot. com., N.
i- = ci, expr. pron pers., neacc., 3 sg., f., D.
îşi dădea sufletul = pr. vb., expr. loc. vb. intr. formată din :
    îşi dădea = vb. refl. — cu pron. în D. pos., cu funcţie de at. pron. în D. —, tr, conjug. I, ind. imperf., 3 sg.
    sufletul = subst. n., sg., Ac., art. hot. encl. "-l", cd în loc. vb.
la marginea = cl, exp. subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. s. „la", art. hot. encl. "-a"
vreunui = at. adj., expr. adj. pron. nehot. com., n., sg., G.
desiş = at. subst. gen., expr. subst. c.s., n., sg. cu sens col., G., neart.

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONSECUTIVĂ

A. RECAPITULARE

Propoziţiile subordonate consecutive *(CNS)* exprimă rezultatul sau urmarea unor acţiuni ori însuşiri despre care s-a vorbit în regentele lor.

Mulţi elevi, desigur neatenţi, confundă ca terminologie concesivele cu consecutivele, deşi *concesiv* înseamnă *indulgent*, „care face o favoare, o concesie", iar *consecutiv* înseamnă „succesiv".

Subordonatele CNS sînt introduse prin:
— conjuncții : *încît, că, de ; să, ca să ;*
— locuțiuni conjuncționale : *așa că, așa încît, astfel încît, astfel că, pentru ca să.*

Observăm locuțiunile conjuncționale *așa că, astfel că, astfel încît* etc. alcătuite din adverbul corelativ *așa, astfel* etc. din propoziția regentă precedentă, și din conjuncțiile specifice CNS *că, încît.*

O atenție specială trebuie acordată consecutivelor introduse prin *să* și grupurile *(ca să, pentru ca să)* compuse cu *să*, care, fiind specifice finalelor, se confundă cu acestea :

P CNS
Ea este prea deșteaptă,[1] / (ca să) nu vadă consecutiva.[2] /

P CNS
Ei s-au pregătit destul,[1] / (pentru ca să) mai dea înapoi.[2] /

Subordonatele CNS au topica fixă : stau întotdeauna după propoziția regentă, exprimînd o urmare a celor spuse în R.

În general, CNS se despart prin virgulă de regentă ; fac excepție CNS introduse prin *de* care urmează imediat verbului regentei (dacă în R nu există adverbe sau alte cuvinte corelative) :

P CNS
Citește[1] / (de) ne sperie.[2] /

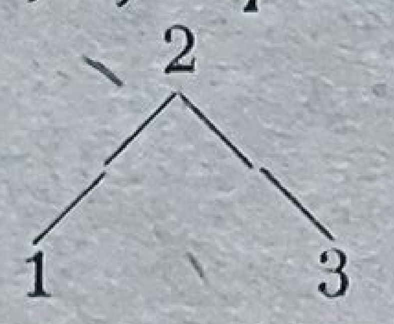
B. TEXTE ANALIZATE

Ex. 3, 104—105. Analizați propozițiile din următoarele fraze

a. (Și)[2] / *(ce)* **se petrecea** cu el[1] / **era** așa **nou** pentru mine,[2] / (că) **nu-l mai slăbeam din vedere.**[3] /

(Panait Istrati, „*Căpitan*“ *Mavromati*)

1. SB (2)
2. P
3. CNS (2)

Analiză gramaticală a cuvintelor :

ce = sb. gr. s., expr. pron. rel invar., s., N., introduce SB
era nou = pr. nom. format din :
era = vb. cop., ind. imperf., 3 sg.
nou = nume pr., expr. adj. var. ,sg., N., poz.
așa = cm, expr. adv. mod s., corelativ al CNS
că = conjcț. subord. circ., introduce CNS
nu slăbeam din vedere = pr. vb., expr. loc. vb., tr., formată din :
nu slăbeam = vb. pr., act., tr., ind. imperf., 1 sg., forma neg. cu adv. mod „nu“
din vedere = subst. c. s., f., sg., Ac. + prep. „din“, neart.

Subordonatele CNS sînt introduse prin:
— conjuncții: *încît, că, de; să, ca să;*
— locuțiuni conjuncționale: *așa că, așa încît, astfel încît, astfel că, pentru ca să.*

Observăm locuțiunile conjuncționale *așa că, astfel că, astfel încît* etc. alcătuite din adverbul corelativ *așa, astfel* etc. din propoziția regentă precedentă, și din conjuncțiile specifice CNS *că, încît.*

O atenție specială trebuie acordată consecutivelor introduse prin *să* și grupurile *(ca să, pentru ca să)* compuse cu *să*, care, fiind specifice finalelor, se confundă cu acestea:

P CNS
Ea este prea deșteaptă,[1] / (ca să) nu vadă consecutiva.[2] /

P CNS
Ei s-au pregătit destul,[1] / (pentru ca să) mai dea înapoi.[2] /

Subordonatele CNS au topica fixă: stau întotdeauna după propoziția regentă, exprimînd o urmare a celor spuse în R.

În general, CNS se despart prin virgulă de regentă; fac excepție CNS introduse prin *de* care urmează imediat verbului regentei (dacă în R nu există adverbe sau alte cuvinte corelative):

P CNS
Citește[1] / (de) ne sperie.[2] /

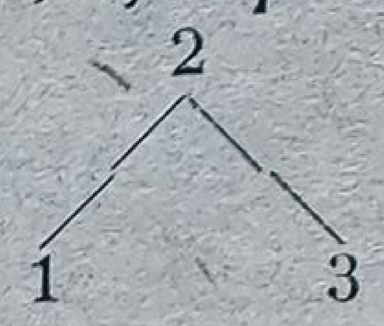
B. TEXTE ANALIZATE

Ex. 3, 104—105. Analizați propozițiile din următoarele fraze

a. (Și)[2] / *(ce)*se **petrecea** cu el[1] / **era** așa **nou** pentru mine,[2] / (că) nu-l mai **slăbeam din vedere.**[3] /

(Panait Istrati, „*Căpitan*“ *Mavromati*)

1. SB (2)
2. P
3. CNS (2)

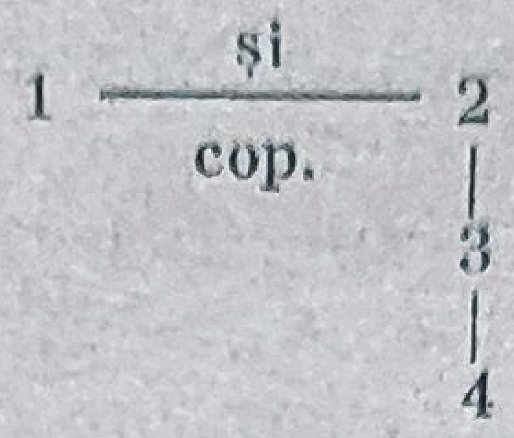
Analiză gramaticală a cuvintelor:

ce = sb. gr. s., expr. pron. rel invar., s., N., introduce SB
era nou = pr. nom. format din:
 era = vb. cop., ind. imperf., 3 sg.
 nou = nume pr., expr. adj. var. ,sg., N., poz.
așa = cm, expr. adv. mod s., corelativ al CNS
că = conjcț. subord. circ., introduce CNS
nu slăbeam din vedere = pr. vb., expr. loc. vb., tr., formată din:
 nu slăbeam = vb. pr., act., tr., ind. imperf., 1 sg., forma neg. cu adv. mod „nu“
 din vedere = subst. c. s., f., sg., Ac. + prep. „din“, neart.

b. **Mă uitam** la amîndoi[1] / (și) mi **se păreau** atît de **nu știu cum.**[2] / (încît) **mă temeam**[3] / (să) **privesc** lung la dînșii[4] /

(Ioan Slavici, *Budulea Taichii*)

1. P
2. P (și)
3. CNS (2)
4. CI (3)

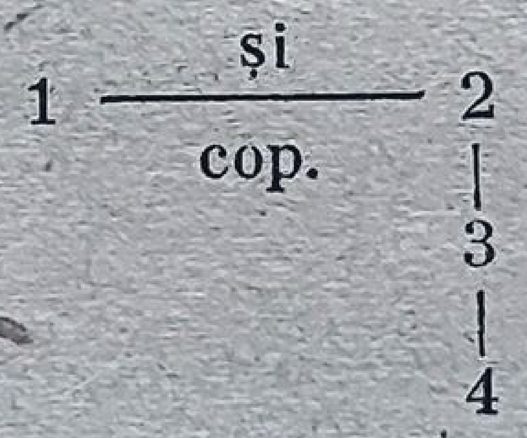
Analiză gramaticală a cuvintelor :

la amîndoi = ci, expr. num. card. col., val. subst., m., Ac + prep. „la"
mi = ci, expr. pron. pers., 1 sg., neacc., D.
se păreau nu știu cum = pr. nom. format din :
 se păreau = („păreau") vb. cop., ind, imperf., 3 pl.
 nu știu cum = nume pr., expr. loc. adv. de mod („cumva", „altfel")
atît de = cm, expr. adv. mod + prep. „de", corelativ al CNS
încît = conjcț. subord. circ., introduce CNS
mă temeam = pr. vb., expr. vb. pr., refl., — cu pron. refl. „mă" în Ac. — intr., conjug. III, ind. imperf., 1 sg.
să = conjcț. subord. necirc., introduce CI
lung = cm, expr. adv. mod, prov. din adj.
la dînșii = ci, expr. pron. pers., 3 pl., m., Ac + prep. „la".

c. Atît **se veselea** *Gebila* de iscuțimea flăcăului arcaș[1] / (și) astfel o **privea** *Gebeides* pe fata regelui,[2] / (că) și *un străin* de loc **ar fi înțeles**[3] / (că) acei doi *tineri* **se îndrăgesc.**[4] /

(Alexandru Mitru, *Viteazul Dapix și fiica lui, Gebila*)

1. P
2. P (și)
3. CNS (2)
4. CD (3)

Analiză gramaticală a cuvintelor :

atît = cm, expr. adv. mod, corelativ al CNS
de iscuțimea = cz, expr. subst., f., sg., Ac + prep „de", art. hot. *-a*
flăcăului = at. subst. gen., expr. subst., m., sg., G., art. hot. *-lui*
arcaș = at. subst. ap., expr. subst., m., sg., N.
astfel = cm, expr. adv. mod com.
pe fata = cd (anticipat prin *o*, pron. pers. neacc., 3 sg., f., Ac.), expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „pe", art. hot. encl. "-a"

că = conjcț. subord. circ., introduce CNS
și = adv. mod de întărire, fără funcție sintactică, întărește sb. *un străin*
de loc = at. subst. prep., expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „de", neart.
acei = at. adj., expr. adj. pron. dem. dep., m., pl., N.
doi = at. adj., expr. num. card. p-z., val. adj., m., N.
tineri = sb. gr. s., expr. subst., m., pl., N., neart.

d. (Iar) *stropșitul* de Ion, cu talanca de la oi, cu cleștele și vătrariul, face o hodorogeală și un tărăboi,[1] / (de)-ți ie auzul.[2] /

(Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

1. P — 1
2. CNS(1) — 2

Analiză gramaticală a cuvintelor:

iar = conjcț. coord. advers., valoare narativă, leagă două fraze
stropșitul = sb. gr. s., expr. adj. substantivizat (este o inversare a însușirii substantivului *Ion*, care devine astfel un substantiv), m., sg., N., art. hot. encl., "-l"
de Ion = at. subst. prep., expr. subst. p., s., Ac. + prep. „de"

Notă: De fapt, subiectul este subst. *Ion*, iar *stropșitul* este at. adj. expr. prin adj. var. cu două term., m., sg., N.

cu talanca..., cu cleștele și vătrariul = ci mult. (după GA = circ. instrumental), coord., exprimate prin:
cu talanca = subst., f., sg., Ac. + prep. „cu", art. hot.
cu cleștele = subst., m., sg., Ac. + prep. „cu", art. hot.
cu vătrariul = subst., n., sg., Ac. + prep. subînț. „cu", art. hot.
de la oi = at. subst. prep., expr. subst., f., pl., Ac. + prep. com. „de la"
de = conjcț. subord. circ., introduce CNS
-ți = ci, expr. pron. pers., neacc., 2 sg., D.; are și valoare de D. pos. cu funcție de at. pronom. în D.
ie = pr. vb., expr. vb. pr., act., tr., conjug. I, ind. prez., 3 sg.
auzul = cd, expr. subst., n., sg., Ac., art. hot. encl. *-l*.

Ex. 2, p. 105—106. Precizați ce fel de propoziții introduc *că* și *de* în frazele următoare:

Este bine[1] / (că) **îți alegi cu grijă cărțile**[2] / (pe care) **le citești**.[3] /

1. P — 1
2. SB (1) — 2
3. AT (2) — 3

P PR
Părerea lui este[1] / (că) *primăvara* **va fi ploioasă.**[2] /

P CD
N-a ştiut niciodată[1] / (că) **era atît de bolnav.**[2] /

P CI
Se plîngea mereu[1] / (că) **este un om neinţeles.**[2] /

P CNS
Alergau *cu toţii* astfel,[1] / (că) **nu te puteai ţine** după el[2]. /

SB P
(Că) **nu putea alerga**[1] / **nu este** de mirare[2]. /

P CZ
Merge foarte încet,[1] / (că) **îl dor** ambele *picioare.*[2] /

P AT
Părerea[1] / (că) numai *oamenii* graşi **sînt sănătoşi**[2] / **este** cu totul **greşită.**[1] /

P CNS
Ţipa aşa de tare,[1] / (de) **se auzea** la vecini.[2] /

CŢ P
(De) **nu ţi-e** *teamă* de frig,[1] / **poţi pleca** subţire îmbrăcat.[2] /

P CS
Du-te[1] / (de) **cumpără** caiete ![2] /

Analiză gramaticală a cuvintelor :

îţi alegi = pr. vb., expr. vb. pr. pers., refl. — cu pron. refl. „îţi" în D. —, tr., conjug. III, ind. prez., 2 sg.
cu grijă = cm, expr. prin subst. în Ac. cu val. unei loc. adv. mod
pe care = cd (reluat prin *le*, pron. pers., neacc., 3 pl., f., Ac.), expr. pron. rel.s., Ac. + prep. „pe", introduce AT
primăvara = sb. gr. s., expr. subst., f., sg., N., art. hot. encl., "-a"
aceasta = at. adj., expr. adj. pron. dem. aprop., f., sg., N.
va fi ploioasă = pr. nom. format din :
va fi = vb. cop., ind. viit., 3 sg.
ploioasă = nume pr., expr. adj. var., f., sg., N., poz.
era bolnav = pr. nom. format din :
era = vb. cop., ind. imperf., 3 sg.
bolnav = nume pr., expr. adj. var., m., sg., N., poz.
atît de = cm, expr. adv. mod + prep. „de"
mereu = ct, expr. adv. t.
este un om = pr. nom format din :
este = vb. cop., ind. prez., 3 sg.
un om = nume pr., expr. subst., m., sg., N., art. nehot. procl. „un"
neinţeles = at. adj., expr. adj. var., m., sg., N., poz., prov. din vb. la part. neg.
alergau = pr. vb., expr. vb. pr. pers., act., intr., imperf., 3 pl.
cu toţii = sb. gr. s., expr. pron. nehot. s., m., pl., Ac. + prep. „cu" ; este o excepţie aparentă de la cazul N. al sb. (= *toţi*)
că = conjcţ. subord. circ., introduce CNS

nu puteai = pr. vb., expr. vb. pr., conjug. II, act., tr., ind. imperf., 2 sg.
(a)te ține = cd, expr. vb., refl. — cu pron. refl. „te“ în Ac. —, intr., inf. prez.
nu putea = pr. vb., expr. vb. pr., ind. imperf., 3 sg.
alerga = cd, expr. vb., inf. prez.
foarte încet = cm, expr. adv. mod, sup. abs.
dor = pr. vb., expr. vb. pr., act., intr., conjug. II, ind. prez., 3 pl.
ambele = at. adj., expr. num. card. col., val. adj., n., pl., N., art. hot. *-le* care aparține subst. *picioare* pe care îl precedă
picioare = sb. gr. s., expr. subst., n., pl., N., art. „*le*“ este atașat la numeralul precedent „ambele“
este greșită = pr. nom. format din :
este = vb. cop., ind. prez., 3 sg.
greșită = nume pr., expr. adj., prov. din part., f., sg., N., poz.
cu totul = cm, expr. loc. adv. de mod
așa de = cm, expr. adv. mod + prep. „de“, corelativ pentru CNS
tare = cm, expr. adv. mod
de = conjcț. subord. circ., introduce CNS
de = conjcț. subord. circ., introduce CȚ
nu e = pr. vb., expr. vb. pr., ind. prez., 3 sg., forma neg. cu adv. „nu“
ți = ci (și, p.d.v. logic, subiect), expr. pron. pers., neacc., 2 sg., D.
teamă = sb. gr. s., expr. subst., f., sg., N.
de frig = ci, expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „de“, neart.
pleca = cd, expr. vb., inf. prez.
așa = cm, expr. adv mod s.
subțire = cm, expr. adv. mod, prov. din adj.
îmbrăcat = cm (e.p.s.), expr. vb. part., cu formă adj., m., sg., N.
du-te = pr. vb., expr. vb. pr. pers., refl. — cu pron. refl. „te“ în Ac. —, intr., conjug. III, imper. af., 2 sg.
de = conjcț. subord. circ., introduce CS. [1]

Ex. 3, p. 106

a. I. Atît știam noi, cei rămași în urmă,[1] / (dar) și *atît* **era destul**[2] / (pentru ca să) **ne simțim** *cu toții* măguliți.[3] /

1. P > dar
2. P

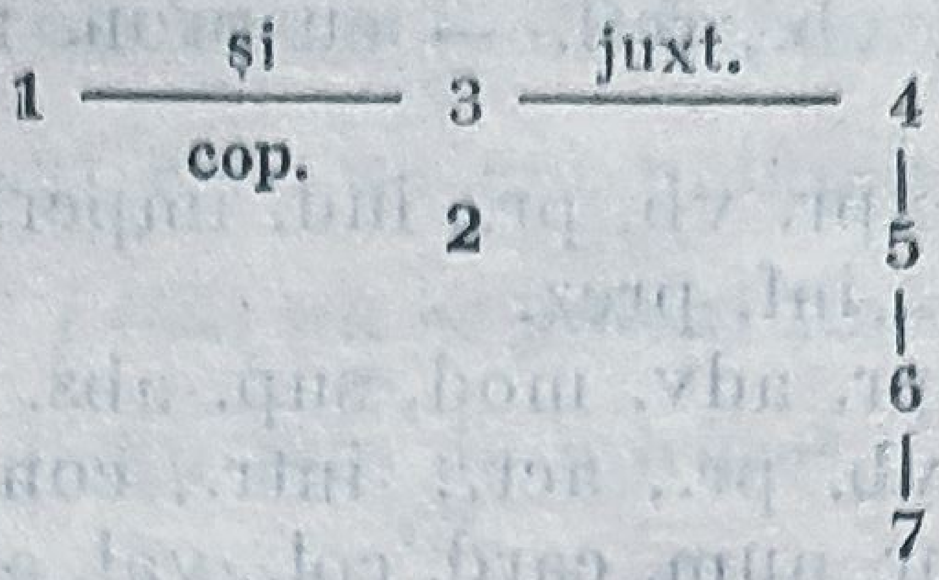
1 —dar / advers— 2 | 3

3. CNS (2)

II. Cu deosebire *dascălul* Clăiță **era** mereu **dus**,[1] / (și),[3] / (oricînd) îi **venea** cîte-o *scrisoare* de la Huțu,[2] / o **citea** mai-nainte fiecărui sătean

în parte.[3] / apoi venea cu ea la oraș,[4] / (unde) știa[5] / (că) sînt *mulți* de aceia,[6] / (*care*) sînt gata de a se bucura.[7] /

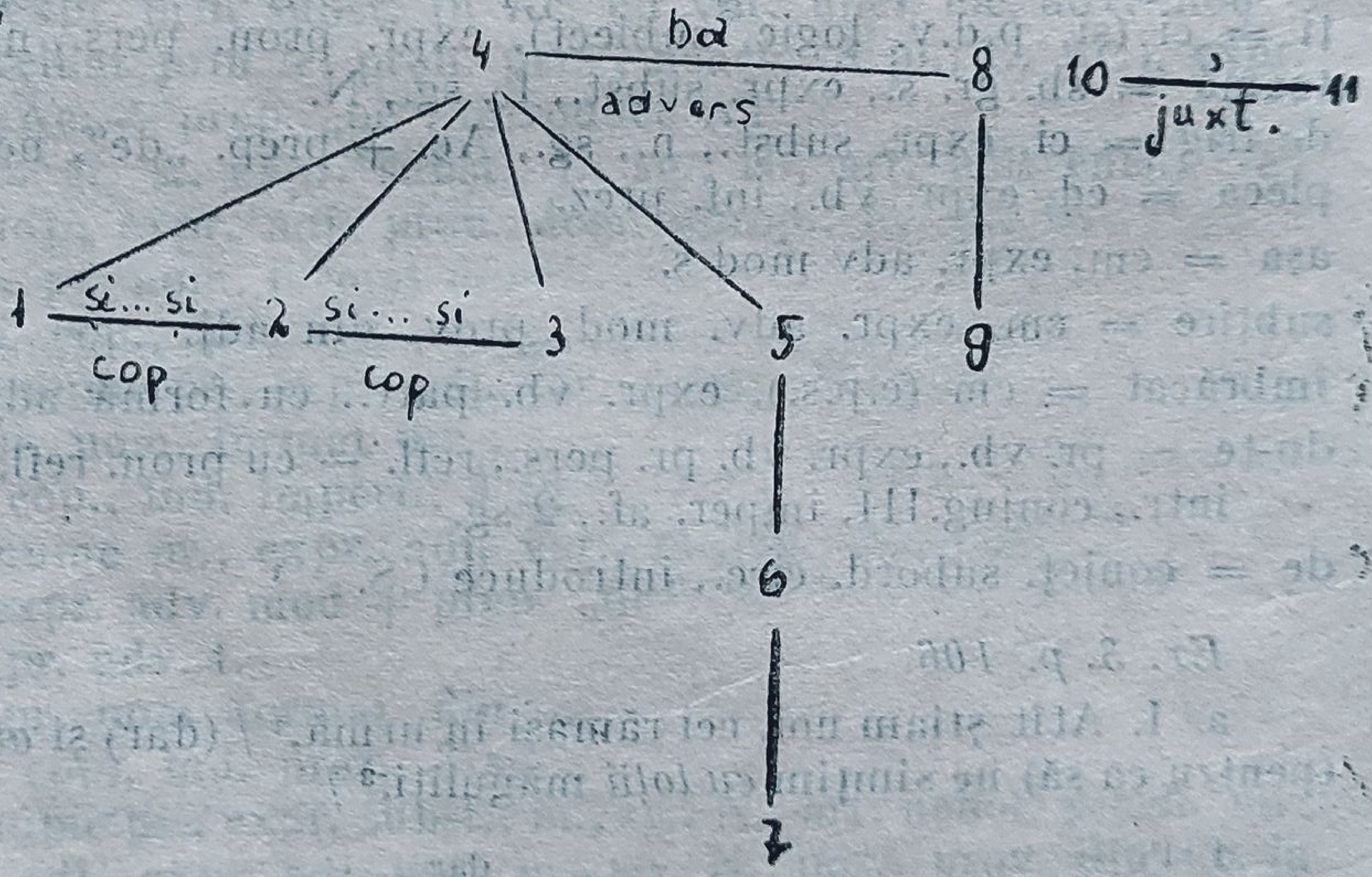
1. P
2. CT (3) › și
3. P
4. P juxt.
5. AT (4)
6. CD (5)
7. AT (6)

III. (Și) (cînd) stătea[1] / (și) cînd vorbea[2] / (și (cînd) umbla pe uliță, [3]/ *el* se uita mereu la dreapta și la stînga și-napoi,[4] / (ca să) vadă[5] / (dacă) nu se mai ivește *cineva*[6] / (*care*) să-l întrebe despre Huțu,[7] / (*ba*)-i părea[8] / (că) toată *lumea* îl arăta cu degetul zicînd :[9] / Iată,[10] / *asta* e dascălul Clăiță din Cocorăști.[11] /

(Ioan Slavici, *Budulea Taichii*)

1. CT (4) și ... și
2. CT (4) și ... și
3. CT (4)
4. P
5. CS (4)
6. CD (5) ba
7. AT (6)
8. P
9. SB (8)
10. P juxt.
11. P

Analiză gramaticală a cuvintelor :

atît = cd, expr. pron. nehot. s., m., sg., Ac.

cei rămași în urmă = at. subst. ap., expr. prin loc. vb. *(a rămîne pin urmă)* substantivizată, formată din :

cei rămași = vb. part. cu formă adj., m., pl., N., art. adj. — dem. *cei*

în urmă = loc.adv. de loc.
atît = sb. gr. s., expr. pron. nehot. s., m., sg., N.
era destul = pr. nom. format din :
era = vb. cop., ind. imperf., 3 sg.
destul = nume pr., expr. adj. var., m., sg., N., corelativ al CNS
pentru ca să = loc. conjcţ. subord. circ., introduce CNS
să ne simţim = pr. vb., expr. vb. pers. refl. — cu pron. refl. „ne“ în Ac. —, intr., conjug. IV, ind. prez., 1 pl.
cu toţii = sb. gr. s., expr. pron. nehot. s., m., pl., Ac. + prep. „cu“, excepţie aparentă (= *toţi*) de la cazul N. al sb.
măguliţi = cm (e.p.s.), expr. vb. part., cu formă adj., m., pl., N.
cu deosebire = cm, expr. loc. adv. mod.
era dus = pr. nom. format din :
era = vb. cop., ind. imperf., 3 sg.
dus = nume pr., expr. vb. part., cu formă adj., m., sg., N.
oricînd = ct, expr. adv. t., nehot. com., introduce CT
venea = pr. vb., expr. vb. pr., ind. imperf., 3 sg.
cîte o = at. adj., expr. num. card. distr., val. adj., f., sg., N.
scrisoare = sb. gr. s., expr. subst., f., sg., N., neart.
mai-nainte = ct, expr. adv. t., comp. super.
fiecărui = at. adj., expr. adj. pron. nehot., com., m., sg., D.
în parte = cm, expr. loc. adv. mod
unde = cl, expr. adv. l., rel., introduce AT
sînt = pr. vb., expr. vb. pr., ind. prez., 3 pl.
mulţi = sb. gr.s., expr. pron. nehot. s., m., pl., N. ; considerat şi adj. substantivizat, var. cu două term., m., pl., N., subiect
de aceia = at. pron. prep., expr. pron. dem. dep., m., pl., Ac. + prep *de*
care = sb. gr. s., expr. pron. rel. s., N., introduce AT
sînt gata = pr. nom. format din :
sînt = vb. cop., ind. prez., 3 pl.
gata = nume pr., expr. adj. invar., prov. din adv.
a se bucura = ci, expr. vb. refl. — cu pron. „se“ în Ac. —, intr., inf. prez.
la dreapta şi la stînga şi-napoi = cl mult, format din trei cl s., coord. cop., expr. prin loc. adv. l. (primele două) şi prin adv. (ultimul)
cineva = sb. gr., s., expr. pron. nehot., com., N.
părea = pr. vb., expr. vb. pr. impers., act., intr., ind. imperf., 3 sg.
iată = pr. vb., expr. interj. de adresare
ăsta = sb. gr. s., expr. pron. dem. aprop., formă populară, m., sg., N.
e dascălul = pr. nom. format din :
e = vb. cop., ind. prez., 3 sg.
dascălul = nume pr., expr. subst., m., sg., N., art. hot. encl. "-l"
Clăiţă = at. subst. ap., expr. subst., p.s., N.
din Cocoraşti = at. subst. prep., expr. subst. p.s., Ac. + prep. „din“

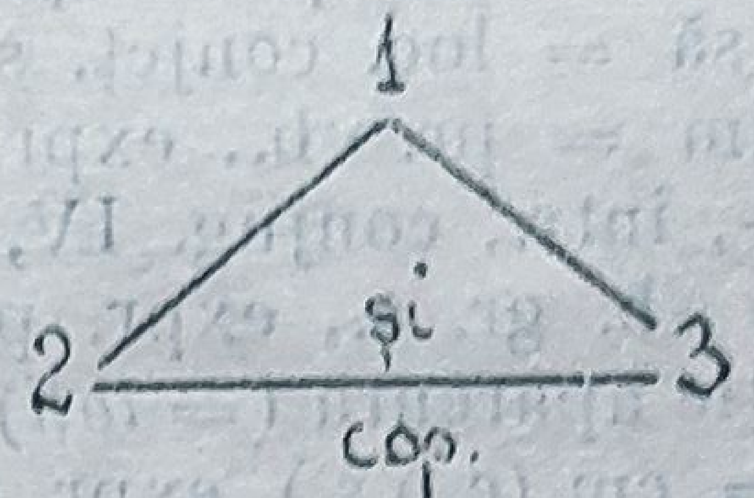
b. Din pricina unor ghete făcute de Pavăl acestuia **se iscă** *o* **astfel de** *ceartă* urmată de stricăciune,[1] / (încît) *Pavăl* **dădu** pe toți dascălii afară[2] / (și) *aceștia* **se mutară** la fierar . . .[3] /

(George Călinescu, *Ion Creangă*)

1. P

2. CNS (1) ⟩ și

3. CNS (1)

Analiză gramaticală a cuvintelor :

din pricina unor ghete = cz, expr. subst., f., pl., G. + loc. prep. „din pricina“, art. nehot. procl. „unor“
făcute = at. adj., expr. vb. part., cu formă adj., f., pl., G.
de Pavăl = cag., expr. subst. p.s., Ac. + prep. „de“
acestuia = ci, expr. pron. dem. aprop., m., sg., D.
o ceartă = sb. gr. s., expr. subst., f., sg., N., art. nehot. procl. „o“
astfel de = at. adj., expr. adj. invar., prov. din adv., + prep. „de“, corel. al CNS
încît = conjcț. subord. circ., introduce CNS
dădu = pr. vb., expr. vb. pr., ind. perf. s., 3 sg.
toți = at. adj., expr. adj. pron. nehot. s., m., pl., Ac.
afară = cl, expr. adv. 1.
peste drum = cl, expr. subst. c.s., n., sg., Ac. + prep.s. „peste“, neart.

c. (Și)[3] / (*cîte*) **nu ne veneau în cap**,[1] / (și) (cîte) **nu făceam cu vîrf și îndesate**,[2] / **mi-aduc aminte**,[3] / (de parcă) acum mi se **întîmplă**.[4] /

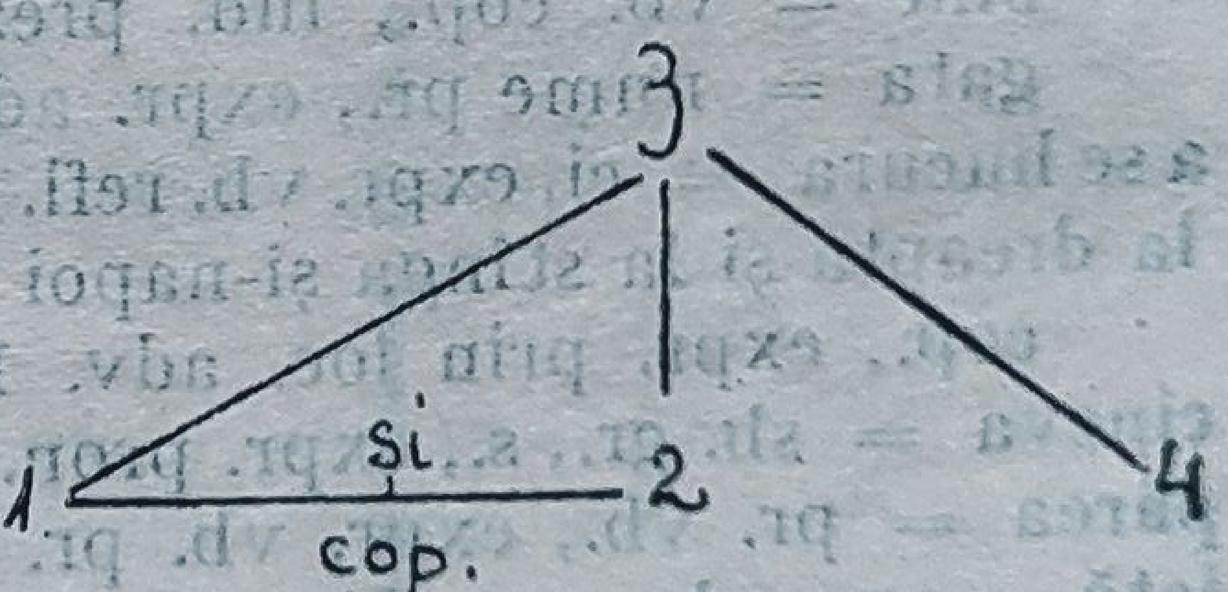
(Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

1. CI (3) ⟩ și

2. CI (3)

3. P

4. CM (3)

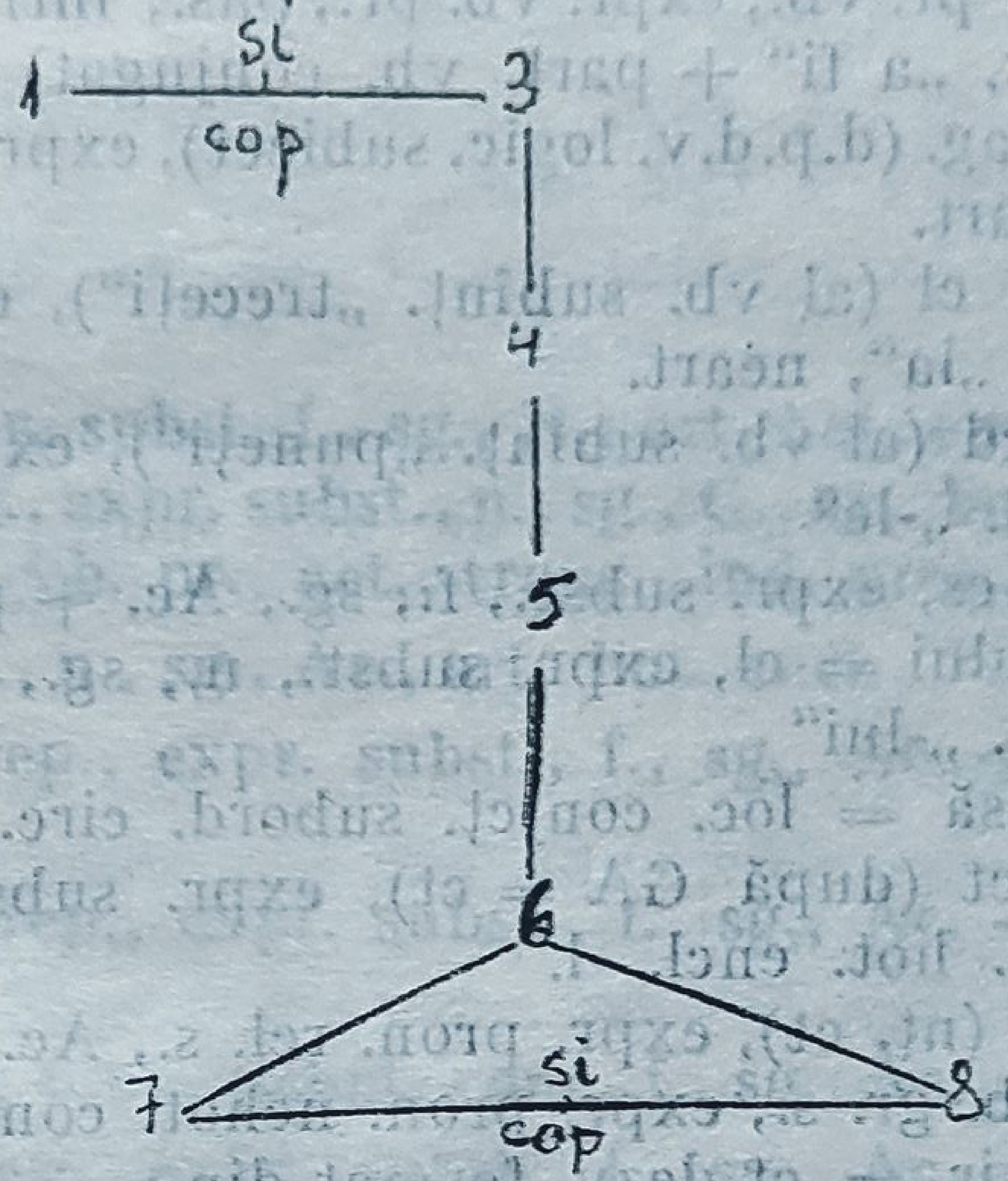
Analiză gramaticală a cuvintelor :

cîte = sb. gr. s., expr. pron. rel. s., f., pl., N., introduce CI
nu veneau în cap = pr. vb., expr. loc. vb., intr., formată din :
nu veneau = vb. pr., ind. imperf., 3 pl., forma neg. cu adv. mod *nu*
în cap = subst. n., sg., Ac. + prep „în“

cîte = cd, expr. pron. rel. s., f., pl., Ac., introduce CI
cu vîrf și îndesate = cm, expr. loc adv. mod
de parcă = loc. conjcț. subord. circ., introduce CM.

d. I. ***Asta*** **e obiectivul,**[1] / **încheie** *el,*[2] / (și) **nu e** *cazul*[3] / (să) **vă mai aduce aminte**[4] / (că),[5] / la nevoie *artileristul*[6] / **trebuie**[5] / **(să) lupte** și cu pușca, cu grenada și arma albă,[6] / (dacă) **nu-i vin** *întăriri*[7] / (și) *bateria* **e atacată** de forțe de infanterie.[8] /

1. P
2. P incid. (și)
3. P
4 AȚ (3)
5 CI (4)
6 SB (5)
7 CȚ (6) (și)
8 CȚ (6)

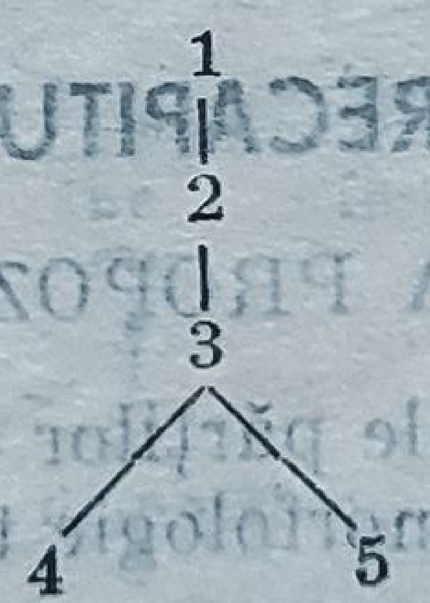
II. La posturi ![1] / Tunurile în bătaie ![1] /

Notă: Intonația exclamativă ne indică introducerea unor verbe subînțelese: *Treceți!* și, respectiv *puneți!*. Cuvintele celelalte sînt complemente pe lîngă aceste verbe subînțelese.

III. (Și) **căutați**[1] / (să) **prindeți** avioanele încă deasupra solului,[2] / **(pentru ca)** în cazul[3] / (în care) *vreunul* **scapă** după primul tir[4] / **(să) avem** timp[3] / (să) **nu ne scape** la cel de-al doilea.[5] /

(Marin Preda, *O oră din august*)

1. P
2. CD (1)
3. CS (2)
4. AT (3)
5. CI (3)

Analiză gramaticală a cuvintelor:
ăsta = sb. gr. s., expr. pron. dem. aprop., formă populară, n., sg., N.

e obiectivul = pr. nom. format din :
e = vb. cop., ind. prez., 3 sg.
obiectivul = nume pred., expr. subst., n., sg., N., art. hot. encl. -l
nu e = pr. vb., expr. vb. pr., act., ind. prez., 3 sg., forma neg. cu adv. mod „nu"
cazul = sb. gr. s., expr. subst., n., sg., N., art. hot. encl. „-l"
la nevoie = ct, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. s. „la" (nuanță cond.)
întăriri = sb. gr. s., expr. subst., f., pl., N., neart.
e atacată = pr. vb., expr. vb. pr., pas., intr., conjug. I, ind. prez., 3 sg. (vb. aux. „a fi" + part. vb. conjugat)
de forțe = cag. (d.p.d.v. logic, subiect), expr. subst. f., sg., Ac. + prep.s. „de", neart.
la posturi = cl (al vb. subînț. „treceți"), expr. subst., n., pl., Ac. + + prep. „la", neart.
tunurile = cd (al vb. subînț. „puneți"), expr. subst., n., pl., Ac., art. hot. encl. „-le"
în bătaie = cs, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. s. „în", neart.
deasupra solului = cl, expr. subst., n., sg., G. + prep. „desupra", art. hot. encl. „-lui"
pentru ca...să = loc. conjcț. subord. circ., introduce CS
în cazul = ct (după GA = cț), expr. subst., n., sg., Ac. + prep. s. „în", art. hot. encl. -l.
în care = cm (nț. ct), expr. pron. rel. s., Ac. + prep. s. „în"
vreunul = sb. gr. s., expr. pron. nehot. com., m., sg., N.
după primul tir = ct dezv. format din :
după...tir = ct s., expr. subst., n., sg., Ac. + prep. s. „după"
primul = at. adj., expr. num. ord., val. adj., n., Ac., art. hot. -l este preluat de la subst. *tir*.
să avem = pr. vb., expr. vb. pr., act., tr., conjug. II, conj. prez., 1 pl.
timp = cd, expr. subst., n., sg., Ac., neart.
la cel de-al doilea = ct, expr. num. ord., val. subst., n., Ac. + prep. s. „la", art. adj. — dem. „cel".

EXERCIȚII RECAPITULATIVE

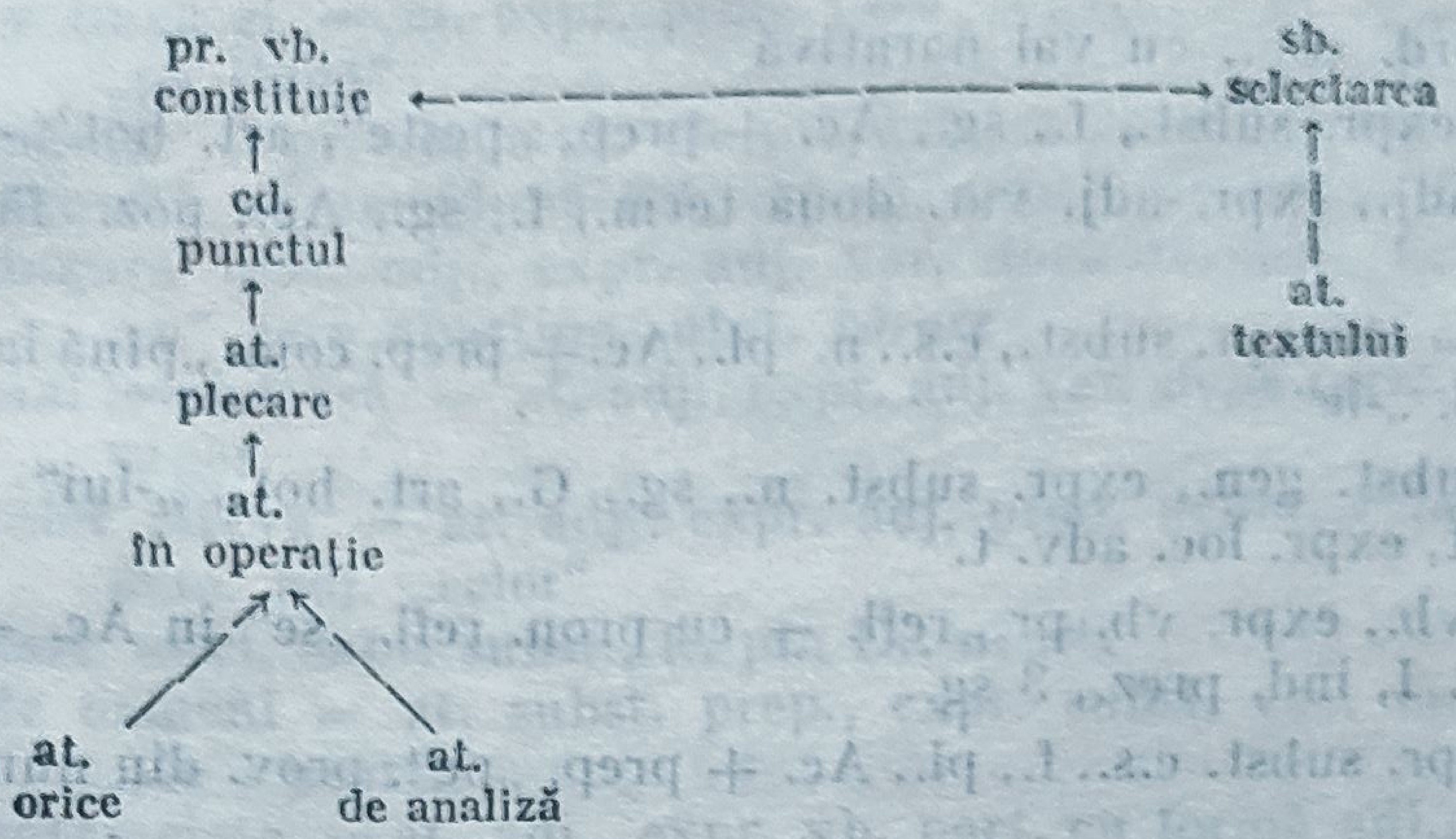
SINTAXA PROPOZIȚIEI

Faceți schemele relaționale ale părților de propoziție din textele următoare și analizați sintactic și morfologic toate cuvintele :

Ex. 1, pag. 112

a. *Selectarea* textului **constituie** punctul de plecare în orice operație de analiză.

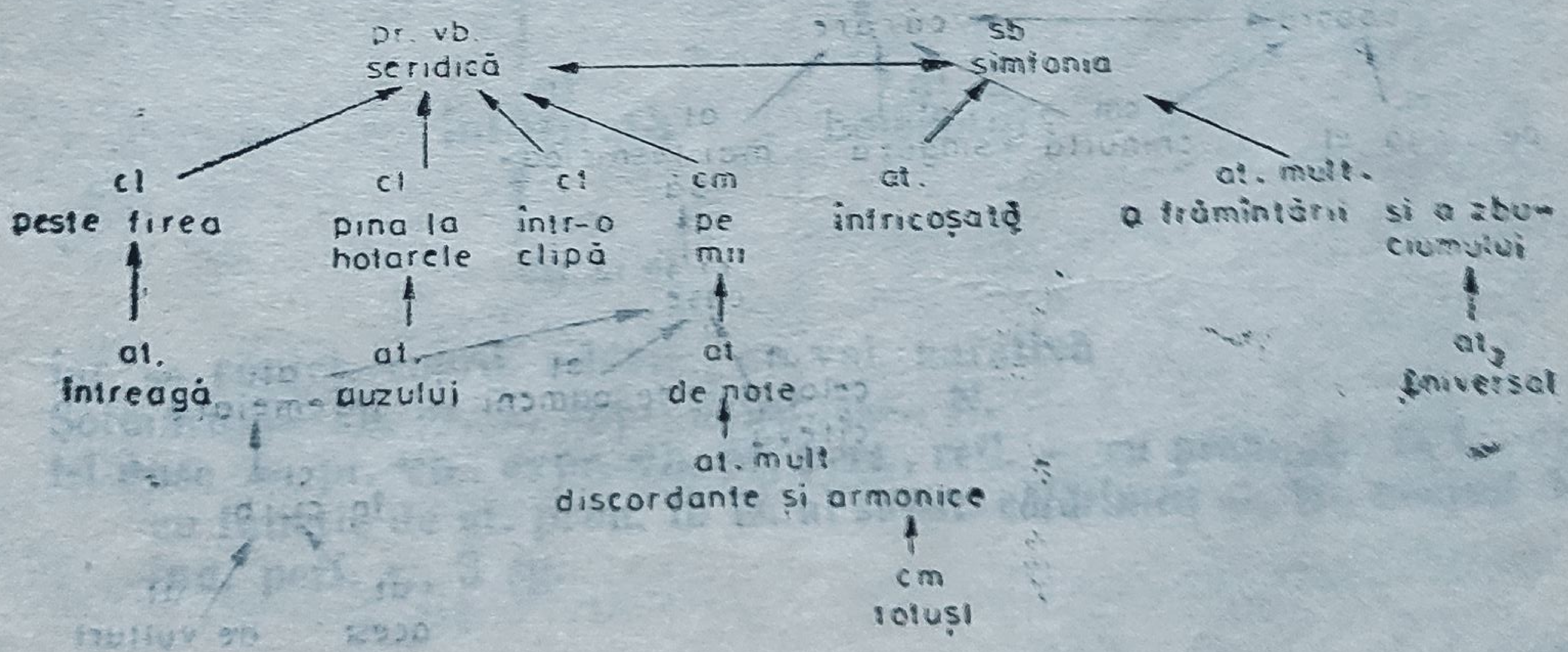
(Din vol. *Studii de metodică a limbii și literaturii române*)

selectarea = sb. gr. s., expr. subst. f., sg., N., art. hot. encl. "-a"
textului = at. subst. gen., expr. subst., n., sg., G., art. hot. encl. „-lui"
constituie = pr. vb., expr. vb. pr., act., tranz., ind. prez., 3 sg.
punctul = cd., expr. subst., n., sg., Ac., art. hot. encl., "-l"
de plecare = at. subst. prep., expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „de", neart.
în operaţie = at. subst. prep., expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „în", neart.
orice = at. adj., expr. adj. pron. nehot. com., f., sg., Ac.
de analiză = at. subst. prep., expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „de", neart.

b. **Şi peste firea întreagă, pînă la hotarele auzului, într-o clipă se ridică,** pe mii de note discordante şi totuşi armonioase, *simfonia* înfricoşată a frămîntării şi a zbuciumului universal!...

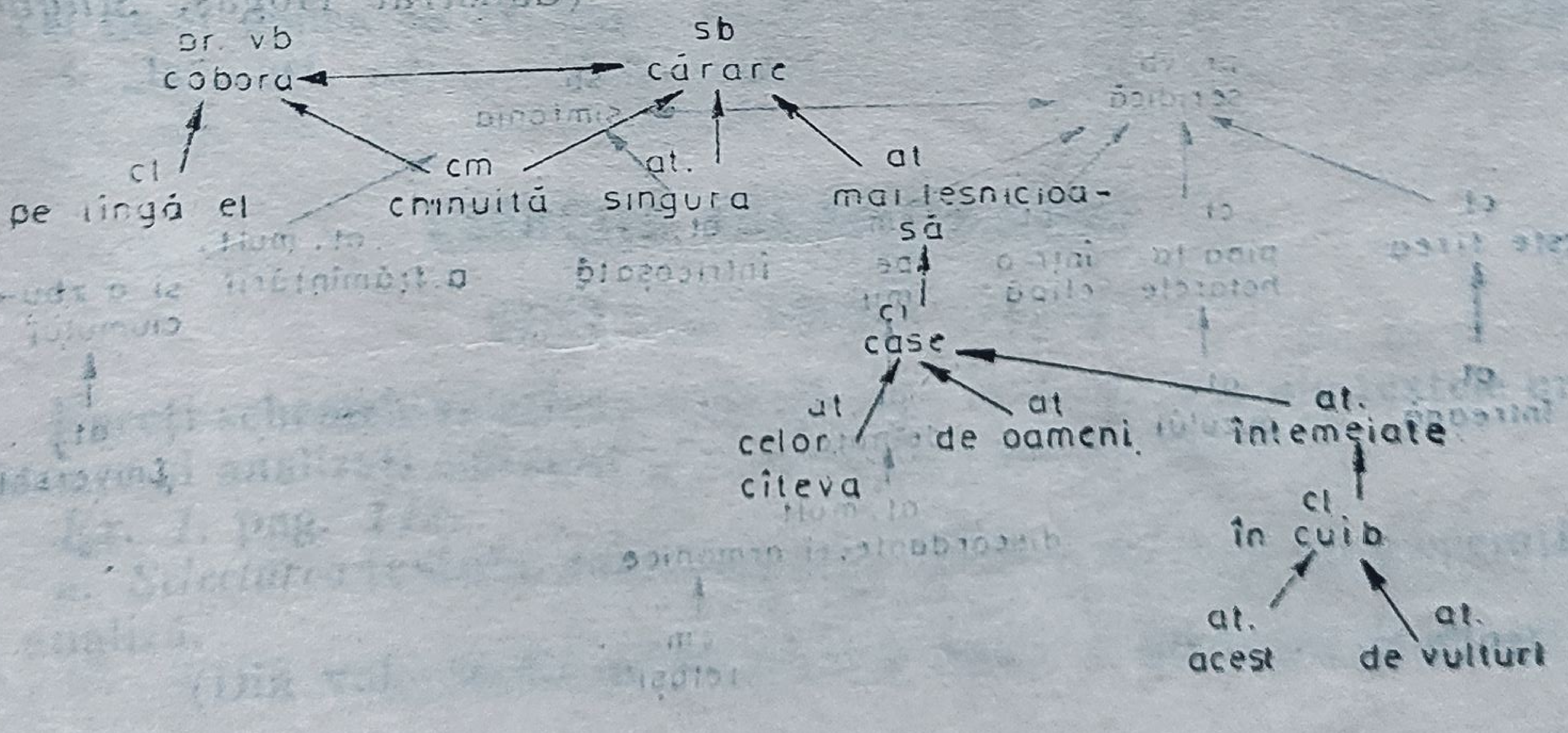
(Calistrat Hogaş, *Singur*)

şi = conjcţ. coord. cop., cu val narativă
peste firea = cl, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „peste", art. hot. „-a"
întreagă = at. adj., expr. adj. var. două term., f., sg., Ac., poz. fără comparaţie
pînă la hotarele = cl, expr. subst., c.s., n. pl., Ac. + prep. com. „pînă la", art. hot. encl. „-le"
auzului = at. subst. gen., expr. subst. n., sg., G., art. hot., „-lui"
într-o clipă = ct, expr. loc. adv. t.
se ridică = pr. vb., expr. vb. pr., refl. — cu pron. refl. „se" în Ac. —, intr., conjug. I, ind. prez., 3 sg.
pe mii = cm, expr. subst. c.s., f., pl., Ac. + prep. „pe", prov. din num. card.
de note = at. subst. prep., expr. subst., f., pl., Ac. + prep. „de"
discordante şi armonice = at. adj. mult., format din două at. adj., coord. cop., expr. prin două adj. var. două term., f., pl., Ac.
totuşi = cm, expr. adv. mod
simfonia = sb. gr. s., expr. subst. f., sg., N., art. hot. encl. „-a"
înfricoşată = at. adj., expr. adj. var. două term., f., sg., N.
a frămîntării şi a zbuciumului = at. subst. gen. mult. format din două at. subst. gen. coord. cop., expr. prin substantive: *a frămîntării* — f., sg., G., art. hot. „-i", cu art. pos. — gen. „a" — ; *a zbuciumului* — n., sg., G., art. hot. „-lui", cu art. pos. gen. „a"
universal = at. adj., expr. adj. var. două term., n., sg., G.

c. Pe lîngă el, **cobora** chinuită, singura *cărare* mai lesnicioasă celor cîteva case de oameni, întemeiate în acest cuib de vulturi.

(Gala Galaction, *La Vulturi!*)

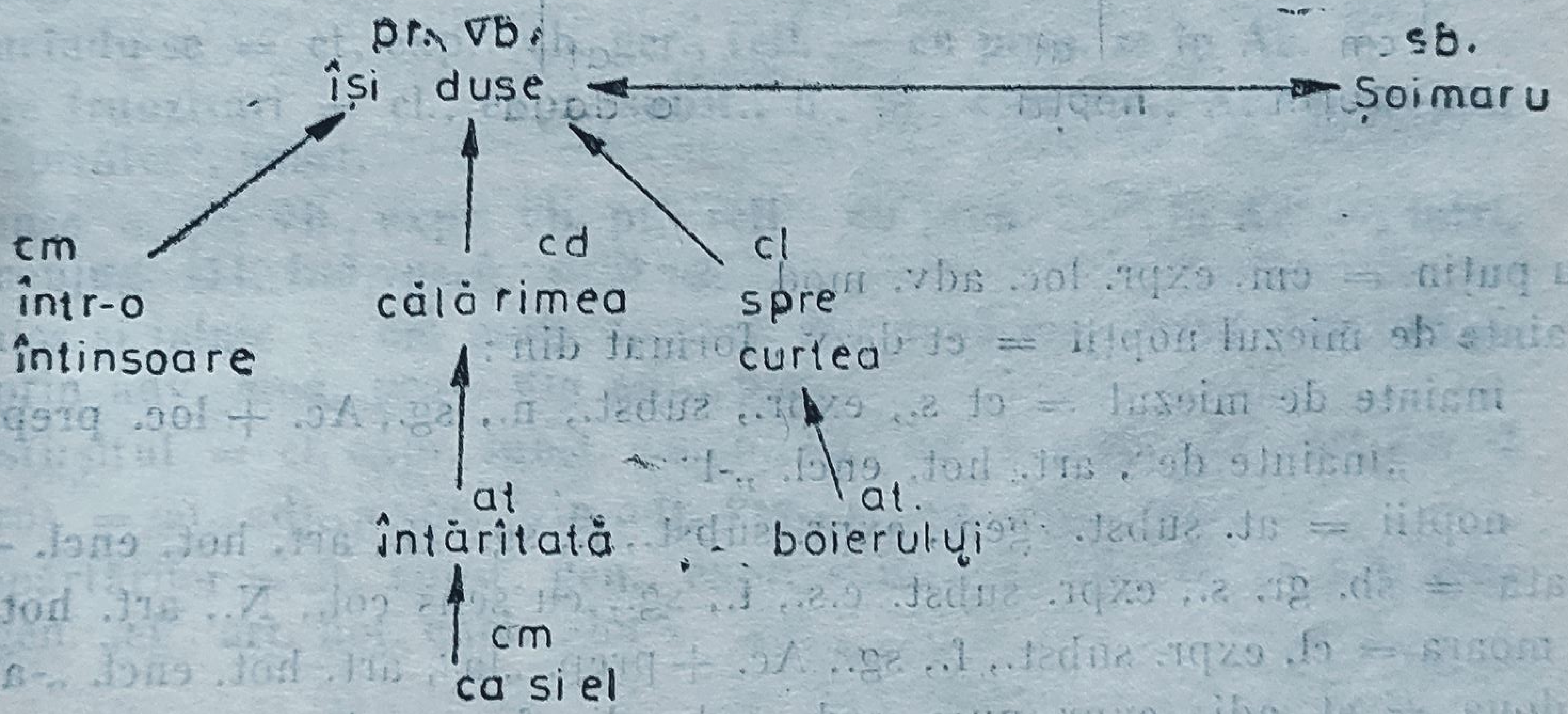

pe lîngă el = cl. expr. pron. pers., 3 sg., acc., m., Ac. + prep. com. „pe lîngă"
cobora = pr. vb. expr. vb. pr., act., tr., ind. imperf., 3 sg.
chinuită = cm (după *GA*, c.p.s.), expr. adj. prov. din part., f., sg., N
singura =at. adj., expr. adj. var. două termin., f., sg., N., art. hot. „-a" care aparține subst. *cărare*
mai lesnicioasă = at. adj., expr. adj. var. două term., f., sg., N., comp. super.
celor cîteva = at. adj., expr. adj. pron. nehot. com., f., pl., D., art. dem. adj. „celor"
case = ci, expr. subst., f., pl., D., neart.
de oameni = at. subst. prep., expr. subst. c.s., m., pl., Ac. + prep. „de", neart.
întemeiate = at. adj., expr. vb. part. cu formă adj., f., pl., D.
în...cuib = cl, expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „în", neart.
acest = at. adj., expr. adj. pron. dem. aprop., n., sg., Ac.
de vulturi = at. subst. prep., expr. subst., m., pl., Ac. + prep. „de" neart.

Ex. 2, pag. 112

a. Iar *Șoimaru* își duse într-o întinsoare călărimea întărîtată ca și el spre curtea boierului.

(M. Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*)

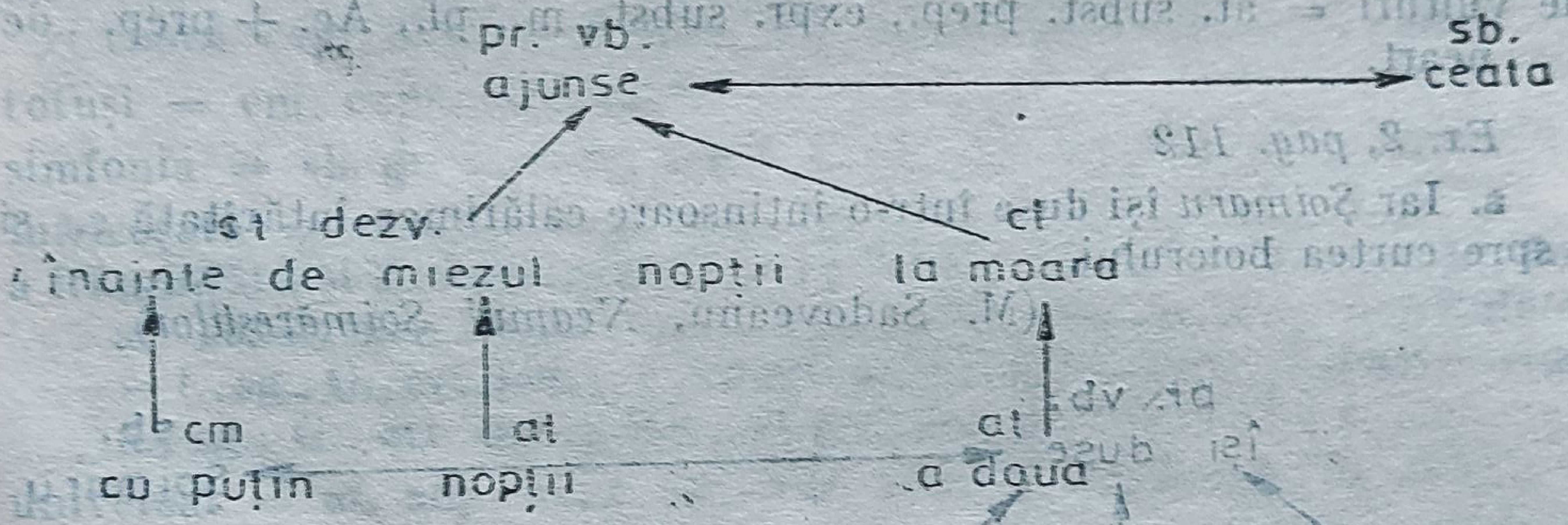

iar = conjcț. coord. advers., cu val. narativă
Șoimaru = sb. gr. s., expr. subst. p.s., N.
își duse = pr. vb., expr. vb. pr. pers., refl. — cu pron. „și" în D. pos., cu funcție de at. pron. în D. al subst. *călărimea* —, tr., conjug. III, ind. perf. s., 3 sg.

într-o întinsoare = cm, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „întru“, art. nehot. procl. „o“
călărimea = cd. expr. subst. c.s., f., sg., cu sens col., Ac., art. hot. „-a“
întăritată = at. adj., expr. vb. part., cu formă adj., f., sg., Ac.
ca și el = cm comp., expr. pron. pers., acc., 3 sg., m., Ac. + adv. *ca*, cu val. de prep. ,întărit de adv. mod „și“
spre curtea = cl, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „spre“, art. hot. encl. *-a*
boierului = at. subst. gen., expr. subst., m., sg., G., art. hot. encl. *-lui*.

b. Cu puțin înainte de miezul nopții, *ceata* ajunse la moara a doua.

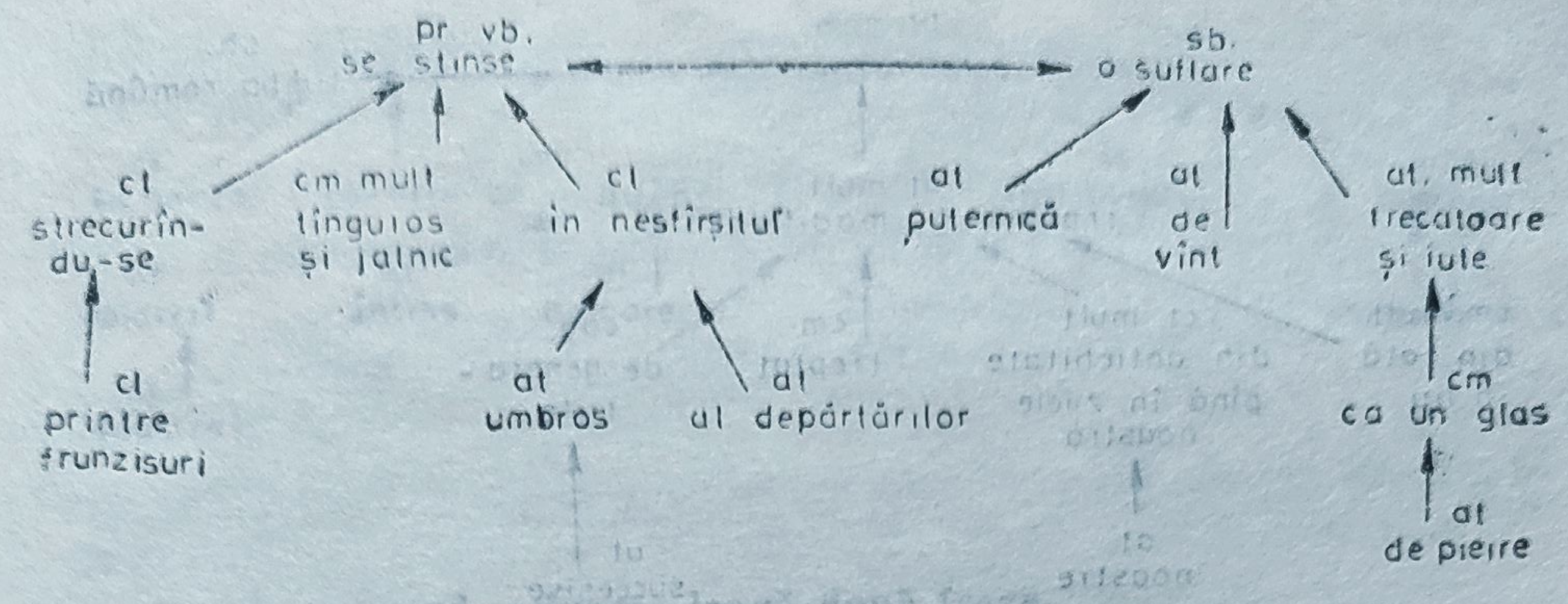
(Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*)

cu puțin = cm, expr. loc. adv. mod
nainte de miezul nopții = ct dezv., format din :
înainte de miezul = ct s., expr., subst., n., sg., Ac. + loc. prep. „înainte de“, art. hot. encl. „-l“
nopții = at. subst. gen., expr. subst., f., sg., G., art. hot. encl. *-i*
ceata = sb. gr. s., expr. subst. c.s., f., sg., cu sens col., N., art. hot.
la moara = cl, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „la“, art. hot. encl. „-a“
a doua = at. adj., expr. num. ord., val. adj., f., sg., Ac.

c. *O* puternică *suflare* de vînt trecătoare și iute, ca un glas de pierire, strecurîndu-se printre frunzișuri, se stinse tînguios și jalnic, în nesfîrșitul umbros al depărtărilor...

(Calistrat Hogaș, *Singur*)

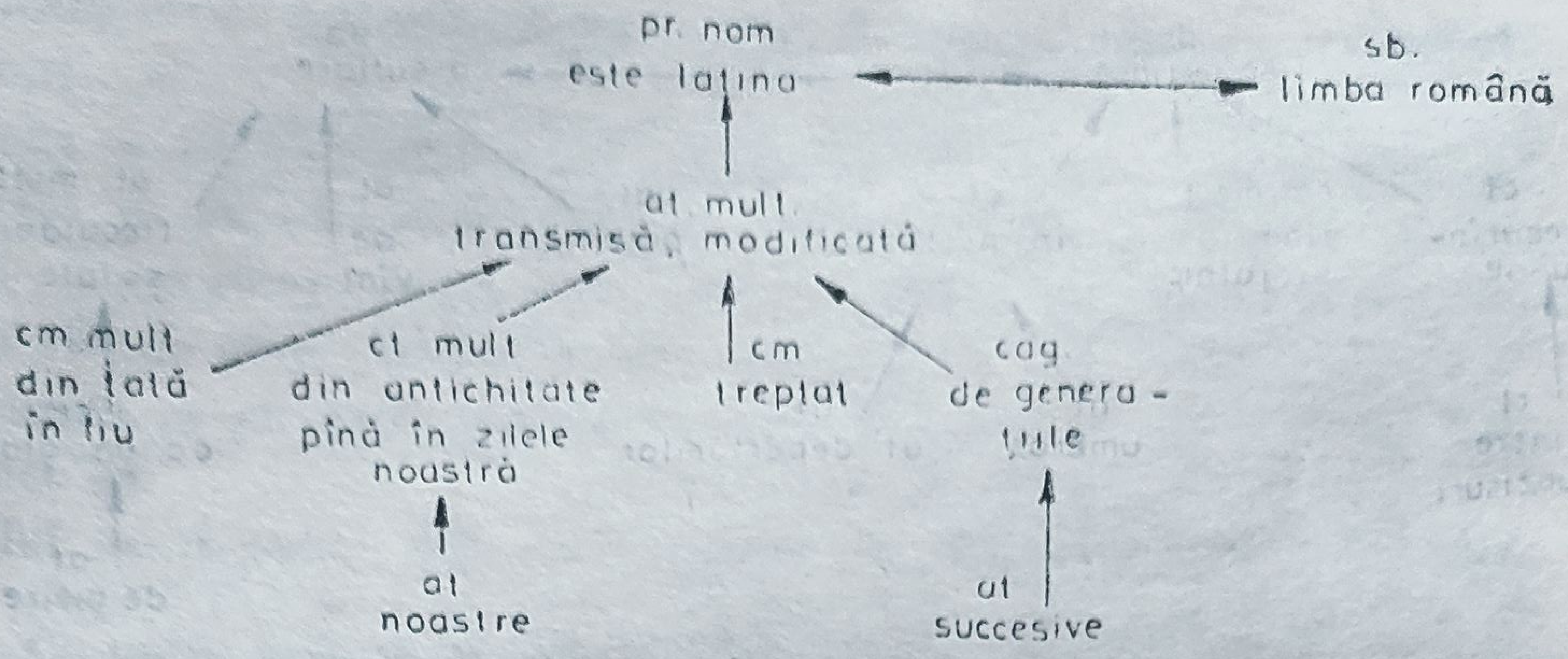

o suflare = sb. gr. s., expr. subst. c., f., sg., N., art. nehot „o"
puternică = at. adj., expr. adj. var. ,f., sg., N., poz.
de vînt = at. subst. prep., expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „de"
trecătoare și iute = at. adj. mult., expr. prin :
trecătoare = adj. var. două term., f., sg., N., poz.
iute = adj. var. o term., f., sg., N., poz.
ca un glas = cm comp., expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „ca" prov. din adv., art. nehot. procl. „un"
de pieire = at. subst. prep., expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „de", neart.
strecurîndu-se = ct, expr. vb. ger., refl. — cu pron. *se* în Ac. —
printre frunzișuri = cl., expr. subst., n., pl., sens col., Ac. + prep. s. „printre", neart.
se stinse = pr. vb., expr. vb. pr., refl. — cu pron. „se" în Ac. —, intr., conjug. III, ind. perf. s., 3 sg.
tînguios și jalnic = cm mult. format din două cm coord. cop., expr. prin adv. mod, prov. din adj., poz.
în nesfîrșitul = cl, expr. subst. c.s., n., sg., Ac. + prep. „în", art hot. -*l*
umbros = at. adj., expr. prin adj. var., n., sg., Ac., poz.
al depărtărilor = at. subst. gen., expr. subst., f., pl., G. cu art. pos. gen. „al", art. hot. encl. „-lor".

Ex. 3, pag. 112—113

a. *Limba română* este, așadar, latina transmisă din tată în fiu, din antichitate pînă în zilele noastre, modificată treptat de generațiile succesive.

(*Istoria Romîniei*, vol I)

limba română = sb. gr. s., expr. subst. c. com., f., sg., N., art. hot. *-a*
este latina = pr. nom. format din :

este = vb. cop., ind. prez., 3 sg.

latina = nume pr., expr. subst., f., sg., N., art. hot., encl. „-a"

așadar = conj cț. coord. concl., prov. din adv.
transmisă, modificată = at. adj. mult, format din două at. coord.

juxt, expr. prin vb. part., forma adj., f., sg., N.

din tată în fiu = cm mult, format din :

din tată = cm (după GA = c instrumental), expr. subst., m., sg., Ac. + prep. „din", neart.

în fiu = cm, expr. subst., m., sg., Ac. + prep. „în", neart.

din antichitate pînă în zilele noastre = ct mult., format din :

din antichitate = ct s., expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „din"

pînă în zilele noastre = ct dezv., format din :

pînă în zilele = ct, expr. subst., f., pl., Ac. + prep. comp. „pînă în", art. hot. encl. „-le"

noastre = at. adj., expr. adj. pron. pos., 1 pl., f., Ac.

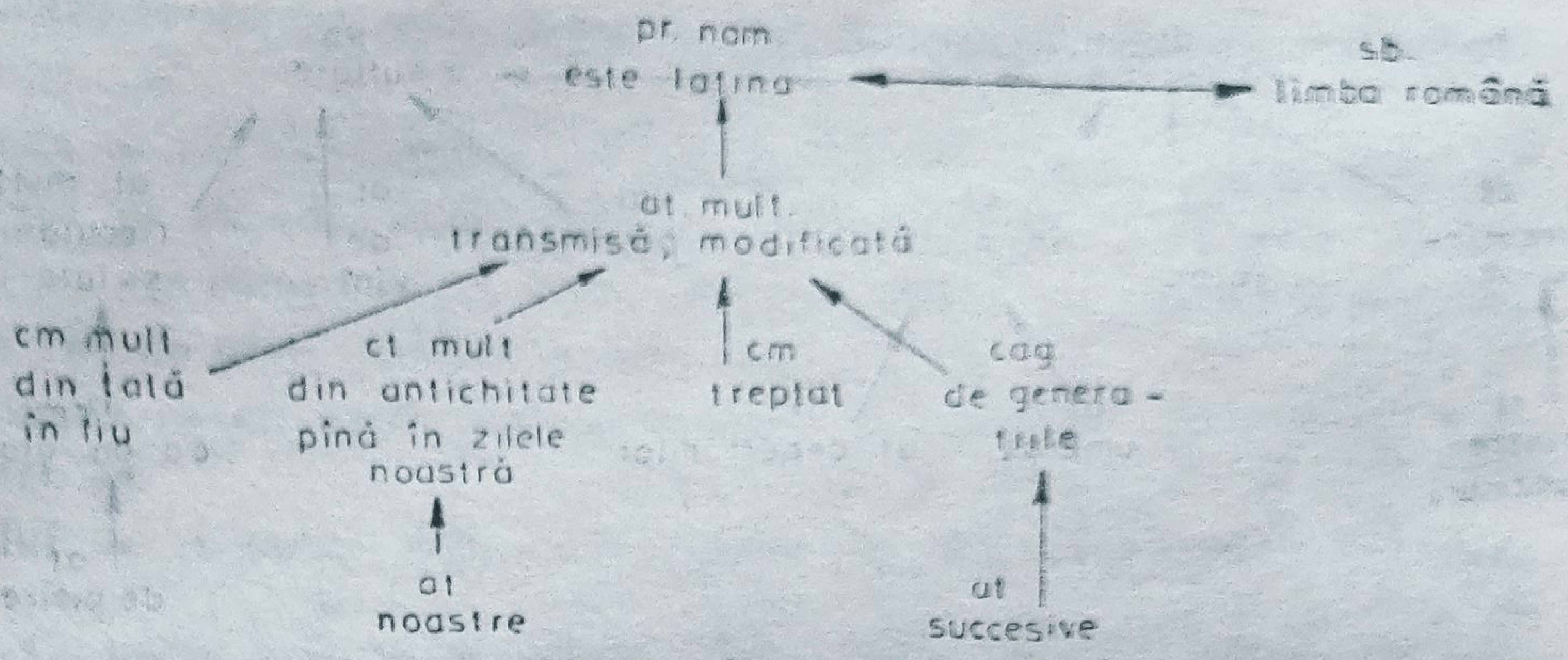
treptat = cm, expr. adv. mod

de generațiile = cag., expr. subst., f., pl., Ac. + prep. „de"; art hot. encl. „-le"

succesive = at. adj., expr. adj. var., f., pl., Ac., poz. fără comp.

b. Ci-n pacea obidirii voastre, / Ca-ntr-un întins adînc de mare, / Trăiește-nfricoșatul *vifor* / Al vremilor răzbunătoare./

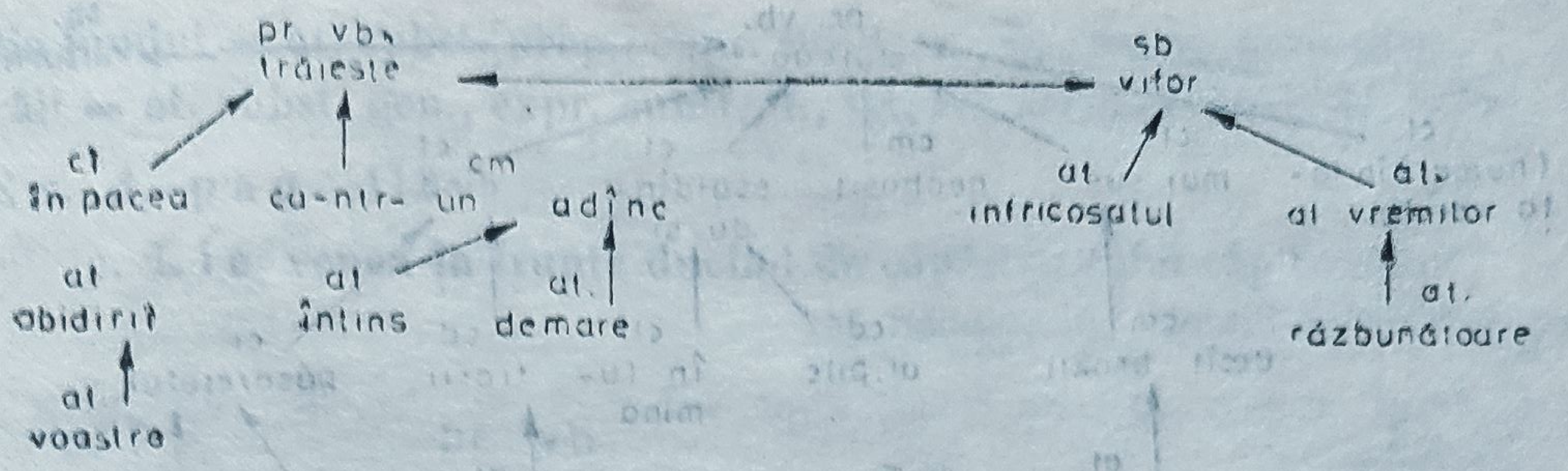
(Octavian Goga, *Plugarii*

limba română = sb. gr. s., expr. subst. c. com., f., sg., N., art. hot. -*a*
este latina = pr. nom. format din :
este = vb. cop., ind. prez., 3 sg.
latina = nume pr., expr. subst., f., sg., N., art. hot., encl. „-a"
așadar = conj cț. coord. concl., prov. din adv.
transmisă, modificată = at. adj. mult, format din două at. coord. juxt, expr. prin vb. part., forma adj., f., sg., N.
din tată în fiu = cm mult, format din :
din tată = cm (după GA = c instrumental), expr. subst., m., sg., Ac. + prep. „din", neart.
în fiu = cm, expr. subst., m., sg., Ac. + prep. „în", neart.
din antichitate pînă în zilele noastre = ct mult., format din :
din antichitate = ct s., expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „din"
pînă în zilele noastre = ct dezv., format din :
pînă în zilele = ct, expr. subst., f., pl., Ac. + prep. comp. „pînă în", art. hot. encl. „-le"
noastre = at. adj., expr. adj. pron. pos., 1 pl., f., Ac.
treptat = cm, expr. adv. mod
de generațiile = cag., expr. subst., f., pl., Ac. + prep. „de", art hot. encl. „-le"
succesive = at. adj., expr. adj. var., f., pl., Ac., poz. fără comp.

b. Ci-n pacea obidirii voastre, / Ca-ntr-un întins adînc de mare, / Trăiește-nfricoșatul *vifor* / Al vremilor răzbunătoare./

(Octavian Goga, *Plugarii*

ci = conj cţ. coord. advers., leagă două fraze

-n pacea = cţ, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „în“, art. hot. encl. *-a*

obidirii = at. subst. gen., expr. subst., f., sg., G., art. hot. encl. *-i*

voastre = at. adj., expr. adj. pron. pos., 2 pl., m.m.pos., are formă de sg., f., G.

ca-ntr-un adînc = cm comp., expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „întru“ şi adv. mod. „ca“, art. nehot. procl. „un“

întins = at. adj., expr. adj. var., n., sg., Ac., poz.

de mare = at. subst. prep., expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „de“,

trăieşte = pr. vb., expr. vb. pr., ind. prez., 3 sg.

-nfricoşatul = at. adj., expr. adj. var., n., sg., N., poz., art. hot. encl. *-l* care aparţine subst. *vifor*

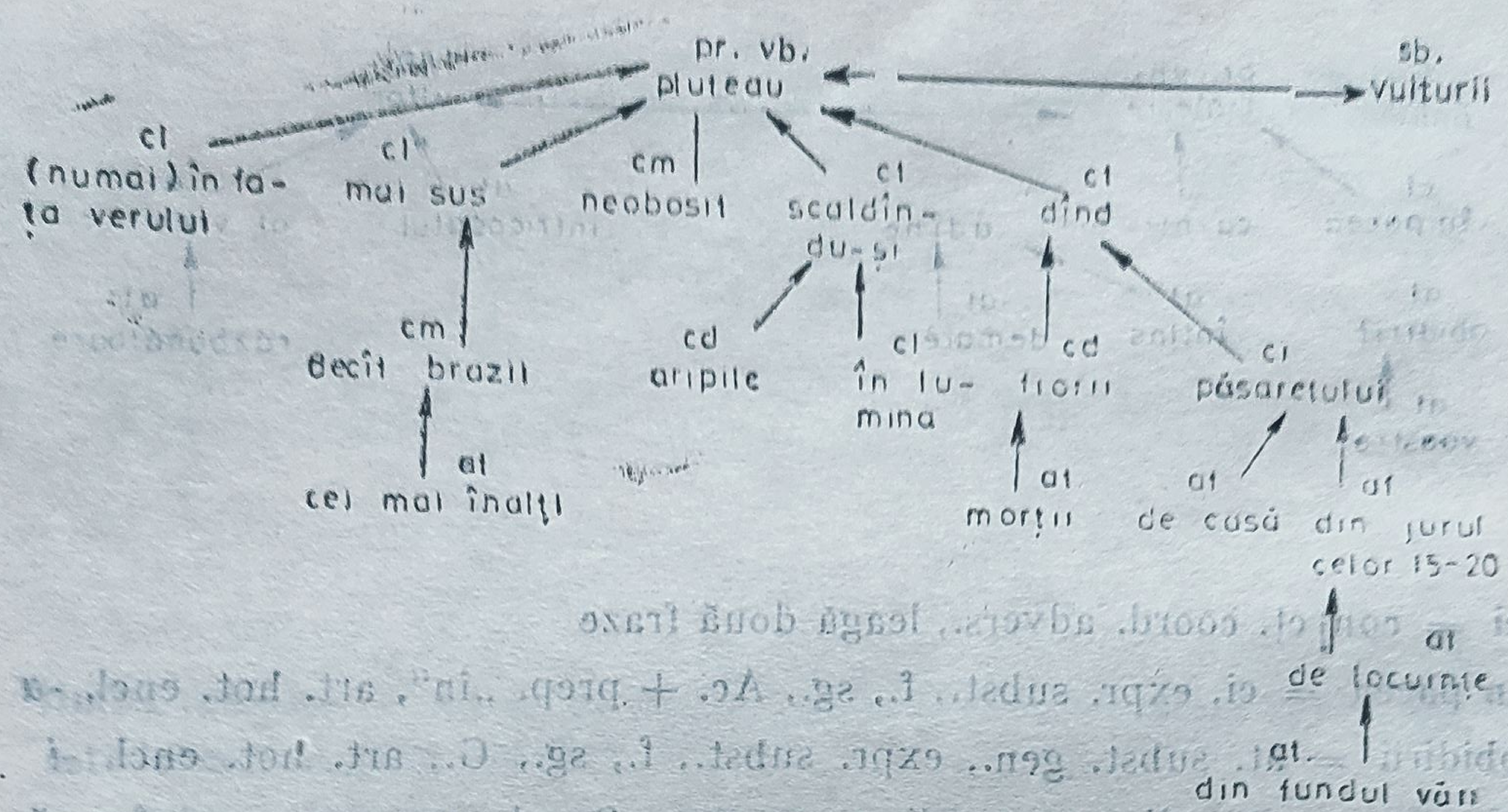
vifor = sb. gr., expr. subst., n., sg., N., neart. (art. este transferat adj. precedent)

al vremilor = at. subst. gen., expr. subst., f., pl., G. cu art. pos. — gen. „al“, art. hot. encl. „-lor“

răzbunătoare = at. adj., expr. adj. var., f., pl., G., poz.

c. Numai în faţa cerului, mai sus decît brazii cei mai înalţi, *vulturii* pluteau neobosiţi scăldîndu-şi aripile în lumină şi dînd fiori morţii păsăretului de casă din jurul celor cincisprezece-douăzeci de locuinţe din fundul văii.

(Gala Galaction, *La Vulturi!*)

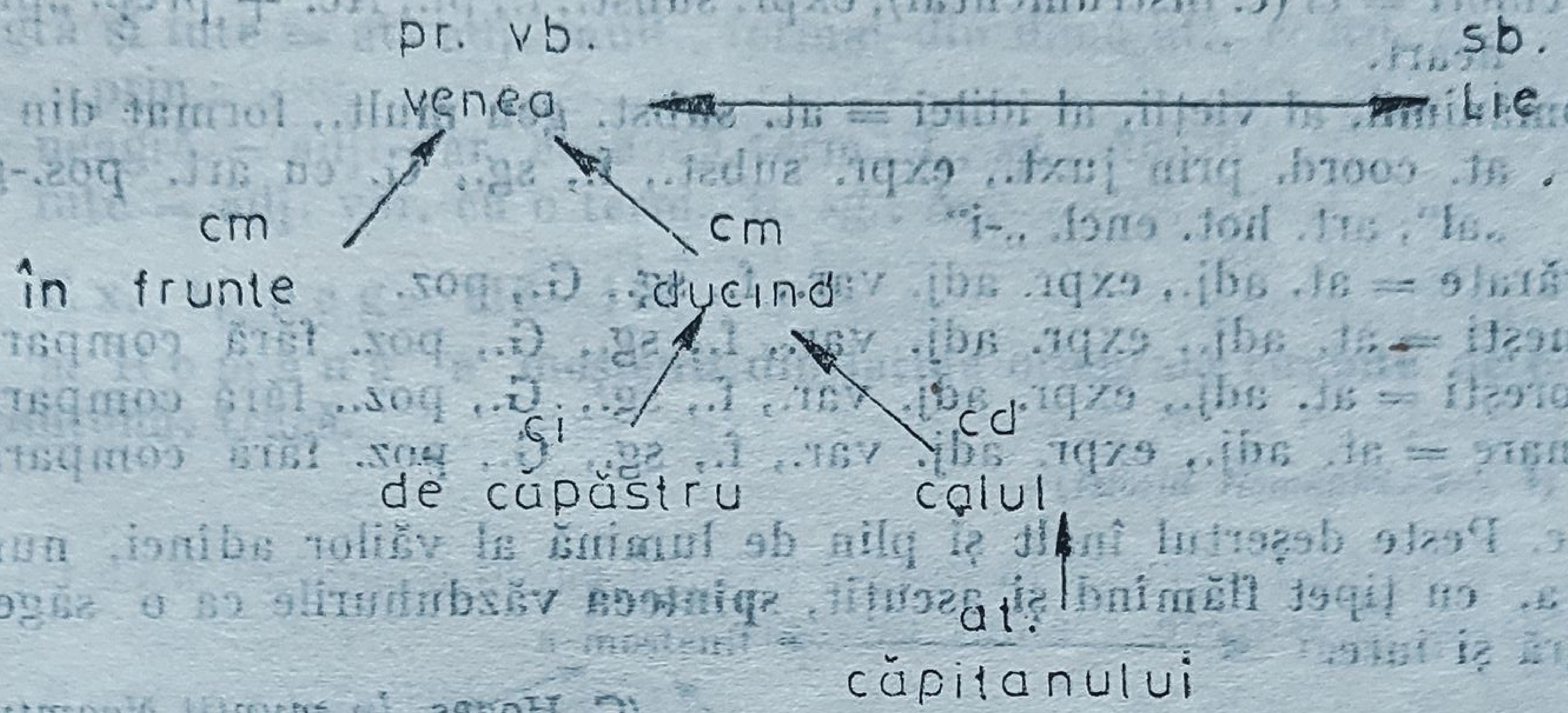
numai în fața cerului = cl, expr. subst. c.s., n., sg., G. + loc. prep. „în fața", art. hot. „-lui", întărit de adv. mod *numai*
mai sus = cl, expr. adv. l., comp. super.
decît brazii = cm comp., expr. subst., m., pl., Ac. + prep. „decît" prov. din adv., art. hot. encl., „-i"
cei mai înalți = at. adj., expr. adj. var., m., pl., Ac., sup. rel. super.
vulturii = sb. gr. s., expr. subst., m., pl. „N., art. hot. encl. „-i"
pluteau = pr. vb., expr. vb. pr., ind. imperf., 3 pl.
neobosit = cm, expr. adv. mod., prov. din vb. part. neg.
scăldîndu-și = ct (nț. cm), expr. vb. ger. ; refl. + cu pron. „și" în D. pos., cu funcție de at. pron. în D. —, tr.
aripile = cd, expr. subst., f., pl., Ac., art. hot. encl. „-le"
în lumină = cl, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „în"
dînd = ct (nț. cm), expr. vb. ger.
fiorii = cd, expr. subst., m., pl., Ac., art. hot. encl. „-i"
morții = at. subst. gen., expr. subst., f., sg., G., art. hot. encl. „-i"
păsăretului = ci, expr. subst., n., sg., cu sens col., D., art. hot. -lui
de casă = at. subst. prep., expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „de", neart.
din jurul celor cincisprezece-douăzeci = at. subst. prep., expr. num. card. p-z. com., cu val. subst., G. + loc. prep. „din jurul", art. adj.-dem. „celor"
de locuințe = at. subst. prep., expr. subst., f., pl., Ac. + prep. „de". neart.
din fundul văii = at. subst. dezv., format din :

din fundul = at. subst. prep., expr. subst., n., sg., Ac. + prep. *din*
văii = at. subst. gen., expr. subst., f., sg., G., art. hot. encl. *-i*.

Ex. 4, pag. 113

a. **L i e venea în frunte ducînd de căpăstru calul căpitanului.**

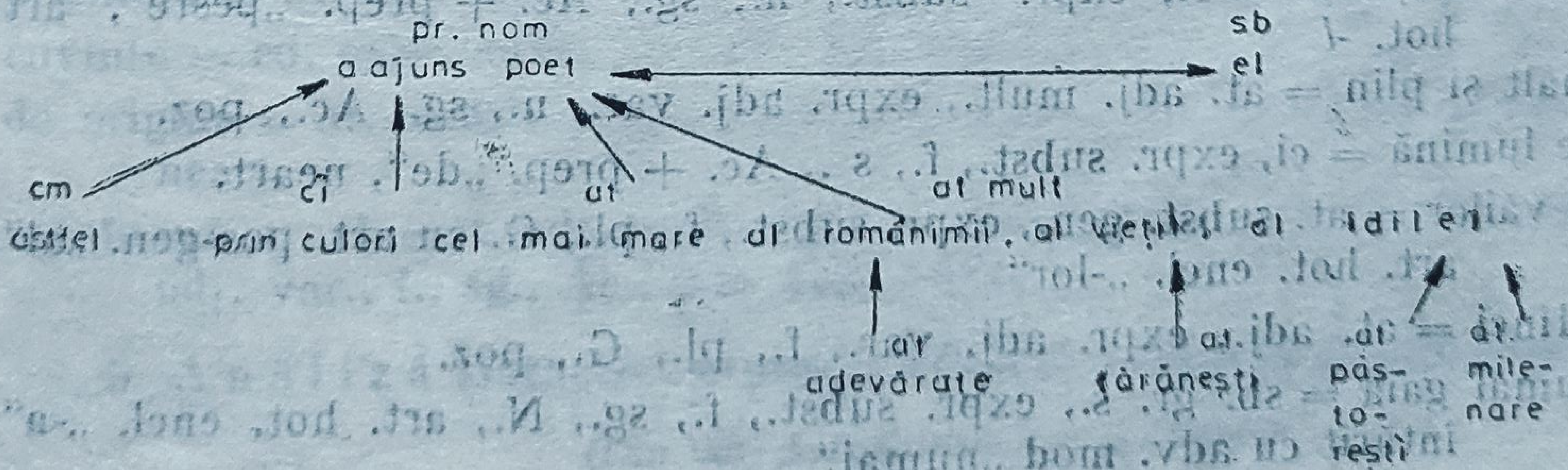
(M. Sadoveanu, *Neamul Şoimăreştilor*)

Lie = sb. gr. s., expr. subst., p.s., N.
venea = pr. vb., expr. vb. pr. pers., act., intr., ind. imperf., 3 sg.
în frunte = cm, expr. loc. adv.
ducînd = cm (e.p.s.), expr. vb. ger.
de căpăstru = ci, expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „de", neart.
calul = cd, expr. subst., m., sg., Ac., art. hot. encl. „-l"
căpitanului = at. subst. gen., expr. subst., m., sg., G., art. hot. *-lui*

b. **E l a ajuns** astfel cel mai mare **poet** prin culori al românimii adevărate, al vieţii ţărăneşti, al idilei păstoreşti milenare.

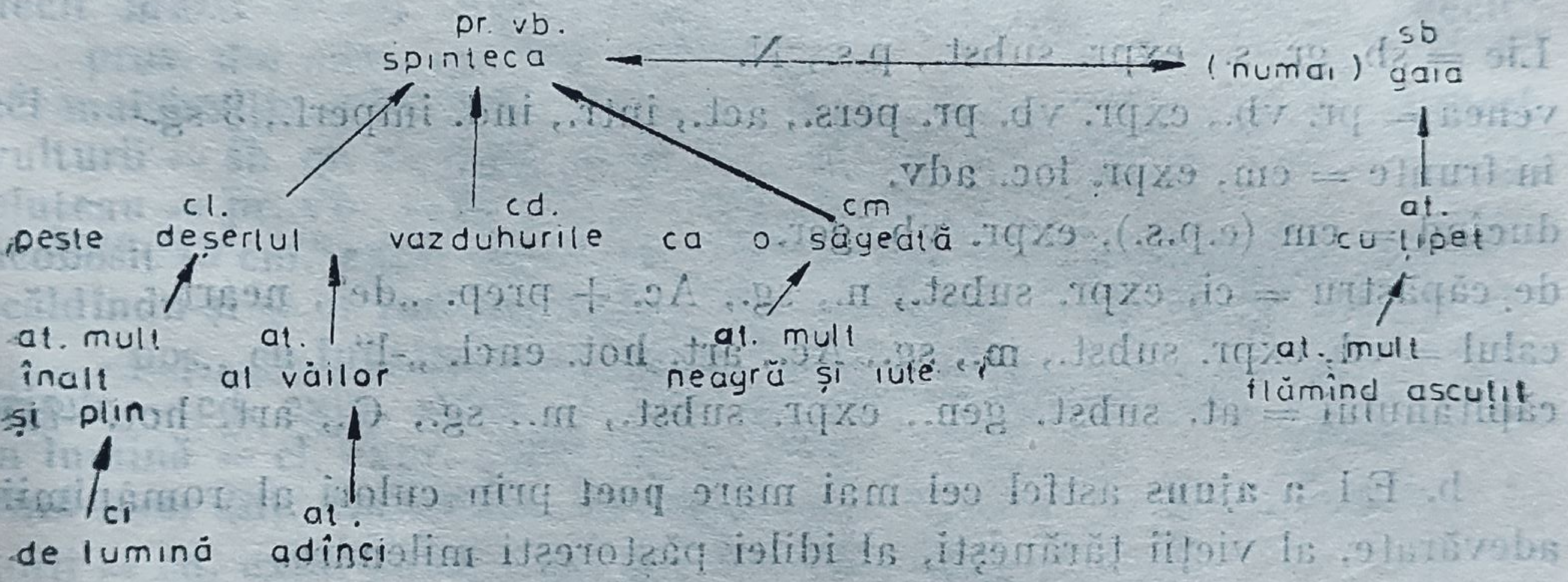
(N. Iorga, *Nicolae Grigorescu*)

el = sb. gr. s., expr. pron. pers., 3 sg., m., N.
a ajuns poet = pr. nom. format din :
a ajuns = vb. cop., act., intr., ind. perf. c., 3 sg.
poet = nume pr., expr. subst., m., sg., N., neart.
cel mai mare = at. adj., expr. adj. var. cu o term., m., sg., N., sup. rel.super.
astfel = cm, expr. adv. mod. com.
prin culori = ci (c. instrumental), expr. subst., f., pl., Ac. + prep. „prin", neart.
al românimii, al vieții, al idilei = at. subst. gen mult., format din trei at. coord. prin juxt., expr. subst., f., sg., G. cu art. pos.-gen. „al", art. hot. encl. „-i"
adevărate = at. adj., expr. adj. var., f., sg., G., poz.
țărănești = at. adj., expr. adj. var., f., sg., G., poz. fără comparație
păstorești = at. adj., expr. adj. var., f., sg., G., poz.. fără comparație
milenare = at. adj., expr. adj. var., f., sg., G., poz. fără comparație

c. Peste deșertul înalt și plin de lumină al văilor adînci, numai g a i a, cu țipet flămînd și ascuțit, **spinteca** văzduhurile ca o săgeată neagră și iute.

(C. Hogaș, *In munții Neamțului*)

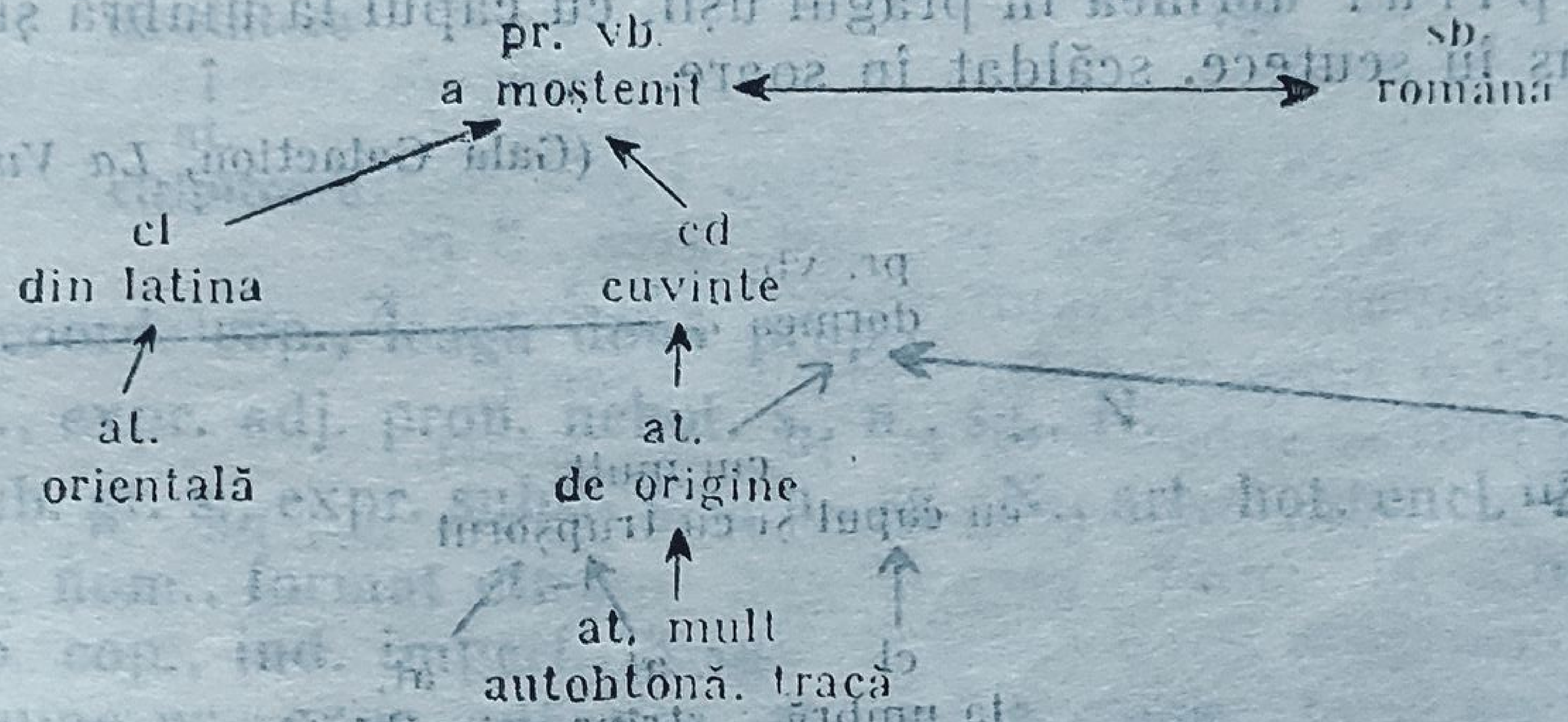
peste deșertul = cl, expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „peste", art. hot. *-l*
înalt și plin = at. adj. mult., expr. adj. var., n., sg., Ac., poz.
de lumină = ci, expr. subst., f., s ., Ac. + prep. „de", neart.
al văilor = at. subst. gen., expr. subst., f., pl., G. cu art. pos-gen. „al", art. hot. encl. „-lor"
adînci = at. adj., expr. adj. var., f., pl., G., poz.
numai gaia = sb. gr. s., expr. subst., f., sg., N., art. hot. encl. „-a", întărit cu adv. mod „numai"

cu țipet = at. subst. prep., expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „cu" ; poate fi interpretat și ca un ci (c. instrumental) al vb. s p i n t e c a
flămînd și ascuțit = at. adj. mult., format din două at. coord. cop., expr. adj. var., n., sg., Ac., poz.
spinteca = pr. vb., expr. vb. pr., act., tr., ind. imperf., 3 sg.
văzduhurile = cd, expr. subst., n., pl., Ac., art. hot. encl. „-le"
ca o săgeată = cm comp., expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „ca", prov. din adv. comp., art. nehot. procl. „o"
neagră și iute = at. adj. mult., format din două at., coord. cop., expr. prin :
neagră = adj. var. cu două term., f., sg., Ac.
iute = adj. var. cu o term., f., sg., Ac.

E x. 1, p a g. 113—114

a. R o m â n a **a moștenit** din latina orientală cuvinte de origine autohtonă, tracă.

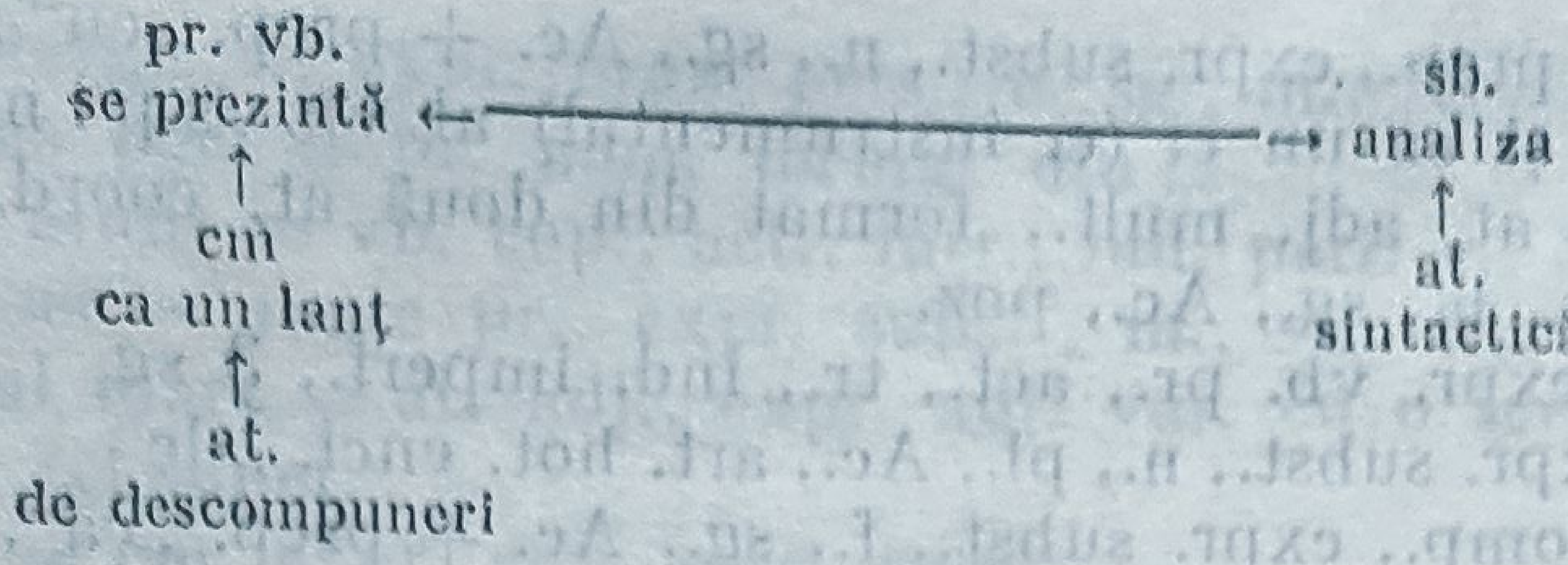
(*Istoria Românici*, vol. I)

româna = sb. gr. s., expr. subst., f., sg., N., art. hot. encl. „-a"
a moștenit = pr. vb., expr. vb. pr., act., tr., ind. perf. c., 3 sg.
din latina = cl (nț. ci), expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „din", art. hot. -a
orientală = at. adj., expr. adj. var., sg., Ac., fără comp.
cuvinte = cd, expr. subst., n., pl., Ac., neart.
de origine = at. subst. prep., expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „de" neart.
autohtonă, tracă = at. adj. mult., format din două at. coord. juxt., expr. adj. var., f., sg., Ac., poz. fără comp.

b. A n a l i z a sintactică **se prezintă** deci ca un lanț de descompuneri.

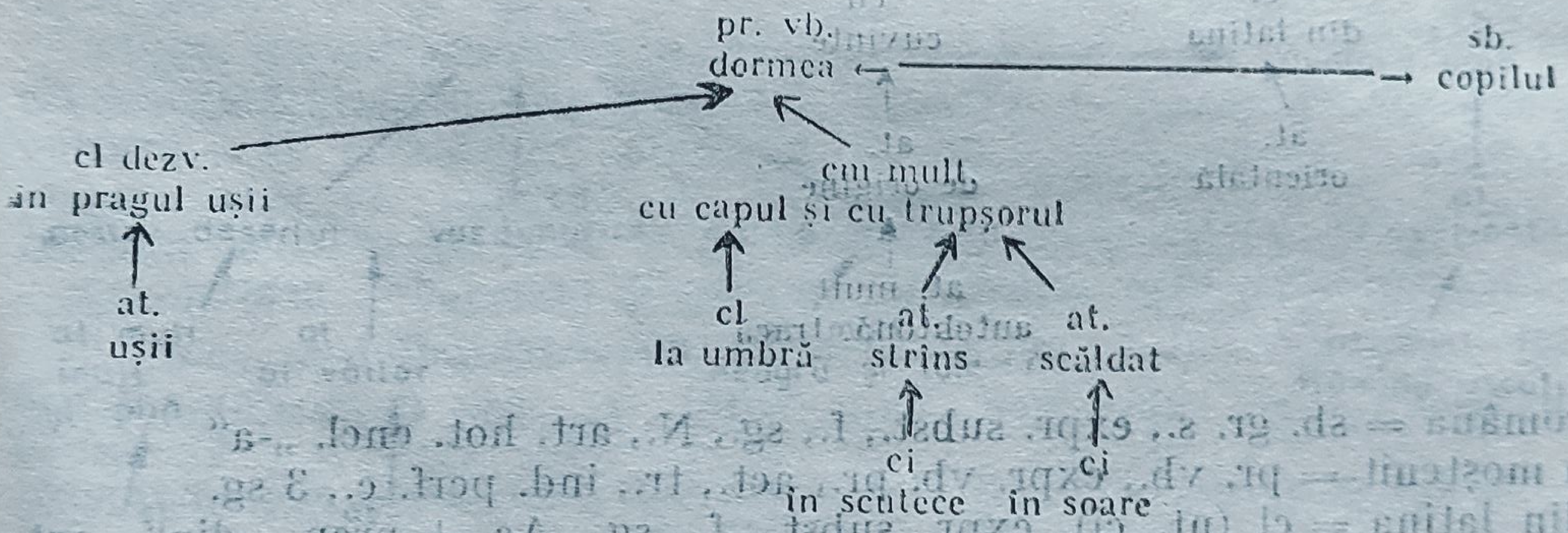
(Din vol. *Analize sintactice și stilistice*)

analiza = sb. gr. s., expr. subst. c.s., f., sg., N., art. hot. encl. „-a"
sintactică = at. adj., expr. adj. var., f., sg., N., fără comp.
se prezintă = pr. vb., expr. vb. pr., refl. — cu pron „se" în Ac. —, intr. conjug. I, ind. prez., 3 sg.
deci = conjunct. coord. concl., leagă două fraze
ca un lanț = cm comp., expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „ca" prov. din adv. comp., art. nehot. procl. „un"
de descompuneri = at. subst. prep., expr. subst., f., pl., Ac. + prep. *de*, neart.

c. C o p i l u l **dormea** în pragul ușii, cu capul la umbră și cu trupșorul, strîns în scutece, scăldat în soare.

(Gala Galaction, *La Vulturi!*)

copilul = sb. gr. s., expr. subst., m., sg., N., art. hot. encl. „-l"
dormea = pr. vb., expr. vb. pr. pers., ind. imperf., 3 sg.
în pragul ușii = cl dezv., format din:
în pragul = cl, expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „în", art. hot. *-l*
ușii = at. subst. gen., expr. subst., f., sg., G., art. hot. encl. *-i*.

N o t ă : Î n p r a g u l u ș i i poate fi analizat și ca un complement de loc simplu exprimat prin substantivul u ș i i în G. precedat de locuțiunea prepozițională î n p r a g u l („în fața"), cu toate că nouă nu ni se pare că î n p r a g u l este, în limba actuală, locuțiune prepozițională.

cu capul și cu trupșorul = cm mult. (al unui verb subînțeles așezat, care determină verbul dormea), format din două cm coord. cop., expr. subst. c.s., n., sg., Ac + prep. „cu"

la umbră = cl (al unui verb. subînț. pus, care determină subst. capul), expr. subst. f., sg., Ac. + prep. „la", neart.

strîns = at. adj., expr. vb. part., cu formă adj., n., sg., Ac.

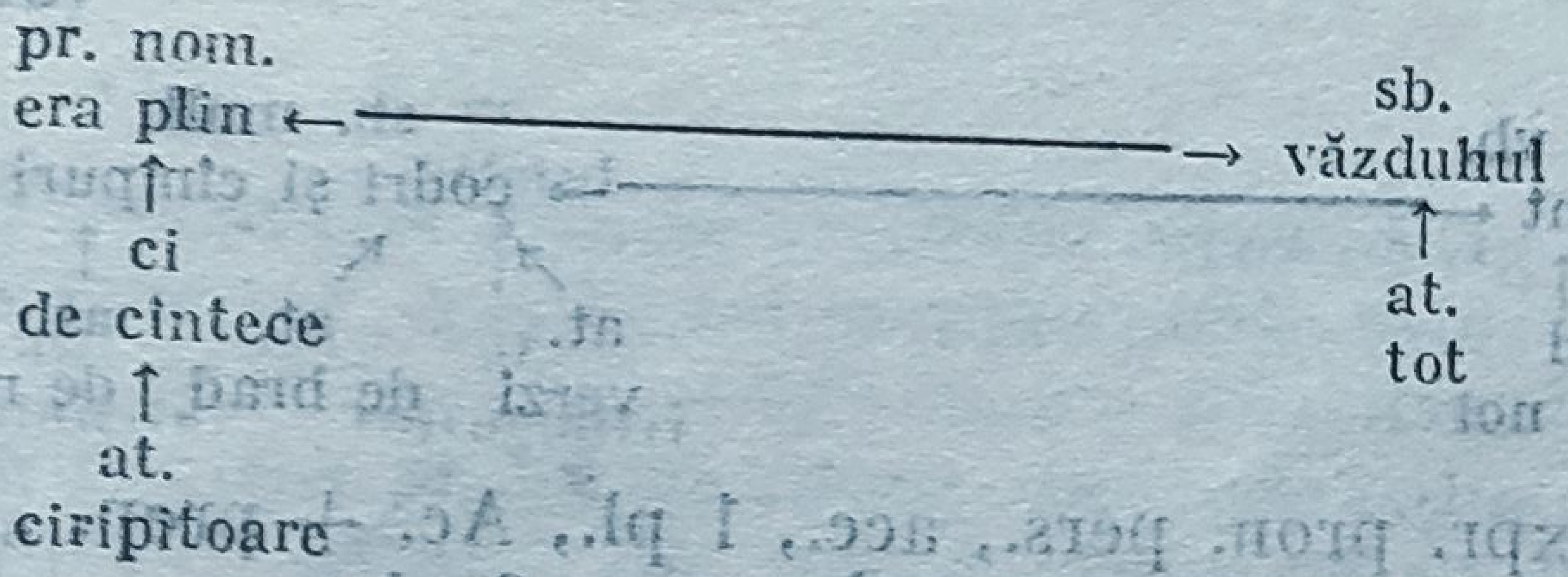
în scutece = ci, expr. subst., n., pl., Ac. + prep. „în", neart.

scăldat = at. adj., expr. vb. part., cu formă adj., n., sg., Ac.

în soare =ci (nț. cl.), expr. subst., m., sg., Ac. + prep. „în", neart.

d. Și tot văzduhul **era plin** / De cîntece ciripitoare. /

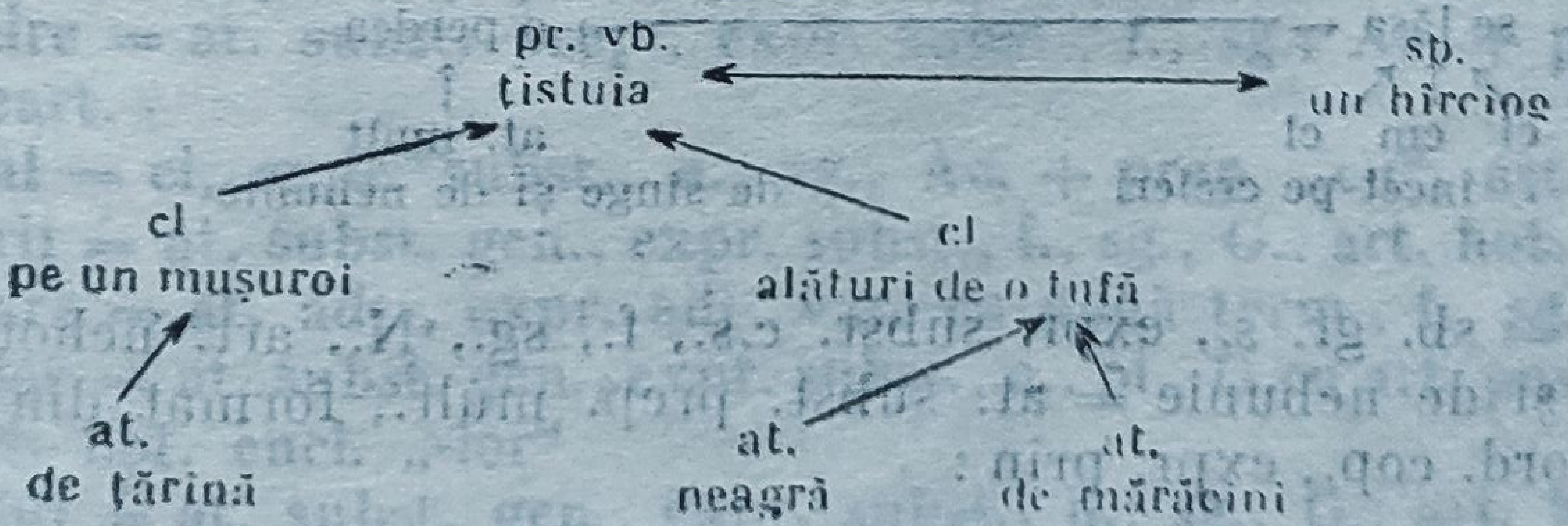
(George Coșbuc, *Vara*)

Și = conjcț. coord. cop., leagă două prop.
tot = at. adj., expr. adj. pron. nehot. s., n., sg., N.
văzduhul = sb. gr. s., expr. subst. c.s., n., sg., N., art. hot. encl. -*l*
era plin = pr. nom., format din:
era = vb. cop., ind. imperf., 3 sg.
plin = nume pr., expr. adj. var., n., sg., N., poz.
de cîntece = ci, expr. subst., n., pl., Ac. + prep. „de", neart.
ciripitoare = at. adj., expr. adj. var., n., pl., Ac., poz.

e. Pe un mușuroi de țărînă, alături de o tufă neagră de mărăcini, **țistuia** un hîrciog.

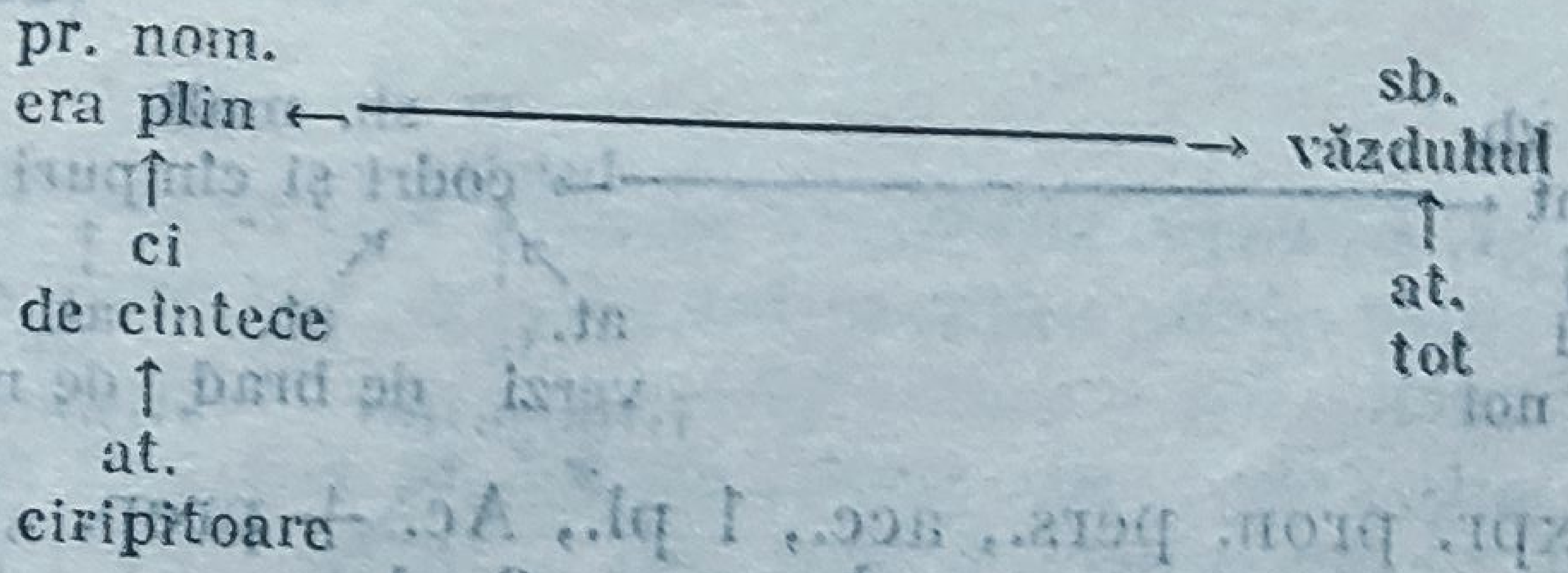
(Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*)

cu capul şi cu trupşorul = cm mult. (al unui verb subînţeles a ş e z a t, care determină verbul d o r m e a). format din două cm coord. cop., expr. subst. c.s., n., sg., Ac + prep. „cu"
la umbră = cl (al unui verb. subînţ. p u s, care determină subst. c a p u l), expr. subst. f., sg., Ac. + prep. „la", neart.
strîns = at. adj., expr. vb. part., cu formă adj., n., sg., Ac.
în scutece = ci, expr. subst., n., pl., Ac. + prep. „în", neart.
scăldat = at. adj., expr. vb. part., cu formă adj., n., sg., Ac.
în soare = ci (nţ. cl.), expr. subst., m., sg., Ac. + prep. „în", neart.

d. Şi tot v ă z d u h u l era plin / De cîntece ciripitoare. /

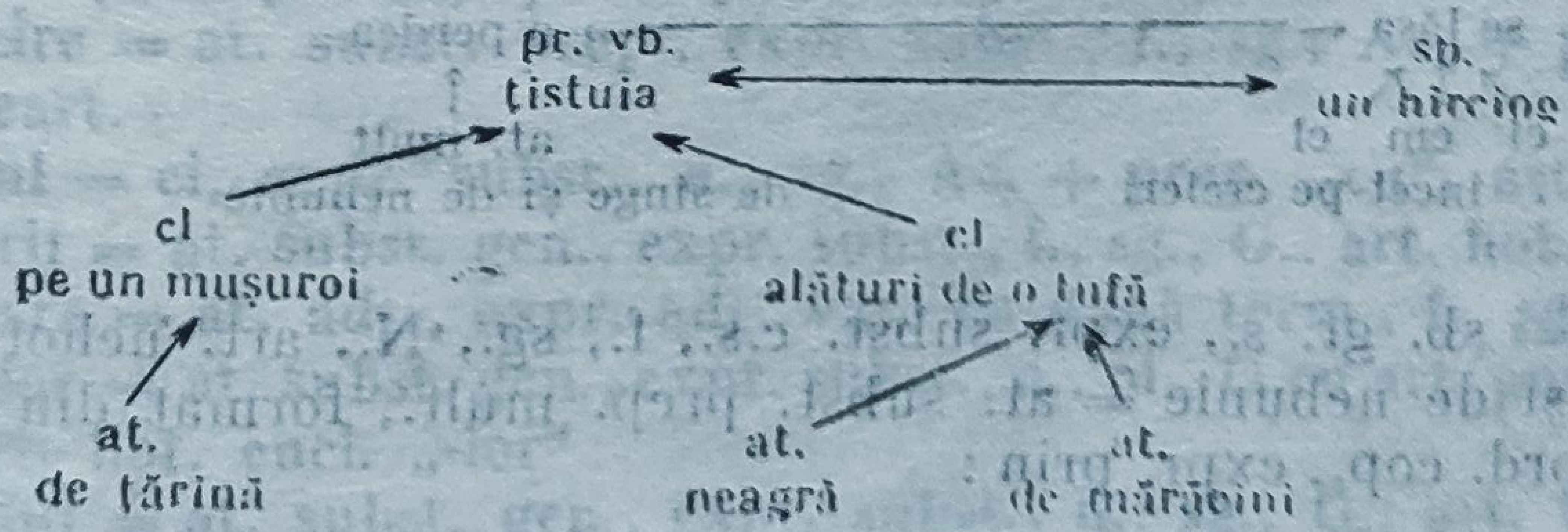
(George Coşbuc, *Vara*)

Şi = conjcţ. coord. cop., leagă două prop.
tot = at. adj., expr. adj. pron. nehot. s., n., sg., N.
văzduhul = sb. gr. s., expr. subst. c.s., n., sg., N., art. hot. encl. -l
era plin = pr. nom., format din:
era = vb. cop., ind. imperf., 3 sg.
plin = nume pr., expr. adj. var., n., sg., N., poz.
de cîntece = ci, expr. subst., n., pl., Ac. + prep. „de", neart.
ciripitoare = at. adj., expr. adj. var., n., pl., Ac., poz.

e. Pe un muşuroi de ţărînă, alături de o tufă neagră de mărăcini, ţistuia u n h î r c i o g.

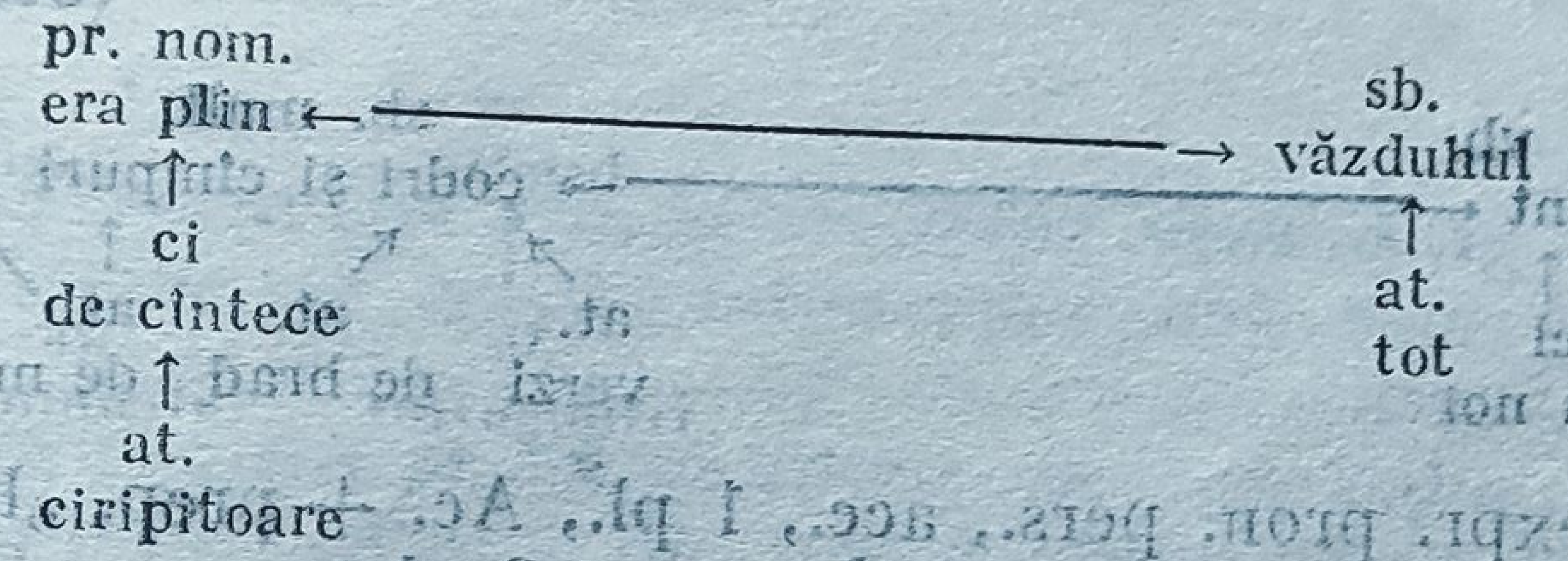
(Fănuş Neagu, *Dincolo de nisipuri*)

cu capul şi cu trupşorul = cm mult. (al unui verb subînţeles a ş e z a t, care determină verbul d o r m e a), format din două cm coord. cop., expr. subst. c.s., n., sg., Ac + prep. „cu"
la umbră = cl (al unui verb. subînţ. p u s, care determină subst. c a p u l), expr. subst. f., sg., Ac. + prep. „la", neart.
strîns = at. adj., expr. vb. part., cu formă adj., n., sg., Ac.
în scutece = ci, expr. subst., n., pl., Ac. + prep. „în", neart.
scăldat = at. adj., expr. vb. part., cu formă adj., n., sg., Ac.
în soare = ci (nţ. cl.), expr. subst., m., sg., Ac. + prep. „în", neart.

d. Şi tot v ă z d u h u l **era plin** / De cîntece ciripitoare. /

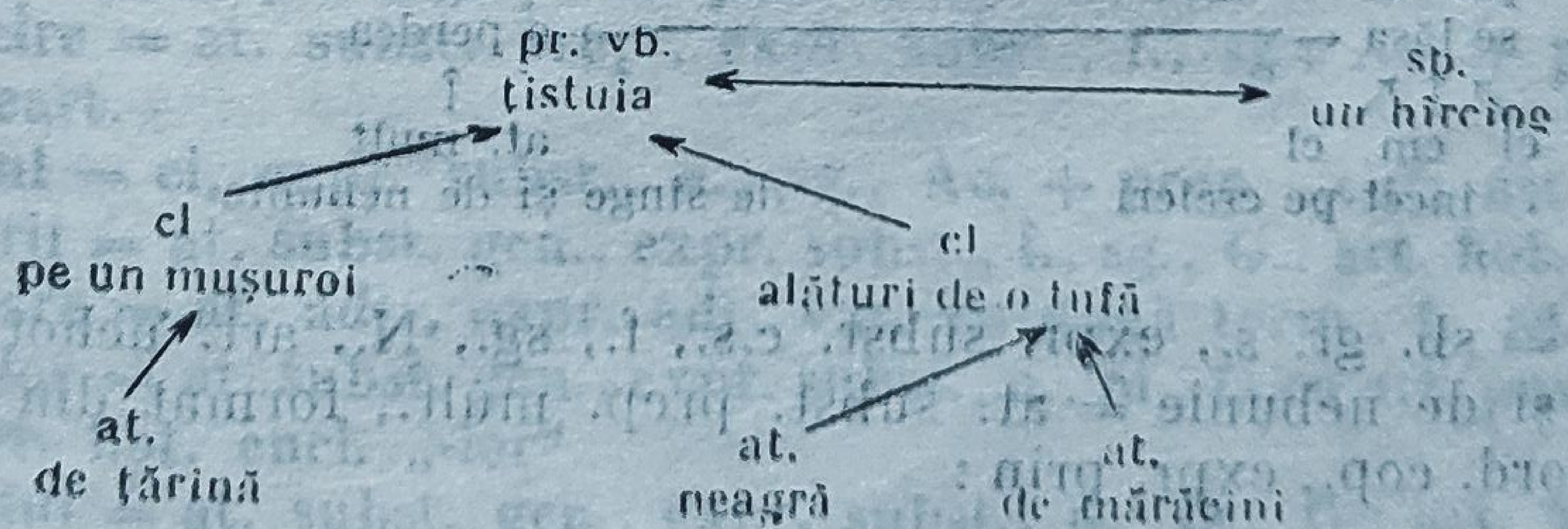
(George Coşbuc, *Vara*)

Şi = conjcţ. coord. cop., leagă două prop.
tot = at. adj., expr. adj. pron. nehot. s., n., sg., N.
văzduhul = sb. gr. s., expr. subst. c.s., n., sg., N., art. hot. encl. -l
era plin = pr. nom., format din:
era = vb. cop., ind. imperf., 3 sg.
plin = nume pr., expr. adj. var., n., sg., N., poz.
de cîntece = ci, expr. subst., n., pl., Ac. + prep. „de", neart.
ciripitoare = at. adj., expr. adj. var., n., pl., Ac., poz.

e. Pe un muşuroi de ţărînă, alături de o tufă neagră de mărăcini, ţistuia u n h î r c i o g.

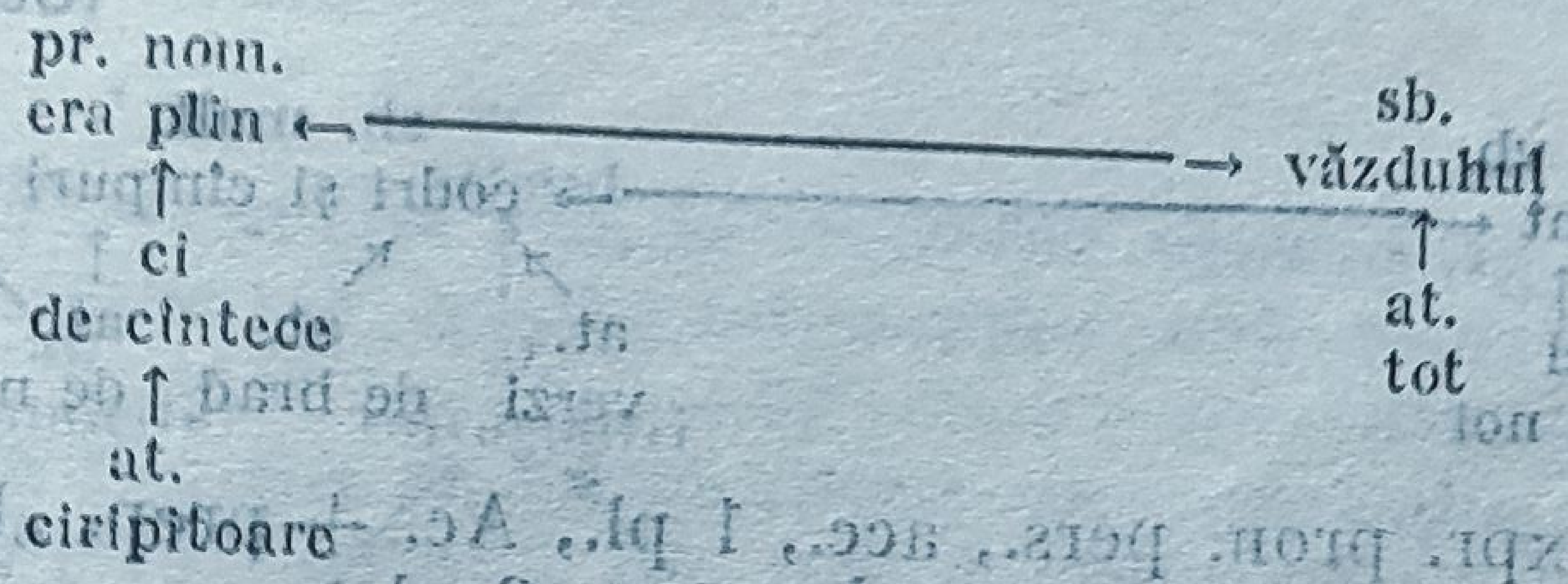
(Fănuş Neagu, *Dincolo de nisipuri*)

cu capul și cu trupșorul = cm mult. (al unui verb subînțeles a ș e z a t, care determină verbul d o r m e a), format din două cm coord. cop., expr. subst. c.s., n., sg., Ac + prep. „cu“
la umbră = cl (al unui verb. subînț. p u s, care determină subst. c a p u l), expr. subst. f., sg., Ac. + prep. „la“, neart.
strîns = at. adj., expr. vb. part., cu formă adj., n., sg., Ac.
în scutece = ci, expr. subst., n., pl., Ac. + prep. „în“, neart.
scăldat = at. adj., expr. vb. part., cu formă adj., n., sg., Ac.
în soare = ci (nț. cl.), expr. subst., m., sg., Ac. + prep. „în“, neart.

d. Și tot v ă z d u h u l era plin / De cîntece ciripitoare. /

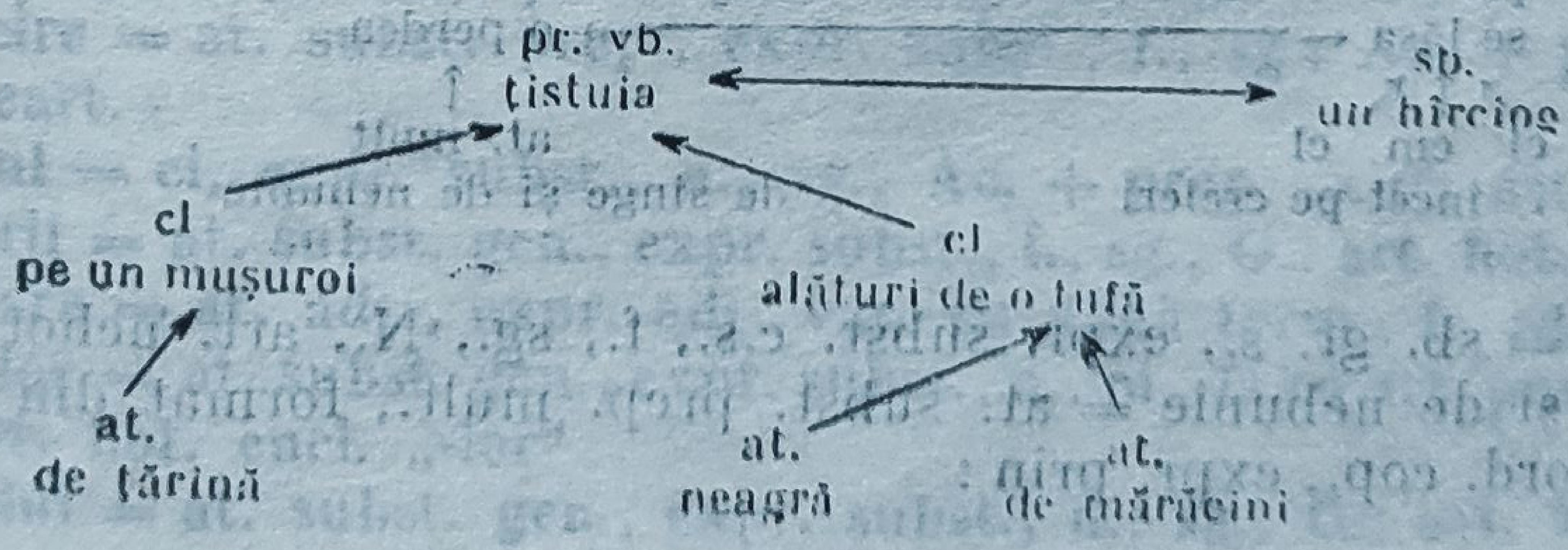
(George Coșbuc, *Vara*)

Și = conjcț. coord. cop., leagă două prop.
tot = at. adj., expr. adj. pron. nehot. s., n., sg., N.
văzduhul = sb. gr. s., expr. subst. c.s., n., sg., N., art. hot. encl. -l
era plin = pr. nom., format din:
era = vb. cop., ind. imperf., 3 sg.
plin = nume pr., expr. adj. var., n., sg., N., poz.
de cîntece = ci, expr. subst., n., pl., Ac. + prep. „de“, neart.
ciripitoare = at. adj., expr. adj. var., n., pl., Ac., poz.

e. Pe un mușuroi de țărînă, alături de o tufă neagră de mărăcini, țistuia u n h î r c i o g.

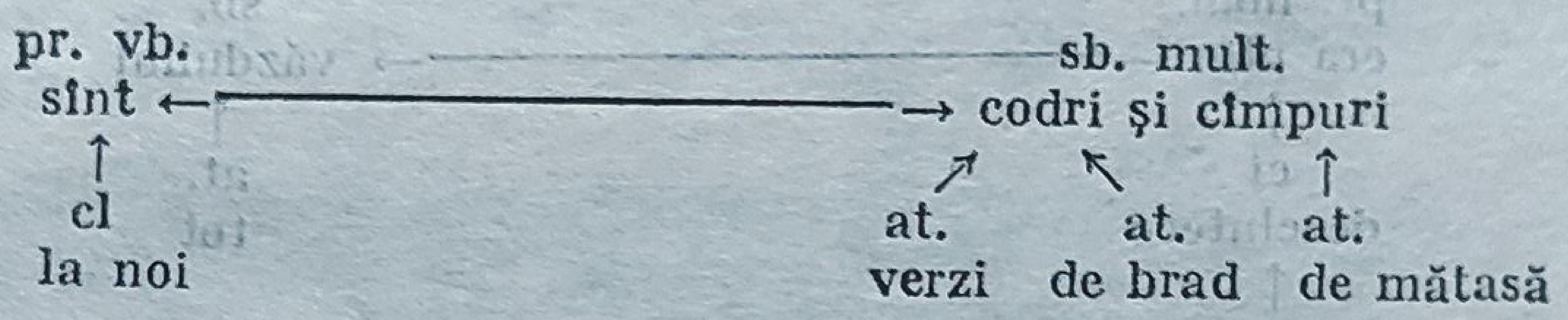
(Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*)

pe un mușuroi = cl, expr. subst. c.s., n., sg., Ac. + prep. „pe“, art. nehot. procl. „un“
de țărînă = at. subst. prep., expr. subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. „de“, neart.
alături de o tufă = cl, expr. subst. c.s., f., sg., Ac. + loc. prep. „alături de“, art. nehot. procl. „o“
neagră = at. adj., expr. adj. var., f., sg., Ac., poz. fără compar.
de mărăcini = at. subst. prep., expr. subst., m., pl., Ac. + prep. „de“, neart.
țistuia = pr. vb., expr. vb. pr., act., intr., conjug. IV, ind. imperf., 3 sg.
un hîrciog = sb. gr. s., expr. subst., m., sg., N., art. nehot. procl. „un“.

f. **La noi sînt** c o d r i verzi de brad / Ș i c î m p u r i de mătasă. /

(Octavian Goga, *Noi*)

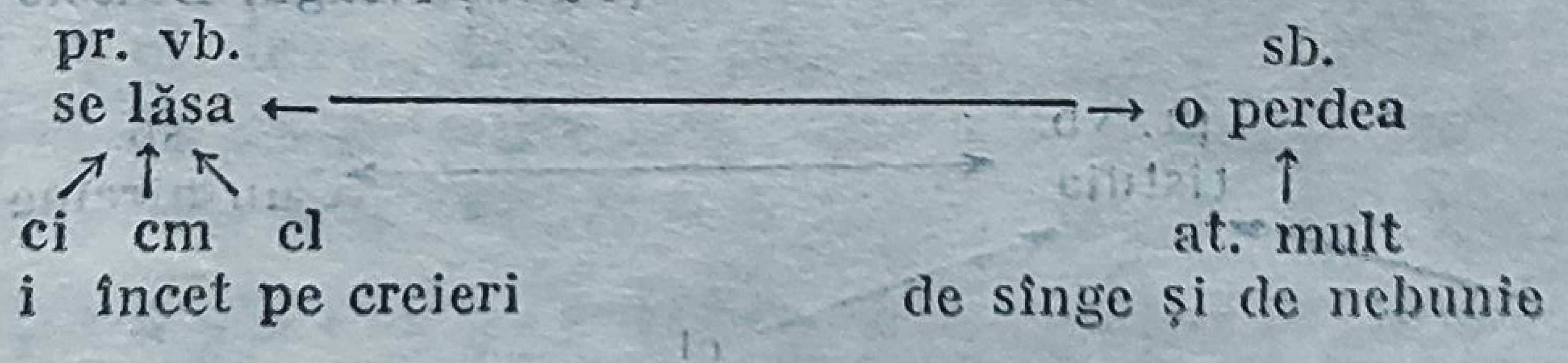

la noi = cl, expr. pron. pers., acc., 1 pl., Ac. + prep. „la“
sînt = pr. vb., expr. vb. pr., ind. prez., 3 pl.
codri și cîmpuri = sb. mult. format din două sb., coord. cop., expr. prin :
codri = subst. c.s., m., pl., N., neart.
cîmpuri = subst. c.s., n., pl., N., neart.
verzi = at. adj., expr. adj. var. cu o term., m., pl., N.
de brad = at. subst. prep., expr. subst., m., sg., Ac. + prep. „de“, neart.
de mătasă = at. subst. prep., expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „de“, neart.

E x. 3, p a g. 114

a. O p e r d e a de sînge și de nebunie **i se lăsa**, încet, pe creieri.

(Gala Galaction, *La Vulturi !*)

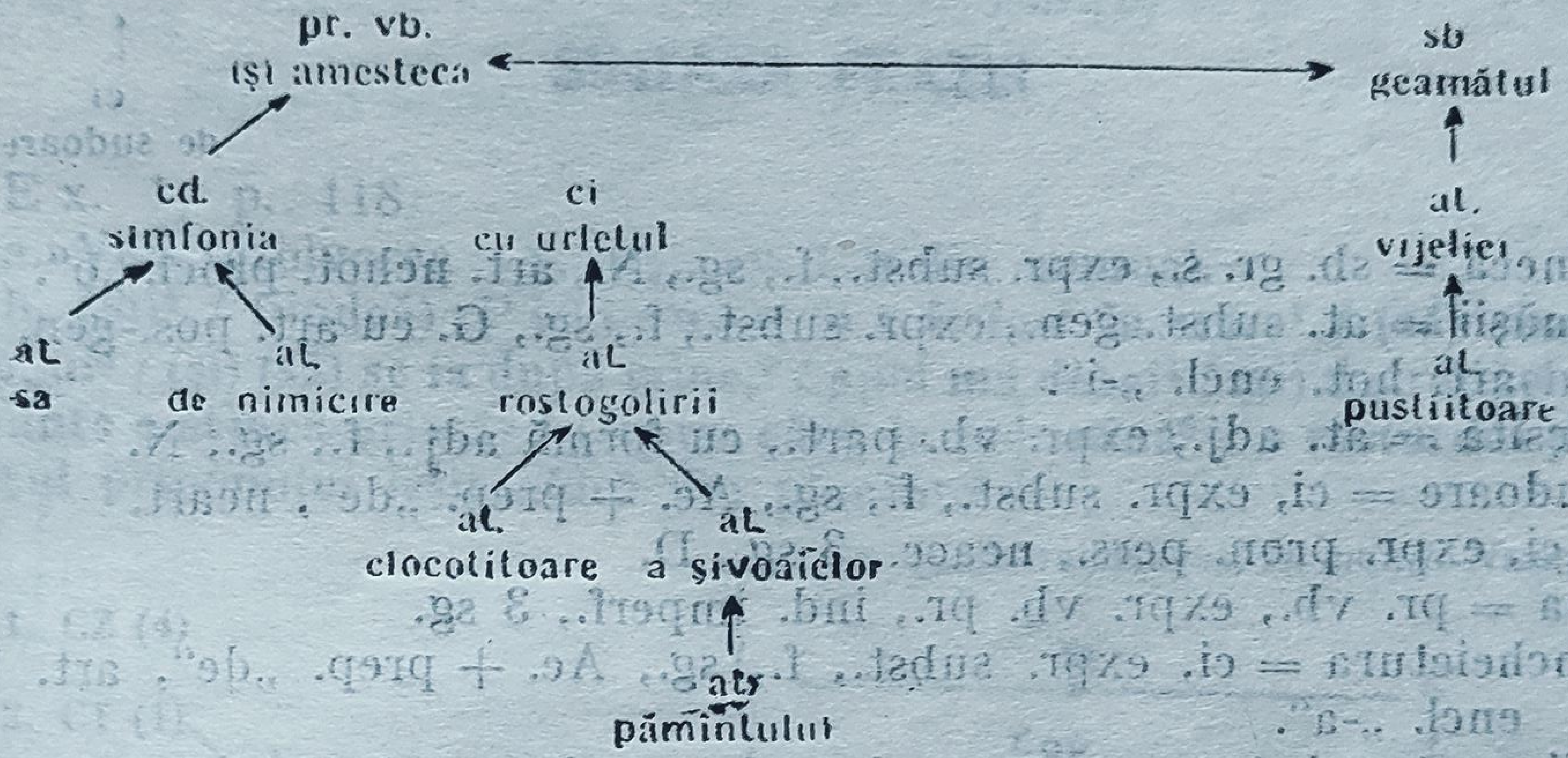

o perdea = sb. gr. s., expr. subst. c.s., f., sg., N., art. nehot. procl. o
de sînge și de nebunie = at. subst. prep. mult., format din două at., coord. cop., expr. prin :

de sînge = subst. c.s., n., sg., def. pl., Ac. + prep. „de“, neart.
de nebunie = subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. „de“, neart.
i = ci, expr. pron. pers., neacc., 3 sg., D.
se lăsa = pr. vb., expr. vb. pr., refl. cu pron. s e în Ac., intr., conjug. I,
 ind. imperf., 3 sg.
încet = cm, expr. adv. mod
pe creieri = cl, expr. subst. c.s., m., pl., Ac. + prep. „pe“, neart.

b. Și g e a m ă t u l vijeliei pustiitoare **își amesteca simfonia** sa de nimicire cu urletul rostogolirii clocotitoare a șivoaielor pămîntului.

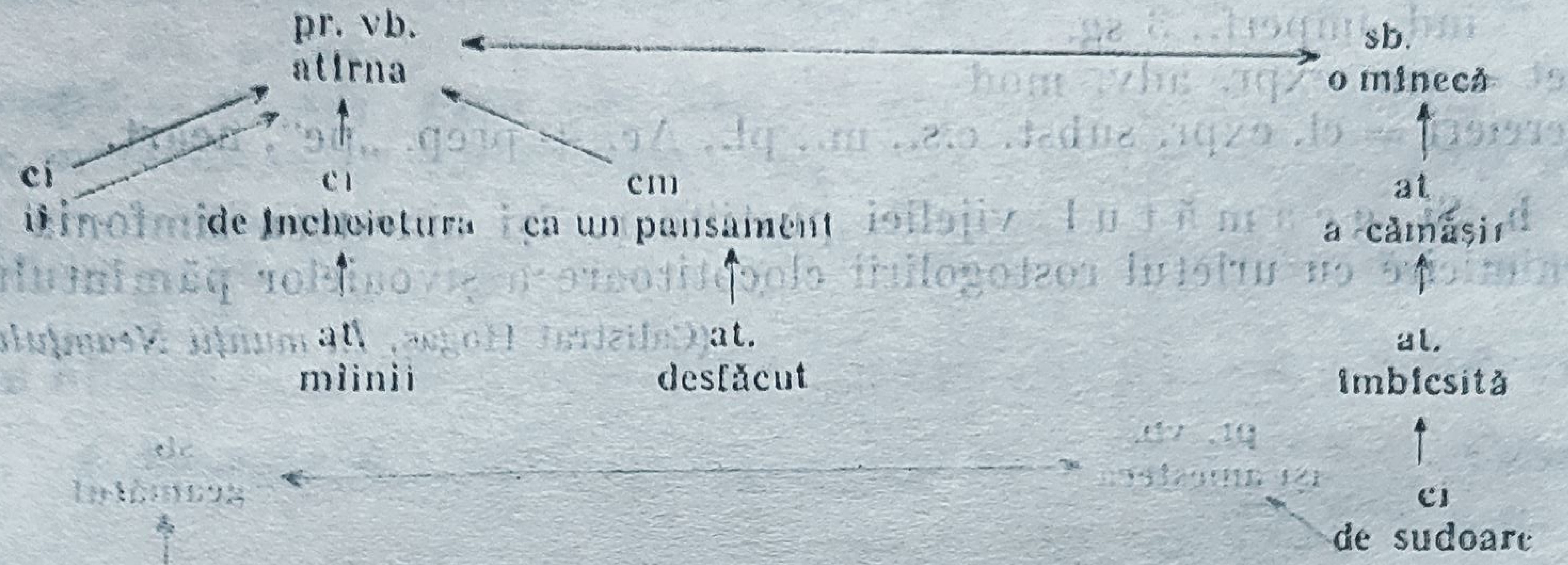
(Calistrat Hogaș, *În munții Neamțului*)

și = conjcț. coord. cop., cu val. narativă, leagă două prop.
geamătul = sb. gr. s., expr. subst., n., sg., N., art. hot. encl. „-l“
vijeliei = at. subst. gen., expr. subst., f., sg., G., art. hot. „-i“
pustiitoare = at. adj., expr. adj. var., f., sg., G., poz.
își amesteca = pr. vb., expr. vb. pr., refl. — cu pron. „își“ în D. pos.,
 cu funcție de at. pron. în D. al subst. s i m f o n i a-, tr., conjug. I,
 ind. imperf., 3 sg.
simfonia = cd, expr. subst. c.s., f., sg., Ac., art. hot. encl. „-a“
sa = at. adj., expr. adj. pron. pos., 3 sg., f., Ac.
de nimicire = at. subst. prep., expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „de“,
 neart.
cu urletul = ci, expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „cu“, art. hot. „-l“
rostogolirii = at. subst. gen., expr. subst., f., sg., G., art. hot. „-i“
clocotitoare = at. adj., expr. adj. var. cu două term., f., sg., G., poz.
a șivoaielor = at. subst. gen., expr. subst., n., pl., G cu art. pos.-gen. „a“,
 art. hot. encl. „-lor“
pămîntului = at. subst. gen., expr. subst., n., sg., G., art. hot. „-lui“.

c. O **m î n e c ă** a cămășii, îmbîcsită de sudoare, îi atîrna de încheietura mîinii ca un pansament desfăcut.

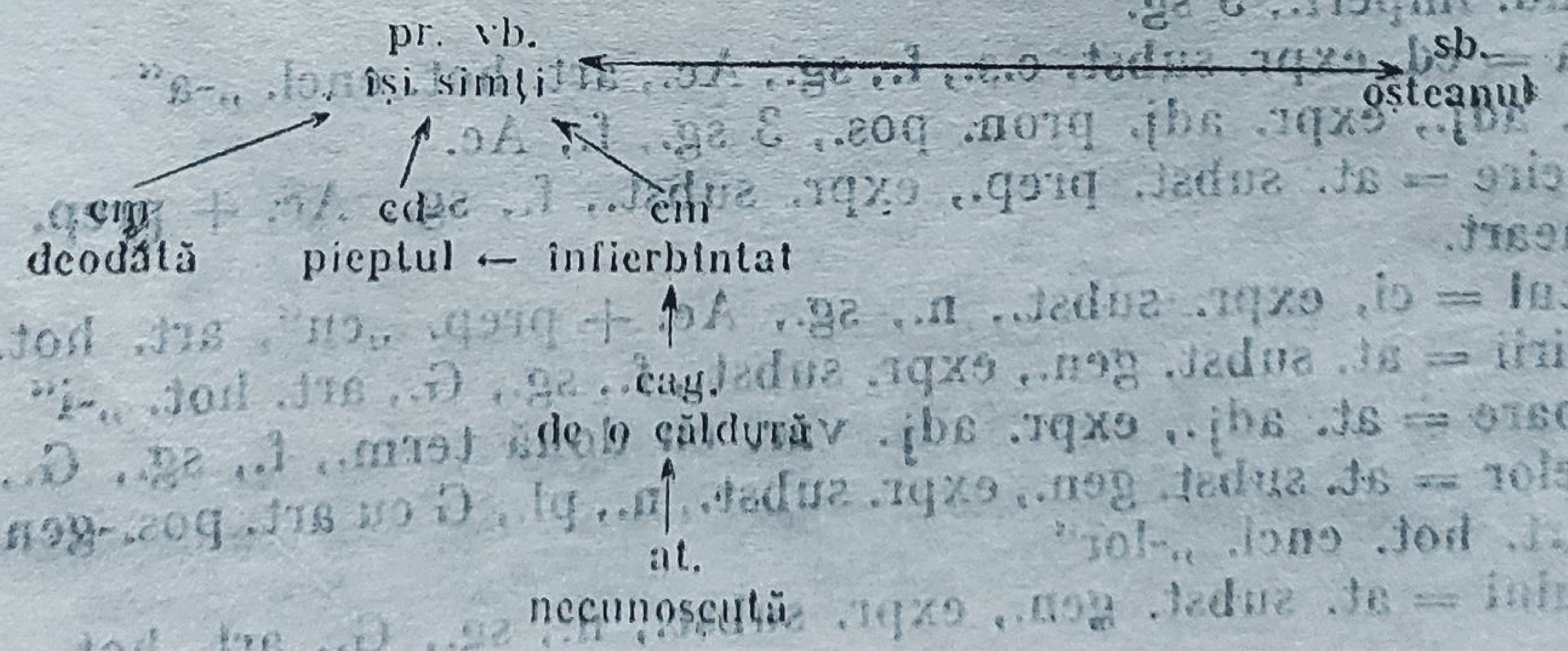
(Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*)

o mînecă = sb. gr. s., expr. subst., f., sg., N., art. nehot. procl. „o".
a cămășii = at. subst. gen., expr. subst., f., sg., G. cu art. pos.-gen. „a", art. hot. encl. „-i".
îmbîcsită = at. adj., expr. vb. part., cu formă adj., f., sg., N.
de sudoare = ci, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „de", neart.
îi = ci, expr. pron. pers., neacc., 3 sg., D.
atîrna = pr. vb., expr. vb. pr., ind. imperf., 3 sg.
de încheietura = ci, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „de", art. hot. encl. „-a".
mîinii = at. subst. gen., expr. subst., f., sg., G., art. hot. encl. „-i".
ca un pansament = cm comp., expr. subst., n., sg., Ac. + prep. „ca" prov. din adv., art. nehot. procl. „un"
desfăcut = at. adj., expr. vb. part., cu formă adj., n., sg., Ac.

d. Deodată **o ș t e a n u l** își simți pieptul înfierbîntat de o căldură necunoscută.

(Mihail Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*)

deodată = cm, expr. adv. mod com.
oșteanul = sb. gr. s., expr. subst., m., sg., N., art. hot. encl. „-l".
își simți = pr. vb., expr. vb. pr. pers., refl. — cu pron. „își" în D. pos. cu funcție de at. pron. în D. al subst. p i e p t u l-, tr., conjug. IV, ind. perf. s., 3 sg.
pieptul = cd, expr. subst., n., sg., Ac., art. hot. encl. „-l".
înfierbîntat = cm (c.p.s.), expr. vb., part. cu formă de adj., n., sg., N.
de o căldură = cag. (ut. cz), expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „de", art. nehot. procl. „o".
necunoscută = at. adj., expr. adj. var., f., sg., Ac., poz.

SINTAXA FRAZEI

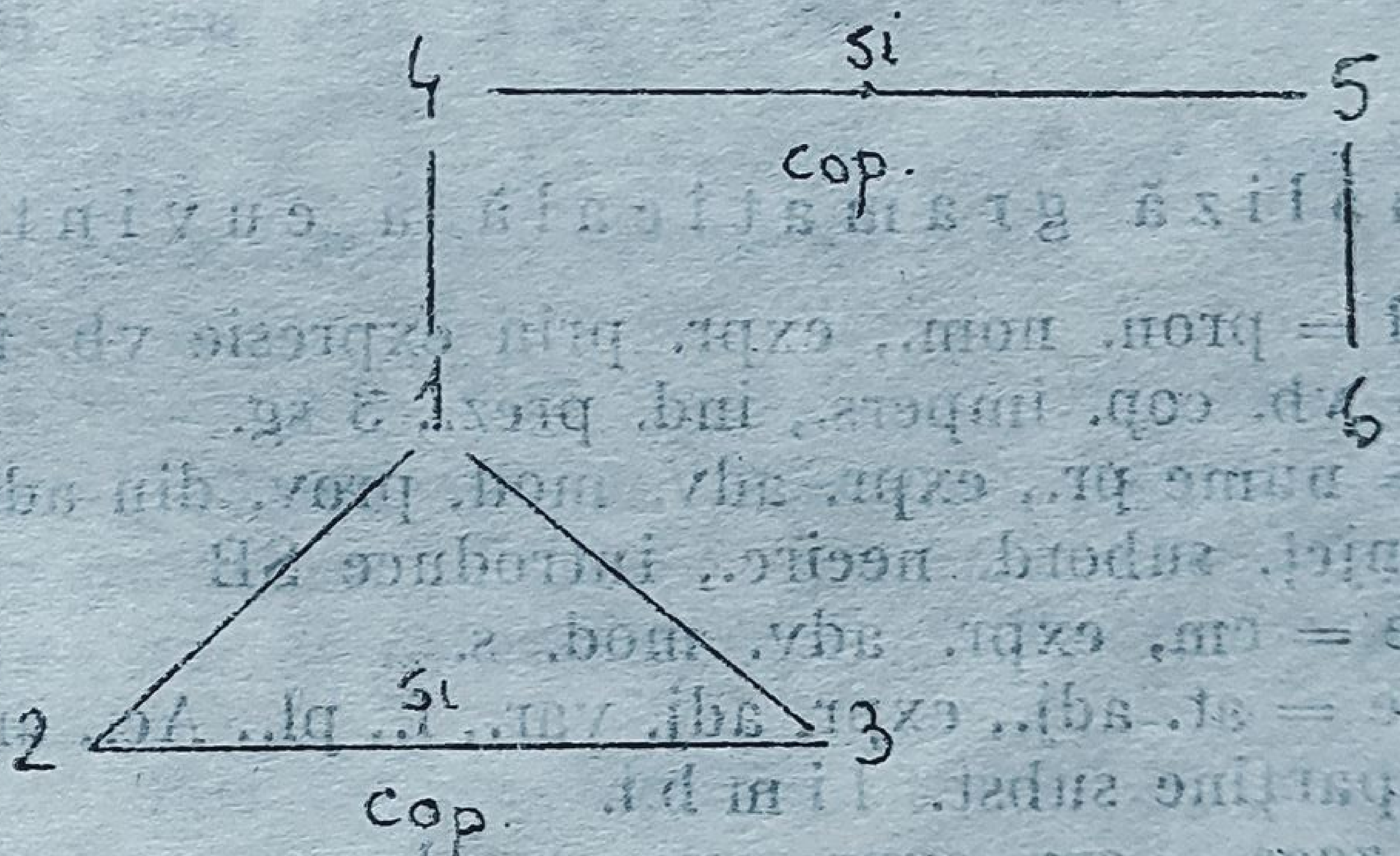
E x. 1, p. 118

a. Vezi rezolvarea : p. 53, ex. 1 b din manual.

b. (Și)[4] / fiindcă) P i s i c u ț a **ar fi fost în stare**[1] / (să) **smulgă** priponul[2] / (și) (să) **se ia** după mine,[3] / apoi **mă dusei**[4] / (și) **dezrădăcinînd** în munte o stîncă uriașă[5] / (*ce*)-mi **căzu la îndemînă**[6] / o **răsturnai** peste capătul priponului ieșit afară din pămînt.[5] /

(Calistrat Hogaș, *În munții Neamțului*

1. CZ (4)
2. CI (1) } și
3. CI (1)
4. P } și
5. P
6. AT (5)

A n a l i z a g r a m a t i c a l ă a c u v i n t e l o r :

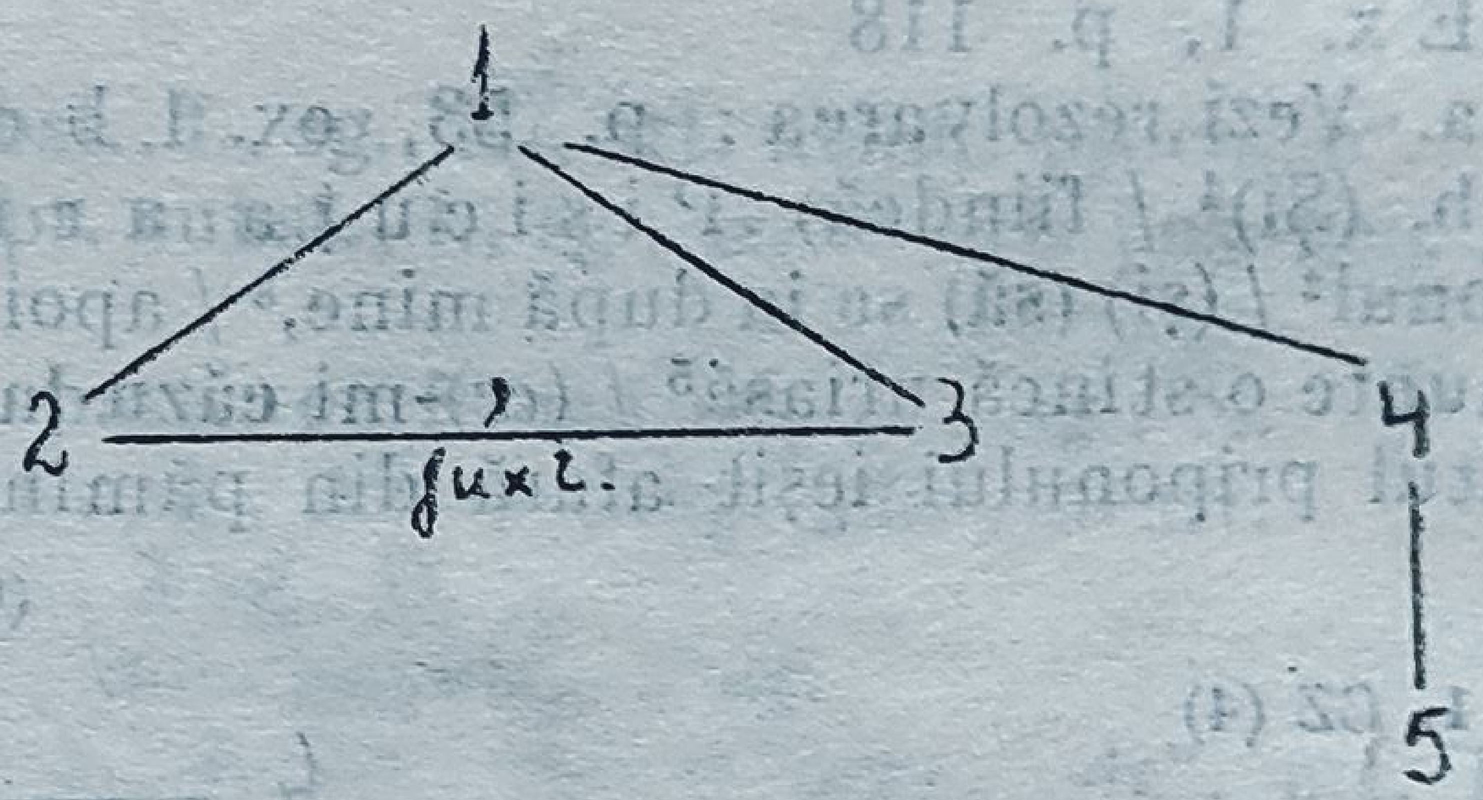
fiindcă = conj cț. subord. circ., introduce CZ
ar fi fost în stare = pr. nom. format din :
ar fi fost = vb. cop., act., intr., conjug. IV, cț.-opt., perf., 3 sg.
în stare („capabilă") = nume pr., expr. prin loc. adj.
să = conjcț. subord. necirc., introduce CI
apoi = cm, expr. adv. mod, corelativ al CZ
dezrădăcinînd = ct, expr. vb. ger., conjug. I, diat. act.

ce = sb. gr. s., expr. pron. rel. invar., s., N., introduce AT
mi = ci, expr. pron. pers., neacc., 1 sg., D.
căzu la îndemînă = pr. vb., expr. loc. vb., formată din :
  căzu = vb. pr., act., intr., conjug. II, ind. perf. s., 3 sg.
  la îndemînă = loc. adv. mod ; cm în loc. vb.
ieșit = at. adj., expr. vb. part., cu formă adj., n., sg., G.
afară = cl, expr. adv. 1.

c. **E destul**[1] / (să) **numărăm** latinește în diferitele limbi romanice pînă la zece,[2] / (să) **înșirăm** pronumele personale, numele zilelor săptămînii, numele părților corpului omenesc, termenii de rudenie ș.a.,[3] / (ca să) **descoperim**, fără a fi lingviști, asemănările surprinzătoare dintre aceste limbi,[4] / (c a r e) **se explică** prin originea limbilor romanice din latină.[5] /

(*Istoria României*, vol. I)

1. P
2. SB (1) } juxt
3. SB (1) }
4. CNS (1)
5. AT (4)

A n a l i z ă   g r a m a t i c a l ă   a   c u v i n t e l o r :

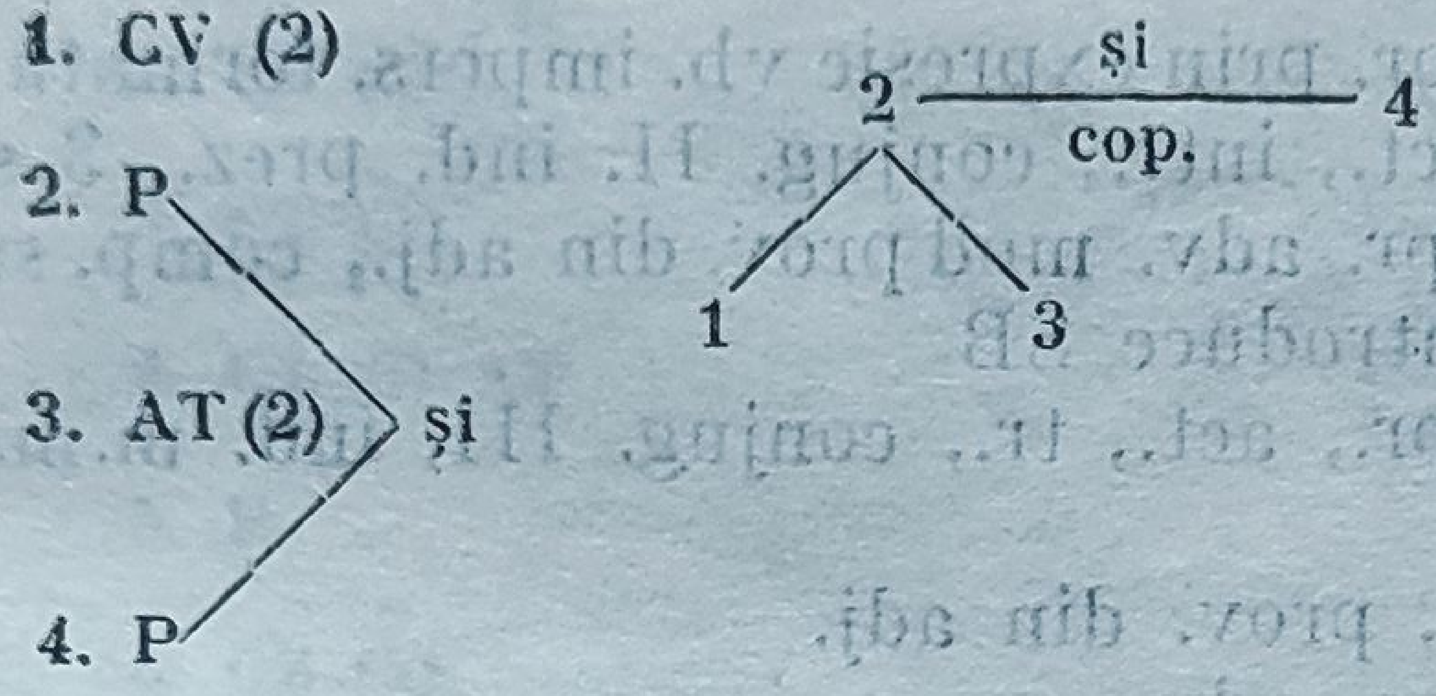
e destul = pron. nom., expr. prin expresie vb. impers., formată din :
  e = vb. cop. impers., ind. prez., 3 sg.
destul = nume pr., expr. adv. mod, prov. din adj. = corelativ al CNS
să = conjcț. subord. necirc., introduce SB
latinește = cm, expr. adv. mod. s.
diferitele = at. adj., expr. adj. var., f., pl., Ac., art. hot. encl. „-le" care aparține subst. l i m b i.
pînă la zece = cm, expr. num. card. p-z. s., val. subst., Ac. + prep. com. „pînă la"
zilelor = at. subst. gen., expr. subst., f., pl., G., art. hot. encl. „-lor"
ca să = conjcț. subord. circ. com., introduce CNS
fără a fi lingviști = cm (cv), expr. prin :
  fără a fi = vb. cop., inf. prez. cu prep. com. „fără a"
  lingviști = nume pr., expr. subst., m., pl., N., neart.
dintre limbi = at. subst. prep., expr. subst., f., pl., Ac. + prep. s. „dintre", neart.

care = sb. gr. s., expr. pron. rel., s., N., introduce AT
din latină = at. subst. prep., expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „din", neart.

E x. 5, p a g. 118–119

a. (Iar)[2] / (dac)-u n v î n t de nebunie
Peste viața ta pustie
S-abate pentru totdeauna.[1] /
În noaptea[2] / (c a r e) **te-nspăimîntă**[3] /
Privește stelele și luna
Surîzător,[3] / — (și) **cîntă**.[4] /

(Alexandru Vlahuță, *Tu ești poet...*)

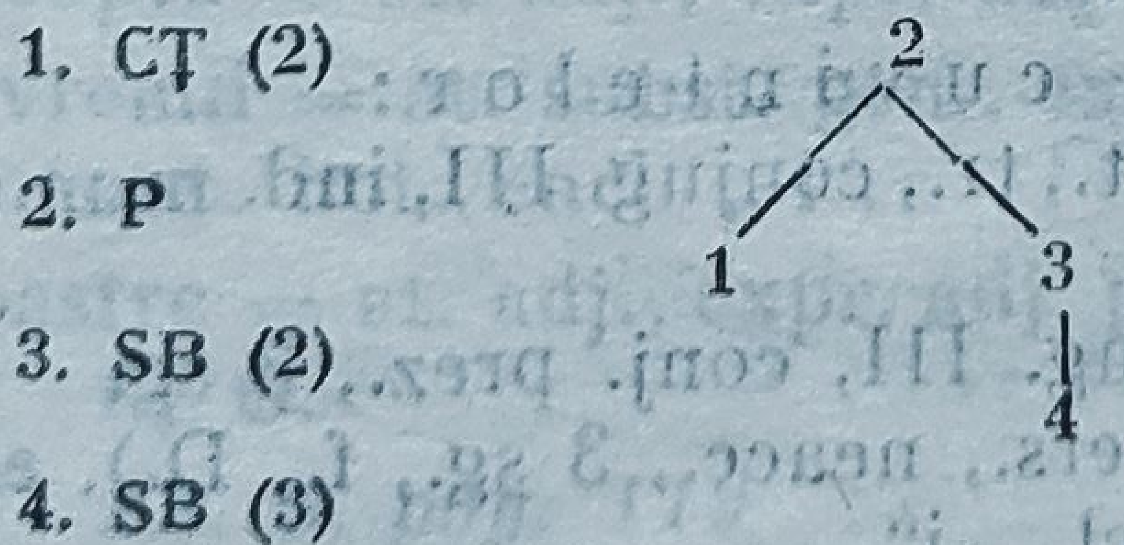

A n a l i z ă g r a m a t i c a l ă a c u v i n t e l o r:

dac- = (dacă) conjcț. subord. circ., introduce CV
ta = at. adj., expr. adj. pron. pos., 2 sg., f., Ac.
pentru totdeauna = ct, expr. prep. + adv. t.
în noaptea = ct, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „în", art. hot. *-a*
care = sb. gr. s., expr. pron. rel., N., introduce AT
te = cd, expr. pron. pers., neacc., 2 sg., Ac.
surîzător = cm (e.p.s.), expr. adj. var. două term., m., sg., N., poz.

b. Mai mult chiar,[2] / (dacă) se ține seama de întinsul teritoriu romanizat de pe ambele maluri ale Dunării,[1] / **pare mai simplu**[2] / **(să) se admită**[3] / (că) p r o c e s u l de diversificare a limbii latine **începuse** mult mai de timpuriu.[4] /

(Ion Coteanu, *Morfologia numelui în protoromână*)

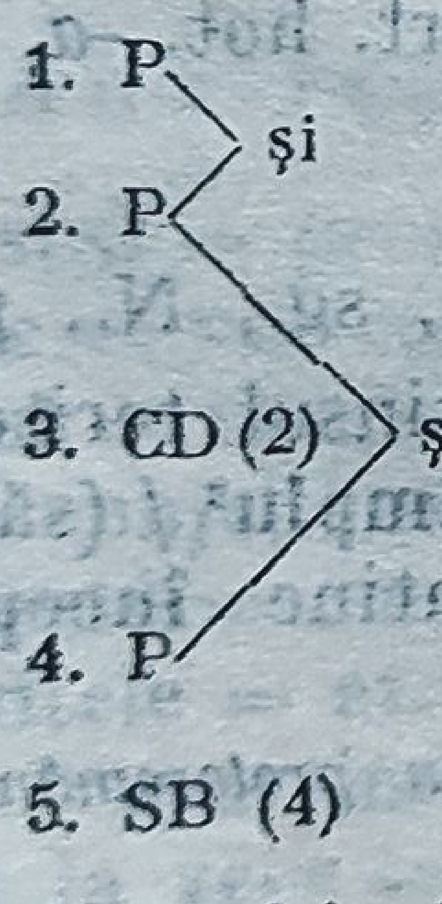
A n a l i z ă g r a m a t i c a l ă a c u v i n t e l o r:

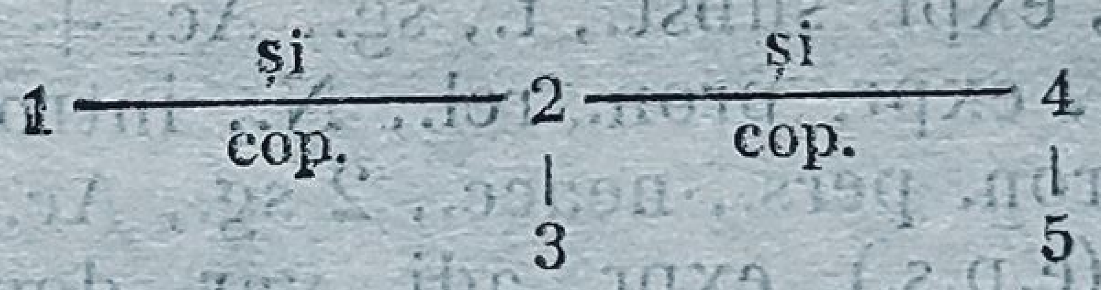
mai mult chiar = cm, expr. adv. mod s., comp. super., cu adv. mod de întărire „chiar"

se ține seama = pr. vb., expr. loc. vb. intranz., formată din :
se ține=vb. pr. refl. cu sens pasiv—cu pron. „se" în Ac.—, intr., conjug. III, ind. prez., 3 sg.
seama = subst. c.s., f., sg., N. ; sb. în loc. vb.
de teritoriu = ci, expr. subst. c.s., n., sg., Ac. + prep. „de", art. hot. encl. *-l* este atașat adj. precedent **întinsul**
întinsul = at. adj., expr. adj. var. două term., n., sg., Ac., art. hot. *-l* aparține subst. **teritoriu**
de pe maluri = at. subst. prep., expr. subst., n., pl., Ac. + prep. com. „de pe", art. hot. encl. *-le* este atașat numeralului precedent
ambele = at. adj., expr. num. card. col., val. adj. ,n., pl., Ac., art. hot. *-le* aparține subst. **maluri**
pare mai simplu = pr. nom., expr. prin expresie vb. impers. formată din :
pare = vb. cop. impers., act., intr., conjug. II, ind. prez., 3 sg.
mai simplu = nume pr., expr. adv. mod prov. din adj., comp. super.
că = conjcț. subord. necirc., introduce SB
începuse = pr. vb., expr. vb. pr., act., tr., conjug. III, ind. m.m.c.p., 3 sg.
mult = cm, expr. adv. mod s., prov. din adj.
mai de timpuriu = ct, expr. loc. adv., comp. super.

c. (Dar) **Păunaș** se **deșteptase**[1] / (și) **începuse**[2] / (să) **plîngă**[3] / (și) i se **părea** Agripinei[4] / (că) numai **vuietul** pîrîului **acoperea** destul de bine țipetele lui.[5] /

(Gala Galaction, *La Vulturi !*)

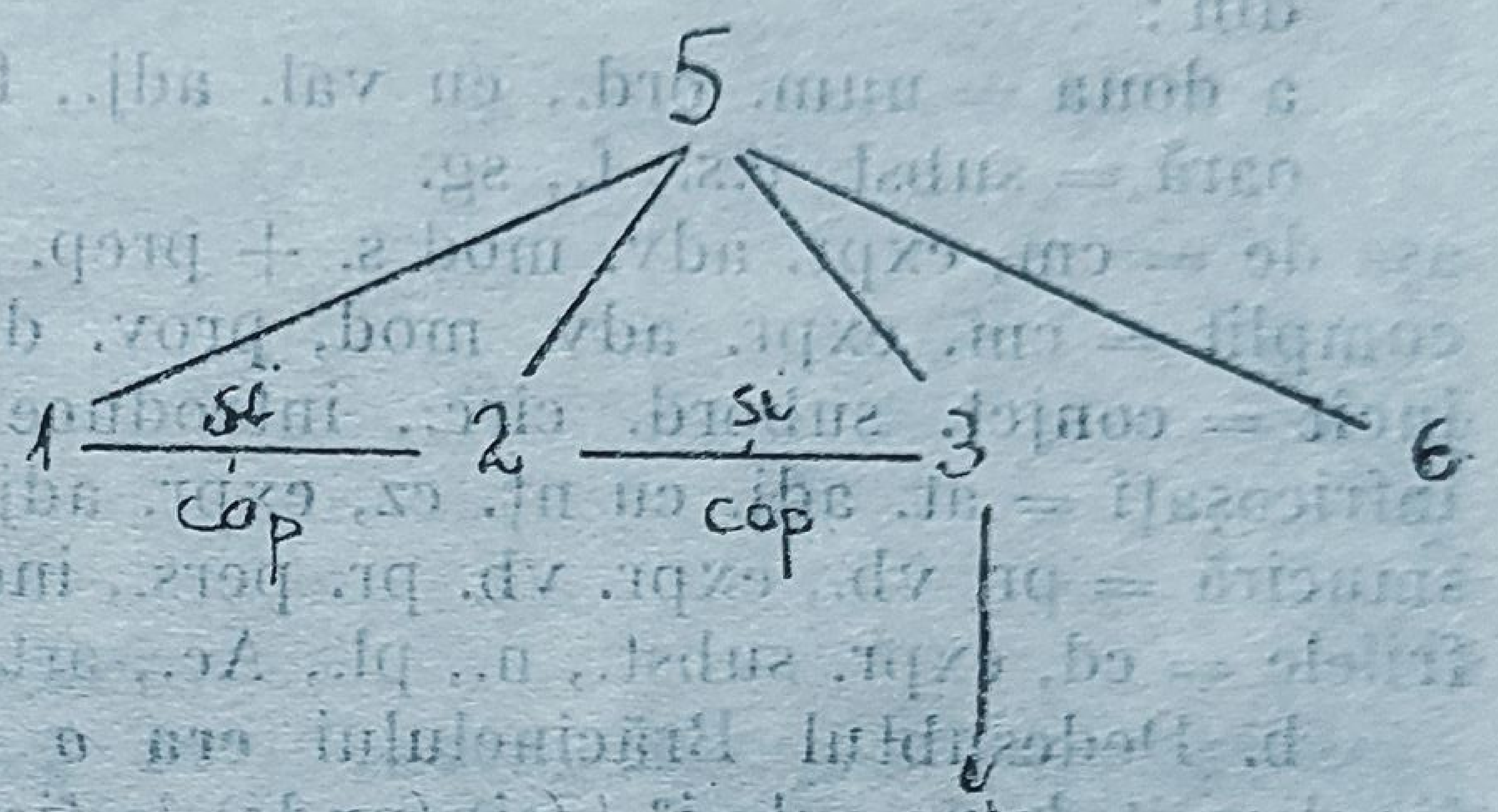
Analiză gramaticală a cuvintelor:
începuse = pr. vb., expr. vb. pr. pers., act., tr., conjug. III, ind. m.m.c.p., 3 sg.
să plîngă = pr. vb., expr. vb. pr., conjug. III, conj. prez., 3 sg.
Agripinei = ci (anticipat prin *i*, pron, pers., neacc., 3 sg., f., D.), expr. subst. p.s., f., sg., D., art. hot. encl. „-i"
se părea = pr. vb., expr. vb. pr. impers., refl. — cu pron. „se" în Ac. —, intr., conjug. II, ind. imperf., 3 sg.
destul de = cm, expr. adv. mod + prep. „de".

bine = cm, expr. adv. mod. s., poz.
lui = at. pron. gen., expr. pron. pers., 3 sg., G.

d. (Cînd), tremurîndu-şi jalea şi sfiala,
Un cînt pribeag **îmbrăţişează** firea,[1] /
(Şi)-*un trandafir* crescut în umbră **moare**,[2] /
(Şi) *soare* **nu-i**[3] / (să)-i **plîngă** risipirea,[4] /
Eu **plîng** atunci,[5] / (căci) *tu*-mi **răsai** în zare,
A vremii noastre dreaptă mucenită...[6] /

(Octavian Goga, *Dăscăliţa*)

1. CT (5) ⟩ şi
2. CT (5) ⟩ şi
3. CT (3)
4. CS (3) AT
5. P
6. CZ (5)

Analiză gramaticală a cuvintelor:
cînd = ct, expr. adv. t., rel., introduce CT.
pribeag = at. adj., expr. adj. var., n., sg., N., poz.
crescut = at. adj., expr. vb. part., formă adj., m., sg., N.
în umbră = cl, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „în", neart.
nu-i = pr. vb., formă neg. cu adv. mod „nu", expr. vb. pr., ind. prez., 3 sg.
să = conjcţ. subordonatoare, introduce AT (CS)
atunci = ct, expr. adv. t.
mi = ci, expr. pron. pers., neacc., 1 sg., D.
mucenită = subst. c.s., f., sg., V., neart., fără funcţie sintactică.
dreaptă = at. adj., expr. adj. var., f., sg., V., poz.
a vremii = at. subst. gen., expr. subst., f., sg., G. cu art. pos.-gen. „a", art. hot. encl. „-i".
noastre = at. adj., expr. adj. pron. pos., 1 pl., m.m.pos., are formă de sg., f., G.

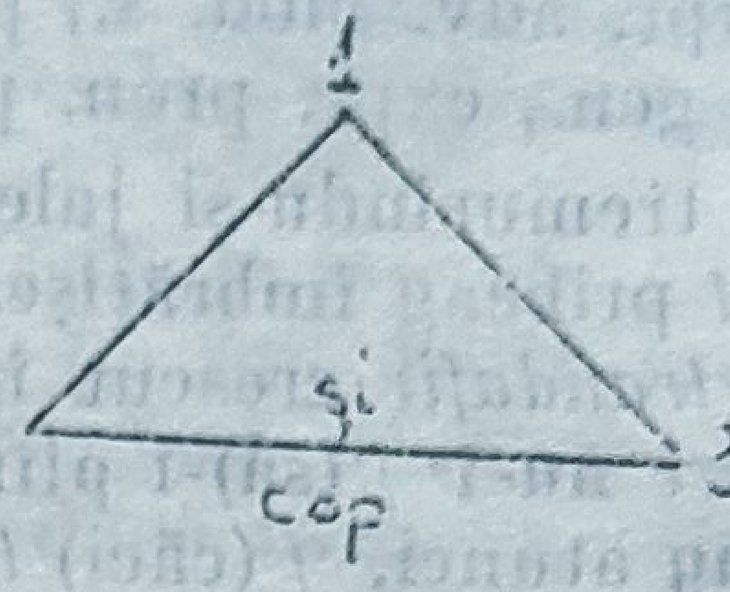
Ex. 9, pag. 119

a. (Şi)-nălţînd a doua oară sabia, **răcni** aşa de cumplit,[1] / (încît) *mazurii* înfricoşaţi, **smuciră** frîiele[2] / (şi) **se năpustiră** pe poartă.[3] /

(Mihail Sadoveanu, *Neamul Şoimăreştilor*)

1. P.

2. CNS (1) \
　　　　　　 > și
3. CNS (1) /

Analiză gramaticală a cuvintelor :

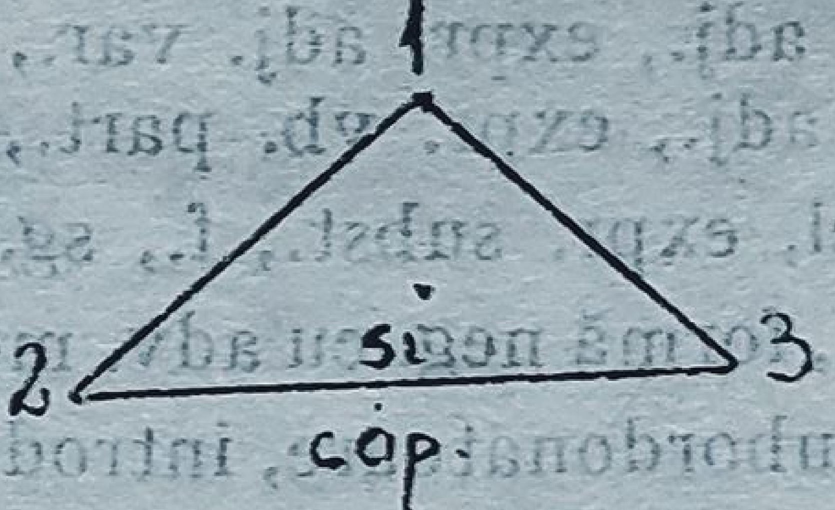
a doua oară = cm, expr. loc. adv. (cu val. unui num. ord. adv.) formată din :
　a doua = num. ord., cu val. adj., f., sg., Ac.
　oară = subst. c.s., f., sg.
așa de = cm, expr. adv. mod s. + prep. „de", corelativ al CNS
cumplit = cm, expr. adv. mod, prov. din adj., poz.
încît = conjcț. subord. circ., introduce CNS
înfricoșați = at. adj. cu nț. cz, expr. adj. var., m., pl., N., poz.
smuciră = pr. vb., expr. vb. pr. pers., ind. perf. s., 3 pl.
frîiele = cd, expr. subst., n., pl., Ac., art. hot. encl. „-le".

b. Dedesubtul Brăcinelului **era** *o poiană*[1] / (unde) *baciul* **aduna** fînul cosit de pe culmi[2] / (și) (unde) în fiecare vară mai **rămîneau** cîteva *căpiți* din celălalt an.[3] /

(Gala Galaction, *La Vulturi !*)

1. P

2. AT (1) \
　　　　　　 > și
3. AT (1) /

Analiza gramaticală a cuvintelor :

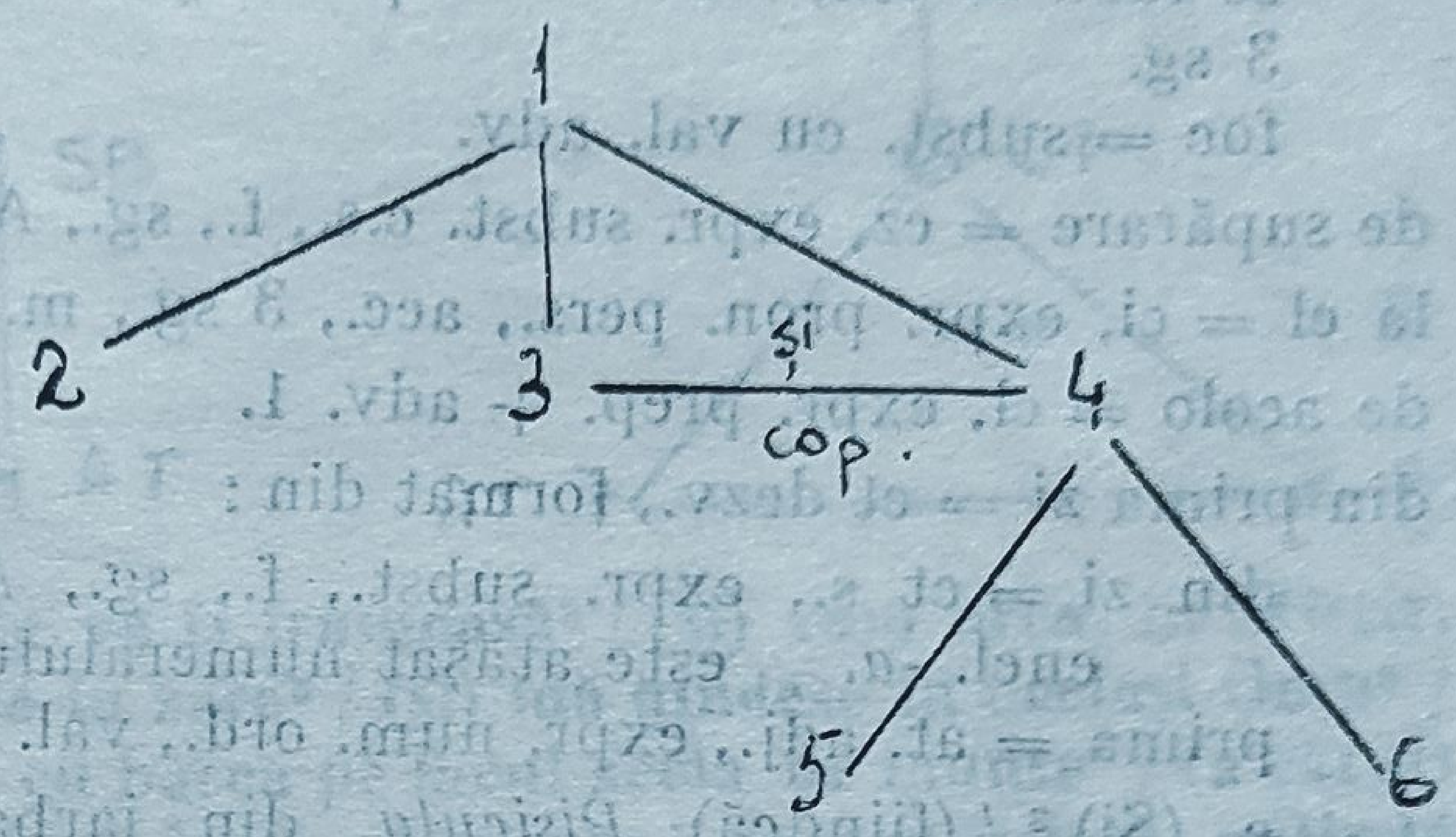
dedesubtul Brăcinelului = cl, expr. subst. p.s., G. + prep. „dedesubtul", art. hot. encl. *-lui*.
era = pr. vb., expr. vb. pr., ind. imperf., 3 sg.
o poiană = sb. gr. s., expr. subst. c.s., f., sg., N., art. nehot. „o".
unde = cl, expr. adv. l., rel., introduce AT
cosit = at. adj., expr. vb. part., cu formă adj., n., sg., Ac.
de pe culmi = cl, expr. subst., f., pl., Ac. + prep. com. „de pe".
în fiecare vară = ct dezv. format din :
　în vară = ct. s., expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „în", neart.
　fiecare = at. adj., expr. adj. pron. nehot. com., f., sg., Ac.
rămîneau = pr. vb., expr. vb. pr., act., intr., conjug. III, ind. imperf., 3 pl.

cîteva = at. adj., expr. adj. pron. nehot. com., f., pl., N.
căpiți = sb. gr. s., expr. subst. c.s., f., pl., N., neart.

c. (Dar) *el* **știa**[1] / (că) **nu e așa**,[2] (fiindcă) **văzuse**[3] / (și) **strigase**, printre explozii[4] / (*care*) îl **copleșeau**,[5] / acele comenzi[4] / (*care*) **cîștigă** o luptă.[6] /

(Marin Preda, *O oră din august*)

1. P
2. CD (1)
3. CZ (1) } și
4. CZ (1)
5. AT (4)
6. AT (4)

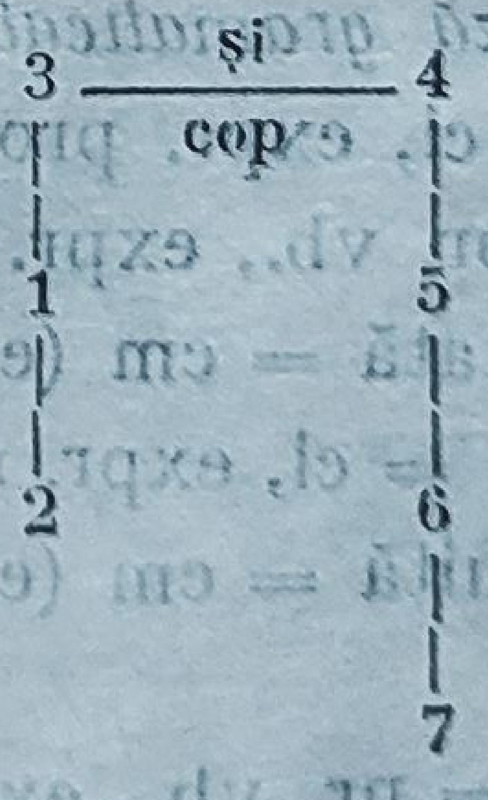
Analiză gramaticală a cuvintelor :

nu e așa = pr. nom., formă neg. cu adv. mod neg. „nu", format din :
nu e = vb. cop., ind. prez., 3 sg., cu adv. mod neg. „nu".
așa = nume pr., expr. adv. mod s.
văzuse = pr. vb., expr. vb. pr. pers., act., tr., ind., m.m.c.p., 3 sg.
printre explozii = cl, expr. subst., f., pl., Ac. + prep. s. „printre", neart.
care = sb. gr. s., expr. pron. rel. s., N., introduce AT.
acele = at. adj., expr. adj. pron. dem. dep., f., pl., Ac.
comenzi = cd, expr. subst. c.s., f., pl., Ac., neart.

d. (Cînd) **dădu** peste moșul[1] / (*ce*) **întindea** cîrlige,[2] / **se făcu foc** de supărare[3] / (și) **începu**[4] / (să) **țipe** la el[5] / (să) le **ia** de acolo,[6] / (să) **nu sperie** peștele din prima zi.[7] /

(Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*)

1. CT (3)
2. AT (1)
3. P } și
4. P
5. CD (4)
6. CS (5)
7. CS (6)

dădu = pr. vb., expr. vb. pr. pers., act., conjug. I, ind. perf. s., 3 sg.
peste moşul = ci, expr. subst. c.s., m., sg., Ac. + prep. „peste", art. hot. *-l*.
ce = sb. gr. s., expr. pron. rel. s., N., introduce AT
se făcu foc = pr. vb., expr. loc. vb. formată din :

se făcu = vb., refl. — cu pron. „se" în Ac., — intr., ind. perf. s., 3 sg.

foc = subst. cu val. adv.

de supărare = cz, expr. subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. „de", neart.
la el = ci, expr. pron. pers., acc., 3 sg., m., Ac. + prep. „la"
de acolo = cl, expr. prep. + adv. 1.
din prima zi = ct dezv., format din :

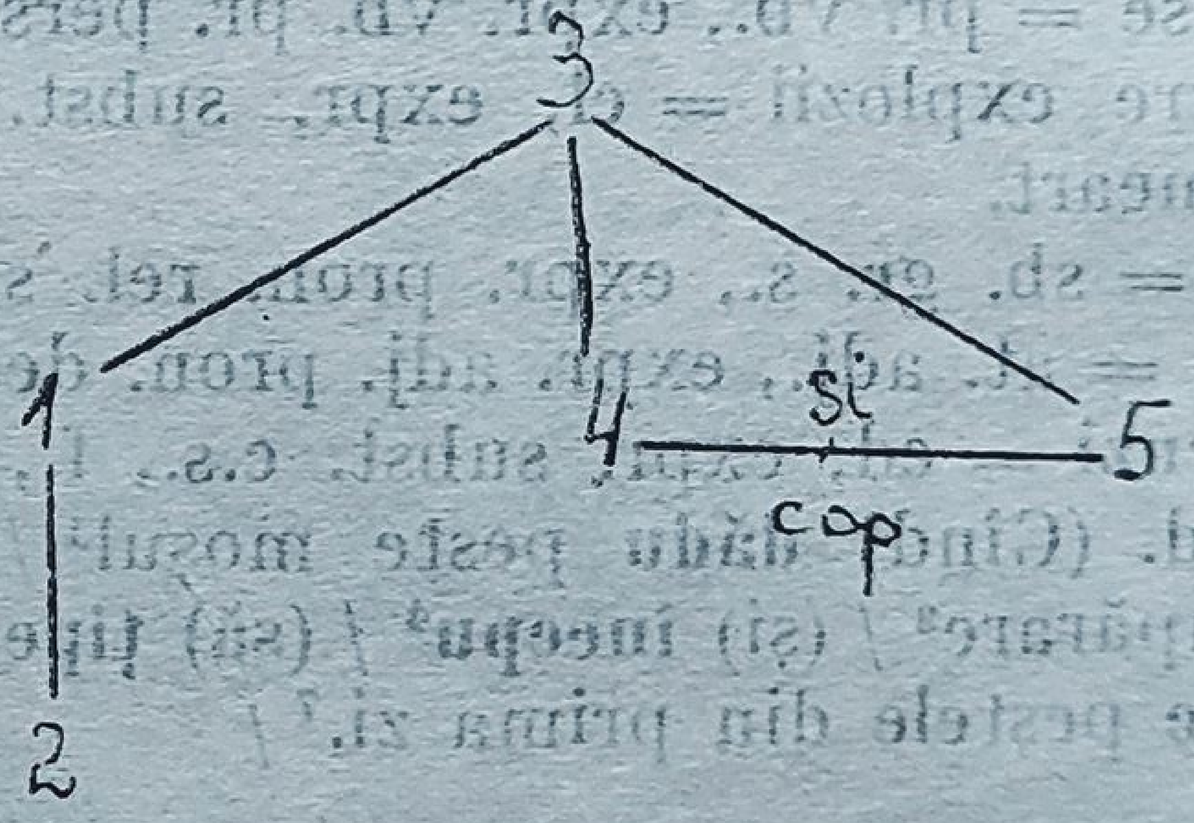
din zi = ct s., expr. subst., f., sg., Ac. + prep. „din", art. hot. encl. *-a*. este ataşat numeralului *prima* care îl precedă.

prima = at. adj., expr. num. ord., val. adj., f., sg., Ac., art. hot. *-a*.

e. (Şi),[3] / (fiindcă) *Pisicuţa*, din iarba înaltă,[1] / (în care) **stătea înmormîntată pînă la gît**,[2]/ **sforăia deznădăjduită**,[1] / **mă dusei**[3] / (s)-o **dezleg** din pripon[4] / (şi) (s)-o **aduc** între întărituri.[5] /

(Calistrat Hogaş, *În munţii Neamţului*)

1. CZ (3)
2. AT (1)
3. P
4. CS (3) } şi
5. CS (3)

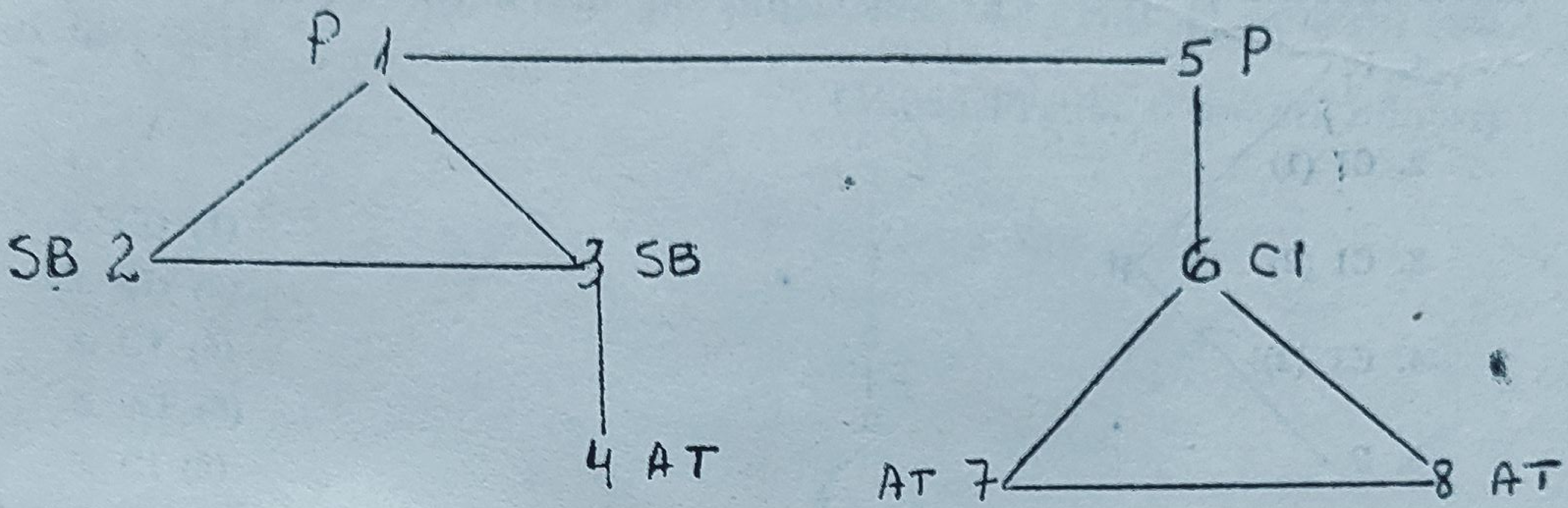
Analiză gramaticală a cuvintelor :

în care = cl, expr. pron. rel. s., Ac. + prep. „în", introduce AT.
stătea = pr. vb., expr. vb. pr., act., intr., conjug. I, ind. imperf., 3 sg.
înmormîntată = cm (e.p.s.), expr. vb. part., cu formă adj., f., sg., N.
pînă la gît = cl, expr. subst., n., sg., Ac. + prep. com. „pînă la", neart.
desnădăjduită = cm (e.p.s.), expr. adj. var. cu două term., f., sg., N., poz.
mă dusei = pr. vb., expr. vb. pr. pers., refl., — cu pron. refl. „mă" în Ac. —, intr., conjug. III, ind. perf. s., 1 sg.

Ex. 10, pag. 120

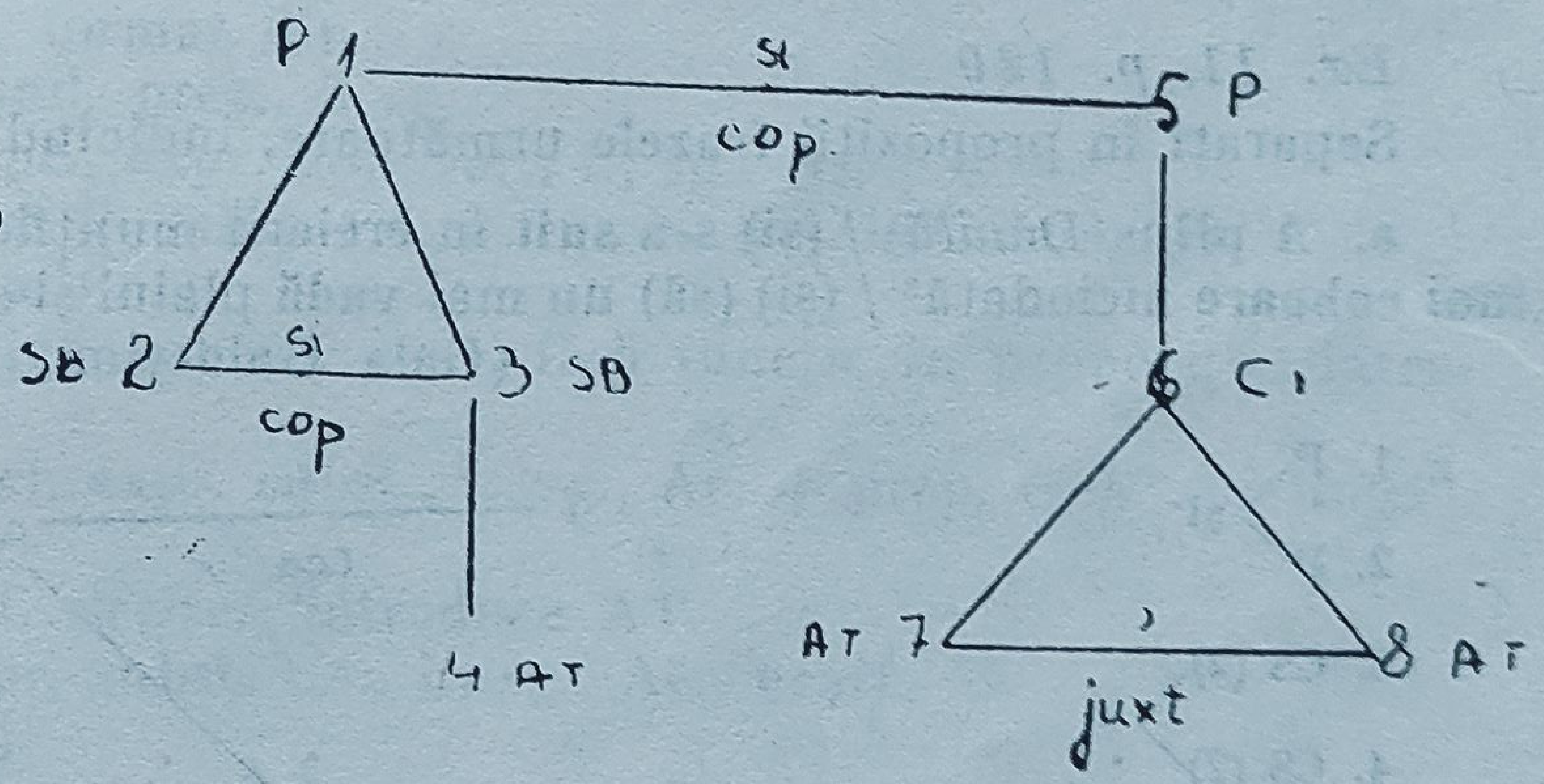
Alcătuiți cîte o frază pentru fiecare din schemele următoare :

I.

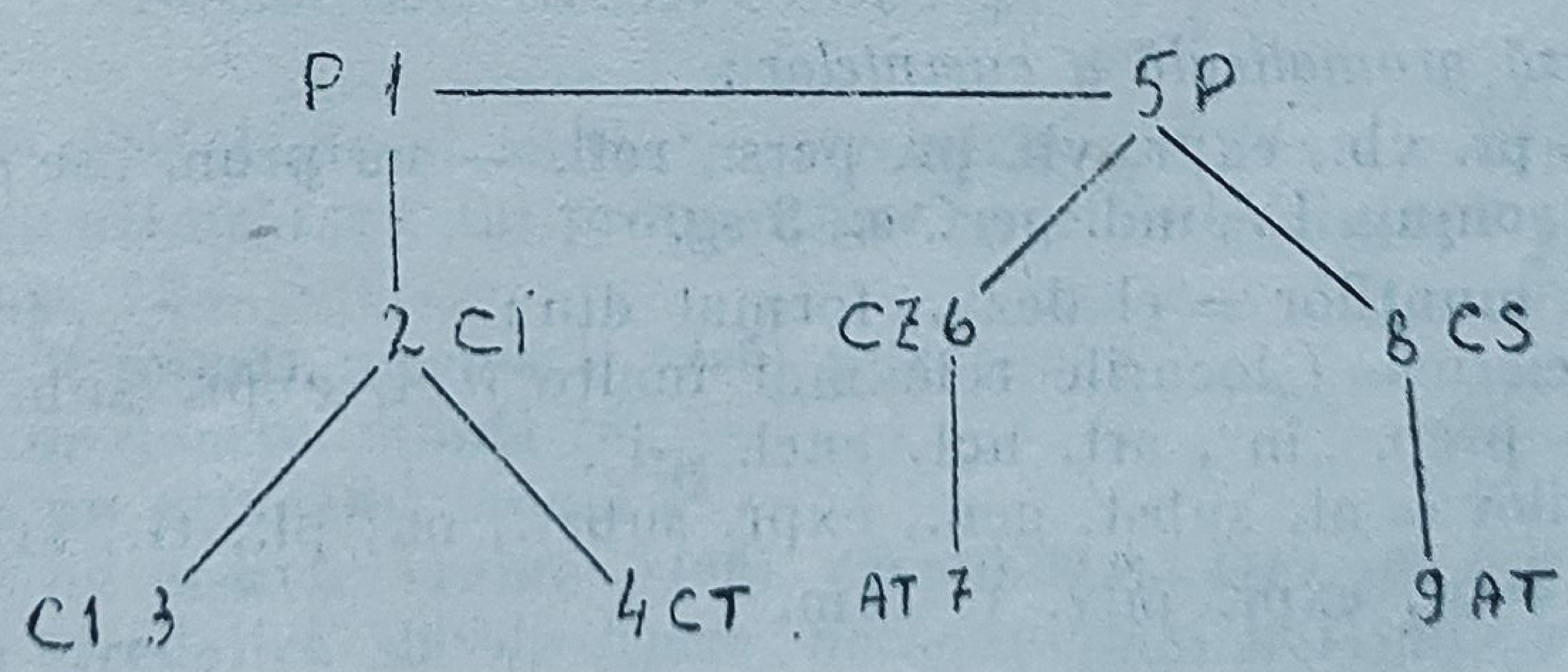

Poate[1] (că) mîine *vremea* **va fi frumoasă**[2] / (și) **vom urca**, în sfîrșit, pe muntele[3] / (*care*) **se pierde** în zare[4] / (și) **mă gîndesc** în **același timp**[5] / (dacă) ne **vom putea** plimba cu barca pe lacul acela de munte[6] / (a cărui) *priveliște* **este** atît de **pitorească**,[7] / (a cărui) *apă* **pare** o uriașă **oglindă** de cristal.[8] /

1. P.
2. SB (1) } și
3. SB (1)
4. AT (3)
5. P (și: 1–5)
6. CI (5)
7. AT (6) } juxt
8. AT (6)

II.

M-am gîndit[1] / (cum) **să-mi conving** părinții[2] / (să) mă *lase* în excursia organizată,[3] / (cînd) **vor veni** acasă,[4] / (și) **voi pleca** la munte,[5] / (deoarece) îmi **plac** *locurile*[6] / (*care*) **sînt frumoase**,[7] / (pentru ca să) **fiu astfel socotită** și eu o elevă [8]/ (*ce*) **știe** multe despre țara sa.[9] /

1. P.
2. CI (1)
3. CI (2) — și
4. CT (2)
5. P
6. CZ (5)
7. AT (6)
8. CS (5)
9. AT (8)

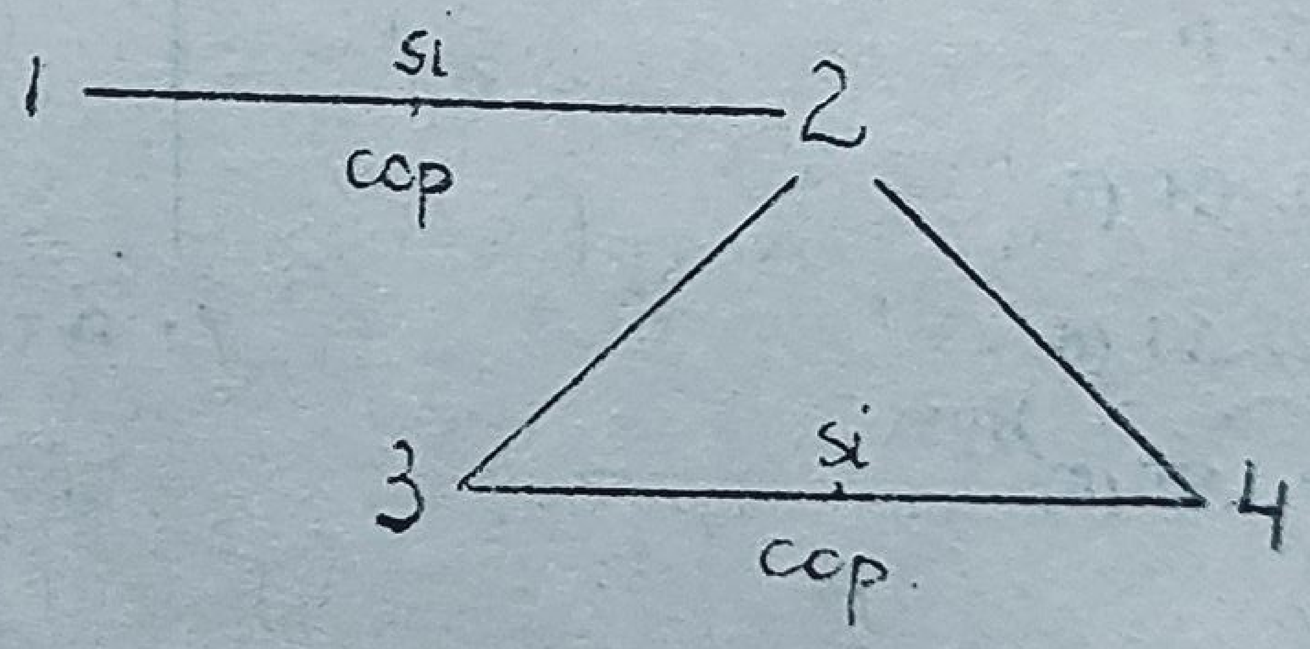
Ex. 11, p. 120

Separați în propoziții frazele următoare, indicînd felul lor :

a. **A plîns** *Dănilă*[1] / (și) **s-a suit** în creierii munților,[2] / (ca să) **nu se mai coboare** niciodată[3] / (și) (să) **nu mai vadă** plaiul și silnicia de pe el.[4] /

(Gala Galaction, *La Vulturi* !)

1. P — și
2. P
3. CS (2) — și
4. CS (2)

Analiză gramaticală a cuvintelor :

s-a suit = pr. vb., expr. vb. pr. pers., refl. — cu pron. „se“ în Ac. —, intr., conjug. IV, ind. perf. c., 3 sg.

în creierii munților = cl dezv., format din :
în creierii = („locurile cele mai înalte“) cl, expr. subst., m., pl., Ac. + prep. „în“, art. hot. encl. „-i“.
munților = at. subst. gen., expr. subst., m., pl., G., art. hot. *-lor*.

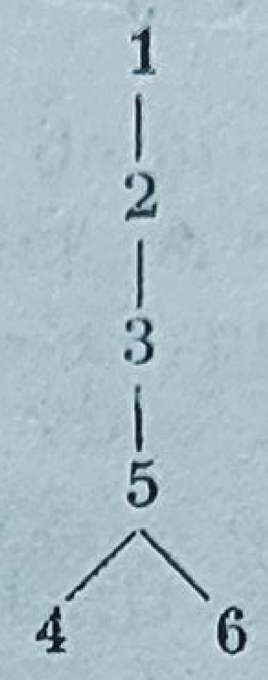
niciodată = ct, expr. adv. t. com.

de pe el = at. pron. prep., expr. pron. pers., acc., 3 sg., m., Ac. + prep. com. „de pe".

b. **Surîseră,** vrînd parcă[1] / (să) **spună**[2] / (că) **e bună** *gluma,*[3] / acuma,[5] / (după ce) **ai trecut** pe lîngă moarte,[4] / (să) **te apuci**[5] / (să) **faci** instrucție.[6] /

(Marin Preda, *O oră din august*)

1. P
2. CD (1)
3. CD (2)
4. CT (5)
5. AT (3)
6. CI (5)

Analiză gramaticală a cuvintelor :

surîseră = pr. vb., expr. vb. pr. pers., act., intr., conjug. III, ind. m.m.c.p., 3 pl.
vrînd = cm, expr. vb. ger., conjug. II, diat. act.
parcă = cm, expr. adv. mod.
e bună = pr. nom. format din :
e = vb. cop., ind. prez., 3 sg.
bună = nume pr., expr. adj. var., f., sg., N., poz.
gluma = sb. gr. s., expr. subst. c.s., f., sg., N., art. hot. encl. „-a"
acuma = ct, expr. adv. t.
după ce = loc. conjcț. subord. circ., fără funcție în propoziție, introduce CT
pe lîngă moarte = cl, expr. subst., f., sg., Ac. + prep. com. „pe lîngă", neart.
să = conjcț. subord. necirc., introduce AT.
instrucție = cd, expr. subst. c.s., f., sg., Ac., neart.

ANALIZE MORFOLOGICE

Analizați morfologic și sintactic cuvintele din textele următoare, numai după ce ați arătat felul propozițiilor și relațiile dintre ele :

Ex. 1, pag. 123

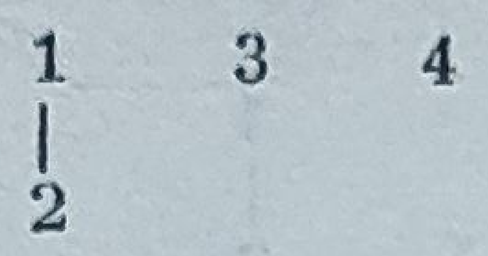
a. I. *Copiii* mirați **începură**[1] / (să) **întrebe** :[2] /
— Unde **ne ducem**, mamă ?[3] /
— De ce **nu mîncăm**, mamă ?[4] /

II. *Agripina* **n-avu** vreme[1] / (să) **răspundă**.[2] / De jos din sat **se ridicară**[3] / (și) **sfredeliră** slăvile *țipele, nechezoturi* și noi *împușcături.*[4] /

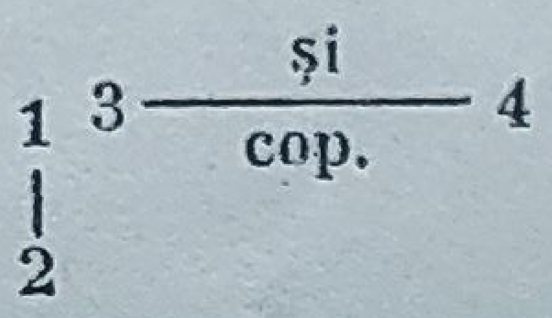
III. — *Ce* **e**, **mamă** ?[1] / *Cine* **țipă** ?[1] / *Cine* **dă** cu pistolul ?[1] /
IV. *Agripina* le **răspunse** gîfîind :[1] /
— √‾ *Turcii*, dragii mamei,[2] /. . . (de care) vă **spunea** *bunicul*[3]... / .
Să fugim[4] / (cît) **om putea**,[5] / pînă sus la stînă ![4] /

(Gala Galaction, *La Vulturi* !)

I. 1. P
2. CD (1)
3. P indep.
4. P indep.

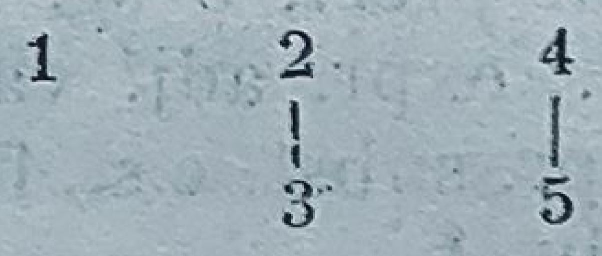
II. 1. P
2. CI (1) AT
3. P ⟩ și
4. P

III. 1. P indep.
2. P indep.
3. P indep.

IV. 1. P indep.
2. P
3. AT (2)
4. P
5. CM (4)

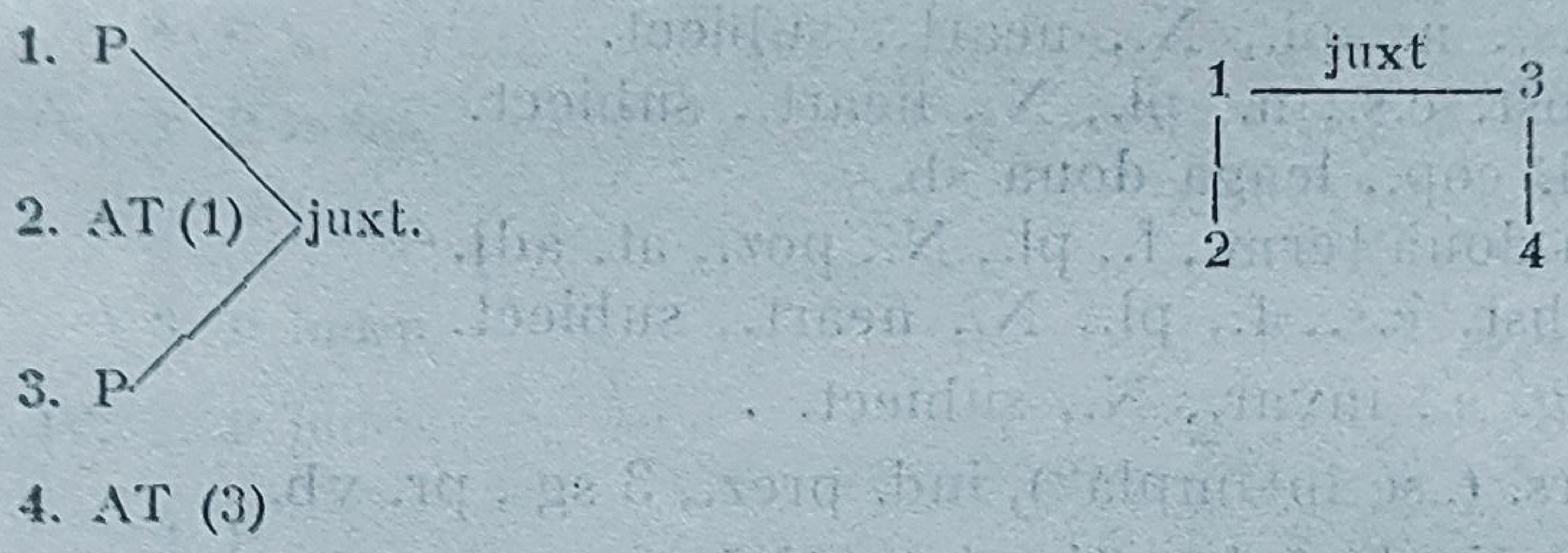
copiii = subst. c.s., m., pl., N., art. hot. encl. „-i“, subiect.
mirați = adj. var. cu două term., prov. din vb. la part., m., pl., N., cm (e.p.s.).
începură = vb. pr., conjug. a III-a, act., tranz., ind. perf. s., 3 pl., pr. vb.
să = conjcț. subord. necirc., introduce CD
să întrebe = vb. pr., conjug. I, act., tranz., conj. prez., 3 pl., pr. vb.
unde = adv. de loc, interog., cl.
ne ducem = vb. pr., conjug. a III-a, refl. — cu pron. refl. „ne“, formă neacc., Ac. —, intranz., ind. prez., 1 pl., pr. vb.
mamă = subst. c.s., f., sg., V, neart., fără funcție sintactică.
(de) ce = pron. interog. simplu, invar., Ac. preced. de prep. s. „de“, cz.
nu mîncăm = vb. pred., conjug. I, act., tranz., ind. prez., 1 pl., pr. vb. forma neg. cu adv. de mod neg. „nu“

mamă = subst. în V. ...
Agripina = subst. pr. s., f., sg., N., subiect.
n-avu = vb. pr., conjug. a II-a, act., tranz., ind. perf. s., 3 sg., pr. vb., forma neg. cu adv. de mod neg. „nu".
vreme = subst. c.s., f., sg., Ac., neart., cd.
să = conjcț. subord. necirc., introduce CI (AT)
să răspundă = vb. pr., conjug. a III-a, act., tranz., conj. prez., 3 sg., pr. vb.
(de) jos = adv. de loc, simplu, precedat de prep. s. „de", c. loc.
(din) sat = subst. c.s., n., sg., Ac. + prep. s. „din", neart., c. loc.
se ridicară = vb. pr., conjug. I, refl. — cu pron. refl. „se", neacc., Ac. — intranz, ind. perf. s., 3 pl., pr. vb.
și = conjcț. coord. cop., leagă două P.
sfredeliră = vb. pr., conjug. a IV-a, act., tranz., ind. perf. s., 3 pl., pr. vb.
slăvile = subst. c.s., f., pl., Ac., art. hot. encl. „-le", cd.
țipete = subst. c.s., n., pl., N., neart., subiect.
nechezaturi = subst. c.s., n., pl., N., neart., subiect.
și = conjcț. coord. cop., leagă două sb.
noi = adj. var. cu două term., f., pl., N., poz., at. adj.
împușcături = subst. c.s., f., pl., N., neart., subiect.
ce = pron. interog. s., invar., N., subiect.
e = vb. pr., impers. („se întîmplă"), ind. prez., 3 sg , pr. vb.
mamă = subst. în V., fără funcție sintactică.
cine = pron. interog., s., N., subiect.
țipă = vb. pr., conjug. I, act., ind. prez., 3 sg., pr. vb.
cine = pron. interog. s., N., subiect.
dă = vb. pr., conjug. I, act., tranz., ind. prez., 3 sg., pr. vb.
(cu) pistolul = subst. c.s., n., sg., Ac. + prep. s. „cu", art. hot. encl. „-l", ci (instrum.).
Notă : dă cu pistolul poate fi considerat și o loc. vb. cu funcție de pr. vb.
Agripina = subst., N., subiect.
le = pron. pers. neacc., 3 pl., m., D., ci.
răspunse = vb. pr., conjug. a III-a, act., tranz., ind. perf. s., 3 sg., pr. vb.
gîfîind = vb. nepred., nepers., conjug. a IV-a, act. ger., cm (e.p.s.).
turcii = subst. c.s., m., pl., N., art. hot. encl. „-i", subiect al cărui predicat verbal este subînțeles.
dragii = subst. c.s., prov. din adj., m., pl., V, art. hot. encl. „-i", fără funcție sintactică.
mamei = subst. c.s., f., sg., G., art. hot. encl. „-i", at. subst. gen.

(de) care = pron. rel., s., Ac. + prep. s. „de“, ci, introduce AT
vă = pron. pers., neacc., 2 pl., D., ci.
spunea = vb. pr., conjug. a III-a, tranz., ind. imperf., 3 sg., pr. vb.
bunicul = subst. c.s., m., sg., N., art. hot. encl. „-l“, subiect.
să fugim = vb. pr., conjug. a IV-a, act., intranz., conj. prez. cu val. de imperativ, 1 pl., pr. vb.
cît = adv. de mod, rel., cm, introduce CM
om putea = vb. pr., conjug. a II-a, act., tranz., ind. viitor formă populară 1 pl., pr. vb.
(pînă) sus = adv. de loc precedat de prep. s „pînă“, c. loc.
(la) stînă = subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. s. „la“, neart., c. loc.

b. **A mea e** *lacrima*[1] / (*ce*)-n tremur
Prin sita genelor **se frînge,**[2] /
Al meu e *cîntul*[3] / (*ce*)-n pustie
Neputincioasa jale-**şi plînge.**[4] /

(Octavian Goga, *Plugarii*)

a mea e = pr. nom. format din :
a mea = pron. pos., 1 sg., f., N., nume pr.
e = vb. cop., conjug. a IV-a, act., intranz., ind. prez., 3 sg.
lacrima = subst. c.s., f., sg., N., art. hot. encl. „-a“, subiect.
ce = pron. rel., s., invar., N., subiect, introduce AT
(-n) tremur = subst. c.s., n., sg., Ac. + prep. s. „în“, neart., cm.
(prin) sita = subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. s. „prin“, art. hot. encl. „-a“, ci (nţ. c. loc).
genelor = subst. c.s., f., pl., G, art. hot. encl. „-lor“, at. subst. gen.
se frînge = vb. pr., conjug. a III-a, refl. — cu pron. refl. „se“, neacc., Ac. —, intranz., ind. prez., 3 sg., pr. vb.
al meu e = pr. nom. format din :
al meu = pron. pos., 1 sg., n., N., nume pred.
e = vb. cop....
cîntul = subst. c.s., n., sg., N., art. hot. encl. „-l“, subiect
ce = pron. rel., s., invar., N., subiect, introduce o AT.
(-n) pustie = subst. c.s.,f., sg., Ac. + prep. s. „în“, neart., c. loc.
neputincioasa = adj. var. cu două term., f., sg., Ac., poz., art. hot. encl. „-a“, at. adj.

jale = subst. c.s., f., sg., Ac., art. hot. encl. „-a" (atașat adj. precedent), cd.
-și plînge = vb. pr., conjug. a III-a, refl. -cu pron. refl. „și", neacc., D. pos. cu funcție de at. pron. în D. al subst. „jale" — tranz., ind. prez., 3 sg., pr. vb.

Ex. 5, pag. 123—124

a. Pe paturi înșirate la perete *dormeau... Ion Mogorogea, Gîtlan* numit la școală Zaharia Simionescu, *Nică Oșlobanu, Ion Ștefănescu-Creangă, un Nic-a-lui Constantin a Cozmei* și probabil și *Trăznea*, adică toți tovarășii din Humulești.[1] /

(După G. Călinescu, *Ion Creangă*)

1. P. indep.

(pe) paturi = subst. c.s., n., pl., Ac. + prep. s. „pe", neart., c. loc.
înșirate = vb. part. cu formă adj. : n., pl., Ac., at. adj.
(la) perete = subst. c.s., m., pl., Ac. + prep. s. „la", neart., c. loc.
dormeau=vb. pr., conjug. IV, act., intranz., ind. imperf., 3 pl., pr. vb.
Ion Mogorogea, Nică Oșlobanu, Ion Ștefănescu-Creangă, un Nic-a lui Constantin a Cozmei = subst. proprii compuse, m., sg., N., subiect multiplu.
Gîtlan, Trăznea = subst. proprii simple, m., sg., N., subiect multiplu.
numit = vb. la part. cu formă adj., m., sg., N., at. adj.
(la) școală = subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. s. „la", neart., c. loc.
Zaharia Simionescu = subst. prop. com., m., sg., N., c. mod (e.p.s.).
și = conjcț. coord. cop., leagă două subiecte.
probabil = adv. de mod de aprox., c. mod.
și = adv. de mod, întărește un sb.
adică toți tovarășii din Humulești = apoz. dezv. formată din :
    adică = adv. de mod explicativ, fără funcție sintactică.
    toți = adj. pron. nehot. s., m., pl., N., at. adj. ; este considerat și adj. var. cu două term.
    tovarășii = subst. c.s., m., pl., N., art. hot. encl. „-i", at. subst. apoz.
    (din) Humulești = subst. p.s., pl., Ac. + prep. s. „din", at. subst. prep.

b. Gîze, flori întîrziate !
Muza mea satirică
V-a-nchinat de drag la toate
Cîte-o strofă lirică.[1] /
(Dar)[2] / (*cînd*) știu[3] / (c)-o să vă-nghețe
Iarna mizerabilă, [4] /
Mă cuprinde o *tristețe*
Iremediabilă...[2] /

(G. Topîrceanu, *Rapsodii de toamnă*)

jale = subst. c.s., f., sg., Ac., art. hot. encl. „-a" (atașat adj. precedent), cd.

-și plînge = vb. pr., conjug. a III-a, refl. -cu pron. refl. „și", neacc., D. pos. cu funcție de at. pron. în D. al subst. „jale" — tranz., ind. prez., 3 sg., pr. vb.

Ex. 5, pag. 123—124

a. Pe paturi înșirate la perete *dormeau... Ion Mogorogea, Gîtlan* numit la școală Zaharia Simionescu, *Nică Oșlobanu, Ion Ștefănescu-Creangă, un Nic-a-lui Constantin a Cozmei* și probabil și *Trăznea*, adică toți tovarășii din Humulești.[1] /

(După G. Călinescu, *Ion Creangă*)

1. P. indep.

(pe) paturi = subst. c.s., n., pl., Ac. + prep. s. „pe", neart., c. loc.
înșirate = vb. part. cu formă adj. : n., pl., Ac., at. adj.
(la) perete = subst. c.s., m., pl., Ac. + prep. s. „la", neart., c. loc.
dormeau=vb. pr., conjug. IV, act., intranz., ind. imperf., 3 pl., pr. vb.
Ion Mogorogea, Nică Oșlobanu, Ion Ștefănescu-Creangă, un Nic-a lui Constantin a Cozmei = subst. proprii compuse, m., sg., N., subiect multiplu.
Gîtlan, Trăznea = subst. proprii simple, m., sg., N., subiect multiplu.
numit = vb. la part. cu formă adj., m., sg., N., at. adj.
(la) școală = subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. s. „la", neart., c. loc.
Zaharia Simionescu = subst. prop. com., m., sg., N., c. mod (e.p.s.).
și = conjcț. coord. cop., leagă două subiecte.
probabil = adv. de mod de aprox., c. mod.
și = adv. de mod, întărește un sb.
adică toți tovarășii din Humulești = apoz. dezv. formată din :
adică = adv. de mod explicativ, fără funcție sintactică.
toți = adj. pron. nehot. s., m., pl., N., at. adj. ; este considerat și adj. var. cu două term.
tovarășii = subst. c.s., m., pl., N., art. hot. encl. „-i", at. subst. apoz.
(din) Humulești = subst. p.s., pl., Ac. + prep. s. „din", at. subst. prep.

b. Gîze, flori întîrziate !
Muza mea satirică
V-a-nchinat de drag la toate
Cîte-o strofă lirică.[1] /
(Dar)[2] / (*cînd*) știu[3] / (c)-o să vă-nghețe
Iarna mizerabilă, [4] /
Mă cuprinde *o tristețe*
Iremediabilă...[2] /

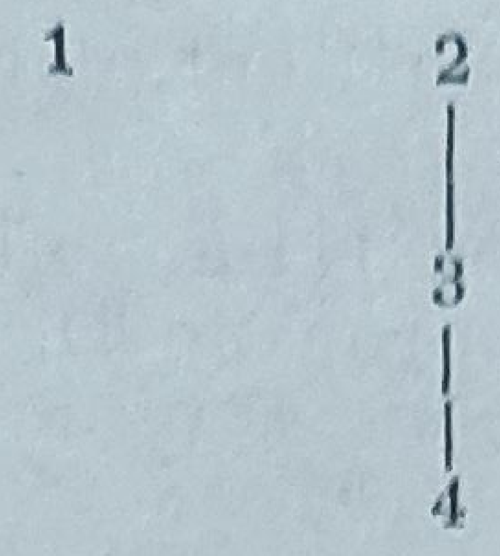
(G. Topîrceanu, *Rapsodii de toamnă*)

1. P

2. P

3. CT (2)

4. CD (3)

gîze, flori = subst. c.s., f., pl., V., neart., fără funcție sint.
întîrziate = adj. var. cu două term., prov. din vb. la part., f., pl., V., at. adj.
muza = subst. c.s., f., sg., N., art. hot. encl. „-a“, subiect
mea = adj. pron. pos., pers. 1 sg., f., N., at. adj.
satirică = adj. var. cu două term., f., sg., N., poz., at. adj.
v- = pron. pers., neacc., II pl., D., ci
a-nchinat = vb. pr., conjug. I, act., tranz., ind. perf. c., 3 sg., pr. vb.
(de) drag = subst. c.s., n., Ac. + prep. s. „de“, neart., cz.
(la) toate = pron. nehot. s., f., pl., Ac. cu înțeles de D. precedat de prep. s. „la“, ci ; este considerat și adj. substantivizat...
cîte o = num. distrib., val. adj., f., sg., Ac., at. adj.
strofă = subst. c.s., f., sg., Ac., neart., cd.
lirică = adj. var. cu două term., f., sg., Ac., poz., at. adj.
dar = conjcț. coord. advers. cu valoare narativă, leagă două prop.
știu = vb. pr., conjug. a IV-a, act., tranz., ind. prez., 1 sg., pr. vb.
c(ă) = conjcț. subord. necirc., introduce CD.
o să-nghețe = vb. pr., conjug. I, act., tranz., ind. viitor formă pop., 3 sg., pr. vb.
vă = pron. pers., neacc., 2 pl., Ac., cd.
iarna = subst. c.s., f., sg., N., art. hot. encl. „-a“, subiect.
mizerabilă = adj. var. cu două term., f., sg., N., poz., at. adj.
mă = pron. pers., neacc., 1 sg., Ac., cd.
cuprinde = vb. pr., conjug. a III-a, act., tranz., ind. prez., 3 sg., pr. vb.
o tristețe = subst. c.s., f., sg., N., art. nehot. procl. „o“, subiect.
iremediabilă = adj. var. cu două term., f., sg., N., poz. cu înțeles de superlativ, at. adj.

Ex. 1, p. 124

a. Și de peste firea întreagă, pînă la hotarele auzului, într-o clipă **se ridică**, pe mii de note discordante și totuși armonice, *simfonia* înfricoșată a frămîntării și a zbuciumului universal !...[1] /

(Calistrat Hogaș, *În munții Neamțului*)

1. P.
și = conjcț. coord. cop. cu val. narativă, leagă două contexte.
(de peste) firea = subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. com. „de peste“, art. hot. encl. „-a“, c. loc.

întreagă = adj. var. cu două term., f., sg., Ac., poz. fără compar., at. adj.
(pînă la) hotarele = subst. c.s., n., pl., Ac. + prep. „pînă la", art. hot. encl. „-le", c. loc.
auzului = subst. c.s., n., sg., G., art. hot. encl. „-lui", at. subst. gen.
(într)-o clipă = loc. adv. de timp, compl. circ. de timp.
Notă: În sintagma *într-o clipă de răgaz*, grupul *într-o clipă* este compl. de timp expr. prin subst. în Ac. precedat de prep. *întru*, iar *o* este numeral card. propriu-zis cu valoare adj., f., sg., Ac., at. adj.
se ridică = vb. pr., conjug. I, refl. — cu pron. refl. „se" neacc., Ac., —, intranz., ind. prez., 3 pl., pr. vb.
(pe) mii = num. card. propriu-zis, val. subst. (considerat și substantiv), f., pl., Ac. + prep. s. „pe", c. mod.
(de) note = subst. c.s., f., pl., Ac. + prep. s. „de", neart., at. subst. prep.
discordante, armonice = adj. var. cu două term., f., pl., Ac., poz., at. adj.
și = conjcț. coord. advers. (= „dar"), leagă două at. adj.
totuși = adv. de mod com., cu valoare concesivă, c. mod (concesiv).
simfonia = subst. c.s., f., sg., N., art. hot. encl. „-a", subiect.
înfricoșată = adj. var. cu două term., prov. din vb. la part., f., sg., N., at. adj.
a frămîntării = subst. c.s., f., sg., G. precedat de art. pos. gen. „-a", art. cu art. hot. encl. „-i", at. subst. gen.
și = conjcț. coord. cop., leagă două at. subst. gen.
a zbuciumului = subst. c.s., n., sg., G. precedat de art. pos.-gen. „-a", art. cu art. hot. encl. „-lui", at. subst. gen.
universal = adj. var. cu două term., n., sg., G., poz. fără comp., at. adj.

b. *Satul* cu casele mari acoperite cu stuh, case curate, răzeșești, **se întindea** într-o vălcică, sub poală de pădure.[1] /

(Mihail Sadoveanu, *Neamul Șoimăreștilor*)

1. P.

satul = subst. c.s., n., sg., N., art. hot. encl. „-l", subiect.
(cu) casele = subst. c.s., f., pl., Ac. + prep. s. „cu", art. hot. encl. „-le", at. subst. prep.
mari = adj. var. cu o term., f., pl., Ac., poz., at. adj.
acoperite = vb. nepred., part. cu formă adj. : f., pl., Ac., at. adj.
(cu) stuh = subst. c.s., n., sg., Ac. + prep. s. „cu", neart., c. ind. (instrum)
case = subst. c.s., f., pl., N., neart., at. subst. apoz.
curate = adj. var. cu două term., f., pl., N, poz., at. adj.
răzeșești = adj. var. cu două term., f., pl., N., poz. fără comp., at. adj.
se întindea = vb. pr., conjug. a III-a, refl. — cu pron. refl. „se", neacc., Ac. —, intranz., ind. imperf., 3 sg., pr. vb.
(într)-o vălcică = subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. s. „întru", art. nehot. procl. „o", c. loc.

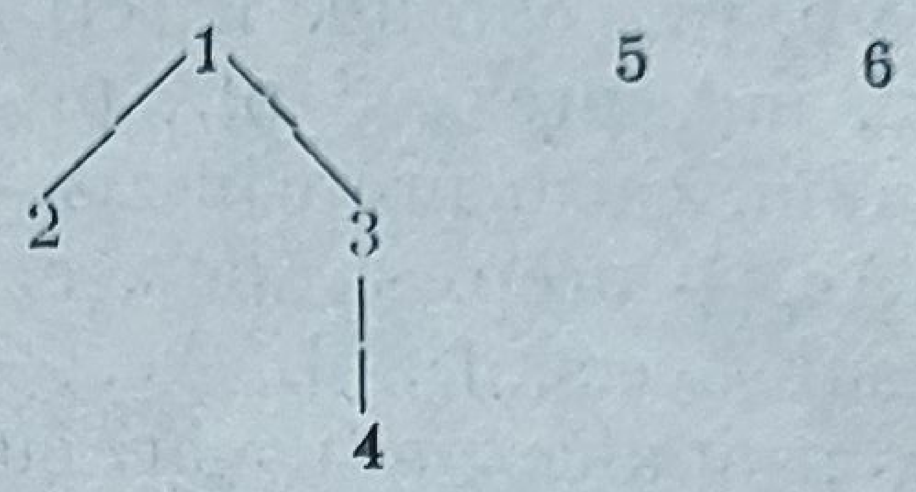
(sub) poală = subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. s. „sub“, neart., c. loc.
(de) pădure = subst. c.s., f., sg., Ac. (cu valoare de G) cu prep. „de“, neart., at. subst. prep.

Ex. 3, p. 124

A treia oară[1] / (cînd) **l-a călcat** *urgia*,[2] / **n-a putut**[1] / (să) **mîntuiască nimic**[3] / (din cîte) **avea.**[4] / *Ai lui* **porniseră** de cu seară în sus pe Jiu.[5] / **Mai era** o *strajă* pînă la ziuă.[6] /

(Gala Galaction, *La Vulturi*)

1. P
2. CT (1)
3. CD (1)
4. AT (3)
5. P indep.
6. P indep.

a treia oară = loc. adv. de timp (considerat și numeral ordinal adverbial sau de repetiție), alc. din num. ord. și subst., c. timp.
cînd = adv. de timp, rel., c. timp, introduce CT.
l = pron. pers., neacc., 3 sg., Ac., cd.
a călcat = vb. pr., conjug. I, act., tranz., ind. perf. c., 3 sg., pr. vb.
urgia = subst. c.s., f., sg., N., art. hot. encl. „-a“, subiect.
n-a putut = vb. pr., conjug. a II-a, act., tranz., ind. perf. c., 3 sg., pr. vb., formă neg. cu adv. de mod neg. „nu“.
să = conjuncț. subord. necirc., introduce CD.
să mîntuiască = vb. pr., conjug. a IV-a, act., tranz., conj. prez., 3 sg., pr. vb. (verbul guvernează un cd și o CI).
nimic = pron. neg. simplu, Ac., cd.
(din) cîte = pron. rel. s., f., pl., cd. cu formă de Ac. cu prep. s. „din“ întrucît introduce o AT
avea = vb. pr., conjug. a II-a, act., tranz., ind. imperf., 3 sg., pr. vb.
ai lui = pr. pers., 3 sg., m., G. precedat de art. pos.-gen. „ai“, subiect (este considerat o excepție aparentă de la cazul N).
porniseră = vb. pr., conjug. a IV-a, act., intranz., ind. m.m.c.p., 3 pl., pr. vb.
de cu seară = loc. adv. de timp, c. timp.
(în) sus = adv. de loc precedat de prep. s. „în“, c. loc.
(pe) Jiu = subst. propriu, Ac. precedat de prep. s. „pe“, c. loc.
mai = adv. de mod de durată, c. timp.
era = vb. pr., conjug. a IV-a, act., intranz., ind. imperf., 3 sg., pr. vb.
o = num. card. propriu-zis, val. adj., f., sg., N., at. adj.

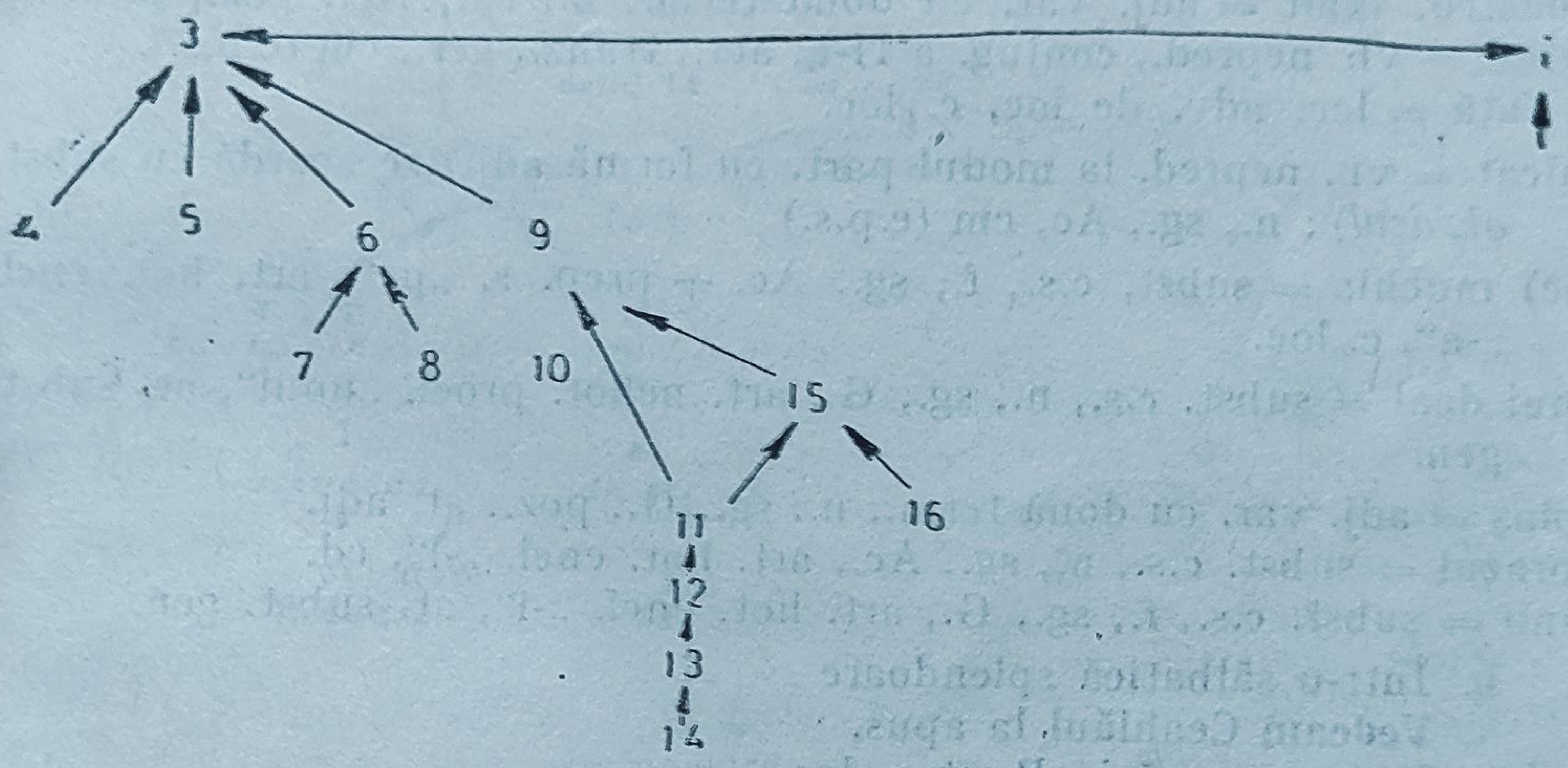
strajă = subst. c.s., f., sg., N., subiect (substantivul exprimă și unitatea de măsură a timpului — putînd fi interpretat și ca un c. timp).
(pînă la) ziuă = subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. com. „pînă la", c. timp.

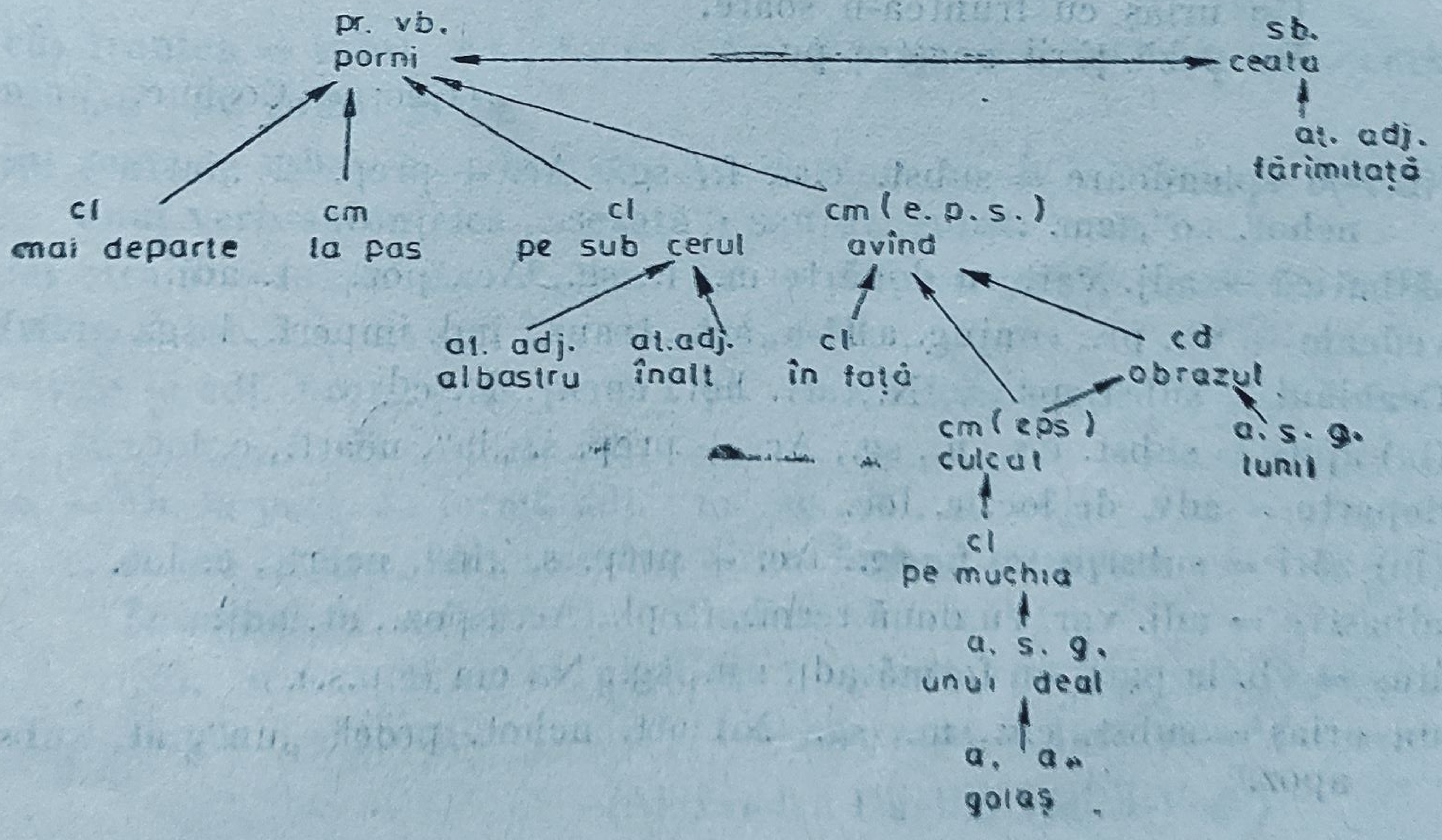
Ex. 5, p. 125

Folosind schemele relaționale, analizați propozițiile următoare:

a. *Ceata*[1], fărîmițată[2], porni[3] mai departe[4], la pas[5], pe sub cerul[6] albastru[7], înalt[8], avînd[9] în față[10], culcat[11] pe muchia[12] unui deal[13] golaș[14], obrazul[15] lunii[16]. /

(Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*)

ceata = subst. c.s., f., sg., — cu sens colectiv — N., art. hot. encl. „-a", subiect.

fărîmițată = vb. la part. cu formă adj., f., sg., N., at. adj. cu nuanță circ. de ct.

porni = vb. pr., conjug. a IV-a, act., intranz., ind. perf. s., 3 sg., pr. vb.
mai departe = adv. de loc, comp. de super., c. loc.
la pas = loc. adv. de mod, c. mod.

(pe sub) cerul = subst. c.s., n., sg., def. de pl., Ac. + prep. com. „pe sub", art. hot. encl. „-l", c. loc.

albastru, înalt = adj. var. cu două term., n., sg., Ac., poz., at. adj.
avînd = vb. nepred., conjug. a II-a, act., tranz., ger., cm (e.p.s.).
în față = loc. adv. de loc, c. loc.

culcat = vb. nepred. la modul part. cu formă adj. (se acordă cu subst. *obrazul*) : n., sg., Ac, cm (e.p.s.)

(pe) muchia = subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. s. „pe", art. hot. encl. „-a", c. loc.

unui deal = subst. c.s., n., sg., G., art. nehot. procl. „unui", at. subst. gen.

golaș = adj. var. cu două term., n., sg., G., poz., at. adj.
obrazul = subst. c.s., n., sg., Ac., art. hot. encl. „-l", cd.
lunii = subst. c.s., f., sg., G., art. hot. encl. „-i", at. subst. gen.

b. Într-o sălbatică splendoare
Vedeam Ceahlăul la apus,
Departe-n zări albastre dus,
Un uriaș cu fruntea-n soare.
De pază țării noastre pus.

(George Coșbuc, *Vara*)

(într-)o splendoare = subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. s. „întru", art. nehot. „o", cm.

sălbatică = adj. var. cu două term., f., sg., Ac., poz., at. adj.

vedeam = vb. pr., conjug. a II-a, act., tranz., ind. imperf., 1 sg., pr. vb.

Ceahlăul = subst. pr. s., N., art. hot. encl. „-l", cd.

(la) apus = subst. c.s., n., sg., Ac. + prep. s. „la", neart., c. loc.

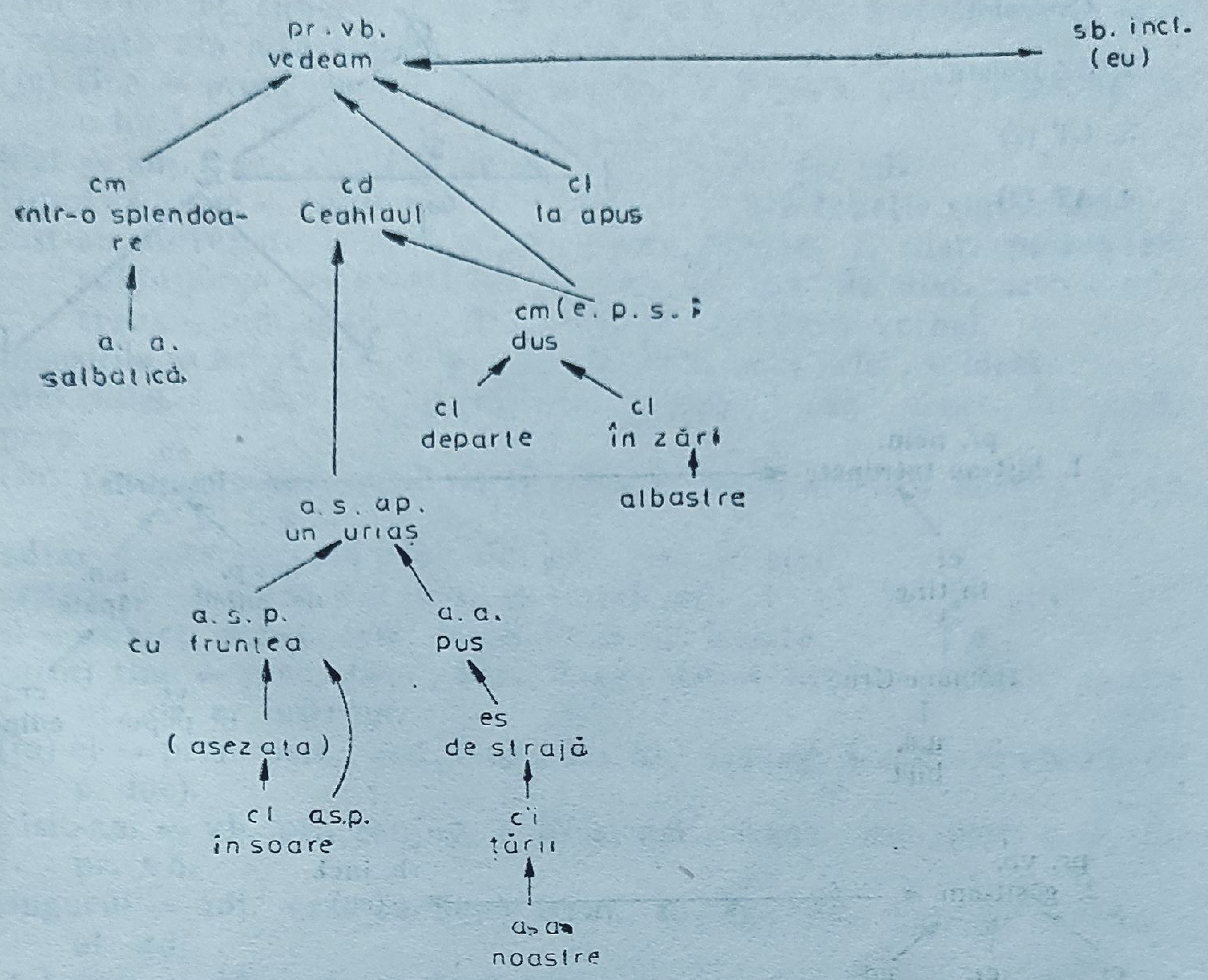
departe = adv. de loc, c. loc.

(în) zări = subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. s. „în", neart., c. loc.

albastre = adj. var. cu două term., f., pl., Ac. , poz., at. adj.

dus = vb. la part. cu formă adj. : n., sg., N., cm (e.p.s.).

un uriaș = subst. c.s., m., sg., N., art. nehot. procl. „un", at. subst. apoz.

(cu) fruntea = subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. s. „cu", art. hot. encl. „-a", at. subst. prep.

(în) soare = subst. c.s., m., sg., Ac. + prep. s. „în", neart., c. loc (al unui verb subînțeles „așezată") sau at. subst. prep.

(de) strajă = subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. s. „de", neart., c. scop.

țării = subst. c.s., f., sg., D., art. hot. encl. „-i", ci.

noastre = adj. pron. pos., pers. I pl. — are formă acordată cu subst. *țării* : sg., f., D. —, at. adj.

pus = vb. la part. cu formă adj. : m., sg., N., at. adj.

c. (Căci) în tine, biet Române Grue, **fost-au întrupate**
Însușirile de suflet în popor adînc săpate ![1] /
(Și), prin tine, -n el **găsit-am**,[2] / (cînd) *restriștea* mă **lovea**,[3] /
Singurul statornic reazăm[2] / (ce)-**am avut** în țara mea.[4] /

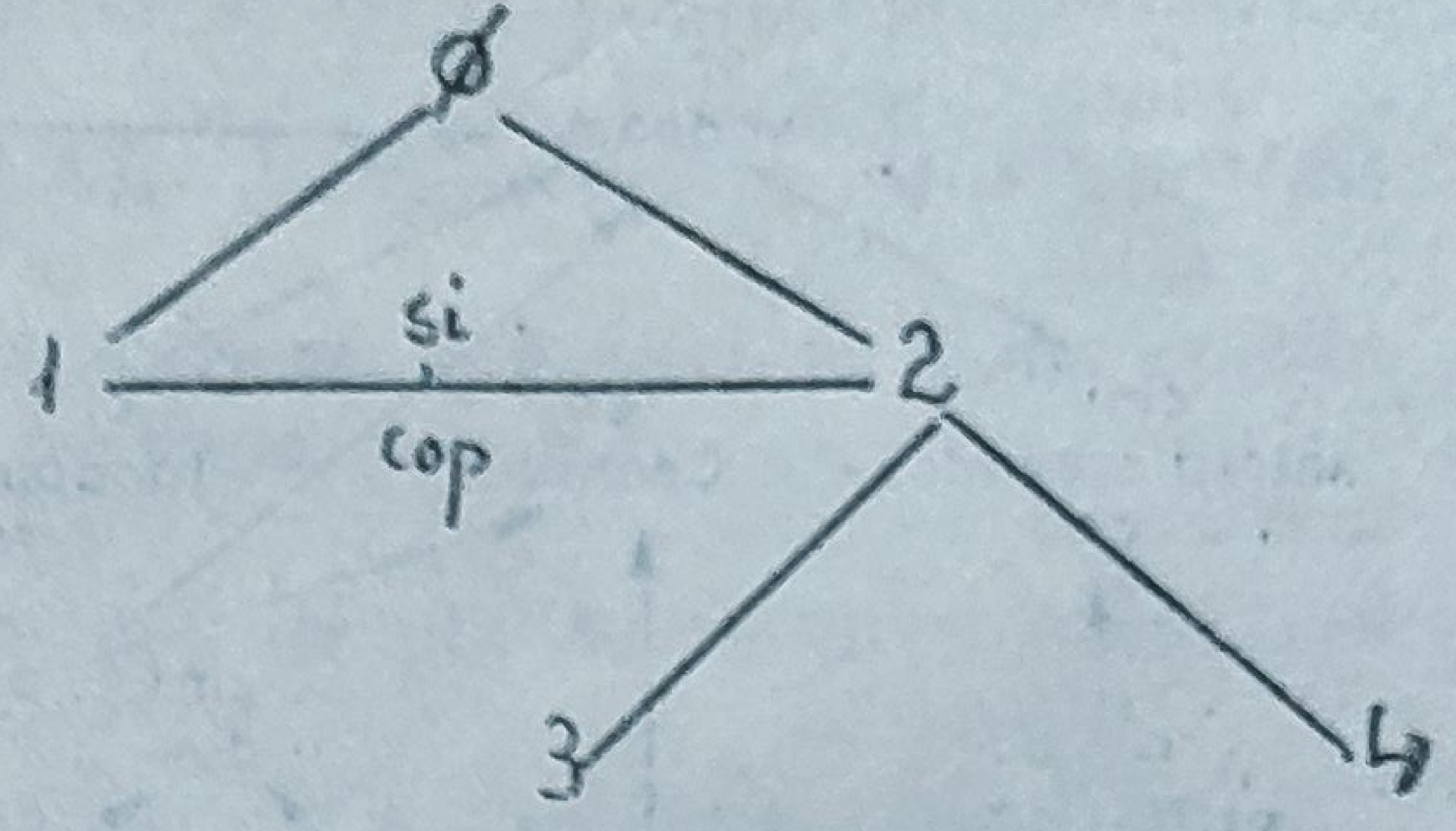
(Alexandru Davila, *Vlaicu-Vodă*)

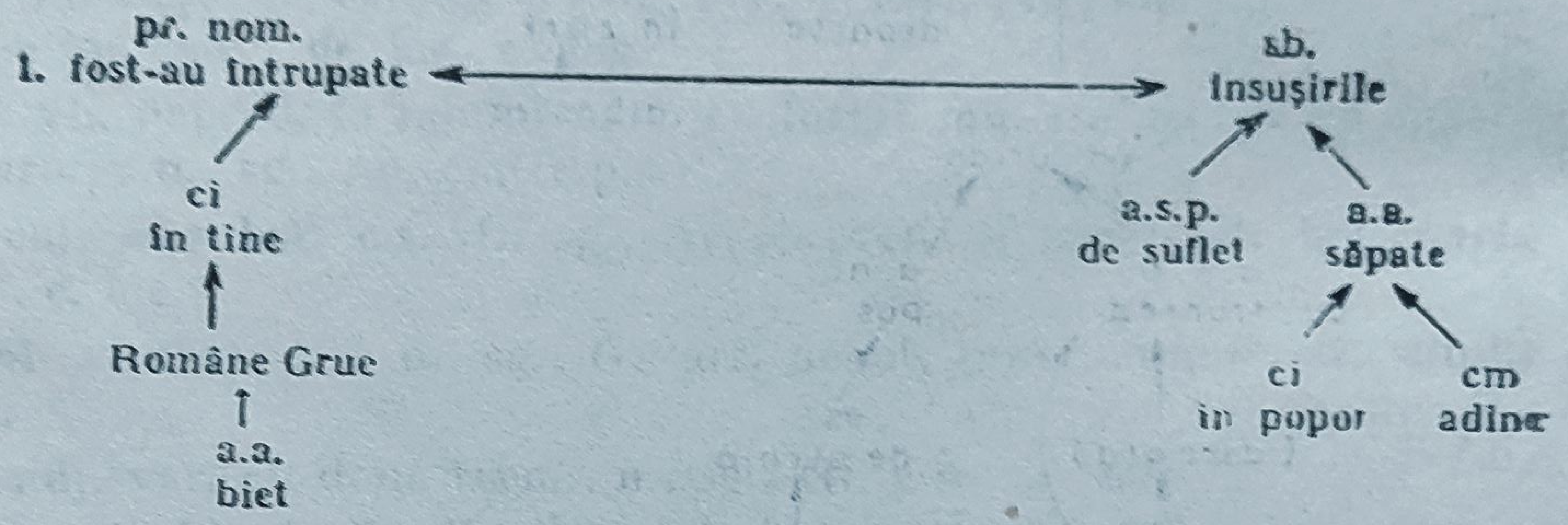
1. Cz izolată

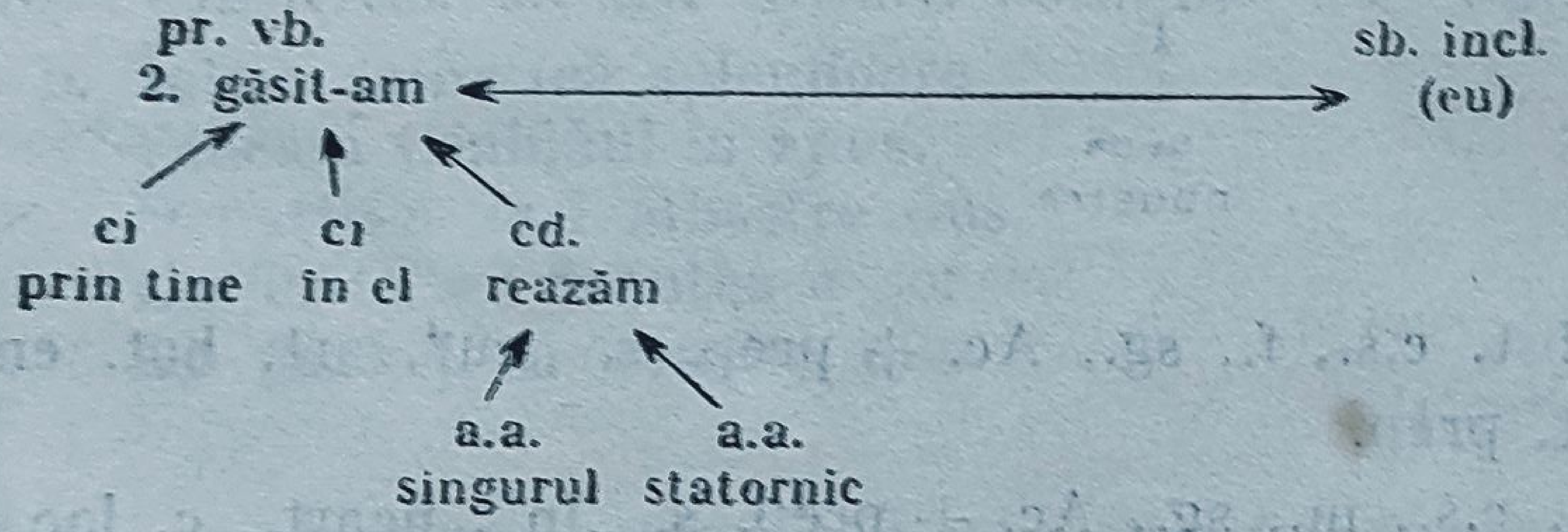
2. CZ izolată

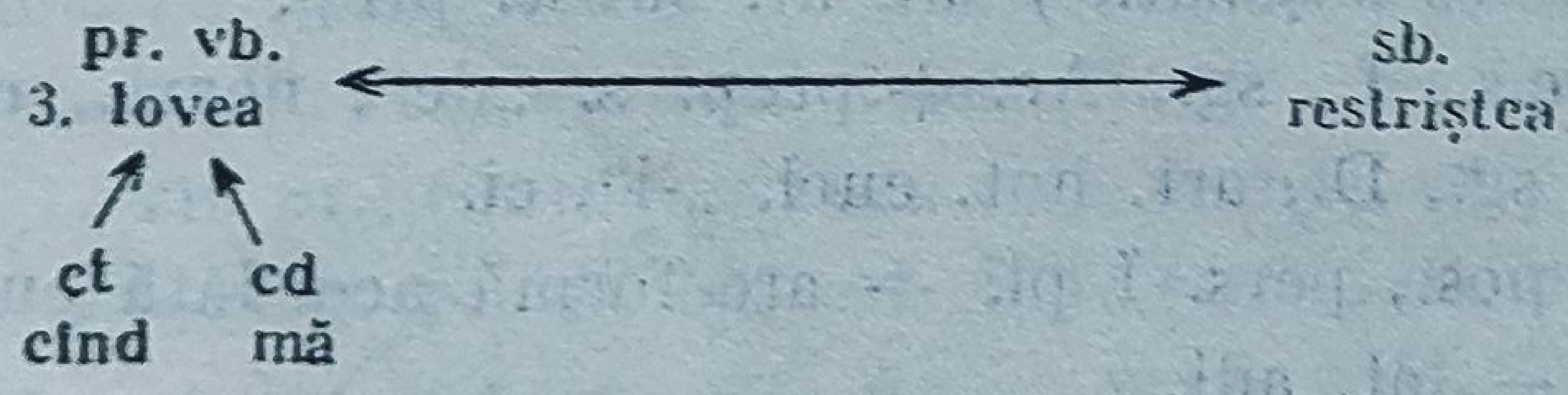
3. CT (2)

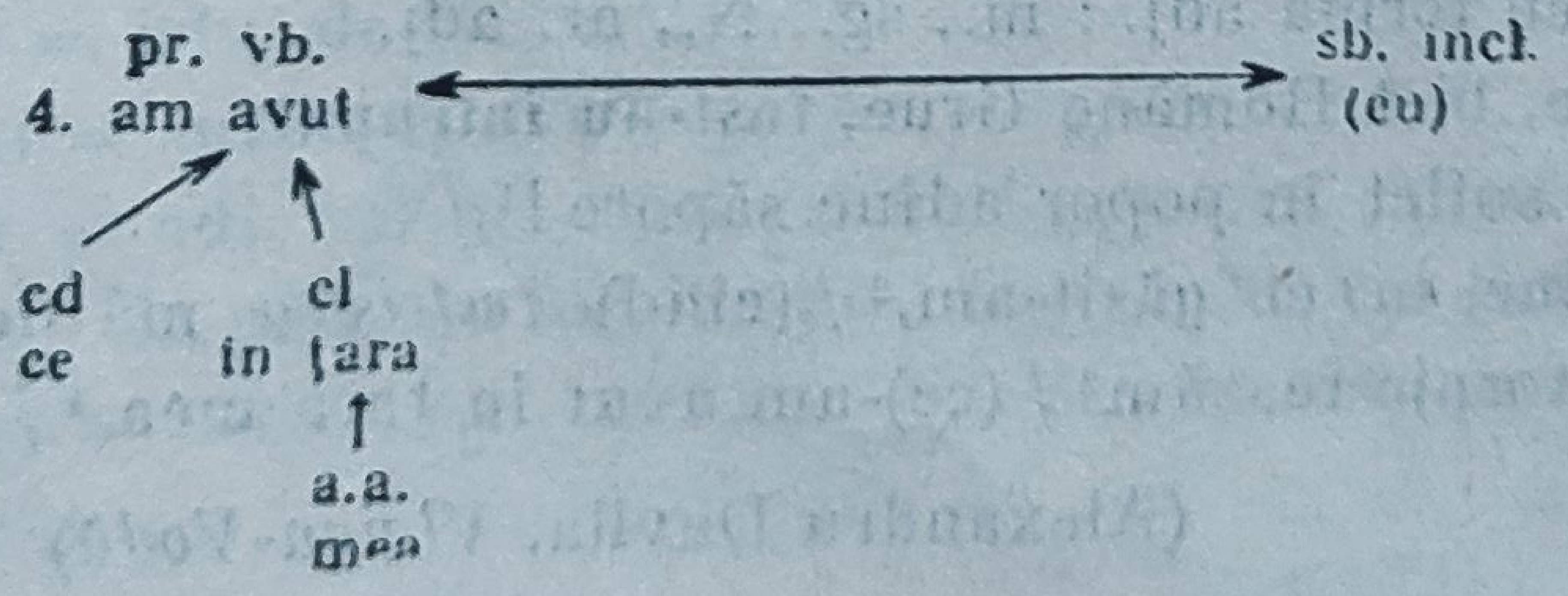
4. AT (2)

1. căci = conjcț. subord. circ., introduce CZ izolată (care depinde de o regentă din altă frază)
(în) tine = pron. pers., acc., 2 sg., Ac. + prep. s. „în“, ci (cu nț. de c loc.)
biet = adj. var., cu două term., m., sg., V., at. adj.
Române Grue = subst. propriu com., V., fără funcție sintactică
fost-au întrupate = verb pred., pers., conjug. I, diat. pasivă (se subînțelege un compl. de agent), intranz. (la diat. activă este tranz.), ind. perf. c., pers. III, pl., predicat verbal.
însușirile = subst. c.s., f., pl., N., art. hot. encl. „-le“, subiect
(de) suflet = subst. c.s., n., sg., Ac. + prep. s. „de“, neart., at. subst. prep.
(în) popor = subst. c.s., n., sg., Ac. + prep. s. „în“, neart., ci (cu nț. de c. loc.).
adînc = adv. de mod prov. din adj., poz., c. mod
săpate = vb. la modul part. cu formă adj. : f., pl., N., at. adj.
2. și = conjcț. coord. cop., leagă două CZ izolate
(prin) tine = pron. pers., acc., 2 sg., Ac. + prep. s. „prin“, ci (cu nț. de c. instrum.).
(în) el = pron. pers., acc., 3 sg., m., Ac. + prep. s. „în“, ci (cu nț. de c. loc).
găsit-am = vb. pr., conjug. a IV-a, act., tranz., ind. perf. c, 1 sg., pr. vb.
singurul = adj. var. cu două term., n., sg., Ac., poz. fără comp., at. adj.
statornic = adj. var. cu două term., n., sg., Ac., poz., at. adj.
reazăm = subst. c.s., n., sg., Ac. (art. hot encl. „-l“ atașat adjectivului antepus „singurul“), cd.
3. cînd = adv. de timp, rel., c. timp, introduce CT.
restriștea = subst. c.s., f., sg., N., art. hot. encl. „-a“, subiect
mă = pron. pers., neacc., 1 sg., Ac., cd.
lovea = vb. pr., conjug. a IV-a, act., tranz., ind. imperf., 3 sg., pr. vb.
4. ce = pron. rel. s., invar., Ac., cd, introduce AT
am avut = vb. pr., conjug. a II-a, act., tranz., ind. perf. c., 1 sg., pr. vb.
(în) țara = subst. c.s., f., sg., Ac. + prep. s. „în“, art. hot. encl. „-a“, c. loc.
mea = adj. pron. pos., 1 sg., fem., Ac., at. adj.

CUPRINS

Cuvînt înainte 3
Lista de sigle, abrevieri şi simboluri 7
Tehnica analizei gramaticale în şcoală 9
Sintaxa propoziţiei şi a frazei 21
Subiectul 29
Propoziţia subordonată subiectivă 36
Predicatul 45
Propoziţia subordonată predicativă 51
Atributul 58
Propoziţia subordonată atributivă 64
Complementul direct 69
Propoziţia subordonată completivă directă . . . 77
Complementul indirect şi de agent 86
Propoziţia subordonată completivă indirectă . . . 92
Complementul circumstanţial de loc 98
Propoziţia subordonată circumstanţială de loc . . . 105
Complementul circumstanţial de timp 112
Propoziţia subordonată circumstanţială de timp . . 121
Complementul circumstanţial de mod 130
Propoziţia subordonată circumstanţială de mod . . 136
Complementul circumstanţial de cauză 142
Propoziţia subordonată circumstanţială de cauză . . 149
Complementul circumstanţial de scop 159
Propoziţia subordonată circumstanţială de scop . . 163
Propoziţia subordonată circumstanţială condiţională . 172
Propoziţia subordonată circumstanţială concesivă . . 181
Propoziţia subordonată circumstanţială consecutivă . 190
Exerciţii recapitulative — Sintaxa propoziţiei . . . 200
— Sintaxa frazei 217
— Analize morfologice 227

Lector : JEAN BĂILEŞTEANU
Tehnoredactor : ROMULUS DIMA

Bun de tipar : 21.08.1991.
Coli de tipar : 15.
CRAIOVA, 1991

Imprimeria „Oltenia" — Craiova
B-dul mareşal Ion Antonescu, nr. 102
Comanda nr. 195

EDITURA
CARTEA NOUĂ

Foarte util *elevilor* din ultimele clase de gimnaziu (a VII-a și a VIII-a) pentru admiterea în liceu, *tinerilor absolvenți* care dau examen la facultățile ce au ca probă de concurs obiectul limba română (Litere, Drept, Jurnalistică, Sociologie, Filosofie, Psihologie, Poliție, Teologie etc.), precum și *profesorilor* de limba română, volumul *LIMBA ROMÂNĂ SINTAXĂ ȘI MORFOLOGIE. Rezolvări, soluții și îndrumări pentru analiza exercițiilor din manualul clasei a VIII-a, ediția 1991* (manual inclus în programele obligatorii de examen) oferă elevilor posibilitatea de a-și completa și consolida cunoștințele de sintaxă și de morfologie, iar, prin totalitatea soluțiilor și a rezolvărilor exercițiilor, integrarea directă în înțelegerea și explicarea faptelor gramaticale, precum și căile sigure de a stăpîni normele de analiză gramaticală, de a avea în final o foarte bună pregătire pentru examenele de admitere.

Conf. dr. DUMITRU IVĂNUȘ
Universitatea din Craiova

ISBN 973-95066-1-6

Lei 150